Seria de autor

Isabel Allende

Inés a sufletului meu

roman

HUMANITAS fiction

Cuprins

Observaţie necesară
Capitolul unu Europa, 1500-1537
Capitolul doi America, 1537-1540
Capitolul trei Călătoria spre Chile, 1540-1541
Capitolul patru Santiago de Nueva Extremadura, 1541-1543
Capitolul cinci Anii tragici, 1542-1549
Capitolul sase Razboiul din Chile, 1549 - 1553
Mulţumiri
Însemnări bibliografice

FOTO © LORI BARRA

ISABEL ALLENDE, nepoata fostului președinte chilian Salvador Allende, s-a născut în 1942 la Lima, în Peru. Își petrece copilăria în Chile, iar în timpul dictaturii lui Pinochet se refugiază în Venezuela, unde rămâne timp de cincisprezece ani și lucrează ca ziaristă. În 1982, primul său roman, *Casa spiritelor*, are un succes fulminant și devine imediat bestseller internațional. În 1984 publică *Despre dragoste și umbră*, apoi *Eva Luna* (1987), *Povestirile Evei Luna* (1989) și *Planul infinit* (1991). Un an mai târziu fiica scriitoarei moare în urma unei crize de porfirie. Următoarea ei carte, *Paula* (1994), îi este dedicată. De același succes se bucură insolitul volum *Afrodita* (1997), romanele *Fiica norocului* (1999) și *Portret în sepia* (2000), volumul de memorii *Țara mea inventată* (2003) și romanul *Zorro* (2005). În 2006 îi apare romanul ***Inés a sufletului meu***, iar în toamna lui 2007 publică romanul autobiografic *Suma zilelor*.

În 1994, statul francez i-a acordat titlul de Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres, iar în 2004 a fost primită în American Academy of Arts and Letters.

ISABEL ALLENDE

INÉS A SUFLETULUI MEU

Titlul original: *INÉS DEL ALMA MÍA*, 2006
Traducere din spaniolă de CORNELIA RĂDULESCU

Observaţie necesară

Inés Suárez (1507-1580), spaniolă născută în Plasencia, a plecat în Lumea Nouă în 1537 şi a luat parte la cucerirea Regatului Chile şi la întemeierea oraşului Santiago. A exercitat o mare influenţă politică şi a avut multă putere economică. Faptele lui Inés Suárez, menţionate de cronicarii epocii, au fost aproape ignorate de istorici mai bine de patru sute de ani. În aceste pagini relatez faptele aşa cum apar ele în documente. M-am limitat să le depăn cu un minimum de imaginaţie. Aceasta e o operă de ficţiune, însă orice asemănare cu fapte şi personaje din timpul cuceririi Regatului Chile nu e întâmplătoare. De asemenea, mi-am luat libertatea de a moderniza castiliana secolului al XVI-lea, pentru ca posibilii mei cititori să nu intre în panică.

I.A.

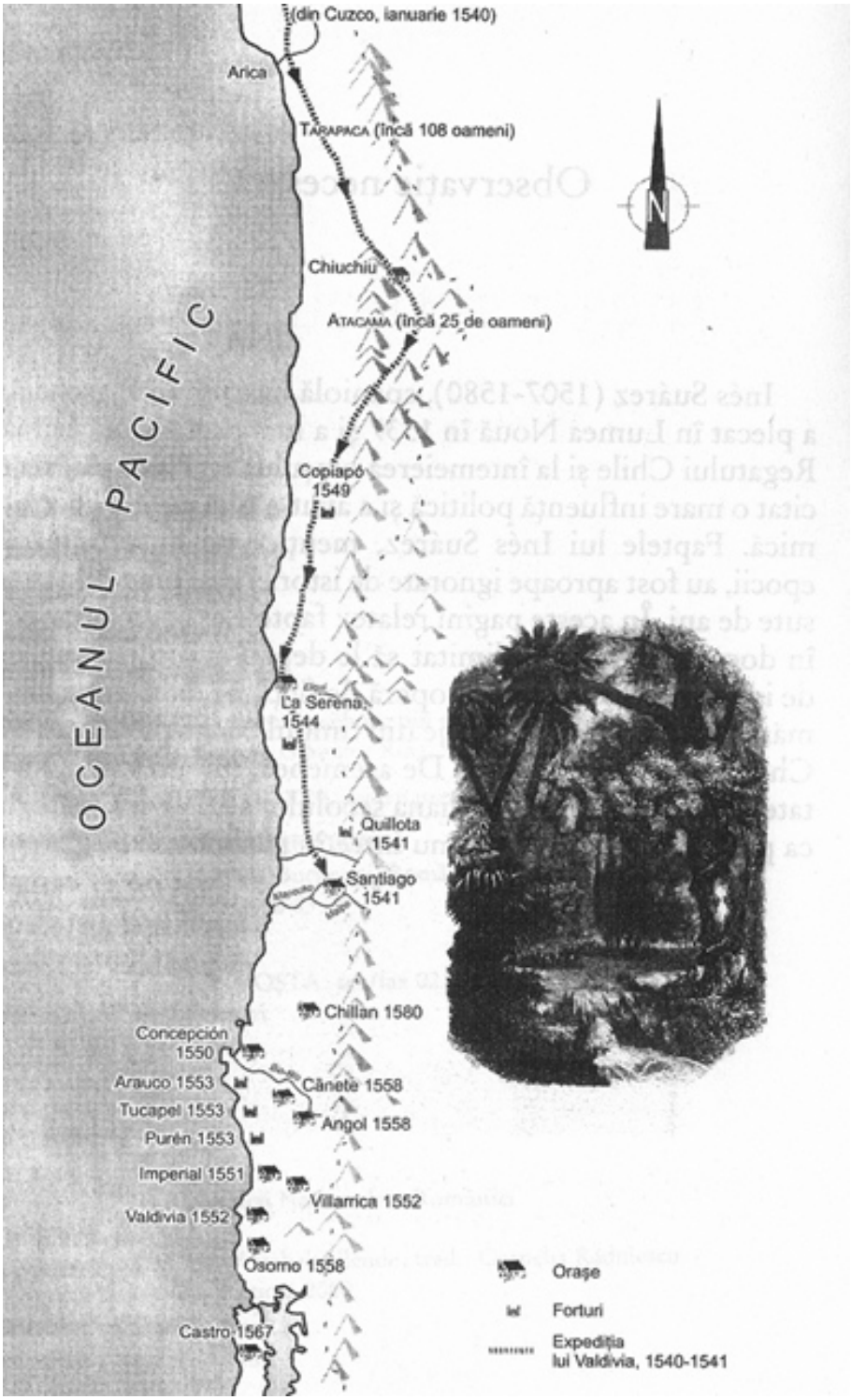
(din Cuzco, ianuarie 1540)
Arica
TARAPACA (încă 108 oameni)
Chiuchiu
ATACAMA (încă 25 de oameni)
OCEANUL PACIFIC
Copiapó
1549
La Serena
1544
Quillota
1541
Santiago
1541
Chillan 1580
Concepción
1550
Arauco 1553
Cânete 1558
Tucapel 1553
Angol 1558
Purén 1553
Imperial 1551
Villarrica 1552
Valdivia 1552
Osorno 1558
Castro 1567
N
Orașe
Forturi
Expediția
lui Valdivia, 1540-1541

Cronicile doñei Inés Suárez, încredinţate spre păstrare

Bisericii Dominicane de către fiica ei, doña Isabel de

Quiroga, în luna decembrie a anului Domnului 1580.

Santiago de la Nueva Extremadura

Regatul Chile.

Manuel Ortega, *Inés de Suárez apărând Santiago,*
Museo Histórico Nacional, Santiago de Chile

Capitolul unu
Europa, 1500-1537

Sunt Inés Suárez, locuiesc în cinstitul oraş Santiago de Nueva Extremadura, în Regatul Chile, în anul Domnului 1580. De data exactă a naşterii mele nu sunt sigură, dar după maică-mea m-am născut la scurtă vreme de la foametea şi groaznica epidemie care au bântuit Spania imediat după moartea lui Filip cel Frumos. Nu cred că ciuma a fost provocată de moartea regelui, aşa cum spunea lumea văzând cum trece cortegiul funerar, lăsând în aer zile în şir miros de migdale amare, dar parcă poţi să ştii. Regina Juana, încă tânără şi frumoasă, a bătut Castilia mai bine de doi ani, ducând catafalcul dintr-un loc într-altul şi deschizându-l adesea ca să-şi sărute bărbatul pe gură, cu speranţa că-l va reînvia. În ciuda alifiilor îmbălsămătorului, Frumosul puţea. Când am venit eu pe lume, nefericita regină, nebună de legat, era de-acum zăvorâtă în palatul Tordesillas împreună cu cadavrul consortului, ceea ce înseamnă că am adunat până acum măcar şaptezeci de ierni şi că până la Crăciun am să mor. Aş putea să vă spun că data morţii mele mi-a fost ghicită de o ţigancă de pe malul râului Jerte, dar asta n-ar fi decât o închipuire din cele ce se pun în cărţi şi care, pentru că se tipăresc, par adevărate. Ţiganca mi-a prezis doar o viaţă lungă, asta zice oricare din ele pentru un ban. Nu, inima mea buimacă e cea care mă anunţă că se apropie sfârşitul. Am ştiut mereu că voi muri bătrână, împăcată şi în patul meu, precum toate femeile din neamul meu, drept care n-am stat pe gânduri când a fost vorba să înfrunt pericole mari, pentru că nimeni nu pleacă pe lumea cealaltă înainte să-i sune ceasul. „Ai să mori de bătrâneţe, coniţă, fii pe pace”, mă liniştea Catalina în blânda ei spaniolă de Peru, atunci când galopul ca de bidivii întărâtaţi pe care-l simţeam în piept mă trântea la pământ. Am uitat numele *quechua* al Catalinei şi acum e cam târziu s-o mai întreb, căci am înmormântat-o în grădina casei mele în urmă cu destui ani, dar sunt absolut sigură de exactitatea şi veridicitatea profeţiilor sale. Catalina a intrat în serviciul meu în străvechea cetate Cuzco, nestemata incaşilor, pe vremea lui Francisco Pizarro, viteazul bastard care, după cum spune gura lumii, a început

prin a păzi porcii în Spania şi a sfârşit prin a deveni Marchiz Guvernator al Perului graţie ambiţiei şi nenumăratelor sale trădări. Asta e ironia acestei Lumi Noi din Americi, unde nu domnesc legile tradiţiei şi totul e amestecat: sfinţi şi păcătoşi, albi, negri, mulatri, indieni, metişi, nobili şi slugi. Oricine se poate trezi în lanţuri şi însemnat cu fierul roşu, pentru ca a doua zi Fortuna să-l ridice din nou. Am trăit mai bine de patruzeci de ani în Lumea Nouă şi tot nu m-am obişnuit cu dezordinea asta, cu toate că eu însămi am profitat de ea: dacă aş fi rămas în satul în care m-am născut, aş fi acum o babă săracă şi oarbă de atâta brodat la lumina unei feştile. Aş fi Inés, cusătoreasa de pe strada Apeductului. Aici sunt doña Inés Suárez, o doamnă însemnată, văduva Prealuminatului Guvernator don Rodrigo de Quiroga, cuceritoarea şi întemeietoarea Regatului Chile.

Vă spuneam că am cel puţin şaptezeci de ani bine trăiţi, însă sufletul şi inima, încă neieşite din clocotele tinereţii, se întreabă ce naiba s-a întâmplat cu trupul. Mă uit în oglinda de argint, primul cadou pe care mi l-a făcut Rodrigo la căsătorie, şi n-o recunosc pe bunicuţa asta căruntă care îmi întoarce privirea. Cine să fie asta care-şi râde de Inés cea adevărată? O cercetez mai atent, sperând să zăresc în fundul oglinzii codana cu genunchi juliţi care am fost odată, fata care fugea prin grădini pe ascuns ca să facă dragoste, femeia matură şi pătimaşă care dormea în braţele lui Rodrigo de Quiroga. Sunt pitite pe-acolo, sunt sigură, dar nu reuşesc să le văd. Astăzi nu mai încalec iapa, nu mai port armură şi sabie, dar nu pentru că mi-ar lipsi curajul, căci îl am din belşug, ci pentru că m-a trădat corpul. Puterile m-au lăsat, mă dor încheieturile, mi-au înţepenit oasele şi mi s-a înceţoşat privirea. Fără ochelarii de scrib pe care i-am comandat în Peru n-aş putea să aştern aceste rânduri. Am vrut să-l însoţesc pe Rodrigo – Dumnezeu să-l odihnească – în ultima sa bătălie împotriva indienilor *mapuche,* dar nu mi-a dat voie. „Eşti cam bătrână pentru aşa ceva, Inés", a râs atunci. „La fel de bătrână ca tine", am zis eu, deşi nu era chiar aşa, el era cu câţiva ani mai tânăr. Credeam că n-o să ne mai

vedem, dar ne-am despărţit fără lacrimi, convinşi c-o să ne reîntâlnim pe lumea cealaltă. Ştiam de ceva vreme că Rodrigo avea zilele numărate, deşi el făcea tot posibilul s-o ascundă. Nu s-a plâns niciodată, îndura strângând din dinţi şi doar fruntea scăldată în sudori reci îi trăda durerea. A pornit spre sud galben la faţă şi cu febră, cu o pustulă supurândă la picior, pe care toate leacurile şi rugăciunile mele nu reuşiseră s-o vindece; avea să-şi împlinească dorinţa de a muri precum un soldat în vâltoarea luptei, nu ca un moş în patul lui. Doream să fiu de faţă ca să-i ţin capul în clipa supremă şi să-i mulţumesc pentru dragostea pe care mi-o dăruise în lunga noastră viaţă împreună.

— Priveşte, Inés, mi-a zis atunci, arătând spre câmpia care se întindea până la poalele munţilor. Toate astea, laolaltă cu cele câteva sute de indieni, Dumnezeu ni le-a dat în grijă. Aşa cum obligaţia mea e să lupt cu sălbaticii din Araucania, a ta e să ai grijă de moşie şi de sufletele ce sălăşluiesc pe ea.

Dar motivul adevărat pentru care alesese să plece singur era că nu voia să-mi ofere tristul spectacol al bolii sale, prefera să rămână în amintire călare pe cal în fruntea vitejilor săi, luptând în zona sacră la sud de râul Bío-Bío, unde se adunase ferocea oaste *mapuche.* Îmi comanda în calitate de căpitan, de aceea am acceptat ca o soţie supusă, ceea ce n-am fost niciodată. Urmau să-l ducă pe câmpul de bătălie într-un hamac, iar acolo, ginerele lui, Martín Ruiz de Gamboa, avea să-l lege de cal, aşa cum se procedase şi cu Cidul Campeador, ca să-i înfricoşeze pe vrăjmaşi. S-a năpustit în luptă în fruntea oamenilor săi ca un nebun, sfidând primejdia şi cu numele meu pe buze, însă nu şi-a găsit moartea dorită. Mi l-au adus acasă pe o lectică improvizată, bolnav în ultimul hal, căci otrava tumorii îi cuprinsese tot corpul. Altul ar fi murit de mult, însă Rodrigo era tare, în ciuda ravagiilor bolii şi a oboselii luptelor. „Te-am iubit din prima clipă şi-am să te iubesc veşnic, Inés”, mi-a spus în timp ce agoniza, apoi a mai spus că dorea să fie îngropat fără pompă şi să se facă treizeci de slujbe pentru odihna sufletului său. A murit în casa asta, în braţele mele, într-o seară caldă de vară. Am zărit

Moartea, ca prin ceaţă, dar de neconfundat, aşa cum văd literele astea pe hârtie, şi-atunci te-am chemat pe tine, Isabel, ca să mă ajuţi să-l îmbrăcăm, căci Rodrigo era mult prea orgolios ca să permită slugilor să vadă ce ravagii făcuse boala asupra corpului său. Doar tu, fiica mea, şi cu mine am avut voie să-l îmbrăcăm în armura completă, să-i punem cizmele cu carâmbi întorşi, să-l aşezăm în jilţul preferat, cu coiful şi sabia pe genunchi, ca să primească astfel sacramentele Bisericii şi să plece demn, la fel cum trăise. Moartea, care nu se mişcase de lângă el şi aştepta discret să terminăm cu pregătirile, l-a cuprins în braţele ei mămoase şi-apoi mi-a făcut semn să mă apropii să-i culeg ultima suflare. M-am aplecat şi l-am sărutat pe gură, un sărut de amantă.

Nu i-am putut îndeplini dorinţa de a fi îngropat fără pompă, căci Rodrigo era omul cel mai iubit şi mai respectat din Chile. Oraşul Santiago a ieşit în păr să-l plângă, iar din alte oraşe ale regatului au sosit nenumărate dovezi de durere. Cu ani în urmă poporul ieşise cu flori şi salve de archebuză să serbeze numirea sa ca guvernator. L-am îngropat cu meritate onoruri în Biserica Sfintei Fecioare a Milei, pe care noi doi o ridicaserăm în cinstea Maicii Domnului şi unde, nu peste multă vreme, voi odihni şi eu. Am adunat destui bani pentru ca în următorii trei sute de ani această biserică să ţină câte o slujbă săptămânală pentru odihna sufletului nobilului hidalgo don Rodrigo de Quiroga, viteaz soldat al Spaniei, Căpitan de oşti, cuceritor şi de două ori Guvernator al Regatului Chile, Cavaler al Ordinului de Santiago, bărbatul meu. Lunile astea fără el mi s-au părut o eternitate.

Dar nu trebuie să anticipez, dacă-mi povestesc viaţa fără ordine şi rigoare, risc să mă rătăcesc pe drum; o cronică trebuie să urmeze ordinea firească a evenimentelor, chiar dacă memoria e o învălmăşeală lipsită de logică. Scriu noaptea, la masa lui Rodrigo şi cu mantia lui de alpaca pe umeri. Mă păzeşte Baltazar, strănepotul câinelui care a venit cu mine în Chile şi m-a însoţit paisprezece ani. Acel prim Baltazar a murit în 1553, anul în care a fost ucis

Valvidia, dar mi-a lăsat urmaşi, la fel de masivi, cu labe mari şi blana aspră. Casa asta e friguroasă, în ciuda covoarelor, draperiilor, tapiseriilor şi cazanelor cu jar, *braseros,* pe care servitorii le ţin mereu pline cu cărbuni aprinşi. Te plângi des, Isabel, că aici nu se poate respira de atâta dogoare; pesemne că frigul nu e în aer, ci în mine. Dacă-mi pot aşterne amintirile şi gândurile cu cerneală pe hârtie e mulţumită părintelui Gonzalez de Marmolejo, care şi-a făcut timp între evanghelizarea sălbaticilor şi alinarea creştinilor să mă înveţe carte. Pe atunci era capelan, apoi a ajuns primul episcop din Chile, precum şi omul cel mai bogat din regat, aşa cum voi arăta mai încolo. A murit fără să ia nimic cu el, dar urma faptelor sale bune a rămas, de aceea l-a iubit lumea. Căci la sfârşit rămâi cu ce ai dat, aşa spunea Rodrigo, omul cel mai generos de pe pământ.

Dar să începem cu începutul, cu cele dintâi amintiri ale mele. M-am născut la Plasencia, în nordul Extremadurei, oraş de graniţă, războinic şi religios. Casa bunicului, unde am crescut, era la o aruncătură de băţ de catedrală, căreia oamenii îi spuneau cu drag „bătrâna", deşi nu data decât din secolul al XIV-lea. Am crescut la umbra turlei sale ciudate, acoperite cu un fel de solzi sculptaţi. N-am mai văzut de atunci zidul gros care apără oraşul, esplanada din Piaţa Mare, străduţele întunecate, măruntele palate de piatră şi galeriile cu arcade, nici micul conac al bunicului în care trăiesc acum nepoţii surorii mele mai mari. Bunicul, de meserie meşteşugar ebenist, făcea parte din Confreria Adevăratei Cruci, onoare care-i întrecea condiţia socială. Înfiinţată în cea mai veche mânăstire din oraş, confreria conducea procesiunile din Săptămâna Mare. Bunicul, îmbrăcat în veşmânt violet, cu pieptar galben şi mănuşi albe, era unul din purtătorii Crucii. Tunica îi era pătată de sângele produs de loviturile de bici pe care şi le dădea ca să-l însoţească pe Christos pe drumul plin de suferinţă al Golgotei. În Săptămâna Mare obloanele casei se închideau, gonind lumina soarelui, noi posteam şi vorbeam în şoaptă, viaţa se limita la rugăciuni, suspine, spovedanii şi sacrificii. Într-o Vinere Mare

soră-mea, Asunción, pe-atunci în vârstă de unsprezece ani, s-a trezit cu stigmatele lui Christos în palme, nişte plăgi oribile deschise, şi cu ochii daţi peste cap şi pironiţi spre cer. Mama a trezit-o la viaţă cu două palme zdravene, i-a vindecat rănile cu pânză de păianjen şi a obligat-o la o cură severă de ceai de muşeţel. Fata a stat închisă în casă până i s-au cicatrizat rănile şi mama ne-a interzis să mai pomenim de afacerea asta, căci nu voia ca fiică-sa să fie purtată ca la bâlci din biserică în biserică. Asunción nu era singura stigmatizată din regiune, în fiecare an, în Săptămâna Mare câte o fată păţea ceva asemănător, levita, răspândea parfum de roze sau îi creşteau aripi, devenind imediat obiectul entuziasmului credincioşilor. Din câte-mi amintesc, toate au ajuns măicuţe la vreo mânăstire, în afară de Asunción, care, graţie prevederii maică-mii şi tăcerii păstrate de familie, şi-a revenit fără urmări din miracol, s-a măritat şi a făcut mai mulţi copii, printre care nepoată-mea Constanza, care o să apară mai târziu în povestea asta.

Îmi amintesc de procesiunile acelea, căci la una dintre ele l-am cunoscut pe Juan, cel care avea să fie primul meu soţ. S-a întâmplat în 1526, anul nunţii împăratului nostru Carol Quintul cu frumoasa lui verişoară, Isabel de Portugalia, pe care avea s-o iubească toată viaţa, şi anul când Soliman Magnificul a pătruns cu ostile turceşti până în inima Europei, ameninţând Creştinătatea. Zvonurile despre cruzimea musulmanilor au îngrozit lumea, ni se părea că hoardele îndrăcite sunt la porţile Plasenciei. În anul acela fervoarea religioasă, întărâtată de frică, a atins demenţa. Ameţită de post, de fumul de lumânare, de sânge şi tămâie, de clamoarea rugăciunilor şi gemetele flagelărilor, mergeam în procesiune mai mult adormită în urma alor mei. În mijlocul mulţimii de penitenţi şi înglugaţi l-am zărit pe Juan. Era şi greu să nu-l vezi, căci era cu o palmă mai înalt decât ceilalţi, capul îi răsărea deasupra mulţimii. Avea o spinare de războinic, păr negru şi ondulat, nas roman şi ochi de felină, care mi-au întors imediat privirea cu aceeaşi curiozitate. „Cine-i ăla?” am întrebat-o pe

mama, dar am primit un cot în coaste şi ordinul de a-mi pleca privirile. N-aveam logodnic, pentru că bunicul hotărâse să rămân fată bătrână şi să am grijă de el până la moarte, ca pedeapsă că mă născusem în locul nepotului pe care şi-l dorea. Nu existau nici posibilităţi să-mi facă zestre şi hotărâse că Asunción avea mai multe şanse să facă o căsătorie potrivită, căci avea frumuseţea aceea palidă şi opulentă preferată de bărbaţi, era ascultătoare, în timp ce eu eram doar piele şi os, şi-n plus încăpăţânată ca un catâr. Semănăm aici cu mama şi cu răposata bunică-mea, care numai modele de dulceaţă nu erau. Pe atunci se spunea că părţile mele cele mai frumoase erau ochii negri şi pletele asemenea unei coame de cal, dar asta era valabil pentru o jumătate din fetele din Spania. E adevărat, eram îndemânatică, nu exista cusătoreasă şi brodeuză mai harnică decât mine în toată Plasencia şi în împrejurimi. Aşa am contribuit la întreţinerea familiei încă de la opt ani, aşa am economisit câte ceva pentru zestrea pe care bunicul n-avea de gând să mi-o facă; îmi propusesem să-mi fac rost de un soţ, preferam să mă lupt cu plozii, nu cu zgârciobul meu de bunic. În Vinerea Mare de atunci, în loc s-o ascult pe mama, mi-am dat mantila jos de pe cap şi i-am zâmbit necunoscutului. Aşa a început amorul meu cu Juan, care era de loc din Málaga. Bunicul s-a opus la început, casa ajunsese un adevărat balamuc, numai ţipete şi farfurii sparte, uşi trântite (s-a crăpat şi un perete), iar dacă n-ar fi fost maică-mea, cred că am fi sfârşit prin a ne omorî unul pe altul. Până la urmă a cedat, obosise. Nu ştiu ce-a văzut Juan la mine, dar chiar că n-are importanţă, fapt este că la puţin timp după ce ne-am cunoscut am hotărât să ne căsătorim într-un an, timp în care el avea să-şi găsească de lucru, iar eu să-mi măresc un pic zestrea prăpădită.

Juan făcea parte dintre bărbaţii aceia arătoşi şi veseli cărora nicio femeie nu le rezistă la început, dar mai apoi îşi doresc să scape de ei, căci produc multă suferinţă. Nu se străduia să fie seducător (nu se străduia niciodată pentru nimic, de altminteri), era de ajuns prezenţa sa de mascul frumuşel ca să pună

femeile pe jar; de la paisprezece ani, când începuse să-şi exploateze farmecele, trăia de pe urma femeilor. Râdea spunând că pierduse şirul bărbaţilor cărora nevestele le puseseră coarne din pricina lui şi al ocaziilor în care o luase pe coajă de la soţii geloşi. „Dar acum toate astea s-au terminat, acum sunt cu tine, dragostea mea”, adăuga atunci ca să mă liniştească, în timp ce îi arunca ocheade soră-mii. Aspectul şi felul lui de-a fi simpatic l-au făcut să fie preţuit şi de bărbaţi, era mare băutor şi jucător de cărţi, avea un repertoriu nesfârşit de anecdote decoltate şi planuri fanteziste de a câştiga bani fără efort. Am priceput repede că gândurile îi erau la ziua de mâine şi la viitor, fiind o fire nemulţumită. La fel ca atâţia alţii în perioada aceea, se hrănea cu poveştile fabuloase despre Lumea Nouă, unde comorile şi onorurile cele mai mari se aflau la îndemâna îndrăzneţilor dispuşi să rişte. Se credea menit isprăvilor majore, precum Cristofor Columb, care plecase pe mare înarmat doar cu propriul său curaj şi descoperise cealaltă jumătate a lumii, sau Hernán Cortés, care obţinuse cea mai preţioasă perlă a imperiului spaniol, Mexicul.

— Se spune că pe-acolo s-a cam descoperit tot ce era de descoperit, spuneam eu, încercând să-l fac să se răzgândească.

— Habar n-ai ce spui, femeie! Mai sunt încă multe de descoperit. Din Panama până în sud e pământ virgin, acolo sunt bogăţii mai mari decât cele ale lui Soliman.

Mă îngrozeau planurile lui, asta ar fi însemnat să ne despărţim. În plus, bunicul auzise prin cârciumi că aztecii din Mexic făceau sacrificii umane. Se formau şiruri lungi de o milă, mii şi mii de nefericiţi prizonieri îşi aşteptau rândul ca să urce treptele templelor, unde sacerdoţii – sperietori sinistre, pline de sânge uscat şi proaspăt – le scoteau inima din piept cu un cuţit de obsidian. Trupurile cădeau pe trepte şi rămâneau grămadă pe jos, mormane de carne în descompunere. Cetatea stătea pe un lac de sânge, păsările răpitoare, sătule de carne omenească, erau atât de greoaie, că nu mai puteau zbura, şobolanii erau

cât câinii ciobăneşti. Toţi spaniolii erau la curent cu aceste lucruri, dar asta nu-l speria pe Juan.

În vreme ce eu coseam şi brodam din zori şi până-n noapte ca să agonisesc ceva bani pentru nuntă, Juan îşi petrecea timpul prin cârciumi, seducea fete şi muieri, bea cu bărbaţii şi visa să se îmbarce spre Indii, singura destinaţie pentru un bărbat de teapa lui, după cum spunea. Uneori dispărea cu săptămânile, chiar cu lunile, şi se întorcea fără să dea explicaţii. Unde se ducea? Nu spunea niciodată, dar cum îi dădea zor cu plecatul pe mare, lumea începuse să-l ia în bătaie de joc, iar mie să-mi spună „logodnica din Indii". I-am suportat purtarea mai mult decât ar fi trebuit, căci eram cu capul în nori şi cu trupul pe jar, cum se întâmplă îndeobşte când eşti îndrăgostit. Juan mă făcea să râd, mă distra cu cântece şi versuri picareşti, mă făcea să mă-nmoi imediat cu sărutările lui. Era de-ajuns să mă atingă şi plânsul mi se transforma în suspine de amor şi supărarea în dorinţă. Bună-i dragostea, atoateiertătoare! N-am uitat prima noastră îmbrăţişare, la adăpostul unei păduri. Era vară, pământul tresălta, călduţ, roditor, mirosind a laur. Plecasem din Plasencia pe rând, ca să nu dăm apă la moară bârfelor, coborâserăm dealul, lăsând în urmă zidurile oraşului. Ne-am întâlnit la râu, am alergat mână în mână spre pădurea deasă, am căutat acolo un loc cât mai departe de drum. Juan a adunat frunze, a făcut un cuib, şi-a scos pieptarul pe care m-am întins eu, după care m-a învăţat fără grabă ceremoniile plăcerii. Adusesem măsline, pâine şi o sticlă de vin şterpelită de la bunicul, pe care am sorbit-o unul din gura celuilalt. Sărutări, vin, râsete, căldura care ieşea din pământ, iar noi îndrăgostiţi. Mi-a scos bluza şi cămăşuţa şi mi-a lins sânii, spunându-mi că erau precum piersicile coapte şi dulci, deşi mie mi se păreau mai curând nişte prune cam tărişoare. A continuat să mă cerceteze cu limba până când am crezut că o să mor de atâta plăcere şi iubire. Mai ţin minte că s-a întins pe spate pe frunze şi m-a aburcat peste el, goală, udă de sudoare şi dorinţă, căci dorea ca eu să fiu cea care să impun ritmul dansului nostru. Astfel, uşor şi ca în joacă, fără spaimă şi durere, mi-

am pierdut virginitatea. Într-o clipă de extaz mi-am ridicat ochii spre bolta cea verde a pădurii şi mai sus, spre cerul fierbinte al verii, şi mi-am strigat tare şi îndelung bucuria pură şi simplă.

Când Juan era plecat, patima mi se răcea, mă apucau furiile şi doream să-l gonesc din viaţa mea, dar de cum se întorcea cu o scuză nedemnă de crezare pe buze şi cu mâinile lui înţelepte de amant priceput, mă supunea iarăşi. Şi începeam un alt ciclu identic: seducţie, promisiuni, dăruire, fericirea dragostei şi suferinţa unei noi despărţiri. Primul an a trecut fără să stabilim data nunţii, tot aşa şi al doilea, şi al treilea. Reputaţia mea era la pământ, căci lumea vorbea că făceam porcărele în dosul uşilor. Aşa era, deşi nimeni n-avea nicio dovadă, căci eram foarte prudenţi. Aceeaşi ţigancă ghicitoare, care-mi menise viaţă lungă, mi-a spus în taină şi secretul de a nu rămâne borţoasă: să-mi bag înăuntru un burete muiat în oţet. Ştiam de la soră-mea Asunción şi de la prietenele mele că mijlocul cel mai bun de a stăpâni un bărbat e să-i refuzi anumite favoruri, însă nici chiar o sfântă martiră n-ar fi reuşit asta cu Juan de Málaga. Eu eram cea care căuta prilejul de a fi cu el ca să fac dragoste oriunde, nu doar în dosul uşilor. Avea el talentul ăsta extraordinar, pe care nu l-am mai întâlnit la alţi bărbaţi, de a mă face fericită în orice poziţie şi în doar câteva minute. Plăcerea mea era mai importantă decât a lui. Învăţase pe dinafară harta trupului meu şi mă învăţase şi pe mine, ca să mă pot bucura şi singură. „Uite ce frumoasă eşti, femeie", îmi repeta adesea. Nu-i împărtăşeam măgulitoarea părere, dar eram mândră că trezeam dorinţa celui mai grozav bărbat din Extremadura. Dacă bunicul ar fi ştiut cum ne iepuream până şi în colţurile cele mai întunecate din biserică, ne-ar fi omorât pe amândoi; ţinea tare mult la onoarea lui. Onoare care depindea în bună parte de virtutea femeilor din familie, drept care, când la urechile lui păroase au ajuns primele bârfe, l-a apucat o sfântă de furie şi m-a ameninţat că mă omoară în bătaie. Onoarea pătată doar cu sânge se spală, a spus atunci. Maică-mea s-a aşezat în faţa lui cu braţele încrucişate şi cu privirea aceea în stare să oprească un

taur în plină goană şi i-a explicat că eu eram cât se poate de dispusă să mă mărit, rămânea să-l mai convingem pe Juan. Atunci bunicul a apelat la prietenii săi din Frăţia Sfintei Cruci, persoane cu greutate în Plasencia, ca să-l convingă pe reticentul meu logodnic, care deja se lăsase cam prea mult rugat.

Ne-am căsătorit într-o luminoasă zi de marţi din luna septembrie, zi de târg în Piaţa Mare, când oraşul era potopit de mirosul florilor, al fructelor şi al zarzavaturilor proaspete. După nuntă, Juan m-a dus la Málaga, unde ne-am instalat într-o cameră cu chirie, ale cărei ferestre dădeau spre stradă şi pe care m-am străduit s-o înfrumuseţez cu perdele brodate şi cu mobila făcută de bunicul. Juan şi-a adus în calitate de soţ doar ambiţia fantezistă dublată de un entuziasm de armăsar de prăsilă, deşi ne cunoşteam de-acum la fel ca un cuplu vechi. Erau zile când nici nu apucam să ne îmbrăcăm, căci făceam dragoste cu orele, chiar şi de mâncat mâncam în pat. În ciuda pasiunii fără saţ, curând mi-am dat seama că, după toate regulile convenienţelor sociale, căsătoria asta era o greşeală. Juan nu era o surpriză pentru mine, îi cunoscusem eu firea în anii precedenţi, dar una e să vezi defectele de la distanţă şi alta să convieţuieşti cu ele. Singurele virtuţi ale bărbatului meu de care-mi amintesc erau instinctul său de a mă bucura în pat şi înfăţişarea sa de toreador, de care nu mă mai săturam.

— Bărbatul ăsta nu foloseşte la mare lucru, m-a avertizat maică-mea într-o zi când a venit să ne viziteze.

— Dacă-mi face copii, altceva nu mai contează.

— Şi cu ce-o să-ţi creşti plozii?

— O să-i cresc eu singură, de-aia am ac şi aţă, am zis eu, sfidătoare.

Eram obişnuită să muncesc din zori şi până-n seară şi clienţii nu-mi lipseau. În afară de cusut şi brodat, mai făceam şi nişte plăcinte umplute cu carne şi ceapă, pe care le coceam la cuptoarele publice ale morii şi le vindeam dimineaţa în Piaţa Mare. Am ajuns să descopăr proporţia potrivită între grăsime şi făină din care să-mi iasă o cocă legată, elastică şi

subţire. Plăcintele mele – *empanadas* – au devenit faimoase şi în curând câştigam mai bine gătind decât cosând.

Mama mi-a dăruit o statuetă a Fecioarei Milei dăltuită în lemn, făcătoare de minuni, menită a-mi binecuvânta pântecul, dar se pare că Maica Domnului avea alte treburi mai urgente, căci nu mi-a luat în seamă rugăminţile. De mai bine de doi ani nu mai foloseam buretele cu oţet, dar degeaba, nu făceam copii. Încet-încet, patima ne-a secat. Pe măsură ce îi ceream mai mult şi-l iertam mai rar, el se depărta tot mai mult. Aproape că nu ne mai vorbeam, el ţipa, dar nu îndrăznea să mă lovească, căci singura dată când ridicase pumnul îi dădusem cu tigaia de fier în cap, aşa cum făcuse şi bunica cu bunicul, iar mai târziu mama cu tata. Se spunea că, după ce primise tigaia aia în cap, tata plecase de lângă noi şi nu-l mai văzurăm niciodată. Măcar aici familia mea se deosebea de celelalte: bărbaţii nu-şi băteau nevestele, doar copiii. Pe Juan nu-l lovisem cine ştie ce, dar tigaia era încinsă şi i-a rămas un semn pe frunte. Pentru un bărbat atât de înfumurat ca el, mica arsură a fost o adevărată tragedie, dar de-atunci m-a respectat. Dacă tigaia a pus capăt ameninţărilor sale, trebuie să recunosc că nici nu ne-a îmbunătăţit relaţia, şi ori de câte ori îşi pipăia cicatricea, în ochi îi apărea o sclipire ucigaşă. M-a pedepsit refuzându-mi plăcerea pe care până atunci mi-o oferise cu generozitate. Viaţa mi s-a schimbat, săptămânile şi lunile se târau ca la galere, muncă şi iar muncă, eram copleşită de sterilitate şi sărăcie. Capriciile şi datoriile pe care le făcea Juan au devenit o povară pe care încercam să mi-o asum ca să evit ruşinea creditorilor. S-au terminat lungile nopţi de sărutări şi dimineţile în care leneveam în pat; îmbrăţişările ni s-au rărit, au devenit scurte şi brutale, ca un viol. Le suportam în speranţa unui copil. Acum, privindu-mi viaţa cu seninătatea vârstei, înţeleg că adevărata binecuvântare a Fecioarei a fost să-mi refuze maternitatea, permiţându-mi astfel să-mi împlinesc un destin excepţional. Copiii m-ar fi legat de mâini şi de picioare, aşa cum se întâmplă îndeobşte cu femeile, l-ar fi făcut pe Juan să mă

părăsească, aş fi rămas să cos şi să fac *empanadas;* copiii m-ar fi făcut să nu apuc să cuceresc Regatul Chile.

Bărbatul meu continua să se gătească precum un filfizon şi să cheltuiască precum un hidalgo, convins c-aveam să fac pe dracu-n patru ca să-i plătesc datoriile. Bea prea mult, se pierdea cu zilele pe străzile codoaşelor, trebuia să plătesc nişte derbedei să se ducă să-l scoată de-acolo. Mi-l aduceau plin de păduchi şi ruşinat; îl curăţăm de păduchi şi-l ruşinam şi mai tare. Am încetat să-i admir torsul şi profilul de statuie şi-am început s-o invidiez pe soră-mea Asunción, măritată cu un fel de mistreţ, însă muncitor şi tată bun pentru copiii lor. Juan se plictisea, pe mine mă apuca disperarea, aşa că n-am încercat să-l opresc atunci când, în cele din urmă, s-a hotărât să plece spre Indii să caute Eldorado, un oraş cu totul şi cu totul din aur, unde plozii se jucau cu topaze şi smaralde. A plecat după câteva săptămâni fără să-şi ia rămas-bun, înainte de a se crăpa de ziuă, cu o legătură de schimburi şi ultimii mei bănuţi, pe care-i ascunsesem în spatele vetrei.

Juan reuşise să mă molipsească de visurile lui, deşi nu văzusem de aproape niciun aventurier care să se fi întors din Indii bogat, dimpotrivă, veneau prăpădiţi, bolnavi şi nebuni. Iar cei care făceau avere o pierdeau, iar stăpânii imenselor domenii, cum se zvonea că ar fi fost pe-acolo, nu şi le puteau aduce cu ei. Cu toate acestea, orice argument pălea în faţa copleşitoarei atracţii a Lumii Noi. Oare pe străzile Madridului nu treceau caleşti ticsite de lingourile de aur american? Nu credeam, ca Juan, că ar fi existat un oraş de aur, cu ape fermecate dătătoare de tinereţe veşnică, nu credeam în existenţa amazoanelor care petreceau cu bărbaţii, apoi le dădeau drumul să plece încărcaţi de odoare, bănuiam însă că acolo se găsea ceva mult mai valoros: libertatea. În Indii fiecare era propriul său stăpân, nu trebuia să te pleci în faţa nimănui, puteai să greşeşti şi s-o iei de la început, să fii altul, să trăieşti o altă viaţă. Acolo nu târâi după tine prea mult o onoare pătată şi până şi cei mai umili se puteau ridica. „Peste capul meu, doar pălăria mea

cu pene", spunea Juan. Cum să-i reproşez bărbatului meu aventura asta, când eu însămi, dacă aş fi fost bărbat, aş fi făcut acelaşi lucru?

După plecarea lui, m-am întors la Plasencia să stau cu mama şi cu familia soră-mii, căci bunicul murise. Ajunsesem încă o „văduvă din Indii", ca atâtea altele din Extremadura. Conform obiceiului, trebuia să mă îmbrac în doliu, să port un văl gros peste obraz, să renunţ la viaţa socială şi să mă supun controlului familiei, duhovnicului şi autorităţilor. Rugăciune, muncă şi singurătate, asta îmi rezerva viitorul, numai că eu n-am avut niciodată o fire de martir. Dacă conchistadorii Americilor o duceau rău, mult mai rău o duceau nevestele lor rămase în Spania. Am reuşit să scap de controlul soră-mii şi al cumnatului meu, care-mi ştiau de frică aproape tot atât de mult pe cât se temeau de mama, şi, ca să nu aibă a mă înfrunta, renunţau să se bage în viaţa mea particulară: totul era să nu dau naştere scandalurilor. Am continuat să cos pentru clienţii mei, să vând plăcinte în Piaţa Mare, ba chiar să asist la serbările populare. Mă duceam şi la spital să ajut măicuţele care îngrijeau de bolnavi şi de înjunghiaţi, căci de tânără mi-a plăcut să vindec, neştiind că mai târziu asta-mi va fi atât de necesar în viaţă, la fel ca talentul de a găti şi de a găsi apă. Moştenisem de la mama darul de a găsi apa în pământ. Adesea o însoţeam la câmp la câte un sătean, uneori chiar un domn, ca să le arătăm unde să sape puţul. Nu e greu, ţii uşor între degete o rămurică de copac sănătos şi păşeşti încet, până când rămurica simte prezenţa apei şi se înclină. Acolo trebuie săpat. Oamenii ziceau că, având darul ăsta, mama şi cu mine ne-am fi putut îmbogăţi, căci în Extremadura un puţ e o adevărată comoară, dar noi o făceam gratis: dacă primeşti bani, darul dispare. Într-o bună zi avea să-mi servească la salvarea unei armate întregi.

Am aşteptat câţiva ani în care-am primit foarte puţine veşti de la Juan, doar trei mesaje scurte din Venezuela, pe care preotul mi le-a citit şi la care m-a ajutat să răspund. Juan spunea că trăiau înconjuraţi de primejdii, că ajungeau acolo oamenii cei mai răi şi vicleni, că trebuia să fii cu arma la picior şi să-ţi

acoperi mereu spatele, că aur se găsea din belşug, deşi el încă nu-l văzuse, şi că se va întoarce bogat, îmi va construi un palat şi-mi va oferi o viaţă de ducesă. Iar zilele îmi treceau încete, plicticoase şi sărace, căci câştigam atât cât să nu mor de foame, iar restul îl puneam bine într-o groapă săpată în pământ. Nu spusesem nimănui, ca să nu isc vorbe, dar îmi propusesem să-l urmez pe Juan în aventură cu orice preţ, şi nu din dragoste, căci nu-l mai iubeam, nici din lealitate, pe care n-o merita, ci momită de gândul de a fi liberă. Acolo, departe de cei care mă cunoşteau, aş fi putut să fac ce voiam.

Ardeam de nerăbdare ca pe rug. Nopţile erau un iad, mă zvârcoleam în pat amintindu-mi de îmbrăţişările fericite din perioada în care Juan şi cu mine ne doream. Mă apucau fierbinţelile în toiul iernii, eram furioasă pe mine şi pe lume pentru că mă născusem femeie şi eram condamnată să mă supun obiceiurilor. Beam ceai de floarea-somnului, aşa cum mă sfătuiseră măicuţele de la spital, dar nu avea niciun efect. Încercam să mă rog, aşa cum îmi cerea preotul, dar nu eram în stare să termin Tatăl nostru fără să mă rătăcesc în gânduri necurate, căci Diavolul care le încurcă pe toate îşi pusese în gând să mă chinuiască. „Ai nevoie de un bărbat, Inés. Totul se poate face cu discreţie…”, suspina mama, femeie practică. Pentru o femeie în situaţia mea, asta nu era greu, până şi duhovnicul meu, un călugăr lasciv şi urât-mirositor, voia să păcătuim în confesionalul plin de praf, în schimbul indulgenţelor menite a-mi scurta osânda în Purgatoriu. N-am acceptat, era un ticălos bătrân. Dacă aş fi vrut, bărbaţii nu mi-ar fi lipsit; uneori i-am avut, atunci când dracul mă chinuia peste măsură, dar era vorba de nişte îmbrăţişări dictate de nevoie, fără viitor. Eram legată de fantoma lui Juan şi zăvorâtă în singurătate. Nu eram nici văduvă, nu aveam nici voie să mă recăsătoresc, soarta mea era să aştept, doar să aştept. Nu era de preferat să înfrunt primejdiile mării şi ale ţinuturilor barbare înainte să îmbătrânesc şi să mor fără să fi apucat să trăiesc?

În cele din urmă, după ani de rugăminţi, am reuşit să mă îmbarc spre Indii. Coroana apăra legăturile

matrimoniale şi încerca să reunească familiile pentru a popula Lumea Nouă cu cămine legitime şi creştine, însă nu se grăbea, totul merge foarte încet în Spania, după cum bine se ştie. Aveau voie să plece doar femeile căsătorite, şi numai însoţite de cineva din familie sau de o persoană respectabilă. În cazul meu a fost Constanza, nepoata mea de cincisprezece ani, fata soră-mii, Asunción, o copilă timidă, cu vocaţie religioasă, pe care am ales-o pentru că era cea mai sănătoasă din toată familia. Lumea Nouă nu e pentru persoane gingaşe. Nu i-am cerut părerea, dar după scandalul pe care l-a făcut presupun că ideea n-o atrăgea defel. Părinţii ei mi-au încredinţat-o cu condiţia, scrisă şi semnată în faţa notarului, că, odată ajunsă lângă bărbatu-meu, am s-o trimit înapoi în Spania şi am s-o înzestrez ca să intre la mânăstire, promisiune de care nu m-am achitat, dar nu din cauza mea, ci dintr-a ei, după cum se va vedea mai încolo. Ca să obţin documentele pentru plecare, doi martori trebuiau să declare că nu făceam parte dintre persoanele pătate, că nu eram nici maură, nici evreică, ci creştină adevărată. L-am ameninţat pe preot că-l denunţ pentru concupiscenţă în faţa Tribunalului Ecleziastic şi astfel i-am smuls dovada scrisă a înaltei mele calităţi morale. Cu economiile mele am cumpărat cele necesare pentru călătorie, o listă mult prea lungă ca s-o detaliez aici, deşi o ţin minte pe de rost. Ajunge să spun că duceam hrană pentru trei luni, inclusiv un coteţ cu găini, plus haine şi vase ca să mă stabilesc în Indii.

Pedro de Valvidia crescuse într-o casă de piatră din Castuera, sălaş de hidalgo săraci, cam la trei zile de mers către sudul Plasenciei. Regret că nu ne-am cunoscut la tinereţe, pe când el era un chipeş stegar în trecere prin oraşul meu, în timp ce se întorcea dintr-o campanie militară. Poate că am păşit în aceeaşi zi pe străduţele întortocheate, el deja bărbat, cu sabia la şold şi în frumoasa uniformă a cavaleriei regale, eu încă o copilă cu cozi roşcate, cum le aveam pe atunci, deşi după aia mi s-au închis la culoare. Ne-am fi putut întâlni la biserică, ne-am fi putut atinge mâinile în

găletuşa cu apă sfinţită, ne-am fi putut încrucişa privirile, fără să ne recunoaştem. Nici soldatul acesta tăbăcit de drumuri, nici eu, o micuţă cusătoreasă, n-am fi putut ghici ce ne rezerva soarta.

Pedro se trăgea dintr-o familie de militari săraci, dar de viţă veche, ale cărei isprăvi începeau cu luptele împotriva armatei romane, înainte de Christos, continuau timp de şapte sute de ani împotriva sarazinilor şi care încă zămislea bărbaţi viteji pentru eternele războaie între monarhii Creştinătăţii. Strămoşii lui coborâseră din munţi şi se aşezaseră în Extremadura. Crescuse legănat de povestirile mamei sale despre vitejiile celor şapte fraţi Valvidia din Valea Ibiei, care se încleştaseră într-o luptă pe viaţă şi pe moarte cu un balaur înfricoşător. După spusele inspiratei matroane nu era vorba de-un balaur obişnuit – corp de şopârlă, aripi de liliac, două sau trei capete de şarpe – precum cel cu care se luptase Sfântul Gheorghe, ci de o dihanie de zece ori mai mare şi mai fioroasă, bătrână de mai multe secole şi care încarna răutatea tuturor duşmanilor Spaniei, de la romani şi arabi până la afurisiţii de francezi, care mai nou îndrăzneau să pună la îndoială drepturile suveranului nostru. Închipuieşte-ţi, fiule, că am putea să vorbim franţuzeşte! repeta doamna în timp ce povestea. Unul după altul căzură fraţii Valvidia, pârjoliţi de flăcările scuipate de balaur sau sfâşiaţi de ghearele lui de tigru. După ce şase din ei au pierit şi bătălia părea pierdută, mezinul, singurul rămas în picioare, a rupt o creangă groasă de copac, a ascuţit-o la ambele capete şi i-a înfipt-o balaurului între fălci. Bestia s-a zvârcolit de durere şi loviturile lui de coadă au crăpat pământul, ridicând un nor de praf care a ajuns până în Africa. Atunci eroul a apucat spada şi i-a înfipt-o în inimă, eliberând astfel Spania. Din tânărul acela, viteaz între viteji, se trăgea Pedro în linie directă prin maică-sa, iar drept dovadă stăteau trofeele: spada ce rămăsese în familie şi blazonul – doi şerpi care muşcă un trunchi de arbore pe fond auriu. Deviza familiei era: *Moartea de care nu te temi îţi dă viaţă.* Cu astfel de strămoşi, era normal ca Pedro să asculte de chemarea armelor încă de la o vârstă fragedă. Mama a dat ce-i mai

rămăsese din zestre ca să-l echipeze: cămaşă de zale şi armură completă, arme de cavaler, scutier şi doi cai. Legendara spadă a neamului Valvidia era un fier ruginit, greu ca o piatră de moară, a cărei valoare era exclusiv decorativă şi istorică, drept care i-a cumpărat alta, din cel mai bun oţel de Toledo, flexibilă şi uşoară. Cu ea Pedro avea să lupte în oastea Spaniei sub drapelul lui Carol Quintul, să cucerească regatul cel mai îndepărtat din Lumea Nouă şi să moară alături de ea, însângerată şi ruptă.

Tânărul Pedro de Valvidia, crescut între cărţi şi îngrijirile mamei, a plecat la război cu entuziasmul celui care în materie de măcel n-a văzut decât tăierea porcilor în piaţă, spectacol brutal care atrăgea tot satul. Inocenţa i-a ţinut până în clipa în care în prima bătălie flamura nouă-nouţă cu blazonul familiei s-a făcut zdrenţe.

În regimentele Spaniei se afla şi alt hidalgo îndrăzneţ, Francisco de Aguirre, care a devenit iute cel mai bun prieten al lui Pedro. Pe cât de fanfaron şi zgomotos era Francisco, pe atât de serios era Pedro, deşi faima lor de viteji era deopotrivă. Familia Aguirre era de origine bască, dar aşezată în Talavera de la Reina, aproape de Toledo. De la bun început băiatul dovedea un curaj sinucigaş, căuta pericolul cel mai mare, căci se credea apărat de crucea de aur a mamei sale, pe care o purta la gât. De acelaşi lanţ era atârnată o răcliţă care adăpostea o şuviţă din părul castaniu al frumoasei fete pe care o iubea din copilărie cu o dragoste interzisă, căci erau veri primari. Francisco jurase să rămână burlac, dat fiind că nu se putea însura cu ea, ceea ce nu-l împiedica să caute farmecele oricărei femei care ieşea în calea temperamentului său focos. Înalt, chipeş, cu un râs sincer şi un glas sonor de tenor, tocmai bun să însufleţească cârciumile şi să seducă femeile, nu-i rezista nimeni. Pedro îl sfătuia să se ferească, pentru că boala franţuzească, sfrenţia, nu cruţă pe nimeni, fie el maur, evreu sau creştin, însă el avea încredere în crucea mamei: dacă-l apărase în luptă, avea să-l apere şi de consecinţele desfrâului. Aguirre, plăcut şi galant în societate, devenea o fiară în bătălie, spre deosebire

de Valvidia, mereu senin şi politicos, chiar şi în faţa pericolelor celor mai mari. Amândoi ştiau să scrie şi să citească, studiaseră şi erau mai cultivaţi decât cei mai mulţi hidalgo. Pedro primise aleasa educaţie a unui sacerdot, un unchi al maică-sii, care trăise alături de el în tinereţe şi despre care se şoptea că ar fi fost, de fapt, tatăl său, dar el n-a întrebat niciodată. N-a avut curaj, ar fi fost o jignire adusă mamei. Cei doi mai aveau ceva în comun, veniseră pe lume în acelaşi an, 1500, anul naşterii Sfântului Împărat Carol Quintul, monarh peste Spania, Germania, Austria, Flandra, Indiile Occidentale, o parte din Africa şi multe alte ţinuturi. Nu erau superstiţioşi, dar se lăudau că erau legaţi de Rege prin aceeaşi stea, şi prin urmare meniţi unor isprăvi asemănătoare. Credeau că nu exista soartă mai bună pe lumea asta decât să fii soldat în slujba unui asemenea comandant grozav; îi admirau statura de titan, vitejia nepotolită, dibăcia de călăreţ şi spadasin, darul său de strateg în război şi de om al studiului în timp de pace. Pedro şi Francisco mulţumeau sorţii că erau catolici, ceea ce le garanta mântuirea sufletului, şi spanioli, adică superiori celorlalţi muritori. Erau hidalgo ai Spaniei, stăpâna lumii, mare şi întinsă, mai puternică decât vechiul Imperiu Roman, menită de Dumnezeu pentru a descoperi, a cuceri, a creştina, a înfiinţa şi a popula colţurile cele mai îndepărtate ale Pământului. Aveau douăzeci de ani când porniseră să lupte în Flandra, apoi în campaniile din Italia, unde învăţaseră că în război cruzimea e o virtute şi, dat fiind că moartea e tot timpul prin preajmă, e preferabil să ai sufletul pregătit.

Cei doi ofiţeri slujeau sub ordinele unui războinic extraordinar, marchizul de Pescara, al cărui aspect efeminat era înşelător, căci sub armura de aur şi straiele de mătase brodată cu perle cu care intra în luptă sălăşluia un adevărat geniu militar, după cum o dovedise de nenumărate ori. În 1524, în toiul războiului între Franţa şi Spania, care îşi disputau controlul asupra Italiei, marchizul împreună cu două mii dintre cei mai buni soldaţi spanioli au dispărut în mod misterios, înghiţiţi de ceţurile iernii. S-a zvonit

că dezertaseră, pe seama lor umblau cântecele batjocoritoare care-i acuzau de trădare şi laşitate, în timp ce ei, ascunşi într-un castel, se pregăteau în cea mai mare taină. Era luna lui noiembrie, gerul îi chinuia pe nefericiţii închişi în curtea interioară, care nu pricepeau de ce trebuiau să stea acolo, rebegiţi şi îngrijoraţi, în loc să lupte cu francezii. Marchizul de Pescara nu se grăbea, aştepta momentul potrivit cu răbdarea vânătorului experimentat. În fine, după mai multe săptămâni, le-a ordonat ofiţerilor să se pregătească de luptă. Pedro de Valvidia le-a ordonat soldaţilor din batalionul său să-şi pună armurile peste hainele de lână, operaţiune dificilă, căci li se lipeau degetele de metalul îngheţat, după care le-a împărţit cearşafuri albe ca să se acopere. Astfel, precum nişte fantome, dârdâind de frig, au mărşăluit într-o tăcere adâncă toată noaptea, iar în zori au ajuns în preajma fortăreţei inamice. Străjile de pe creneluri au zărit ceva mişcare pe zăpadă, dar au crezut că e umbra copacilor mişcaţi de vânt. Nu i-au văzut pe spaniolii care se târau în valuri albe pe pământul plin de nea decât atunci când a fost prea târziu, când aceştia au atacat luându-i pe nepregătite. Această victorie zdrobitoare l-a transformat pe marchizul de Pescara în cel mai faimos militar al epocii sale.

Un an mai târziu Valvidia şi Aguirre luau parte la bătălia de la Pavia, frumosul oraş al celor o sută de turnuri, unde francezii au fost iarăşi înfrânţi. Regele Franţei, care se lupta cu disperare, a fost făcut prizonier de un soldat de-al lui Pedro de Valvidia, care l-a răsturnat de pe cal şi era gata să-i străpungă gâtul, neştiind cine era. Intervenţia oportună a lui Valvidia l-a împiedicat s-o facă, schimbând astfel cursul istoriei. Pe câmpul de bătălie au rămas zece mii de morţi; săptămâni în şir i-au bâzâit muştele şi au mişunat şobolanii pestici. Se zice că şi acum în varza şi conopida care se cultivă acolo mai apar ţăndări din oasele ascunse în frunziş. Valvidia a priceput atunci că, pentru prima dată, cavaleria nu fusese esenţială pentru victorie, ci două arme noi: archebuzele, greu de încărcat, dar cu bătaie lungă, şi tunurile de bronz, mai uşoare şi mai mobile decât cele din fier forjat. Alt

element decisiv fuseseră miile de infanterişti, mercenari din Elveţia şi Germania, vestiţi pentru brutalitatea lor, pe care Valvidia îi dispreţuia, căci pentru el războiul, ca şi toate celelalte, era o chestiune de onoare. Bătălia de la Pavia l-a făcut să mediteze asupra importanţei strategiei şi a armelor moderne: nu era de ajuns curajul nebunesc al unor oameni precum Francisco de Aguirre, războiul era o ştiinţă care cerea studiu şi logică.

După lupta de la Pavia, epuizat şi şchiopătând de la o rană de lance primită în şold, pe care i-au vindecat-o cu ulei fierbinte, deşi la cel mai mic efort se deschidea iarăşi, Pedro de Valvidia s-a întors acasă, în Castuera. Era la vârsta însurătorii, era cazul să-şi vadă de urmaşi şi de pământurile lăsate în paragină, îi repeta într-una maică-sa. Idealul ar fi fost o mireasă care să-i aducă o zestre consistentă, lucru extrem de necesar pentru conacul sărăcit al neamului Valvidia. Familia şi preotul aleseseră mai multe candidate, toate de familie bună şi cu avere, pe care avea să le cunoască în timpul convalescenţei, numai că nu s-a întâmplat după cum plănuiseră. Pedro a văzut-o pe Marina de Ortiz Gaete în singurul loc în care putea s-o întâlnească în public, la ieşirea din biserică. Marina avea treisprezece ani şi mai purta încă crinolinele scrobite ale copilăriei. Era însoţită de dădacă şi de o servitoare care îi purta deasupra capului o umbrelă deschisă, deşi ziua era înnorată, pentru ca nu cumva o rază de soare să atingă pielea transparentă a palidei copile. Avea un chip de înger, păr blond şi luminos, mers ezitant din cauza atâtor fuste puse una peste alta şi un aer atât de inocent, că Pedro a uitat pe dată planurile de căpătuire. Nu era el omul calculelor meschine: frumuseţea şi virtutea fetei l-au sedus pe loc. Deşi n-avea avere şi zestrea îi era mult sub nivelul a ceea ce i s-ar fi cuvenit, a început s-o curteze imediat ce a aflat că nu era promisă altuia. Familia Ortiz de Gaete îşi dorea la rândul ei pentru fata lor o căsătorie care să-i fi adus beneficii economice, dar n-a fost în stare să refuze un cavaler cu un nume atât de ilustru şi de o vitejie dovedită precum Pedro de

Valvidia; singura lor condiţie a fost ca nunta să se facă după ce fata împlinea paisprezece ani. Până atunci, Marina se lăsa curtată de pretendentul ei cu o timiditate de iepuraş, deşi îi dădea de înţeles că şi ea număra zilele rămase. Pedro era la apogeul bărbăţiei sale, era înalt, cu piept puternic, bine proporţionat, cu o ţinută nobilă, nas proeminent, bărbie autoritară şi ochi albaştri, foarte expresivi. De pe atunci purta părul strâns la spate într-o coadă scurtă, obrajii raşi, mustaţa gominată şi bărbuţa subţire pe care a avut-o cât a trăit. Se îmbrăca elegant, avea gesturi categorice, vorbea cumpănit şi impunea respect, ceea ce nu-l împiedica să fie galant şi tandru. Topită de admiraţie, Marina se întreba ce găsise la ea acest bărbat atât de mândru şi de viteaz. S-au căsătorit după un an, când fata a devenit nubilă, şi s-au instalat în modestul conac al neamului Valvidia.

Marina şi-a început noua condiţie de căsătorită cu cele mai bune intenţii, însă era prea tânără şi bărbatul sobru şi studios o speria. N-aveau ce vorbi. Ea accepta, tulburată, cărţile pe care el i le recomanda, neîndrăznind să-i mărturisească că abia putea să citească câteva cuvinte elementare şi să se semneze cu un scris tremurător. Crescuse la adăpost de contactul cu lumea şi aşa voia să fie mai departe; o înspăimântau peroraţiile soţului despre politică sau geografie. Ea se ocupa cu rugăciunile şi brodatul frumoaselor casule bisericeşti. N-avea experienţă despre cum se ţine o casă, slujnicele nu-i luau în seamă poruncile date cu glăscior de infantă, aşa că tot soacră-sa era cea care comanda, în timp ce ea era tratată precum copila care şi era. Şi-a propus să înveţe plicticoasele trebi ale casei, sfătuită de femeile din casă, dar despre alt aspect al vieţii matrimoniale n-avea pe cine întreba, şi asta era mai important decât a aşeza bucatele şi a ţine socotelile.

Cât timp legătura Marinei cu Pedro se limitase la vizite vegheate de guvernantă şi scrisorele galante, fusese fericită, dar tot entuziasmul i-a trecut când au ajuns în pat. Habar n-avea ce urma să se petreacă în prima noapte; nimeni n-o pregătise pentru deplorabila surpriză pe care a avut-o. Lada de zestre cuprindea

mai multe cămăşi de noapte din batist, lungi până la glezne şi închise la gât şi la mâini cu panglici de mătase, prevăzute în partea din faţă cu o deschizătură în formă de cruce. Nu i-a trecut prin cap să întrebe la ce folosea despicătura aceea şi nimeni nu i-a explicat că pe acolo avea să aibă contact cu părţile intime ale bărbatului ei. Nu văzuse niciodată un bărbat gol şi credea că deosebirile între bărbaţi şi femei ţineau de părul de pe faţă şi de glasul mai gros. Simţind pe întuneric răsuflarea lui Pedro şi mâinile lui mari care căutau printre faldurile cămăşii preţiosul ochi brodat, a sărit ca un catâr speriat şi a luat-o la fugă ţipând pe culoarele căsoaiei de piatră. În ciuda bunelor sale intenţii, Pedro nu era un amant grijuliu, experienţa sa se limitase la nişte îmbrăţişări rapide cu femei cu virtute negociabilă; a priceput însă că era nevoie de multă răbdare. Nevastă-sa era încă o copilă, corpul abia începea să i se dezvolte, n-avea sens s-o forţeze. A încercat s-o iniţieze încetul cu încetul, dar inocenţa Marinei, care îl atrăsese atât de mult la început, s-a dovedit repede un obstacol de netrecut. Nopţile erau frustrante pentru el şi chinuitoare pentru ea, iar la lumina zilei niciunul n-avea curaj să vorbească deschis. Pedro s-a dedicat studiului şi şi-a văzut de pământ şi de ţărani, iar energia şi-o ardea practicând scrima şi călăria. De fapt, se pregătea pentru despărţire. Iar când chemarea aventurii a devenit irezistibilă, s-a reînrolat sub flamura lui Carol Quintul, visând în taină să atingă gloria militară a Marchizului de Pescara.

În februarie 1527, trupele spaniole aflate sub comanda conetabilului de Bourbon se găseau în faţa zidurilor Romei. Spaniolii, sprijiniţi de cincisprezece companii de mercenari feroce elveţiano-germani, aşteptau prilejul de a pătrunde în cetatea cezarilor şi de a-şi scoate paguba după multe luni în care nici solda nu şi-o primiseră. Erau o hoardă de soldaţi flămânzi şi nedisciplinaţi, gata să dea iama prin comorile Romei şi ale Vaticanului. Nu toţi erau derbedei şi mercenari, în oştirile spaniole se găseau, printre alţii, şi doi ofiţeri serioşi, Pedro de Valvidia şi

Francisco de Aguirre, care se reîntâlneau după doi ani. S-au îmbrăţişat ca doi fraţi şi s-au pus la curent cu ce li se mai întâmplase în viaţă. Valvidia i-a arătat un medalion cu chipul Marinei pictat de un miniaturist portughez, un evreu convertit care reuşise să păcălească Inchiziţia.

— Încă n-avem copii, pentru că Marina e foarte tânără, dar e timp, dacă vrea Domnul.

— Vrei să spui: dacă scăpăm cu viaţă, a exclamat prietenul.

La rândul său, Francisco i-a mărturisit că o iubea în continuare platonic şi în taină pe vară-sa, care ameninţase că se călugăreşte dacă tatăl ei intenţiona s-o mărite cu de-a sila cu altul. Valvidia a fost de părere că nici nu era aşa rău, căci pentru multe femei din nobilime mânăstirea, unde se duceau cu un alai întreg de servitoare, cu banii şi tot luxul cu care erau obişnuite, era de preferat unui măritiş forţat.

— În cazul vară-mii, asta ar fi o pierdere regretabilă, amice. O fată atât de frumoasă şi plesnind de sănătate, născută pentru amor şi maternitate, nu trebuie să-şi îngroape viaţa în straie călugăreşti. Dar ai dreptate, mai bine s-o văd călugăriţă decât măritată cu altul. N-aş suporta, asta ar însemna să ne luăm viaţa amândoi, a grăit Francisco, emfatic.

— Şi să ajungeţi amândoi în cazanele iadului? Sunt sigur că vară-ta va alege mânăstirea. Dar tu, ce planuri ai?

— Să mă războiesc cât timp mai pot şi să-mi vizitez verişoara în chilia ei, pe timp de noapte, a râs Francisco, pipăindu-şi crucea şi răcliţa de la piept.

Roma era prost apărată de Papa Clement al VII-lea, om mai priceput la sforării politice decât la strategii belicoase. De cum au ajuns oştile inamice la podurile oraşului, la adăpostul unei ceţi dese, Suveranul Pontif a şters-o din Vatican pe un culoar secret la castelul Sant Angelo, împănat de tunuri. Era însoţit de trei mii de oameni, printre ei găsindu-se şi celebrul sculptor şi aurar Benvenuto Cellini, faimos atât pentru uriaşul său talent artistic, cât şi pentru caracterul său puternic şi căruia Papa i-a lăsat în seamă toate deciziile militare, judecând că, dacă el însuşi tremura în faţa

artistului, tot aşa trebuiau să facă şi armatele conetabilului de Bourbon.

La primul asalt asupra Romei, conetabilul a primit un glonţ fatal de muschetă în ochi. Benvenuto Cellini avea să se laude mai târziu că el trăsese glonţul ucigaş, deşi adevărul e că nici măcar nu se găsise prin apropiere, dar cine să îndrăznească să-l contrazică? Până au reuşit căpitanii să instaureze ordinea, trupele scăpate de sub control au năvălit peste oraşul lipsit de apărare şi l-au ocupat în câteva ore. În primele opt zile masacrul a fost atât de crâncen, că sângele curgea pe străzi şi se închega pe pietrele milenare. Mai bine de patruzeci şi cinci de mii de oameni au fugit, iar cei rămaşi au trecut prin chinurile iadului. Invadatorii nesăţioşi au incendiat biserici, mânăstiri, spitale, palate şi case. Au ucis la grămadă, chiar şi nebunii şi pe cei internaţi în ospiciu şi animalele din curţile oamenilor; au torturat bărbaţii, obligându-i să le dea ce ascunseseră; au violat femeile şi fetele; au asasinat copiii de ţâţă şi bătrânii. Jaful, orgie fără sfârşit, a durat săptămâni de zile. Beţi de sânge şi băutură, soldaţii târau pe străzi opere de artă distruse şi relicve religioase, decapitau de-a valma statui şi oameni, furau tot ce puteau căra în raniţă, restul era distrus. Au scăpat frescele din Capela Sixtină, căci acolo se priveghea leşul conetabilului de Bourbon. Pe Tibru pluteau mii de cadavre, duhoarea de carne putredă impregna aerul. Câini şi corbi devorau morţii lăsaţi peste tot, iar mai apoi au venit cele două credincioase însoţitoare ale războiului: foametea şi ciuma, care i-au atacat deopotrivă pe nefericiţii romani şi pe călăii lor.

În acest timp, Pedro de Valvidia străbătea Roma cu sabia în mână, furios şi încercând în zadar să oprească jaful şi măcelul şi să facă ordine printre soldaţi, însă cei cincisprezece mii de puşcaşi uitaseră de superiori şi de lege şi erau gata să-l omoare pe cel ce li s-ar fi pus în cale. Întâmplarea a făcut ca Valvidia să se găsească în faţa unei mânăstiri chiar când o atacau o duzină de mercenari germani. Călugăriţele ştiau că nicio femeie nu scăpa de viol; se adunaseră în curte în jurul unei cruci, formând un cerc în centrul căruia

stăteau tinerele novice, nemişcate, ţinându-se de mână, cu capul plecat şi murmurând rugăciuni. De departe, păreau nişte porumbiţe. Se rugau Domnului să nu fie pângărite, să se milostivească de ele şi să le dea o moarte rapidă.

— Înapoi! Cine îndrăzneşte să treacă acest prag va avea de-a face cu mine! a urlat Pedro de Valvidia ridicând spada în mâna dreaptă şi o sabie scurtă în stânga.

Câţiva mercenari s-au oprit miraţi, socotind dacă merita osteneala să lupte cu ofiţerul spaniol cel impunător şi hotărât sau era mai bine să se îndrepte spre casa de alături, dar ceilalţi au atacat. Spre avantajul lui Valvidia, el era singurul treaz, aşa că din patru mişcări precise a scos din luptă tot atâţia germani, numai că, între timp, ceilalţi îşi reveniseră din nehotărâre şi atacau la rândul lor. Deşi cu mintea înceţoşată de băutură, germanii erau luptători la fel de buni ca Valvidia şi l-au înconjurat rapid. Poate că aici şi-ar fi găsit moartea ofiţerul din Extremadura dacă n-ar fi apărut exact atunci Francisco de Aguirre.

— Ia veniţi încoa', teutoni fii de căţea! a strigat bascul cel teribil, roşu de furie, uriaş, agitând spada ca pe un ciomag.

Încăierarea a atras, alţi spanioli care şi-au văzut camarazii în pericol. Într-o clipă s-a iscat o bătălie în toată regula, iar după o jumătate de oră atacatorii se retrăgeau, lăsând în urmă camarazi în agonie, în timp ce ofiţerii zăvorau porţile mânăstirii. Maica stareţă le-a rugat pe călugăriţele mai zdravene să-şi adune de pe jos surorile leşinate şi-apoi să se pună sub ordinele lui Francisco de Aguirre, care se oferise să organizeze apărarea, întărind zidurile.

— Nimeni nu e în siguranţă în Roma. Acum mercenarii s-au retras, dar fără doar şi poate au să revină, aşa că mai bine să vă găsească pregătite, a fost de părere Aguirre.

— Am să fac rost de nişte archebuze, Francisco vă va învăţa să le folosiţi, a hotărât Valvidia, căruia nu-i scăpase licărirea picarescă din ochii prietenului său la gândul că se va afla singur cu vreo douăzeci de

novice virginale şi o mână de măicuţe mature, dar recunoscătoare şi încă apetisante.

Şaizeci de zile mai târziu se termina oribilul jaf al Romei care pusese capăt unei epoci – papalitatea renascentistă în Italia – şi-avea să rămână în istorie ca o pată ruşinoasă în viaţa împăratului nostru Carol Quintul, cu toate că acesta se afla departe de aici.

Sanctitatea Sa Papa a putut să-şi părăsească refugiul de la Sant Angelo, însă a fost arestat şi tratat la fel de rău ca orice deţinut de drept comun, chiar şi inelul pontifical i-a fost smuls de pe deget şi a primit un picior în dos care l-a făcut să se prăbuşească în patru labe în hohotele de râs ale soldaţilor.

Benvenuto Cellini putea fi acuzat de multe defecte, dar nu era dintre cei ce uită să întoarcă o favoare, drept care, când maica stareţă s-a dus la el şi i-a povestit că un tânăr ofiţer spaniol îi salvase congregaţia şi rămăsese vreme de câteva săptămâni să apere mânăstirea, a ţinut să-l cunoască. Câteva ceasuri mai târziu, stareţa îl aducea pe Francisco de Aguirre la palat. Cellini l-a primit într-unul dintre saloanele Vaticanului, printre sfărâmături şi piese de mobilier distruse de atacatori. Cei doi nu s-au întins la politeţuri.

— Ce doreşti în schimbul curajoasei dumitale intervenţii, domnule? l-a întrebat cam posac Cellini, trecând direct la obiect.

Roşu de furie, Aguirre a dus instinctiv mâna la mânerul spadei:

— Mă insultaţi, domnule!

Maica stareţă s-a aşezat între ei cu toată greutatea autorităţii ei şi i-a despărţit cu un gest dispreţuitor; n-avea timp pentru bravadele lor. Făcea parte din familia lui Andrea Doria, celebrul *condottiere* genovez, era deci o femeie cu stare şi de viţă veche, obişnuită să poruncească.

— *Basta!* Rogu-te iartă jignirea involuntară, don Francisco. Trăim vremuri rele, a curs destul sânge, s-au comis multe păcate, nu-i de mirare că purtările cele alese au trecut pe planul doi. Domnul Cellini ştie că ne-ai apărat mânăstirea fără să aştepţi o răsplată, ci mânat doar de inima dumitale cea bună. Să te

jignească e ultimul lucru pe care l-ar dori. Pentru noi ar fi o onoare să primeşti un semn de apreciere şi recunoştinţă…

I-a făcut sculptorului un semn să aştepte, l-a apucat pe Aguirre de mânecă şi l-a tras în colţul celălalt al salonului. Cellini i-a ascultat şopăcăind o vreme. Când era pe punctul de a-şi pierde răbdarea, cei doi s-au întors şi maica stareţă i-a prezentat cererea ofiţerului, în timp ce acesta îşi pironise privirile în vârful propriilor cizme şi-l treceau toate apele.

Astfel a obţinut Benvenuto Cellini autorizaţia de la Papa Clement al VII-lea, înainte de exilarea acestuia, ca Francisco de Aguirre să se poată însura cu verişoara lui. Peste măsură de tulburat, tânărul a alergat la prietenul său Pedro de Valvidia să-i povestească. Avea ochii umezi şi glasul lui de uriaş îi tremura, nu-i venea să creadă ce minune i se întâmplase.

— Ştiu eu dacă asta e o veste bună, Francisco… Colecţionezi cuceriri aşa cum Sfântul nostru împărat colecţionează ceasuri. Nu mi te imaginez în postură de soţ.

— Vară-mea e singura femeie pe care am iubit-o! Celelalte sunt fiinţe lipsite de chip, dăinuie doar o clipă, cât să sature pofta pe care diavolul a pus-o în mine…

— Diavolul ne dă pofte multe şi de diferite feluri, însă Dumnezeu ne dă limpezimea morală cu care să le controlăm, în felul acesta ne deosebim de animale.

— Bine, Pedro, eşti soldat de atâţia ani şi mai crezi că ne deosebim de animale? a râs Aguirre.

— Neîndoielnic. Soarta omului e să se ridice mai presus de animalitate, să-şi conducă viaţa după cele mai nobile idealuri şi să-şi mântuiască sufletul.

— Mă sperii, Pedro, vorbeşti ca un călugăr, dacă nu ţi-aş cunoaşte vitejia, aş zice că-ţi lipseşte acel instinct primordial al bărbaţilor.

— Nu-mi lipseşte, fii sigur, dar nu-l las să mă conducă.

— N-oi fi eu atât de nobil ca tine, dar mă salvează dragostea pură pe care i-o port vară-mii.

— Să vezi ce probleme o să ai când ai să te însori cu fata asta pe care o idealizezi… Cum ai să împaci dragostea asta cu obişnuinţele tale desfrânate?

— Nicio problemă, Pedro. Am s-o cobor cu sărutări de pe altarul ei de sfântă şi-am s-o iubesc pătimaş, s-a zguduit de râs Aguirre.

— Bine, dar fidelitatea?

— O să aibă ea grijă ca asta să nu lipsească din căsnicia noastră, dar eu nu pot renunţa la muieri, aşa cum nu pot renunţa la vin şi la sabie…

Şi Francisco de Aguirre a plecat iute în Spania ca să se însoare înainte ca indecisul Papă să se răzgândească. E sigur că a reuşit să împace iubirea platonică pentru vară-sa cu senzualitatea lui nepotolită şi că ea i-a răspuns fără pic de şovăială, căci ardoarea celor doi soţi a ajuns de pomină. Se spune ca vecinii veneau să stea în faţa casei ca să se delecteze cu zgomotele ce răzbăteau până afară şi să facă pariuri în legătură cu numărul de asalturi amoroase din noaptea respectivă.

După multe lupte, sânge, colb şi noroaie, Pedro de Valvidia s-a întors şi el acasă, precedat de faima câştigată în campaniile militare, cu o experienţă bogată şi o pungă cu aur, cu care avea de gând să-şi pună pe picioare averea mult diminuată. Marina îl aştepta, transformată de-acum în femeie. Gata cu răsfăţurile de fetiţă râzgâiată: avea şaisprezece ani şi o frumuseţe eterică şi senină, ce se cerea admirată ca o operă de artă. Avea un aer de somnambulă, de parcă ar fi presimţit că viaţa avea să-i fie o eternă aşteptare. În prima noapte pe care au petrecut-o împreună, au repetat amândoi, ca nişte automate, gesturile şi tăcerile de la început. În iatacul întunecat trupurile li s-au unit fără bucurie; el se temea să n-o sperie, ea se temea să nu păcătuiască; el voia s-o facă să-l iubească, ea număra orele până în zori. Pe timp de zi, fiecare îşi juca rolul, convieţuiau fără să se atingă. Marina şi-a primit soţul cu o iubire neliniştită şi plină de atenţie, care pe el, în loc să-l măgulească, îl deranja. N-avea nevoie de atâta atenţie, ci de o oarecare pasiune, dar n-avea curaj să i-o ceară,

bănuind că nu se cădea s-o facă cu o femeie decentă şi credincioasă. Se simţea urmărit de Marina, prins în chingile invizibile ale unui sentiment căruia nu ştia cum să-i răspundă. Îl deranjau privirile rugătoare cu care-l urmărea prin casă, tristeţea ei mută la despărţire, expresia de reproş voalat cu care-l primea după o scurtă absenţă. Marina i se părea de neatins, se bucura de ea doar contemplând-o de la distanţă în timp ce broda, cufundată în gânduri şi rugăciuni şi scăldată precum o sfântă din catedrală de lumina aurie a ferestrei. Întâlnirile dintre draperiile groase şi prăfuite ale patului conjugal, care slujise pentru trei generaţii de Valvidia, au încetat să-l mai atragă pe Pedro, pentru că ea refuza să renunţe la cămaşa cu despicătură în formă de cruce în favoarea unei ţinute mai lejere. I-a sugerat să stea de vorbă cu alte femei, dar Marina nu putea să vorbească despre asta cu nimeni. După fiecare îmbrăţişare îngenunchea cu orele pe duşumeaua de piatră a marii case măturate de curent, nemişcată şi umilită pentru că nu-şi putea bucura bărbatul. Totuşi, în taină, se complăcea în suferinţa asta care o deosebea de femeile de rând şi o apropia de sfinţenie. Pedro îi explicase că între doi soţi nu există păcatul desfrâului, căci scopul este zămislirea copiilor, dar Marina îngheţa până în măduva oaselor de cum o atingea. Nu degeaba îi vârâse în cap confesorul ei frica de iad şi ruşinea de propriul corp. De când se cunoşteau, Pedro apucase să-i vadă doar chipul, mâinile şi uneori picioarele. Uneori îi venea să-i smulgă blestemata aia de cămaşă, dar îl oprea groaza din ochii ei, groază care se preschimba pe timp de zi, când erau îmbrăcaţi, în duioşie. Marina nu lua iniţiative în dragoste, nici în alte aspecte ale vieţii lor, nu-şi schimba expresia sau dispoziţia, era ca o oaie blândă. Atâta supunere îl enerva pe Pedro, deşi considera că era vorba de o trăsătură tipic feminină. Nu-şi mai înţelegea nici propriile sentimente: când se căsătorise cu ea, cu copila care era, îşi dorise să rămână pură şi inocentă, iar acum nu dorea decât s-o vadă revoltându-se şi sfidându-l.

Valvidia ajunsese căpitan atât de repede pentru curajul lui ieşit din comun şi talentul lui de comandant, totuşi, în ciuda carierei strălucite, nu se mândrea cu trecutul său. După asediul Romei era chinuit de un coşmar în care apărea o tânără mamă cu pruncii în braţe, gata să sară de pe pod într-un râu de sânge. Cunoştea până unde poate merge abjecţia omenească, ştia cum arată negreala sufletului, ştia că bărbaţii ajunşi în mijlocul unui război violent sunt în stare să comită atrocităţi, iar el nu era altfel decât ceilalţi. Desigur, se spovedea, iar duhovnicul îl absolvea negreşit cu o penitenţă minimă, pentru că greşelile făcute în numele Spaniei şi al Bisericii nu erau considerate păcate. Nu îndeplinea oare ordinele superiorilor? Nu merita oare duşmanul o soartă rea? *Ego te absolvo ab omnibus censuris, et peccatis, in nomine Patri, et Filii, et Spiritus Sancti, Amen.* Dar cine a gustat exaltarea ucisului nu are scăpare, nici salvare, îşi spunea Pedro. Prinsese gustul violenţei, acesta era viciul secret al oricărui soldat, altminteri nu s-ar putea purta războaiele. Camaraderia grosolană din barăci, corul de răgete viscerale cu care oamenii se aruncau în luptă, indiferenţa comună în faţa durerii şi a fricii îl făceau să se simtă viu. Plăcerea feroce de a străpunge un corp cu sabia, puterea satanică de a lua viaţa altuia, fascinaţia sângelui care curge erau droguri foarte tari. Începi să ucizi din datorie şi sfârşeşti prin a o face din înverşunare. Nimic nu se putea compara cu asta. Odată pornit, instinctul de a ucide era mai puternic decât instinctul de a trăi, chiar şi la el, care avea frică de Dumnezeu şi se credea în stare să-şi controleze patimile. Conform spuselor prietenului Francisco de Aguirre, un bărbat se compunea din a mânca, a copula şi a ucide. Singura salvare pentru sufletul său era să evite tentaţia spadei. Îngenuncheat în faţa altarului principal al catedralei, s-a jurat să-şi dedice restul vieţii binelui, să slujească Biserica şi Spania, să nu facă excese şi să trăiască după principii morale severe. Fusese pe punctul de a muri în repetate rânduri, Dumnezeu îi lăsase viaţa ca să-şi spele păcatele. Şi-a atârnat spada de Toledo

alături de vechea spadă a strămoşului său şi s-a hotărât să devină om aşezat.

Fostul căpitan a ajuns un ţăran cumsecade, preocupat de lucruri simple: vitele, recoltele, seceta şi îngheţul, concubinajele şi invidiile din sat. Şi lecturi, şi joc de cărţi, şi mers la biserică. Cum studiase legile scrise şi dreptul, oamenii îi cereau sfatul în chestiuni legale, chiar şi autorităţile îl ascultau. Plăcerea lui cea mare erau cărţile, mai ales cele de călătorii şi hărţile, pe care le cerceta amănunţit. Ştia pe dinafară poemul Cidului, îl încântaseră cronicile fantastice ale lui Solino şi călătoriile imaginare ale lui John Mandeville, dar preferatele lui erau veştile din Lumea Nouă, care se publicau în Spania. Isprăvile lui Cristofor Columb, Magellan, Américo Vespucci, Hernán Cortés şi ale atâtor altora îl ţineau treaz toată noaptea: cu privirile pierdute în baldachinul de brocart al patului, visa cu ochii deschişi că descoperă locuri îndepărtate ale lumii, le cucereşte, întemeiază aşezări, aduce Crucea pe tărâmuri barbare întru slava lui Dumnezeu, îşi gravează numele în Istorie cu foc şi oţel. În timpul ăsta nevasta broda casule cu fir de aur şi înşira rozarii de rugăciuni într-o litanie fără de sfârşit. Deşi Pedro se aventura de câteva ori pe săptămână dincolo de umilitoarea despicătură din cămaşa de noapte a Marinei, copiii atât de doriţi n-au apărut. Aşa au trecut ani lâncezi şi înceţi, cu veri fierbinţi şi moleşite şi ierni încremenite. Duritate extremă. Extremadura.

După câţiva ani, pe când Pedro de Valvidia se resemnase de-acum să îmbătrânească fără glorie alături de nevasta sa în casa tăcută din Castuera, într-o zi a venit la ei un călător care-i aducea o misivă de la Francisco de Aguirre. Numele său era Jerónimo de Alderete şi era de loc din Olmedo. Era plăcut la chip, avea o claie de păr blond ca mierea şi creţ, mustaţă în stil turcesc, cu vârfurile întoarse în sus şi ochi arzători de visător. Valvidia l-a primit cu ospitalitatea fără cusur a spaniolilor, i-a pus l-a dispoziţie casa, lipsită de lux, dar oricum mai comodă şi mai sigură decât hanurile. Era iarnă şi Marina poruncise să se aprindă focul în salon, dar buştenii nu reuşeau să oprească

curentul şi nici să risipească întunericul. În această încăpere spartană, aproape lipsită de mobilier şi podoabe, îşi petrecea cuplul tot timpul: el citea, ea cosea, acolo mâncau, tot acolo, la perete, se găsea altarul în faţa căruia se rugau. Marina a servit bărbaţilor un vin aspru, de casă, cârnaţi, brânză şi pâine, după care s-a retras în colţul ei să brodeze la lumina unei lumânări, lăsându-i să stea de vorbă.

Jerónimo de Alderete avea misiunea de a recruta oameni pentru a-i duce în Indii, iar ca să-i momească arăta prin cârciumi şi pieţe un colier de boabe mari de aur lucrat, înşirate pe un fir gros de argint. Scrisoarea lui Francisco către Pedro vorbea de Lumea Nouă. Exaltat, Alderete i-a povestit gazdei sale despre fabuloasele posibilităţi de îmbogăţire de pe acest continent, poveşti care umblau din gură în gură. I-a spus că nu mai era loc de fapte nobile într-o Europă coruptă, îmbătrânită, sfâşiată de conspiraţii politice, intrigi de curte şi predici eretice precum ale luteranilor, care dezbinau Creştinătatea. Viitorul era dincolo de ocean, l-a asigurat el. Erau multe de făcut în Americi, nume dat acestui tărâm în onoarea lui Américo Vespucci, un navigator florentin înfumurat care n-avea meritul de a-l fi descoperit, aşa cum făcuse Cristofor Columb. Ar fi trebuit să se numească Cristoforele sau Columbele, a zis Alderete. În fine, faptul era consumat şi nu asta era problema. Lumea Nouă avea nevoie ca de aer de hidalgo cu inima tare, spada într-o mână şi crucea în cealaltă, dispuşi să descopere şi să cucerească. Era cu neputinţă să-ţi imaginezi întinderea acelor locuri, verdele infinit al pădurilor, lăţimea fluviilor limpezi precum cristalul, adâncimea lacurilor cu ape blânde, bogăţia minelor de aur şi argint. Puteai visa nu atât la comori, cât la glorie, puteai trăi o viaţă plină, lupta împotriva sălbaticilor, astfel încât să-ţi împlineşti o soartă superioară şi, cu mila Domnului, să întemeiezi o dinastie. Toate astea şi multe altele erau posibile la noile fruntarii ale Imperiului, unde se găseau păsări cu penele precum pietrele preţioase şi femei cu pielea de culoarea mierii, goale şi binevoitoare, „iertare, doña Marina, aşa vine vorba…”. N-avea cuvinte limba

spaniolă să descrie tot belşugul de acolo: perle cât oul de prepeliţă, aur căzut din copaci şi atâta pământ şi indieni disponibili, încât orice soldat putea deveni stăpânul unei moşii de mărimea unei provincii spaniole. Iar lucrul cel mai important, a mai spus el, era că multe aşezări ascultau de cuvântul lui Dumnezeu Unul şi Adevărat şi se bucurau de valorile nobilei civilizaţii castiliene. Iar Francisco de Aguirre, prietenul lor comun, dorea şi el să se îmbarce şi era atât de setos de aventură, că nu se dădea-n lături să-şi lase iubita soaţă şi pe cei cinci copii pe care aceasta i-i dăruise în aceşti ani.

— Şi crezi că mai sunt şanse pentru oameni ca noi în Terra Nova? Doar au trecut patruzeci şi trei de ani de la venirea lui Columb şi douăzeci şi şase de când Cortés a cucerit Mexicul…

— Şi tot douăzeci şi şase de când Magellan şi-a început călătoria în jurul lumii, Pedro. După cum vezi, Pământul e în creştere, iar şansele sunt infinite. Nu numai Lumea Nouă e deschisă explorării, dar şi Africa, India, insulele Filipine şi multe altele, a insistat tânărul Alderete. Şi i-a repetat ceea ce se vorbea în fiece colţişor din Spania: cucerirea Perului şi a fastuosului său tezaur. Cu câţiva ani în urmă, doi soldaţi necunoscuţi, Francisco Pizarro şi Diego de Almagro, s-au asociat şi şi-au propus să ajungă în Peru. Înfruntând pericole de-a dreptul homerice pe mare şi pe uscat, au făcut două drumuri, plecând cu corăbiile din Panama şi luând-o de-a lungul coastelor Pacificului orbeşte, fără hărţi, mergând spre sud, doar spre sud. Erau mânaţi de zvonurile auzite de la indienii din mai multe triburi, care vorbeau despre un loc unde până şi vasele de bucătărie şi uneltele agricole erau încrustate cu smaralde, unde în râuri curgea argint topit, iar frunzele copacilor şi cărăbuşii erau din aur curat. Cum nu ştiau exact încotro se îndreptau, se opreau adesea să exploreze regiunile necălcate încă de picior european. Mulţi castilieni au murit pe drum, ceilalţi au supravieţuit hrănindu-se cu şerpi şi gângănii. La a treia călătorie, cea la care Diego de Almagra n-a luat parte, ocupat fiind să recruteze soldaţi şi să strângă bani pentru încă o

corabie, Pizarro şi ai lui au ajuns în sfârşit pe tărâmul incaşilor. Ameţiţi de oboseală şi căldură, orbiţi de atâta mare şi cer, spaniolii au debarcat de pe corăbiile lor hărtănite şi s-au pomenit într-o regiune plăcută, cu văi roditoare şi munţi măreţi, mult diferită de jungla veninoasă din nord. Cei şaizeci şi doi de cavaleri zdrenţăroşi şi cei o sută cinci soldaţi epuizaţi au pornit-o cu grijă în armurile lor grele, purtând crucea în frunte, înarmaţi cu archebuzele gata să tragă şi cu spada în mână. Le-a ieşit în întâmpinare o populaţie cu pielea de culoarea lemnului, îmbrăcată în ţesături fine şi viu colorate, vorbind o limbă dulce, speriată la vederea acestor făpturi bărboase, jumătate oameni, jumătate animale. Surpriza trebuie că a fost de ambele părţi, căci navigatorii nu se aşteptau să dea peste o civilizaţie ca aceea. Au rămas muţi la vederea operelor de arhitectură şi inginerie, a ţesăturilor şi a bijuteriilor. Incaşul Atahualpa, suveranul imperiului, se găsea la termele cu apă de leac, într-un lux comparabil cu cel al lui Soliman Magnificul şi însoţit de mii de curteni. Un căpitan al lui Pizarro s-a dus la el pentru a stabili contactul. Incaşul l-a primit cu fast, într-un cort alb înconjurat de flori şi pomi fructiferi plantaţi în uriaşe hârdaie din metal preţios, printre bazine cu apă caldă în care se jucau sute de prinţese şi roiuri de copii. Era ascuns în spatele unei cortine, nimeni n-avea voie să-i vadă chipul, însă curiozitatea lui a fost mai tare decât protocolul, aşa că Atahualpa a ridicat perdeaua ca să-l vadă mai bine pe străinul cel bărbos. Căpitanul s-a pomenit în faţa unui monarh încă tânăr şi cu trăsături plăcute, aşezat pe un tron de aur masiv, sub un baldachin din pene de papagal, în ciuda împrejurărilor neobişnuite, între soldatul spaniol şi nobilul *quechua* s-a născut o simpatie spontană. Atahualpa a oferit micului grup de vizitatori o masă în vase de aur şi argint, bătute cu ametiste şi smaralde. Căpitanul i-a transmis invitaţia lui Pizarro, cu inima strânsă, căci ştia că era vorba de o capcană pentru a-l lua prizonier, conform strategiei conchistadorilor. În doar câteva ore căpătase un respect adânc faţă de indigeni, deloc sălbatici, mai civilizaţi decât multe neamuri din Europa. A constatat,

cuprins de admiraţie, că incaşii aveau cunoştinţe avansate de astronomie şi un calendar solar, că făcuseră recensământul milioanelor de locuitori ai vastului imperiu, pe care-l controlau printr-o organizare socială şi militară impecabilă. Pe de altă parte, nu cunoşteau scrierea, aveau arme primitive, nu ştiau nimic despre roată şi n-aveau animale de povară sau de călărie, doar nişte oi delicate cu picioare lungi şi ochi de femeie, lamele. Adorau Soarele, care le cerea sacrificii omeneşti doar cu ocazia evenimentelor tragice, de pildă o boală a suveranului sau o cumpănă în război, când trebuiau să i se sacrifice fecioare sau copii. Înşelaţi de falsele promisiuni de prietenie, Atahualpa şi întinsa lui curte au venit neînarmaţi la Cajamarca, unde Pizarro pregătise capcana. Suveranul călătorea într-o lectică de aur purtată de miniştrii săi, urmat de o liotă de fete frumoase. După ce mii de indieni au fost ucişi, spaniolii l-au făcut prizonier pe Atahualpa…

— În toată Spania nu se vorbeşte decât despre comoara incaşilor, e o nebunie întreagă. E adevărat ceea ce se spune? a întrebat Valvidia.

— Adevărat, deşi pare de necrezut. În schimbul eliberării sale, suveranul incaş i-a dat lui Pizarro aur cât să umple o încăpere lungă de douăzeci şi două de picioare, lată de şaptesprezece şi înaltă de nouă.

— Imposibil!

— Răscumpărarea cea mai mare din istorie, Pedro. A fost adusă sub formă de bijuterii, statui şi vase, care au fost topite şi transformate în lingouri marcate cu sigiliul regal al Spaniei. În zadar i-a dat aceste averi, pe care supuşii săi le-au cărat precum nişte furnicuţe harnice din toate colţurile imperiului, căci Pizarro tot l-a osândit la moarte prin ardere pe rug, după ce l-a ţinut prizonier timp de nouă luni. În ultima clipă i-a comutat pedeapsa la ceva mai uşor, gâtuire, asta dacă se lăsa botezat. Alderete a mai spus că Pizarro avea un motiv serios: se pare că, din închisoare, prizonierul pusese la cale o răscoală; spionii vorbeau de două sute de mii de indieni *quechua* din Quito şi de treizeci de mii de caraibieni, mâncători de carne de om, gata să pornească împotriva conchistadorilor din Cajamarca,

însă moartea suveranului incaş i-a făcut să renunţe. S-a aflat mai târziu că armata aceea uriaşă nici nu exista.

— Oricum, Jerónimo, tot nu e limpede cum a putut o mână de spanioli să răstoarne rafinata civilizaţie despre care mi-ai vorbit. E doar vorba de un teritoriu mai mare decât Europa, a spus Pedro de Valvidia.

— Da, un imperiu foarte întins, însă fragil şi tânăr. La venirea lui Pizarro avea abia un secol de existenţă. În plus, incaşii erau moi, trăiau în răsfăţ, drept care n-au putut ţine piept vitejiei, armelor şi cailor noştri.

— Presupun că Pizarro s-a aliat cu duşmanii lui Atahualpa, aşa cum a făcut Hernán Cortés în Mexic.

— Întocmai. Atahualpa şi fratele său, Huáscar, erau în război fratricid, de care au profitat Pizarro şi Almagro, care a venit în Peru după o vreme, ca să-i înfrângă pe amândoi.

Alderete i-a mai spus că în imperiul peruvian nu se mişca nici măcar o frunză fără să ştie autorităţile şi că toţi erau sclavi. Cu o parte din tribut erau plătiţi supuşii, suveranul avea grijă de orfani, văduve, bolnavi şi bătrâni şi păstra rezerve pentru vremuri grele, dar, în ciuda acestor măsuri rezonabile, inexistente în Spania, poporul îl detesta, căci era oprimat de castele militare şi religioase, de *orejones*. Îi era indiferent dacă era condus de incaşi sau de spanioli, de aceea nu opusese prea multă rezistenţă invadatorilor. Oricum, moartea lui Atahualpa a reprezentat victoria lui Pizarro: imperiul, odată decapitat, s-a prăbuşit.

— Ăştia doi, Pizarro şi Almagro, bastarzi fără educaţie ori avere, sunt exemplul cel mai bun pentru ce se poate dobândi în Lumea Nouă, Pedro. Nu numai că s-au îmbogăţit peste măsură, dar au fost şi copleşiţi cu onoruri şi titluri de împăratul nostru.

— Vezi, nu se vorbeşte decât despre faimă şi bogăţie, despre aur, perle, smaralde, pământuri şi populaţii supuse, dar nu se pomeneşte nimic de primejdii.

— Ai dreptate, primejdiile sunt nesfârşite. Ca să cucereşti acele pământuri virgine e nevoie de bărbaţi foarte curajoşi.

Valvidia s-a îmbujorat. Se îndoia tinerelul ăsta de vitejia sa? Dar apoi i-a dat dreptate, căci el însuşi se îndoia. Trecuse mult timp de când nu-şi mai pusese la încercare curajul. Lumea se schimba cu paşi uriaşi. Îi fusese dat să se nască într-o perioadă minunată, când tainele Universului începeau să iasă la iveală: nu numai că Pământul se dovedise a fi rotund, dar se pare că se şi învârtea în jurul Soarelui, şi nu invers, sugerau unii. Iar el, ce făcea el în timpul ăsta? Număra mieii şi caprele, aduna ghindă şi măsline. Şi-a dat încă o dată seama de plictiseala în care vieţuia. Era sătul de vite şi arături, de jocul de cărţi cu vecinii, de slujbe şi rugăciuni, de recititul aceloraşi cărţi – aproape toate interzise de Inchiziţie – şi de anii de îmbrăţişări silite şi sterpe cu nevastă-sa. Şi iată că destinul, în persoana băiatului acesta crăpând de entuziasm, îi bătea la uşă, la fel cum făcuse pe vremea campaniilor din Lombardia, Flandra, Pavia, Milano, Roma.

— Când pleci în Americi, Jerónimo?

— Dacă vrea Domnul, chiar anul ăsta.

— Poţi conta pe mine, a şoptit Pedro de Valvidia, ca să nu fie auzit de Marina. Apoi s-a uitat ţintă la sabia de Toledo atârnată deasupra căminului.

În 1537 mi-am luat rămas-bun de la ai mei (n-aveam să-i mai văd) şi am plecat cu nepoată-mea, Constanza, în frumoasa Sevilla înmiresmată de florile de portocal şi iasomie, iar de acolo, navigând pe apele limpezi ale Guadalquivirului, am ajuns în zgomotosul port Cádiz, cu străduţe pietruite şi cupole maure. Ne-am îmbarcat pe corabia meşterului Manuel Martín: avea trei catarge şi două sute patruzeci de tone, era înceată şi greoaie, dar sigură. Un şir de bărbaţi ducea încărcătura la bord: butoaie cu apă, bere, vin şi ulei, păsări vii, o vacă şi doi porci ca să fie mâncaţi pe drum, plus câţiva cai, care în Lumea Nouă se vindeau la preţ de aur. Mi-am supravegheat bagajele, bine legate şi aşezate în locul pe care mi l-a ales meşterul Martín. Primul lucru pe care l-am făcut după ce ne-am ocupat cabina a fost să aşez un altar al Fecioarei Milei.

— Mare curaj ai, coană Inés, să te încumeţi la călătoria asta. Unde te aşteaptă bărbatul? a vrut să ştie Manuel Martin.

— Adevărul e că habar n-am, căpitane.

— Cum? Nu te aşteaptă în Nueva Granada?

— Ultima lui scrisoare era trimisă dintr-un loc numit Coro, din Venezuela, dar asta a fost demult şi e posibil să fi plecat de acolo.

— Americile sunt un ţinut mai întins decât restul lumii cunoscute, n-o să fie uşor să dai de el.

— Am să-l caut până am să-l găsesc.

— Cum asta, doamnă dragă?

— Cum se face: întrebând…

— Îţi urez succes. E prima dată când călătoresc cu femei la bord. Vă rog să fiţi prudente…

— Ce vreţi să spuneţi?

— Şi dumneata, şi nepoata sunteţi tinere şi n-arătaţi rău deloc. Înţelegi ce vreau să spun. După o săptămână în larg, echipajul începe să sufere de lipsa femeilor, ştiindu-vă aici tentaţia poate fi mare. În plus, marinarii cred că femeile atrag furtunile şi alte nenorociri. Pentru binele vostru şi liniştea mea, aş prefera să n-aveţi de-a face cu oamenii mei.

Căpitanul era un galician scund, lat în umeri şi scurt în picioare, cu un nas mare, ochişori de rozătoare şi pielea tăbăcită de sarea şi vântul mării. Se îmbarcase ca mus la treisprezece ani şi putea număra pe degetele unei mâini anii petrecuţi pe uscat. Înfăţişarea grosolană contrasta cu purtările blânde şi cu bunătatea sufletului, cum se va vedea mai încolo, căci mi-a venit în ajutor când mi-a fost mai rău.

Ce păcat că pe atunci nu ştiam să scriu, altminteri mi-aş fi luat notiţe. Deşi încă nu bănuiam că viaţa mea merita să fie povestită, măcar călătoria aceea s-ar fi cuvenit consemnată amănunţit, căci nu multă lume a traversat întinderea sărată a oceanului cu ape plumburii, în care clocotea o viaţă secretă, numai spaimă, spumă, vânt şi singurătate. În relatarea mea, pe care o scriu la mult timp de când s-au petrecut faptele, încerc să fiu cât mai exactă, dar memoria e capricioasă, amestecă cele trăite, cele dorite şi cele visate. Linia care desparte realitatea de imaginaţie e

foarte subţire, iar la vârsta mea nici nu mă mai interesează, căci totul e subiectiv. Memoria e influenţată şi de vanitate. Acum, Moartea stă pe un scaun lângă masa mea şi aşteaptă, iar eu mai am destulă vanitate nu doar ca să-mi colorez obrajii cu carmin când primesc musafiri, dar şi ca să-mi scriu povestea. Există oare ceva mai pretenţios decât o autobiografie?

Nu văzusem încă oceanul, îl credeam un fluviu mai lat, nu-mi imaginasem că nu puteai vedea ţărmul celălalt. Mi-am înghiţit comentariile ca să nu mi se vadă ignoranţa şi teama care-mi îngheţase oasele atunci când corabia a ieşit în larg şi-a început să se clatine. Eram şapte pasageri şi toţi, în afară de Constanza, care avea stomac bun, am suferit de rău de mare. Mi-a fost aşa de rău, că a doua zi l-am rugat pe căpitanul Martin să mă trimită înapoi în Spania cu o barcă. A izbucnit în râs şi m-a silit să beau o pintă de rom, care a avut darul de a mă duce pe altă lume timp de treizeci de ore, după care m-am trezit, slăbită şi verde la faţă; abia atunci am fost în stare să beau supa pe care drăguţa de nepoată-mea mi-a dat-o cu linguriţa. Uscatul rămăsese în urmă, navigam pe ape întunecate, sub un cer nesfârşit, în pustietatea cea mai mare. Nu înţelegeam cum se orienta pilotul într-un peisaj mereu identic, doar cu astrolabul şi privind stelele. M-a asigurat să stau liniştită, ruta era bine-cunoscută de spanioli şi portughezi, care o străbăteau de decenii. Hărţile navale nu mai erau secrete bine păzite, ca odinioară, căci până şi blestemaţii de englezi le aveau. Cu totul altceva erau cele ale Strâmtorii lui Magellan sau ale coastei Pacificului, m-a lămurit el: navigatorii le păzeau cu preţul vieţii, căci erau mai preţioase decât comorile Lumii Noi.

Nu m-am obişnuit cu legănarea valurilor, scârţâitul lemnăriei, scrâşnetul fierului şi bătaia velelor biciuite de vânt. Abia reuşeam să dorm noaptea. Ziua mă chinuia lipsa de spaţiu, dar mai ales ochii de câine în călduri cu care se uitau la mine bărbaţii. Trebuia să mă lupt să prind rând să-mi fierb oala cu mâncare şi să fim lăsate singure când foloseam latrina, o ladă cu o gaură suspendată deasupra oceanului. Dimpotrivă,

Constanza nu se plângea, părea chiar mulţumită. După prima lună, hrana a început să lipsească, iar apa, deja stricată, a fost raţionalizată. Mi-am adus în cabină coteţul cu găini, căci îmi furau ouăle, şi le scoteam la plimbare de două ori pe zi, legate de o labă cu o sfoară, ca pe căţei.

Într-o zi am fost nevoită să-mi folosesc tigaia de fier ca să mă apăr de un marinar mai îndrăzneţ, un anume Sebastián Romero, al cărui nume nu l-am dat uitării pentru că ştiu că ne vom întâlni în Purgatoriu. În promiscuitatea din pântecul corăbiei, acesta profita de orice ocazie ca să mă atingă, cu pretextul legănării vasului. I-am spus nu o dată să mă lase în pace, dar asta îl întărâta şi mai mult. Într-o seară m-a prins singură în spaţiul strâmt de sub punte care slujea drept bucătărie. Până să apuce să mă cuprindă i-am simţit răsuflarea împuţită în ceafă şi, fără să stau pe gânduri, m-am răsucit şi i-am dat cu tigaia în cap, aşa cum făcusem cu bietul Juan de Málaga atunci când încercase să dea în mine. Sebastián Romero avea ţeasta mai moale ca Juan şi a căzut lat, rămânând ca adormit preţ de câteva minute, în timp ce eu căutam nişte cârpe ca să-l bandajez. Nu i-a curs prea mult sânge, deşi după aia i s-a umflat faţa şi s-a făcut ca o vânătă. L-am ajutat să se pună pe picioare şi, cum nici mie, nici lui nu ne-ar fi convenit ca adevărul să iasă la iveală, am hotărât să zicem că se lovise de o bârnă.

Printre pasageri era un cronicar şi desenator, Daniel Belalcázar, trimis de Coroană cu misiunea de a întocmi hărţi şi a da seamă de observaţiile făcute. Era un bărbat cam la treizeci şi ceva de ani, slab şi puternic, cu chip colţuros şi piele smeadă, ca de andaluz. Alerga cu orele între pupa şi prova ca să-şi exerseze muşchii, avea părul strâns la spate într-o coadă scurtă şi un cercel de aur în urechea stângă. Singura dată când un membru al echipajului a râs de el, l-a trântit la pământ cu un pumn în nas, după aia a fost lăsat în pace. Belalcázar, care călătorea de mult şi cunoştea coastele depărtate ale Africii şi Asiei, ne-a povestit că odată fusese luat prizonier de Barbă Roşie, temutul pirat turc, şi vândut ca sclav în Algeria, de

unde scăpase după doi ani de suferinţe cumplite. Purta tot timpul sub braţ un caiet gros, legat în pânză cerată, în care-şi nota gândurile cu un scris mărunt, de furnică. Se distra desenându-i pe marinarii în acţiune şi mai ales pe nepoată-mea. În ideea că se pregătea pentru mânăstire, Constanza se îmbrăca precum o novice, într-un strai de pânză grosolană cusut de ea însăşi şi cu un triunghi din aceeaşi ţesătură pe cap, care nu lăsa la vedere niciun fir de păr, îi acoperea jumătate din faţă şi se închidea sub bărbie. Cu toate acestea, costumaţia oribilă nu reuşea să-i ascundă ţinuta mândră şi nici frumoşii ochi negri şi strălucitori ca măslinele. Belalcázar a reuşit s-o determine să-i pozeze, apoi să-şi scoată cârpa de pe cap, în fine să-şi desfacă cocul de babă şi să-şi lase în bătaia brizei buclele negre. Orice-ar spune documentele cu sigilii oficiale despre puritatea sângelui familiei mele, bănuiesc că prin vinele noastre curge destul sânge sarazin. Constanza parcă era o odaliscă de tapiserie arăbească.

A venit şi ziua în care am început să suferim de foame. Mi-am amintit atunci de plăcintele mele *empanadas* şi l-am convins pe bucătar, un negru din nordul Africii cu chipul brăzdat de cicatrice, să-mi dea făină, grăsime şi un pic de carne uscată, pe care am pus-o la muiat în apă de mare. Din rezervele proprii am luat măsline, stafide, câteva ouă fierte şi mărunţite, ca să lege compoziţia, şi nişte chimen, o mirodenie ieftină, dar care dă gust bun. Aş fi dat oricât măcar pentru două cepe, din cele care prisoseau la Plasencia, dar nu mai rămăsese niciuna. Am făcut compoziţia, am întins coca şi am pregătit *empanadas* prăjite, căci nu exista cuptor. Au avut atâta succes, că începând cu ziua aceea au contribuit cu toţii cu câte ceva pentru umplutură. Am făcut plăcinte cu linte, cu mazăre, cu peşte, cu găină, cârnaţi, brânză, caracatiţă şi rechin, care mi-au adus respectul echipajului şi al pasagerilor. Consideraţia definitivă mi-am câştigat-o după o furtună, când am cauterizat răni şi am pus la loc oasele rupte ale marinarilor, aşa cum învăţasem la spitalul măicuţelor din Plasencia. A fost singurul incident demn de a fi menţionat, în afară de cel când

am scăpat de corsarii francezi care pândeau corăbiile spaniole. Dacă ar fi pus mâna pe noi, am fi avut un sfârşit îngrozitor, căci erau bine înarmaţi, mi-a explicat Manuel Martin. Aflând de primejdie, nepoată-mea şi cu mine am îngenuncheat în faţa altarului Fecioarei Milei şi ne-am rugat cu ardoare, iar ea a făcut minunea: a trimis o ceaţă deasă în care francezii ne-au pierdut. Daniel Belalcázar a zis că ceaţa era acolo dinainte să ne punem pe rugăciuni; cârmaciul n-a avut altceva de făcut decât să intre în ea.

Belalcázar ăsta nu era credincios, dar era tare amuzant. După masă ne delecta cu poveştile din călătoriile lui şi ne spunea ce urma să vedem în Lumea Nouă. „Nici gând de ciclopi, de uriaşi, de oameni cu patru braţe şi cap de câine; dar o să daţi cu siguranţă de făpturi primitive şi răutăcioase, mai ales printre spanioli”, râdea el. Ne-a asigurat că locuitorii din Lumea Nouă nu erau cu toţii sălbatici: aztecii, mayaşii şi incaşii erau chiar mai rafinaţi decât noi, cel puţin se spălau şi nu erau plini de păduchi.

— Lăcomie, lăcomie curată. Ziua în care noi, spaniolii, am păşit în Lumea Nouă a însemnat sfârşitul acestor culturi. La început ne-au primit bine, curiozitatea a fost mai mare decât prudenţa. Văzând că străinilor bărboşi veniţi pe mare le plăcea aurul, metalul ăsta moale şi nefolositor din care aveau din belşug, le-au dăruit aur din plin. Dar foarte repede pofta noastră neostoită şi trufia noastră brutală au devenit agresive. Şi în ce măsură! Soldaţii noştri au abuzat de femeile lor, au intrat în case şi au luat tot ce au avut chef, fără să ceară voie, iar dacă i se opunea careva, îl termina cu o lovitură de sabie. Declarau că pământul pe care abia au ajuns aparţinea unui suveran care trăieşte pe malul celălalt al oceanului şi pretindeau ca băştinaşii să se închine în faţa unor bucăţi de lemn încrucişate.

— Să nu te audă careva, don Belalcázar, vorbind aşa, poţi fi acuzat de trădare faţă de împărat şi de erezie, l-am avertizat eu.

— Nu spun decât adevărul. Ai să vezi singură, coniţă, conchistadorilor le lipseşte ruşinea: ajung ca

nişte cerşetori, se poartă ca nişte hoţi şi se cred mari seniori.

Cele trei luni de navigaţie au fost lungi cât trei ani, dar măcar m-am bucurat de libertate. Nu aveam familie – în afară de sfioasa Constanza – nici vecini sau popi care să stea cu ochii pe mine, nu trebuia să dau socoteală nimănui. Am lepădat straiele negre de văduvă şi corsetul care-mi sufoca trupul. La rândul său, Daniel Belalcázar a convins-o pe nepoată-mea să schimbe rasa călugărească cu haine de-ale mele.

Zilele erau interminabile, nopţile şi mai şi. Murdăria, lipsa de spaţiu, mâncarea puţină şi deplorabilă, proasta dispoziţie generală, totul făcea drumul şi mai greu de suportat, dar măcar am scăpat de şerpii de mare în stare să înghită o corabie cu totul, de monştrii, tritonii şi sirenele care-i înnebunesc pe marinari, de sufletele celor înecaţi, de corăbiile-fantomă şi de focurile vii. Echipajul ne vorbise de astfel de primejdii obişnuite pe mare, deşi Belalcázar ne-a asigurat că nu văzuse nicicând aşa ceva.

Într-o sâmbătă din luna august am ajuns la ţărm. Apa neagră şi adâncă a oceanului a devenit albastră şi limpede. Barca ne-a dus pe o plajă cu nisip vălurit şi linsă de valurile blânde. Marinarii au vrut să ne poarte pe sus, dar Constanza şi eu ne-am suflecat fustele şi am trecut prin apă, mai bine să ne arătăm picioarele decât să fim cărate precum sacii cu făină. Nu credeam că marea poate fi atât de caldă: de pe vas părea foarte rece.

Satul se reducea la nişte colibe din stuf cu acoperiş din frunze de palmier, unica stradă era o baltă de noroi, biserică nu exista, doar o cruce de lemn pe un dâmb. Puţinii locuitori ai aşezării izolate erau o mână de marinari în trecere, negri şi mulatri, plus indienii, pe care-i vedeam pentru prima dată, nişte bieţi oameni aproape goi. Ne-a copleşit o natură verde, densă şi fierbinte. Umezeala ne pătrundea până şi în gânduri, soarele dogorea nemilos. Nu mai suportam hainele, am lepădat gulerele, manşetele, ciorapii şi încălţările.

Am constatat repede că Juan de Málaga nu se găsea acolo. Singurul care-şi amintea de el era părintele Gregorio, un biet călugăr dominican bolnav de

malarie şi îmbătrânit înainte de vreme, căci la abia patruzeci de ani părea de şaptezeci. Era de două decenii în junglă cu misiunea de a propovădui şi a răspândi credinţa în Christos, cu bărbatul meu se întâlnise de vreo două ori. Mi-a confirmat că, la fel ca atâţia spanioli pradă nălucirilor, Juan căuta mitica cetate de aur. „Înalt, chipeş, dedat la pariuri şi băutură, simpatic", mi l-a descris. Fără îndoială că despre el era vorba. „Eldorado e o invenţie a indienilor ca să scape de străinii care, tot căutând aurul, îşi găsesc sfârşitul", ne-a mai spus omul.

Ne-a cedat coliba sa ca să ne odihnim, în timp ce marinarii se îmbătau cu un rachiu tare făcut din palmier şi târau indiencele cu de-a sila în desişul din jurul satului. Cu toate că rechinii însoţiseră corabia noastră zile în şir, Belalcázar s-a scăldat cu orele în marea limpede. Când şi-a scos cămaşa am văzut că avea spinarea brăzdată de urme de bici, dar nici el nu ne-a dat vreo explicaţie, nici noi nu i-am cerut. Încă de pe drum constatasem că omul avea mania spălatului, căci cunoştea popoare care o făceau. A insistat ca şi Constanza să intre în apă, chiar îmbrăcată, dar nu i-am dat eu voie: promisesem părinţilor săi s-o trimit înapoi întreagă, nu muşcată de rechini.

La asfinţit, indienii au aprins focuri de lemn verde ca să gonească ţânţarii care năvăliseră peste aşezare. Fumul ne îneca, abia puteam respira, dar alternativa era şi mai rea: cum ne îndepărtam puţin de foc, cum ne pomeneam într-un roi de insecte. Am mâncat carne de *danta,* un fel de porc, şi un terci numit *mandioca*; erau gusturi noi, dar, după trei luni de peşte şi *empanadas,* cina ni s-a părut princiară. Tot atunci am gustat prima dată o băutură spumoasă de cacao, un pic amară în ciuda mirodeniilor adăugate. Părintele Gregorio ne-a spus că indienii americani folosesc seminţele de cacao aşa cum folosim noi monedele, aşa de preţioase sunt pentru ei.

Apoi l-am ascultat pe preot care ne-a povestit aventurile sale prin junglă, unde se ducea să convertească suflete de indieni. A recunoscut că în tinereţe căzuse şi el în mrejele visului teribil numit

Eldorado. Navigase pe Orinoco, acum calm precum un lac, acum învolburat şi sălbatic. Ne-a spus de uriaşele cascade iscate din nori şi care produc în cădere curcubeie de spumă, de tunelurile verzi din junglă, vegetaţie întunecată abia atinsă de lumina zilei. Ne-a spus că acolo cresc flori carnivore ce miros a cadavru, alături de altele, parfumate şi suave, dar veninoase, ne-a vorbit de păsări cu penaj fastuos şi de aşezări populate de maimuţe cu chip omenesc, care urmăresc intruşii din frunzişul des.

— Nouă, care venim din Extremadura cea aridă, doar piatră şi praf, paradisul acesta ni se pare de neînchipuit…

— Paradisul e doar o aparenţă, coană Inés. În lumea asta fierbinte, umedă şi vorace, infestată de reptile şi insecte veninoase, totul se strică rapid, mai ales sufletul. Jungla îi transformă pe oameni în ticăloşi şi criminali.

— Cei care se afundă în ea sunt gata stricaţi, părinte. Jungla arată ceea ce omul e deja, a zis Daniel Belalcázar, în timp ce-şi nota cuvintele lui Gregorio în caiet, căci planul lui era să mergem pe râul Orinoco.

În prima noapte petrecută pe uscat, căpitanul Manuel Martín şi câţiva marinari s-au dus să doarmă pe corabie, ca să păzească încărcătura, au zis, dar eu cred că le era frică de şerpii şi jivinele din junglă. Noi ceilalţi, sătui de cabinele minuscule, am rămas în sat. Extenuată, Constanza a adormit într-o clipă în hamac, apărată de o pânză jegoasă menită s-o protejeze împotriva ţânţarilor, însă eu m-am pregătit pentru câteva ceasuri de veghe. Noaptea era neagră, fojgăind de prezenţe misterioase, zgomotoasă, parfumată şi de temut. Aveam impresia că mă înconjoară dihăniile de care vorbise părintele Gregorio: insecte uriaşe, vipere care ucid de la distanţă, fiare necunoscute. Dar mai mult decât de primejdiile naturii mă temeam de răutatea bărbaţilor beţi. Aşa că nu lipeam geană de geană.

Să fi trecut două sau trei ore; eram gata să aţipesc când am auzit paşi în faţa colibei. Mai întâi am crezut

că era un animal, dar mi-am amintit imediat că Sebastián Romero rămăsese pe uscat; departe de autoritatea căpitanului Manuel Martín, putea fi periculos. Nu m-am înşelat. Dacă aş fi dormit, poate că Romero şi-ar fi atins scopul, dar, ghinionul lui, îl aşteptam cu un pumnal maur, mic şi ascuţit ca un ac, pe care-l cumpărasem la Cádiz. Singura licărire de lumină venea de la jarul care se stingea în locul unde se fripsese porcuşorul. Coliba nu avea uşă, iar ochii mi se obişnuiseră cu întunericul. Romero a intrat tiptil, amuşinând ca un câine, s-a apropiat de hamacul în care dormea Constanza şi în care trebuia să mă aflu şi eu. A apucat să tragă apărătoarea de ţânţari, dar a îngheţat cu vârful pumnalului la gât, după ureche.

— Văd că nu te potoleşti, nemernicule, i-am suflat cu glas scăzut, ca să nu isc zarvă.

— Dracu' să te ia, afurisito, te-ai jucat cu mine timp de trei luni şi acum te prefaci că nu vrei ce vreau şi eu, a mârâit el furios.

Constanţa s-a trezit speriată şi a început să ţipe, au venit imediat părintele Gregorio, Daniel Belalcázar şi alţii care dormeau în apropiere. Cineva a aprins o torţă, l-au scos cu forţa din colibă. Părintele Gregorio a dat ordin să fie legat de un copac până-i trec aburii rachiului de palmier, acolo a stat amenințând şi blestemând până l-a răpus somnul spre dimineaţă şi am putut dormi şi noi.

Câteva zile mai târziu, după ce s-au făcut provizii de apă, fructe tropicale şi carne sărată, corabia lui Manuel Martín ne-a dus în portul Cartagena, pe atunci deosebit de important, căci acolo se îmbarcau spre Spania comorile Lumii Noi. Apele Mării Caraibelor erau albastre şi limpezi precum bazinele din palatele maurilor. Aerul te ameţea cu mireasma florilor, fructelor şi a sudorii. Zidurile Cartagenei, construite din pietre lipite cu un amestec de var şi sânge de taur, străluceau sub soarele dogoritor. Sute de indigeni goi şi înlănţuiţi cărau pietre mari, sub loviturile de bici ale vătafilor. Zidul şi fortăreaţa apărau flota spaniolă de piraţi şi alţi duşmani ai Imperiului. În port se legănau ancorate mai multe vase, unele de război, altele de marfă, chiar şi una cu sclavi aduşi din Africa, să fie

vânduţi la târgul de negri. Se deosebea de celelalte prin duhoarea de mizerie omenească şi răutate pe care o răspândea. Faţă de orice alt oraş vechi din Spania, Cartagena nu era decât un sat, însă avea biserică, străzi bine trasate, case văruite, clădiri solide pentru autorităţi, depozite pentru marfă, piaţă şi cârciumi. Fortăreaţa, încă în construcţie, veghea de pe o colină, cu tunurile îndreptate spre port. Populaţia era pestriţă, femeile, decoltate şi îndrăzneţe, mi s-au părut frumoase, mai ales mulatrele. Am hotărât să rămân acolo o vreme după ce-am aflat că Juan trecuse prin oraş în urmă cu mai puţin de un an. Lăsase în gaj la o prăvălie o legătură de haine, promiţând să plătească la înapoiere.

Singurul han din Cartagena nu primea femei singure, noroc cu căpitanul Martín, care cunoştea multă lume şi ne-a făcut rost de o locuinţă cu chirie: o încăpere destul de mare, deşi mai mult goală, cu o uşă la stradă şi o fereastră îngustă, doar cu un pat, o masă şi o banchetă. Ne-am dus bagajele, iar eu m-am apucat să-mi ofer serviciile de cusătoreasă şi să caut un cuptor public ca să fac *empanadas,* căci economiile mi se topeau mult mai repede decât socotisem.

Nici nu ne mutaserăm bine, c-a venit Daniel Belalcázar în vizită. Camera era plină de bagaje, aşa că s-a aşezat pe marginea patului, ţinându-şi pălăria în mână. N-aveam cu ce să-l tratăm, în afară de apă; a băut două pahare unul după altul, căci era transpirat. După care a tăcut îndelung, cu privirile pironite pe podeaua de pământ bătut, în timp ce noi aşteptam, la fel de stânjenite ca şi el.

— Coană Inés, am venit să-ţi cer respectuos mâna nepoatei dumitale, a rostit într-un târziu.

M-a luat pe nepregătite. Nu constatasem între ei nimic ce să fi putut aduce cu o idilă, am crezut chiar că-l bătuse soarele în cap, dar expresia visătoare a Constanzei m-a făcut să-mi vin în fire.

— Dar n-are decât cincisprezece ani! am zis eu speriată.

— Pe aici fetele se mărită devreme, coniţă.

— Şi n-are zestre!

— Nu contează. N-am fost niciodată de acord cu obiceiul ăsta şi, chiar dacă ar avea o zestre de regină, tot n-aş accepta-o.

— Dar nepoată-mea vrea să se călugărească!

— Voia, coniţă, dar nu mai vrea, a murmurat el, iar Constanza a aprobat cu glas tare şi răspicat.

Le-am explicat că nu eram autorizată s-o duc în faţa altarului, cu atât mai puţin s-o las să se mărite cu un aventurier necunoscut, om fără o locuinţă fixă, care-şi petrecea viaţa notând aiureli într-un caiet şi, în plus, având de două ori vârsta ei. Şi cum avea s-o întreţină? Avea de gând s-o ia cu el pe Orinoco să deseneze canibali? Constanza, roşie de ruşine, m-a întrerupt ca să-mi spună că era cam târziu să mă opun, de fapt erau deja căsătoriţi în faţa lui Dumnezeu, nu încă în faţa legii oamenilor. Aşa am aflat că noaptea, pe corabie, în timp ce eu făceam *empanadas,* ei făceau altele în cabina lui Belalcázar. Am ridicat mâna ca să-i dau nepoată-mii două perechi de palme bine meritate, dar el m-a oprit. A doua zi se căsătoreau la biserica din Cartagena, martori fiindu-le căpitanul Manuel Martín şi subsemnata. S-au mutat la han şi, aşa cum mă temeam, s-au pregătit de călătoria în junglă.

În prima noapte pe care am petrecut-o singură în camera luată cu chirie s-a întâmplat o nenorocire pe care aş fi putut-o evita, dacă aş fi fost mai prevăzătoare. Deşi lumânările erau scumpe, un adevărat lux, tot ţineam una aprinsă o bună parte din noapte, de teama gândacilor, care ieşeau pe întuneric. Eram întinsă pe pat, abia acoperită cu o cămaşă uşoară, topită de căldură şi gândindu-mă la nepoată-mea, când am tresărit la auzul unei lovituri în uşă. Exista un zăvor care se trăgea pe dinăuntru, dar uitasem să-l pun. O a doua izbitură a reuşit să deschidă uşa şi în prag s-a ivit Sebastián Romero. Am dat să mă ridic, dar omul m-a trântit la loc şi s-a repezit la mine, insultându-mă în fel şi chip. Am dat să mă apăr cu ghearele şi picioarele, dar mi-a tras o lovitură care mi-a tăiat respiraţia şi m-a năucit. Când mi-am revenit în simţiri, eram imobilizată şi el era

peste mine, zdrobindu-mă sub greutatea sa, stropindu-mă cu salivă şi spunând măscări. I-am simţit răsuflarea greţoasă, degetele puternice încleştate pe carnea mea, genunchii care îmi desfăceau picioarele, duritatea sexului pe pântec. Durerea şi panica îmi înceţoşaseră puterea de judecată. Am ţipat, dar mi-a pus o mână pe gură, luându-mi aerul, iar cu cealaltă trăgea de cămaşă şi pantaloni, sarcină deloc uşoară, pentru că sunt puternică şi mă răsuceam ca o nevăstuică. Mi-a mai dat o lovitură zdravănă în faţă, mi-a smuls ce-aveam pe mine, făcându-mă să înţeleg că nu puteam scăpa de el prin forţă. O clipă mi-a trecut prin minte să mă supun, sperând că umilinţa avea să fie una de scurtă durată, dar mă orbea furia şi nici nu eram sigură că după aceea n-avea să mă omoare, ca să nu-l pârăsc. Cu gura plină de sânge am apucat să-l rog să nu mă mai bată, ne puteam bucura fără grabă, eram gata să fac tot ce-mi cere. Nu mai ţin minte toate amănuntele, dar cred că l-am mângâiat pe cap în timp ce-i înşiram tot felul de vorbe porcoase învăţate de la Juan de Málaga, ceea ce l-a mai calmat, căci mi-a dat drumul şi s-a ridicat să-şi lepede nădragii care i se încurcau în dreptul genunchilor. Am pipăit sub pernă şi am apucat zdravăn în dreapta pumnalul de care nu mă despărţeam niciodată, aducându-l lângă mine. Când Romero s-a repezit iar la mine, l-am lăsat să se aşeze, l-am înlănţuit peste mijloc cu ambele picioare ridicate şi l-am luat de după gât cu mâna stângă. A mârâit satisfăcut, convins că mă hotărâsem să mă supun şi gata să profite. Mi-am încrucişat picioarele mai bine, imobilizându-l. Am ridicat pumnalul, l-am apucat cu ambele mâini, calculând locul în care să i-l implânt cu efect maxim şi l-am înfipt până-n plăsele, cu toate puterile, într-o îmbrăţişare mortală. Nu e uşor să înfigi o armă în spinarea unui bărbat din poziţia asta, dar m-a ajutat frica. Era viaţa lui sau a mea. Am crezut că dădusem greş, pentru că Sebastián Romero n-a reacţionat la început, de parcă nici n-ar fi simţit înţepătura, dar pe urmă a scos un răcnet din rărunchi şi a căzut din pat printre boccele. A încercat să se ridice, a rămas în genunchi, cu o expresie de uimire, rapid transformată

în teroare. A încercat să-şi smulgă pumnalul într-o încercare disperată. Dar cele învăţate despre corpul omenesc la spitalul călugăriţelor mi-au prins bine: lovitura a fost mortală. Omul se zbuciuma, eu, la fel de îngrozită ca şi el, stăteam în pat, gata să-i închid gura dacă ar fi ţipat. N-a strigat, a scos doar o bolboroseală sinistră şi o spumă roşiatică. După altă clipă care parcă nu se mai sfârşea, s-a zguduit ca posedat, a vomitat sânge şi s-a prăbuşit. Am stat o vreme să mă liniştesc şi să gândesc limpede, m-am asigurat că nu s-a mai clintit. La lumina slabă a lumânării am constatat că sângele îi era absorbit de pământul de pe jos.

Am rămas toată noaptea alături de cadavrul lui Sebastián Romero, mai întâi rugându-mă Sfintei Fecioare să mă ierte pentru groaznicul omor, apoi plănuind cum să scap de consecinţe. Nu cunoşteam legile oraşului, dar, dacă erau aceleaşi ca în Plasencia, aveam să aştept mult şi bine în fundul carcerei până să pot dovedi că acţionasem în legitimă apărare, lucru greu, căci bănuiala magistraţilor cade negreşit asupra femeii. Nu-mi făceam iluzii: nouă ni se pun în sarcină toate păcatele şi greşelile bărbaţilor. Ce-ar fi zis justiţia despre o femeie tânără şi singură? Că l-ar fi invitat pe inocentul marinar şi-apoi l-ar fi ucis ca să-l jefuiască. În zori am acoperit leşul cu o pătură, m-am îmbrăcat şi m-am dus în port, unde corabia lui Manuel Martín era încă ancorată. Omul mi-a ascultat povestea fără să mă întrerupă, mestecând tutun şi scărpinându-se în cap.

— Bag seama că trebuie să te scap din încurcătură, coniţă Inés, a spus el în cele din urmă.

A venit apoi însoţit de un marinar de încredere şi l-au dus cu ei pe Romero, învelit într-o prelată. N-am aflat niciodată ce-au făcut cu el, bănuiesc că l-au aruncat în mare, legat de o piatră, ca să-l mănânce peştii. Manuel Martín m-a sfătuit să părăsesc cât mai repede Cartagena, un secret ca acela nu se putea ascunde la infinit, aşa că după câteva zile mi-am luat rămas-bun de la nepoată-mea şi de la bărbatul ei şi am plecat alături de alţi călători spre oraşul Panama.

Indienii ne cărau bagajele şi ne arătau drumul prin munţi, păduri şi râuri.

Istmul Panamá e o fâşie îngustă de pământ care desparte oceanul nostru european de Marea Apusului, care acum se cheamă Pacific. Are o lăţime de mai puţin de douăzeci de leghe, dar munţii sunt abrupţi, jungla deasă, apele nesănătoase, mlaştinile împuţite şi aerul dătător de boală şi fierbinţeală. Indienii sunt duşmănoşi, pe apă şi pe uscat fojgăie şerpi şi şopârle, dar peisajul e măreţ şi păsările nemaipomenit de frumoase. Tot drumul ne-a însoţit zarva maimuţelor, animale curioase şi îndrăzneţe, care ne săreau în spate şi ne furau proviziile. Jungla era de un verde-adânc, sumbră şi ameninţătoare. Tovarăşii mei de drum ţineau armele pregătite şi nu-i pierdeau din ochi pe indienii care ne-ar fi putut trăda într-o clipă de neatenţie, după cum ne prevenise părintele Gregorio, care ne mai vorbise şi de caimanii care-şi târăsc victimele în fundul râurilor, de furnicile roşii, care năvălesc cu miile şi intră în orificiile corpului, devorându-l pe dinăuntru, şi de broaştele care scuipă o salivă veninoasă ce produce orbirea. Am încercat să nu mă gândesc la toate astea ca să nu mor de frică. Aşa cum spunea Daniel Belalcázar, n-are sens să suferi înainte pentru o nenorocire care poate nici n-o să vină. Prima parte a drumului am făcut-o pe o barcă la care vâsleau opt indigeni. M-am bucurat că nepoată-mea nu era de faţă: vâslaşii erau în pielea goală şi adevărul e că, în ciuda peisajului nemaipomenit de frumos, privirile mi se tot îndreptau spre ceea ce nu trebuia să văd. Ultima parte a drumului am parcurs-o pe catâri. De pe cea din urmă creastă am zărit marea de culoarea turcoazului şi liniile ceţoase ale oraşului Panamá, potopit de o boare călduţă.

Capitolul doi
America, 1537-1540

Treizeci şi cinci de ani avea Pedro de Valvidia când a ajuns împreună cu Jerónimo de Alderete în Venezuela, *mica Veneţie,* cum au numit-o ironic primii exploratori când au dat cu ochii de mlaştinile, canalele şi colibele ei lacustre. O lăsase acasă pe delicata Marina Ortiz de Gaete, promiţându-i c-o să se întoarcă bogat sau că va trimite după ea atunci când va fi posibil, slabă consolare pentru tânăra părăsită, şi cheltuise tot ce avea, îndatorându-se pe deasupra, ca să-şi finanţeze călătoria. La fel ca toţi cei care se aventurau în Lumea Nouă şi îşi puneau bunurile, serviciile, onoarea şi spada în slujba acţiunii, deşi o cincime din bogăţii, asta dacă erau găsite, şi teritoriile cucerite aparţineau Coroanei Spaniei. Cum bine zicea Belalcázar, cu autorizaţia regelui aventura se numea cucerire, în absenţa ei – atac armat.

Plajele caraibiene, cu apele ei opalescente, nisipul fin şi palmierii eleganţi, i-au primit pe călători cu un calm înşelător, căci, de cum s-au afundat în desiş, s-au pomenit într-o junglă de coşmar. Erau siliţi să-şi deschidă drum cu macetele, ameţiţi de căldură şi umezeală, chinuiţi de ţânţari şi jivine necunoscute. Înaintau pe un sol mlăştinos, se înfundau până la coapse într-o materie moale şi putredă, greoi şi împiedicaţi, acoperiţi de lipitori care le sugeau sângele. Nu-şi scoteau armurile de frica săgeţilor otrăvite ale indienilor, care-i urmăreau tăcuţi, nevăzuţi din desiş.

— Nu ne putem permite să cădem de vii în mâinile sălbaticilor, îi avertizase Alderete, amintindu-le că Francisco Pizarro, conchistadorul, în timpul primei sale expediţii în sudul continentului, ajunsese la un moment dat împreună cu oamenii săi într-un sat părăsit în grabă, unde oalele mai fierbeau încă. Flămânzi, spaniolii au destupat oalele şi au văzut ce fierbea în supă: capete, mâini, picioare şi măruntaie omeneşti.

— Asta s-a întâmplat spre apus, în timp ce Pizarro căuta ţara Peru, a lămurit Pedro de Valvidia, care se credea bine informat în legătură cu toate descoperirile şi cuceririle.

— Indienii caraibieni din zona asta sunt şi ei antropofagi, a insistat Jerónimo.

Imposibil să te orientezi în verdele absolut al acestei lumi primitive, de dinainte de Geneză, infinit circular lipsit de timp şi istorie. Dacă se îndepărtau câţiva paşi de cursul râurilor îi înghiţea jungla, aşa a păţit unul dintre ei, care s-a rătăcit definitiv printre ferigi, chemând-o pe maică-sa, înnebunit de frică. Erau copleşiţi de o singurătate de genune fără fund, de o groază sideralã, care îi reducea la tăcere. Apa mişuna de piranha, peştişorii carnivori care năvăleau cu sutele simţind mirosul de sânge şi care erau în stare să devoreze un creştin în câteva minute, lăsând oasele albe şi curate, ca amintire că existase pe pământul ăsta. În luxurianta natură n-aveai ce mânca. Li s-au terminat proviziile şi a început foamea. Uneori reuşeau să vâneze o maimuţă pe care o devorau crudă, scârbiţi de înfăţişarea omenească şi de duhoare, pentru că în umezeala veşnică a junglei e greu să aprinzi focul. S-au îmbolnăvit gustând din fructe necunoscute, obligaţi să rămână pe loc mai multe zile, epuizaţi de vomă şi diaree. Li se umfla pântecul, le cădeau dinţii, se zvârcoleau de febră. Unul a murit eliminând sânge chiar şi pe ochi, altul a fost înghiţit de mlaştină, un al treilea a fost zdrobit de o anacondă, şarpe de apă monstruos, de grosimea unui picior de bărbat şi lung cât cinci lănci puse cap la cap. Aerul pe care-l respirau era un abur cald, putrid, nesănătos, o răsuflare de balaur. „Ăsta e regatul Satanei”, spuneau soldaţii, şi pesemne aşa şi era, pentru că spiritele se încingeau şi se certau într-una. Şefii aveau de luptat serios pentru a păstra cât de cât disciplina şi a-i sili să meargă mai departe. Un singur imbold îi făcea să nu se oprească: Eldorado.

Pe măsură ce avansau cu greu, încrederea lui Pedro în succesul întreprinderii scădea şi descurajarea sporea. Nu asta visase el în plictiseala casei din Extremadura. Îşi imaginase c-avea să ducă lupte eroice cu barbarii şi să cucerească ţinuturi depărtate pentru gloria lui Dumnezeu şi a Regelui, nu c-o să-şi folosească sabia, sabia victorioasă în Flandra şi Italia, ca să se lupte cu natura. Lăcomia şi cruzimea

tovarăşilor săi îl scârbeau, soldăţimea asta brutală nu avea nimic onorabil sau idealist. În afară de Jerónimo de Alderete, care-şi dovedise din plin caracterul nobil, ceilalţi erau nişte derbedei de ultimă speţă, trădători şi ticăloşi. Cel care conducea expediţia, pe care-a ajuns repede să-l deteste, era un tip mârşav: fura, făcea trafic cu indieni pe care-i vindea ca sclavi şi nu plătea cincimea cuvenită Coroanei. „Unde o să ajungem cu furia şi disperarea asta, dacă până la urmă nimeni nu pleacă pe lumea cealaltă cu aurul?" îşi spunea Valvidia, însă continua să meargă, căci să te întorci era cu neputinţă. Aventura asta a durat câteva luni; într-un târziu, Pedro şi Jerónimo au părăsit nefastul grup şi s-au îmbarcat spre oraşul Santo Domingo pe insula Hispaniola, unde s-au refăcut după calvar. Pedro a profitat de şedere pentru a-i trimite Marinei banii economisiţi, aşa cum avea să facă mereu, până la moarte.

În zilele acelea a sosit pe insulă vestea că Francisco Pizarro avea nevoie de întăriri în Peru. Partenerul său de cucerire, Diego de Almagro, plecase în extremitatea sudică a continentului cu scopul de a supune ţinuturile barbare din Chile. Cei doi parteneri aveau firi diferite: dacă primul era sumbru, neîncrezător şi invidios, deşi foarte viteaz, al doilea era sincer, leal şi atât de generos, că bogăţia nu şi-o dorea pentru el, ci ca s-o împartă. Era inevitabil ca doi oameni atât de deosebiţi, dar la fel de ambiţioşi, să nu sfârşească prin a se certa până la urmă, cu toate că-şi juraseră credinţă în faţa altarului şi împărţiseră cuminecătura. Imperiul incaş devenise prea mic pentru amândoi. Pizarro, ajuns Marchiz Guvernator şi Cavaler al Ordinului de Santiago, a rămas în Peru împreună cu temuţii săi fraţi, în timp ce Almagro pleca, în 1535, cu cinci sute de spanioli, zece mii de indieni *yanaconas* şi purtând titlul de *Adelantado,* spre Chile, o regiune încă neexplorată, nume care în limba aymara înseamnă „acolo unde se termină Pământul". Călătoria a costat mai mult decât răscumpărarea pe care o plătise incaşul Atahualpa.

După plecarea sa, Pizarro a trebuit să facă faţă unei insurecţii generale. Înjumătăţindu-se forţele spaniole,

sau *viracochas,* cum erau numiţi, băştinaşii din Peru s-au răsculat împotriva invadatorilor. În lipsa unui ajutor urgent, cucerirea imperiului incaş era în pericol, tot aşa şi viaţa spaniolilor care se înfruntau cu forţe superioare. Strigătul de ajutor al lui Pizarro a ajuns deci la Hispaniola, iar Valvidia s-a hotărât fără să stea pe gânduri să plece în Peru.

Simplul nume al acestui tărâm, Peru, îi evoca lui Pedro bogăţiile de neimaginat şi civilizaţia rafinată pe care i le descrisese atât de elocvent Alderete. Era, într-adevăr, de admirat, dar nu tot ce se povestea era aşa. Ştia că incaşii erau oameni cruzi şi îşi controlau aşezările cu ferocitate. După o bătălie, dacă învinşii nu acceptau supunerea totală faţă de Imperiu, erau ucişi, iar cea mai mică manifestare de nesupunere era sancţionată cu strămutarea întregului sat la mii de leghe distanţă. Duşmanii erau supuşi celor mai grele suplicii, nu scăpau nici femeile şi copiii. Marele Inca se căsătorea cu propriile sale surori ca să păstreze puritatea sângelui regal, personifica divinitatea, sufletul Imperiului, trecutul, prezentul şi viitorul. Se spunea despre Atahualpa că avea un serai de mii de fecioare şi o mulţime impresionantă de sclavi, că se distra schingiuind prizonierii şi îi plăcea să-şi spintece singur miniştrii. Poporul, lipsit de chip şi de glas, trăia supus, menit să muncească din copilărie până la moarte pentru *orejones* – curteni, preoţi şi militari – care trăiau într-un fast babilonic în vreme ce bieţii oameni abia reuşeau să-şi ducă zilele de pe urma palmei de pământ ce le era dat în folosinţă, nu în proprietate. Povesteau spaniolii că mulţi indieni practicau sodomia, care în Spania se pedepseşte cu moartea, cu toate că incaşii o interziseseră. Vorbeau de desfrânarea acestor oameni, ca dovadă stăteau ceramicile erotice, pe care aventurierii le arătau prin cârciumi spre deliciul comesenilor, care nu bănuiau că te puteai delecta în atâtea feluri. Mai spuneau că mamele îşi dezvirginau cu propria mână fiicele înainte de a le încredinţa bărbaţilor.

Valvidia nu găsea nimic blamabil în a aspira la bogăţiile din Peru, însă nu acesta îi era scopul, ci obligaţia de a fi alături de ai săi şi a atinge gloria, care

până atunci îl cam ocolise. Prin asta se deosebea de ceilalţi participanţi la expediţie, mânaţi doar de strălucirea aurului. Aşa mi-a spus el nu o dată, şi l-am crezut, căci era o purtare consecventă cu restul hotărârilor pe care le-a luat. Purtat de idealism, mai târziu a părăsit siguranţa şi bogăţia pe care o obţinuse în sfârşit, ca să se implice în cucerirea regiunii Chile, întreprindere în care prietenul său Diego de Almagro eşuase. Gloria, doar gloria, aceasta i-a fost singurul ţel. Nimeni nu l-a iubit pe Pedro mai mult decât l-am iubit eu, nimeni nu l-a cunoscut mai bine ca mine, de aceea pot vorbi despre virtuţile sale, după cum mai încolo voi vorbi şi despre defectele sale, nu tocmai neînsemnate. E drept că m-a trădat şi a fost laş cu mine, dar chiar şi cei mai integri şi viteji obişnuiesc să-şi înşele femeile. Şi vă asigur că Pedro de Valvidia s-a numărat printre cei mai integri şi viteji bărbaţi care au venit în Lumea Nouă.

Valvidia a mers pe uscat până în Panama şi acolo s-a îmbarcat în 1537 împreună cu patru sute de soldaţi. Drumul spre Peru a durat două luni; când au ajuns, revolta indienilor fusese de-acum înăbuşită de intervenţia oportună a lui Diego de Almagro, care s-a întors în Chile la timp pentru a-şi uni forţele cu cele ale lui Francisco Pizarro. Almagro traversase în drumul său spre sud piscurile cele mai îngheţate ale munţilor, supravieţuise unor suferinţe incredibile şi se întorsese prin deşertul cel mai fierbinte de pe planetă, sfârşit. Expediţia lui în Chile ajunsese până la Bío-Bío, râul unde dăduseră înapoi incaşii în urmă cu şaptezeci de ani, când încercaseră fără succes să pună stăpânire pe teritoriul indienilor din sud, poporul *mapuche.* Atât incaşii, cât şi Almagro şi oamenii săi fuseseră înfrânţi de acest neam războinic.

Mapu-ché, oameni ai pământului, aşa-şi spun, deşi acum li se spune araucani, nume mai sonor dat de poetul Alonso de Ercilla y Zuñiga, care nu ştiu de unde l-a scos, poate că de la Arauco, o regiune din sud. Eu am să-i numesc însă tot *mapuche* – cuvântul nu are plural în spaniolă – până oi muri, căci aşa îşi spun ei înşişi. Nu mi se pare corect să le schimb

numele doar ca să rimeze: araucan, castilian, creştin şi tot aşa… Alonso era un ţânc din Madrid pe vremea când primii spanioli se luptau pe acest pământ; la cucerirea Chilelui a ajuns cam târziu, însă versurile lui au cântat epopeea pentru eternitate. Când din cuceritorii Chilelui nu va mai rămâne nici praful oaselor lor, nu vor fi uitaţi graţie operei acelui tânăr, nu neapărat fidelă faptelor, căci dorinţa de a versifica sacrifică de regulă adevărul. În plus, nici nu apărem într-o lumină prea bună, aşa că mă tem că admiratorii săi îşi vor face o idee cam greşită despre războiul Araucaniei. Poetul îi acuză pe spanioli de cruzime şi dorinţă nemăsurată de îmbogăţire şi exaltă poporul *mapuche,* atribuindu-i curaj, nobleţe, cavalerism, spirit justiţiar, ba chiar şi duioşie faţă de femei. Eu cred că-i cunosc ceva mai bine decât Alonso, căci de patruzeci de ani apăr ce am întemeiat în Chile, în vreme ce el abia a stat aici câteva luni. Îi admir pe *mapuche* pentru curajul şi dragostea lor arzătoare pentru pământul lor, dar pot spune că nu sunt un model de compasiune şi dulceaţă. Amorul romantic pe care-l exaltă Alonso e ceva extrem de rar la ei. Fiecare bărbat are mai multe femei, pe care le tratează ca pe nişte animale de povară şi de prăsilă, după cum ştiu bine spanioloaicele care au fost răpite. Sunt supuse la atâtea umilinţe că, adesea, de ruşine, ele preferă să nici nu se mai întoarcă la familiile lor. Recunosc că nici spaniolii nu se poartă mai bine cu indiencele din serviciul lor. Neamul *mapuche* ne bate la altele, de exemplu, nu cunoaşte lăcomia. Nu-l interesează aurul, nici pământul, titlurile sau onorurile; cerul le e acoperiş, îşi fac patul pe muşchi, umblă liberi prin păduri, cu vântul în plete, galopând pe caii pe care ni i-au furat. Altă calitate a lor e că se ţin de cuvânt. Nu ei sunt cei care îşi încalcă promisiunile, ci noi. Pe timp de război atacă pe neaşteptate, dar nu mişeleşte, prin trădare, iar pe timp de pace respectă acordurile stabilite. Până să venim noi nu cunoşteau tortura şi-şi respectau prizonierii luaţi în luptă. Cea mai rea pedeapsă e exilul, despărţirea de familie şi trib, mai temută decât moartea. Delictele grave se pedepsesc cu o execuţie

rapidă: condamnatul îşi sapă singur groapa, aruncă în ea bucăţele de lemn şi pietricele, rostind numele celor cu care doreşte să se întâlnească pe lumea cealaltă, apoi primeşte o măciucă în cap.

Mă uimeşte puterea acestor versuri ale lui Alonso, care inventează Istoria, sfidează şi biruie uitarea. Versurile fără rimă, ca ale mele, nu au autoritatea poeziei, dar eu trebuie să relatez versiunea mea asupra celor întâmplate ca să rămână în amintire isprăvile săvârşite de femei în Chile şi care scapă de obicei cronicarilor, oricât de talentaţi ar fi aceştia. Măcar tu, Isabel, să cunoşti adevărul întreg, pentru că eşti fiica mea de suflet, chiar dacă nu de sânge. Presupun c-ai să-mi ridici statui în pieţe, că străzi şi oraşe-mi vor purta numele, cum se va întâmpla şi cu Pedro de Valvidia şi alţi conchistadori, însă sute de femei vrednice care au înfiinţat aşezările în timp ce bărbaţii lor erau la luptă vor fi date uitării. Dar m-am abătut de la poveste. Să ne întoarcem, căci timpul mă presează, inima mea e obosită.

Diego de Almagro a renunţat să cucerească Chile, silit de rezistenţa de neînfrânt a neamului *mapuche,* de insistenţele soldaţilor dezamăgiţi de puţinătatea aurului şi de veştile rele despre revolta indienilor din Peru. A făcut deci cale-ntoarsă, cu scopul de a-l ajuta pe Francisco Pizarro să înăbuşe revolta şi, împreună, să învingă definitiv ostile inamice. Imperiul incaşilor, slăbit de foamete, violenţă şi război, s-a supus. Dar, în loc să-i mulţumească lui Almagro pentru ajutor, Pizarro şi fraţii săi s-au întors împotriva lui ca să-l deposedeze de Cuzco, oraşul care i se cuvenea prin împărţirea teritorială făcută de Carol Quintul. Ambiţia lui Pizarro nu se mulţumea cu imensele teritorii şi bogăţii acumulate, voia totul.

Astfel că Diego de Almagro şi Francisco Pizarro s-au înfruntat în scurta bătălie de la Abancay, cu victoria primului. Milos, Almagro şi-a tratat prizonierii cu o blândeţe neobişnuită, chiar şi pe fraţii Pizarro, duşmanii săi care nu cunoşteau îndurarea. Cuprinşi de admiraţie, mulţi dintre soldaţii învinşi au trecut de partea sa, în timp ce căpitanii se rugau de el să-i execute pe fraţii Pizarro şi să profite de

împrejurare ca să pună stăpânire pe întregul Peru. Almagro nu le-a luat în seamă sfaturile şi a ales să se împace cu partenerul cel ingrat.

Pedro de Valvidia a ajuns în Oraşul Regilor şi s-a pus sub ordinele celui care-l convocase, Francisco Pizarro. Încrezător în autoritate, n-a pus la îndoială intenţiile Guvernatorului: doar era reprezentantul lui Carol Quintul, asta era de-ajuns. Călătorise până aici ca să lupte împotriva indienilor răzvrătiţi, nici nu se gândea c-avea s-o facă împotriva altor spanioli. A încercat să medieze între Pizarro şi Almagro, ca să se ajungă la o soluţie paşnică, la un moment dat a crezut chiar că reuşise. Nu-l cunoştea pe Pizarro, om care una spunea şi alta gândea. În timp ce Guvernatorul ţinea discursuri despre prietenie, plănuia în taină să-l învingă pe Almagro, căci ideea lui fixă era să guverneze singur şi să pună mâna pe Cuzco. Era invidios pe meritele lui, pe optimismul său de neclintit şi, mai ales, pe lealitatea soldaţilor săi, căci el însuşi se ştia detestat.

La capătul unui an de hărţuieli, acorduri nerespectate şi trădări, forţele celor doi rivali s-au confruntat în apropiere de Cuzco, la Las Salinas. Pizarro nu s-a aflat în fruntea oastei sale, a lăsat-o în seama lui Valvidia, ale cărui merite militare erau bine-cunoscute. L-a numit comandant pentru că luptase sub ordinele marchizului de Pescara în Italia şi avea experienţă în luptele cu europenii, căci una e să te baţi cu nişte indieni prost înarmaţi şi anarhici, şi alta e s-o faci împotriva disciplinaţilor soldaţi spanioli. Era asistat de fratele său, Hernando Pizarro, detestat pentru cruzimea şi aroganţa sa. Vreau să se înţeleagă limpede, ca să nu fie învinuit Pedro de Valvidia de atrocităţile comise în acele zile şi în legătură cu care am dovezi certe, căci mi-a fost dat să îngrijesc răniţii şi ţin minte că rănile nu li se vindecau cu lunile. Tabăra lui Pizarro avea tunuri şi cu două sute de oameni mai mult decât Almagro, multe archebuze şi gloanţe mortale, un fel de bile de fier care, la impact, se desfăceau într-o mulţime de lame ascuţite. În plus, oamenii aveau moralul ridicat şi erau odihniţi, în timp

ce adversarii lor erau slăbiţi după lipsurile îndurate în Chile şi epuizaţi de efortul făcut pentru a înăbuşi revolta indienilor din Peru. Iar Diego de Almagro era bolnav şi n-a luat nici el parte la bătălie.

Cele două oştiri s-au întâlnit în valea Las Salinas, într-o dimineaţă trandafirie, sub privirile amuzate ale miilor de *quechua,* care priveau de pe dealuri cum se omoară între ei precum fiarele turbate mândrii *viracochas.* Nu pricepeau ceremoniile şi nici motivele bărboşilor războinici. Mai întâi se aşezau în rânduri ordonate, etalându-şi armurile strălucitoare şi armăsarii straşnici, pe urmă puneau un genunchi în pământ în timp ce alţi *viracochas* în straie negre făceau un fel de magie cu cruci şi anaforniţe. Mâncau o bucăţică de pâine, se închinau, primeau binecuvântarea, se salutau de departe, în fine, după ce se încheia dansul ăsta, care durase vreo două ore, erau gata să se ucidă reciproc. Şi o făceau cu metodă şi înverşunare. Ore în şir se luptau corp la corp strigând „Trăiască Regele şi Spania!", „Pe ei, în numele lui Santiago!". În haosul şi prăfăraia ridicată de copitele cailor şi cizmele soldaţilor nu se ştia cine e cine, căci uniformele ajunseseră toate de culoarea pământului. Între timp, indienii aplaudau, îşi luau gustarea de porumb copt şi carne sărată, făceau pariuri, mestecau coca, beau *chicha,* se entuziasmau şi oboseau, căci bătălia dura prea mult.

La sfârşitul zilei tabăra lui Pizarro a învins, graţie destoiniciei militare a comandantului Pedro de Valvidia, eroul zilei, dar ordinul final l-a dat Hernando Pizarro: „Căsăpiţi-i!" Însufleţiţi de o ură proaspătă, pe care mai târziu nici ei nu şi-au putut-o explica, iar cronicarii n-au putut-o face să apară într-o lumină mai bună, au dezlănţuit o baie de sânge împotriva compatrioţilor, dintre care mulţi le fuseseră tovarăşi în descoperirea şi cucerirea Perului. După ce răniţii au fost lichidaţi, au năvălit în Cuzco, au violat femeile, indiferent dacă erau spaniole, indience sau negrese, au jefuit şi au distrus totul. Se spune că s-au purtat cu o sălbăticie egală cu a incaşilor, dar e exagerat spus, să nu uităm că aceia obişnuiau să atârne condamnaţii cu capul în jos şi maţele înfăşurate

în jurul gâtului sau să-i jupoaie de vii şi să facă tobe din pielea lor. Nu, spaniolii n-au ajuns până acolo, după cum mi-au relatat câţiva supravieţuitori, pentru că erau grăbiţi. Iar soldaţii lui Almagro, cei care n-au pierit de mâinile compatrioţilor, au fost căsăpiţi de indienii care au coborât în vale după bătălie, chiuind fericiţi că, pentru singura dată, nu ei erau victimele. Au sărbătorit batjocorind cadavrele, adică înţepându-le cu cuţitele şi lovindu-le cu pietre. Pentru Valvidia, care luptase de la douăzeci de ani pe multe fronturi şi împotriva multor duşmani, acesta a fost momentul cel mai ruşinos al carierei sale de militar. Se trezea adesea ţipând în braţele mele, chinuit de un coşmar în care apăreau camarazii săi căsăpiţi, aşa cum, după jefuirea Romei, vedea mame care se sinucideau împreună cu copiii lor ca să scape de soldaţi.

La şaizeci şi unu de ani, slăbit de boală şi de campania din Chile, Diego de Almagro a fost luat prizonier, umilit şi judecat timp de două luni, neavând posibilitatea să se apere. Aflând că fusese condamnat la moarte, a cerut ca Pedro de Valvidia, comandantul inamic, să-i fie martor în ultimele clipe şi executor testamentar, căci altul mai de încredere ca el nu exista. Almagro era încă bărbat bine, în ciuda ravagiilor provocate de sifilis şi de atâtea bătălii. Purta un plasture negru peste ochiul pe care-l pierduse într-o întâlnire cu sălbaticii, înainte de a ajunge în Peru. Îşi scosese singur săgeata, împreună cu ochiul, şi continuase lupta. O secure de piatră ascuţită îi retezase trei degete de la mâna dreaptă; apucase sabia în stânga şi, orbit şi plin de sânge, se luptase până ce fusese salvat de camarazi. I s-a cauterizat rana cu fierul roşu şi ulei încins, ceea ce îi deformase obrazul, dar nu reuşise să-i şteargă râsul deschis şi expresia plăcută.

— Să fie schingiuit în piaţă, în văzul lumii! Merită o pedeapsă exemplară! a ordonat Hernando Pizarro.

— Nu sunt de acord, Excelenţă. Soldaţii n-o să accepte aşa ceva. A fost destul că ne-am bătut fraţi cu fraţi, de ce să mai punem sare pe rană? Oamenii se vor revolta, l-a sfătuit Valvidia.

— Almagro s-a născut ca un nenorocit, să moară tot aşa, a răspuns celălalt.

Valvidia s-a abţinut să-i reamintească faptul că fraţii Pizarro nu erau de neam mai bun decât Diego de Almagro. Francisco Pizarro era şi el un bastard, needucat şi părăsit de mamă. Amândoi fuseseră nişte sărăntoci până ce o soartă norocoasă îi adusese în Peru şi-i făcuse mai bogaţi ca regele Solomon.

— Don Diego de Almagro poartă titlurile de Căpetenie şi Guvernator al Noului Toledo. Cum îi vom explica împăratului nostru fapta asta? Repet, cu tot respectul, Excelenţă, n-are sens să-i provocăm pe soldaţi, care şi aşa sunt destul de încinşi. Diego de Almagra e un militar fără de pată, a insistat Valvidia.

— S-a întors din Chile pus pe fugă de o şleahtă de sălbatici despuiaţi!

— Nu, Excelenţă, s-a întors din Chile ca să-l ajute pe fratele vostru, Marchizul Guvernator.

Pizarro a înţeles că avea dreptate comandantul, dar nu era în firea lui să dea înapoi, cu atât mai puţin să-şi ierte un duşman, aşa că a ordonat ca Almagro să fie decapitat în piaţa din Cuzco.

În zilele premergătoare execuţiei, Valvidia a stat adesea între patru ochi cu Almagro în celula sinistră care i-a fost ultimul sălaş. Îl admira pentru isprăvile lui militare şi pentru faima de om mărinimos pe care şi-o câştigase, îi cunoştea în acelaşi timp greşelile şi slăbiciunile. În captivitate, Almagro i-a povestit prin ce trecuse în Chile timp de optsprezece luni şi i-a sădit în minte planul cuceririi pe care el nu apucase s-o ducă la bun sfârşit. I-a descris drumul anevoios printre munţi, cu condorii care se roteau deasupra capetelor lor în cercuri lente, aşteptând să moară ca să le cureţe oasele de carne, frigul care ucisese mai bine de două mii de indieni cărători – *yanaconas* – două sute de negri şi aproape cincizeci de spanioli, ca să nu mai socotim caii şi câinii. Până şi păduchii piereau, puricii cădeau de pe haine precum seminţele. Nimic nu creştea acolo, nici măcar lichenii, totul era piatră seacă, vânt, gheaţă şi pustietate.

— Am dus-o atât de greu, don Pedro, că mestecam carne crudă şi beam urina cailor. Ziua mergeam în

marş forţat, ca să nu fim acoperiţi de zăpadă şi să nu ne încremenească frica. Noaptea dormeam lipiţi de animale. În fiecare dimineaţă ne număram indienii morţi, turuiam rapid un Tatăl nostru pentru sufletele lor, nu era timp de mai mult. Leşurile rămâneau pe loc, stane de gheaţă care să arate drumul posibililor călători rătăciţi de mai târziu.

I-a mai spus că armurile le îngheţau pe trup, strângându-i, că, dacă-şi scoteau cizmele sau mănuşile, le cădeau degetele fără să simtă vreo durere. Numai un nebun ar fi făcut cale-ntoarsă pe acelaşi drum, drept care au preferat să înainteze prin deşert, neştiind că şi acela avea să fie înfiorător. Ce chin pe bieţii creştini misiunea asta de a cuceri, îşi zicea Valvidia în sinea lui.

— Pe timp de zi, dogoarea deşertului şi lumina puternică înnebunesc atât oamenii, cât şi caii, făcându-i să vadă copaci şi lacuri cu apă dulce. Dar, de cum asfinţeşte soarele, temperatura scade iute şi cade *camanchaca,* o brumă la fel de îngheţată ca şi zăpezile care ne chinuiseră pe crestele munţilor. Aveam burdufuri şi butoaie cu apă, dar aceasta s-a terminat curând. Setea a ucis mulţi indieni şi i-a înrăit pe spanioli.

— Chiar că pare un drum prin iad, don Diego.

— Chiar aşa a şi fost, don Pedro, dar te asigur că, dacă aş mai trăi, l-aş mai face o dată.

— Dar de ce, dacă piedicile sunt atât de mari şi recompensa atât de slabă?

— Pentru că, odată ce treci de cordilieră şi de deşertul care despart Chile de pământul cunoscut, dai de coline blânde, păduri înmiresmate, văi roditoare, râuri spumoase şi de o climă atât de plăcută, cum nu găseşti în Spania, nici în alte părţi. Chile e un rai, don Pedro. Acolo trebuie să întemeiem oraşe şi să prosperăm.

— Dar despre indienii din Chile ce crede domnia ta?

— La început am întâlnit sălbatici prietenoşi, îşi zic *promaucaes* şi sunt înrudiţi cu indienii *mapuche,* dar din alte triburi. Pe urmă s-au împotrivit. Sunt amestecaţi cu indienii din Peru şi din Ecuador, supuşi

imperiului incaş, care s-a întins până la Bío-Bío. Ne-am înţeles noi cu nişte şefi incaşi, *curacas,* dar n-am putut înainta spre sud, căci acolo e neamul *mapuche* cel războinic. Ce să-ţi spun, don Pedro, în niciuna dintre expediţiile mele riscante şi bătăliile pe care le-am dat n-am întâlnit duşmani mai aprigi decât barbarii ăştia înarmaţi cu bâte şi pietre.

— Aşa o fi, dacă au fost în stare să te oprească pe domnia ta şi pe soldaţii cei viteji…

— Neamul *mapuche* nu cunoaşte decât războiul şi libertatea. Nu au rege, nici ierarhii, ascultă doar de şefii lor *toquis* şi asta doar în timpul luptelor. Nu vor decât libertate, e lucrul cel mai important pentru ei, de aceea n-am reuşit să-i supunem, cum n-au reuşit nici incaşii. Toată treaba o fac femeile, bărbaţii nu se ocupă decât de pregătirile de luptă…

Execuţia lui Diego de Almagro a avut loc într-o dimineaţă din iarna anului 1538. În ultima clipă, Pizarro a comutat sentinţa temându-se de reacţia soldaţilor, dacă ar fi fost decapitat. Călăul l-a strangulat lent cu o frânghie, după care leşul i-a fost dus în piaţa din Cuzco unde a fost decapitat, dar n-au îndrăznit să-i expună capul într-un cârlig de măcelar, cum fusese vorba iniţial. Între timp, Hernando Pizarro pricepuse grozăvia faptei şi nu ştia care avea să fie reacţia lui Carol Quintul. I-a oferit o înmormântare demnă lui Diego de Almagro şi el însuşi, în straie de doliu, a mers în fruntea cortegiului funerar. Câţiva ani mai târziu fraţii Pizarro aveau să plătească pentru crimele lor, dar asta e o altă poveste.

M-am lungit cu episoadele astea pentru că ele explică hotărârea lui Pedro de Valvidia de a părăsi Peru, sfâşiat de viclenie şi corupţie, şi de a cuceri teritoriul încă liber din Chile, întreprindere pe care a împărţit-o cu mine.

Bătălia de la Las Salinas şi moartea lui Diego de Almagra au avut loc cu câteva luni înainte să plec la Cuzco. Pe atunci mă găseam în Panama şi aşteptam veşti de la soţul meu, căci mai multe persoane îmi spuseseră că-l văzuseră pe Juan de Málaga. În port se întâlneau toţi cei care se duceau sau veneau din

Spania. Mulţi călători treceau pe acolo – soldaţi, funcţionari ai Coroanei, cronicari, călugări, oameni de ştiinţă, aventurieri şi bandiţi – cu toţii topindu-se în căldura tropicelor. Prin ei îmi trimiteam mesajele în cele patru zări, dar timpul trecea şi nu primeam nicio veste de la el. Mă întreţineam făcând ce ştiam: coseam, găteam, puneam oasele la loc, vindecam răni. Dar n-aveam ce face pentru bolnavii de ciumă, de o febră care transforma sângele în melasă, de răul franţuzesc sau pentru cei pişcaţi de jivine veninoase, care sunt pe acolo din belşug şi pentru otrava cărora nu există leac. Noroc că am moştenit de la mama şi de la bunica o sănătate de fier şi pot trăi la Tropice fără să mă îmbolnăvesc. Mai târziu, în Chile, am scăpat neatinsă de deşertul încins ca un cuptor, de ploile nesfârşite ale iernii, care răpuneau de gripă chiar şi bărbaţii cei mai tari, de epidemiile de tifos şi variolă, când mi-a fost dat să îngrijesc şi să îngrop leşuri cu mirosuri pestilenţiale.

Într-o zi am aflat de la echipajul unei goelete care ancorase în port că Juan se îmbarcase spre Peru cu ceva timp în urmă, aidoma multor spanioli care auziseră de bogăţiile descoperite de Pizarro şi Almagro. Mi-am adunat lucrurile, mi-am scos banii economisiţi şi m-am îmbarcat împreună cu un grup de călugări dominicani, căci n-aveam voie să călătoresc singură. Cred că făceau parte din Inchiziţie, nu i-am întrebat, căci doar cuvântul „Inchiziţie” mă speria de moarte şi încă mă mai sperie. N-am să uit nicicând o ardere pe rug de eretici la Plasencia, de când aveam opt sau nouă ani. Aşa că mi-am pus hainele de doliu şi mi-am reluat rolul de soţie neconsolată, din dorinţa de a ajunge în Peru. Călugării s-au minunat de fidelitatea mea conjugală, care mă purta prin lume pe urmele unui soţ care nu mă chemase la el şi despre care nu ştiam unde se află. Dar nu fidelitatea mă mâna pe mine, ci dorinţa de a depăşi starea de nesiguranţă în care mă lăsase Juan. Nu-l mai iubeam de ani buni, abia mai ţineam minte cum arată la faţă şi mă temeam că n-o să-l recunosc. Dar nici în Panama nu voiam să rămân, expusă poftelor soldaţilor aflaţi în trecere şi climei nesănătoase.

Drumul pe mare a durat cam şapte săptămâni de mers în zigzag, după cum ne purta vântul. Pe atunci zeci de corăbii parcurgeau drumul dus-întors spre Peru, deşi preţioasele hărţi de navigaţie erau în continuare un secret de stat. Fiind încă incomplete, fiecare căpitan avea misiunea de a-şi nota observaţiile, de la culoarea apei şi a norilor, până la orice schimbare în desenul coastelor, asta dacă se vedea; doar aşa se îmbogăţeau hărţile ce-aveau să servească mai apoi altor călători. Am avut parte de mare agitată, de ceaţă, furtuni, încăierări între marinari şi alte necazuri, pe care nu le mai enumăr ca să nu mă lungesc prea mult. Ajunge să vă spun că dimineaţa călugării ţineau o slujbă, iar noi ne puneam pe rugăciuni în fiecare după-amiază, pentru potolirea valurilor şi a sufletelor păcătoase. Orice călătorie e primejdioasă. Pe mine mă sperie mersul pe apă, pe o ambarcaţiune fragilă, sfidându-l pe Dumnezeu şi pe Maica Natură, departe de orice ajutor omenesc. Prefer să fiu înconjurată de indieni sălbatici, aşa cum am fost nu o dată, decât să mă îmbarc iarăşi, de aceea nici nu mi-a trecut prin cap să mă întorc în Spania, nici măcar atunci când ne vedeam siliţi să ne părăsim oraşele şi să fugim ca şobolanii. Am ştiut mereu că oasele o să-mi rămână pe pământ american.

În larg am fost din nou asaltată de bărbaţi, în ciuda vigilenţei călugărilor. Mă pândeau precum o haită de câini. Răspândeam oare miros de femelă în călduri? În intimitatea cabinei mă spălam cu apă de mare, speriată de forţa asta pe care n-o puteam controla şi care se putea întoarce împotriva mea. Visam lupi care gâfâiau cu limba scoasă şi colţii însângeraţi, gata să se repeadă la mine toţi la un loc. Uneori, lupii aveau chipul lui Sebastian Romero. Noaptea rămâneam trează, închisă în cabină, cosând şi rugându-mă, neîndrăznind să ies la aer curat, de teama prezenţei constante a bărbaţilor în întuneric. Desigur, mi-era teamă, dar mă şi atrăgea ameninţarea aceea, mă fascina. Dorinţa era un hău adânc în care îmi venea să sar. Cunoşteam bucuria şi vâltoarea pasiunii, căci o trăisem cu Juan de Málaga în primii noştri ani împreună. O fi avut el multe defecte, dar era un amant

neobosit şi amuzant, de aceea l-am şi iertat de câteva ori. Continuam să-l doresc chiar şi atunci când îmi pierdusem dragostea şi respectul pentru el. Ca să mă apăr de tentaţii, îmi spuneam că n-am să întâlnesc niciodată alt bărbat care să mă bucure ca el. Ştiam că trebuie să mă feresc de bolile pe care le transmit bărbaţii; le văzusem efectele şi, oricât de sănătoasă aş fi fost, mă temeam de ei ca de dracu', căci ajunge să te atingi de răul francez şi te-ai îmbolnăvit. Sau aş fi putut rămâne însărcinată, căci bureţii muiaţi în oţet nu sunt un remediu tocmai sigur şi mă rugasem atâta Fecioarei să-mi dea un copil, încât ar fi putut să-mi îndeplinească cererea tocmai când nu era cazul. Minunile nu vin neapărat la timpul potrivit.

Toate argumentele astea m-au făcut să-mi impun ani de zile o castitate pe care sufletul a acceptat-o imediat, dar corpul a îndurat-o cu greu. În Lumea Nouă aerul e cald, te îndeamnă la senzualitate, totul e mai intens, culorile, aromele, gusturile; chiar şi florile, extrem de parfumate, chiar şi fructele, călduţe şi lipicioase, incită la desfrâu. În Cartagena, apoi în Panama, începusem să pun sub semnul întrebării principiile care mă susţineau în Spania. Mi se irosea tinereţea, viaţa… Pe cine interesa oare virtutea mea? Cine să mă judece? Am socotit că Dumnezeu trebuia să fie mai mărinimos în Americi decât în Extremadura. Dacă ierta gravele jigniri comise în numele lui împotriva a mii de indigeni, precis avea să ierte şi slăbiciunile unei biete femei.

Tare m-am bucurat când am ajuns teferi în portul Callao şi am putut părăsi corabia pe care aproape că-mi pierdusem minţile. Nu e nimic mai cumplit decât să fii prizonier pe o navă în mijlocul apelor negre, fără fund şi nesfârşite, ale oceanului. Port e un cuvânt prea pretenţios pentru ce era Callao pe vremea aceea. Se spune că acum e portul cel mai important al Pacificului, de unde pleacă spre Spania comori nepreţuite, dar atunci era doar un chei amărât. L-am părăsit, împreună cu călugării, şi ne-am dus în Oraşul Regilor, numit acum Lima, nume mai puţin simpatic. Prefer să-i spun în continuare ca mai sus, aşa-l voi

numi de-acum înainte. Oraşul, recent întemeiat de Francisco Pizarro într-o vale largă, mi s-a părut cufundat în ceaţă; lumina soarelui, filtrată prin aerul umed, îi conferea un aspect eteric, precum în desenele neclare ale lui Daniel Belalcázar. Am început investigaţiile şi după câteva zile am dat de un soldat care-l cunoscuse pe Juan de Málaga.

— Ai venit târziu, cucoană. Bărbatul dumitale a pierit în bătălia de la Las Salinas.

— Dar Juan nu era soldat!

— Aici nu există altă meserie, până şi călugării pun mâna pe sabie.

Omul era bocciu, o barbă stufoasă îi acoperea jumătate din piept, era îmbrăcat în nişte zdrenţe şi nespălat, n-avea dinţi în gură şi părea să fie beat. Mi-a jurat că fusese prieten cu Juan, dar nu l-am crezut, pentru că mai întâi mi-a zis că Juan era soldat de infanterie, cu datorii la joc şi prăpădit de viciul băuturii şi al femeilor, apoi a bătut câmpii despre o pălărie cu pene şi o mantie de brocart. M-a îngrozit de-a binelea când a dat să mă îmbrăţişeze, iar când l-am refuzat s-a oferit să-mi cumpere favorurile cu câteva monede de aur.

Dacă tot ajunsesem atât de departe – din Extremadura în fostele domenii ale Marelui Inca Atahualpa – mi-am zis că trebuia să fac un ultim efort, aşa că m-am alăturat unei caravane ce ducea provizii şi o turmă de lame şi oi de alpaca la Cuzco. Eram păziţi de un grup de soldaţi conduşi de plutonierul Núñez, un băiat holtei, frumuşel, vesel şi pare-se că obişnuit să-şi facă toate poftele. În afară de soldaţi, caravana era compusă din doi călugări, un scrib, un auditor şi un medic german, care mergeau călare sau în litierele cărate de indieni. Eu eram singura spanioloaică, dar lungul şir de cărători era însoţit de nişte indience *quechua* care-şi duceau copiii şi merinde pentru bărbaţi. Straiele din lână în culori strălucitoare le dădeau un aspect vesel, dar aveau expresia posacă şi supărată a făpturilor supuse. Erau scunde, cu pomeţi înalţi, ochi mici şi oblici şi dinţii înnegriţi de frunzele de coca pe care le mestecau ca să prindă puteri. Plozii mi s-au părut încântători, câteva

femei erau atrăgătoare, deşi nu zâmbeau niciodată. Ne-au însoţit preţ de mai multe leghe, apoi Núñez le-a ordonat să se întoarcă la casele lor, aşa că au plecat pe rând, ducându-şi copiii de mână. Cărătorii erau foarte puternici, deşi mergeau desculţi şi împovăraţi cu o greutate potrivită pentru nişte animale, rezistau la schimbările de vreme şi la oboseală mai bine decât noi, care mergeam călare. Erau în stare să mărşăluiască aşa ore în şir fără să-şi piardă ritmul, tăcuţi şi absenţi, ca prin vis. Vorbeau o castiliană rudimentară, cântată şi plângăreaţă, pe un ton întrebător. Tresăreau doar auzind lătrăturile câinilor lui Núñez, doi dulăi fioroşi, dresaţi să ucidă.

Núñez a început să se dea la mine încă din prima zi de mers şi nu m-a mai lăsat în pace. Am încercat să-l ţin la distanţă, amintindu-i că eram femeie căsătorită, căci nu voiam să mă duşmănească, dar el devenea tot mai insistent pe măsură ce înaintam. S-a împăunat cu condiţia sa de hidalgo, ceea ce nu prea-mi venea a crede, văzând cum se poartă. Făcuse ceva avere şi întreţinea treizeci de concubine indience răspândite între Oraşul Regilor şi Cuzco, „cu toate foarte binevoitoare”, după cum a ţinut să-mi spună. În satul lui din Spania aşa ceva ar fi fost scandalos, dar în Lumea Nouă e ceva normal. Spaniolii dau iama printre indience şi negrese, cei mai mulţi le părăsesc imediat, alţii le păstrează în slujba lor, deşi mult prea rar se ocupă de copiii care se nasc din aceste legături silite. Astfel se populează acest pământ cu metişi ranchiunoşi. Núñez s-a oferit să-şi părăsească ibovnicele dacă-i primeam propunerea, căci era convins c-o voi face imediat ce moartea soţului meu îmi va fi confirmată. Trufaşul locotenent semăna mult prea mult cu Juan în privinţa defectelor şi nu avea niciuna dintre calităţile pentru care aş fi putut să-l iubesc. Nu mă aflu printre cele care se împiedică de două ori de aceeaşi piatră.

Pe atunci femeile spaniole din Peru se numărau pe degete şi n-am aflat de vreuna care să fi venit acolo singură, ca mine. Era vorba de neveste sau fiice de soldaţi care făceau drumul la insistenţele Coroanei, care-şi propunea să adune la un loc familiile şi să

creeze o societate legitimă şi decentă în colonii. Femeile duceau o viaţă retrasă, singuratică şi plictisitoare, deşi luxoasă, căci aveau la dispoziţie zeci de indigene gata să le îndeplinească toate capriciile. Am auzit de doamne spaniole stabilite în Peru care nici la fund nu se ştergeau singure, servitoarele aveau grijă până şi de asta. Neobişnuiţi să vadă o spanioloaică neînsoţită, bărbaţii din caravană s-au străduit să mă copleşească cu dovezi de respect, de parcă aş fi fost de rang înalt, nu sărmana cusătoreasă care eram de fapt. Pe lungul şi lentul drum spre Cuzco au avut grijă de mine, mi-au oferit din hrana lor, mi-au împrumutat cortul şi calul, mi-au dăruit cizme şi o mantie de vigonie, ţesătura cea mai fină din lume. Nu-mi cereau în schimb decât să le cânt sau să le vorbesc despre Spania, seara, când făceam popas şi îi cuprindea dorul. Mulţumită lor am scos-o la capăt, căci acolo totul e de o sută de ori mai scump ca în Spania şi paralele mi s-au terminat rapid. Era atâta aur în Peru, că argintul nici nu conta, şi atât de mare trebuinţa de lucruri esenţiale, de pildă potcoavele pentru cai sau cerneala pentru scris, că preţurile erau absurde. I-am scos unui călător o măsea stricată, treabă simplă şi rapidă, nu-i nevoie decât de o invocare a Sfintei Apolonia şi de un cleşte, iar el m-a răsplătit cu un smarald demn de un episcop. E încrustat în coroana Fecioarei Milei şi acum valorează mai mult decât atunci, pentru că în Chile nu calci pe nestemate.

La capătul unor zile de mers pe drumurile Marelui Inca, printre câmpii aride şi munţi, după ce am traversat genuni pe poduri vegetale făcute din liane şi am trecut prin râuri şi bălţi de sare, urcând tot mai mult, am ajuns. De pe cal, Núñez mi-a arătat cu lancea oraşul Cuzco.

N-am văzut ceva mai frumos decât magnificul oraş Cuzco, buricul imperiului incaş, loc sacru în care oamenii vorbesc cu divinitatea. Poate că Madridul, Roma sau câteva cetăţi ale maurilor, despre care se spune că sunt splendide, să se poată compara cu Cuzco, dar eu nu le cunosc. În ciuda distrugerilor

războiului şi a vandalismului prin care trecuse, era o bijuterie albă şi strălucitoare sub cerul de purpură. Mi s-a tăiat răsuflarea şi am respirat greu mai multe zile, nu din cauza aerului rarefiat, în legătură cu care fusesem prevenită, ci a frumuseţii greoaie a templelor, fortăreţelor şi clădirilor sale. Se spune că la sosirea primilor spanioli existau acolo palate placate cu aur, acum rămăseseră doar zidurile goale. În partea de nord a oraşului se află o construcţie spectaculoasă, Sacsayhuamán, cetatea sfântă, cu trei rânduri de ziduri înalte şi şerpuitoare, Templul Soarelui, un labirint de străzi, turnuri, platforme, scări, terase, subsoluri şi încăperi, în care încap uşor cincizeci sau şaizeci de mii de suflete. Numele înseamnă „şoim mulţumit" şi, exact ca un şoim, veghează peste Cuzco. A fost ridicat din blocuri monumentale de piatră tăiate şi îmbinate fără mortar şi atât de perfect, că nici pumnalul cel mai fin n-ar putea pătrunde printre ele. Cum au tăiat pietrele uriaşe în absenţa unor unelte din metal? Cum le-au transportat fără roţi şi fără cai de la o distanţă de mai multe leghe? Mă întrebam şi cum reuşise oare o mână de soldaţi spanioli să cucerească atât de repede un imperiu capabil să ridice o astfel de minunăţie. Oricât ar fi aţâţat ei neînţelegerile dintre incaşi şi oricât de mulţi *yanaconas* dispuşi să-i slujească şi să se bată pentru ei ar fi avut, epopeea mi se pare şi azi de neexplicat. „Îl avem pe Dumnezeu de partea noastră, nu doar praful de puşcă şi sabia", spuneau castilienii, bucuroşi că indigenii se apărau cu arme din piatră. „Când ne-au văzut venind pe mare într-un fel de case mari prevăzute cu aripi, au crezut că eram zei", mai spuneau ei, dar eu cred că ideea asta atât de avantajoasă au răspândit-o chiar ei, de-au ajuns s-o creadă întâi indienii, apoi chiar ei înşişi.

Străbăteam uimită străzile din Cuzco, cercetând mulţimea. Oamenii cu chipuri arămii nu mă priveau în ochi şi nu zâmbeau. Încercam să-mi imaginez cum trăiau înainte de venirea noastră, când pe aceste străzi vedeai probabil defilând familii întregi în frumoase straie colorate, preoţi cu pieptar de aur, pe Marele Inca, încărcat de bijuterii şi purtat într-o lectică de aur

împodobită cu penele unor păsări fabuloase, însoţit de muzicieni, războinici şi un alai interminabil de soţii şi fecioare ale Soarelui. Complexa cultură incaşă rămăsese aproape intactă chiar şi după sosirea invadatorilor, dar era mai puţin vizibilă. Exista şi acum pe tron un Mare Inca, pe care Francisco Pizarro îl trata ca pe un prizonier de lux, dar nu l-am văzut, neavând acces la curtea sa bine păzită. Pe străzi mişunau doar cei din popor, numeroşi şi tăcuţi. Pentru fiecare bărbos existau sute de indigeni în zdrenţe. Spaniolii, trufaşi şi gălăgioşi, trăiau în altă dimensiune, de parcă băştinaşii ar fi fost invizibili, umbre pe îngustele străduţe de piatră. Aceştia se dădeau la o parte la trecerea străinilor care-i învinseseră, dar îşi păstrau obiceiurile, credinţele şi ierarhiile, cu speranţa că, ajutaţi de timp şi răbdare, urmau să scape de bărboşi. Nu ştiau că aceştia aveau să rămână definitiv.

Între timp, violenţa fratricidă care-i dezbinase pe spanioli în epoca lui Diego de Almagro se potolise. În Cuzco viaţa reîncepea lent, cu paşi precauţi, căci ranchiuna acumulată era mare şi spiritele se înfierbântau cu uşurinţă. Soldaţii erau încă în alertă în urma războiului civil, ţara era sărăcită şi dezorganizată, indienii erau obligaţi la muncă silnică. Împăratul Carol Quintul ordonase prin decret ca băştinaşii să fie trataţi cu respect, să fie creştinaţi şi civilizaţi cu blândeţe, însă lucrurile stăteau cu totul altfel. Regele, care nu pusese niciodată piciorul în Lumea Nouă, îşi dicta judicioasele legi în sălile întunecoase ale unor palate străvechi, la mii de leghe depărtare de popoarele pe care voia să le stăpânească, fără să ia în calcul lăcomia omenească. Extrem de puţini spanioli îi respectau indicaţiile, iar ultimul care s-o facă era chiar Marchizul Guvernator, Francisco Pizarro. Chiar şi cel din urmă dintre spanioli îşi avea indienii lui care-l slujeau, cei bogaţi aveau sute, pentru că pământul şi minele nu valorau nimic dacă nu era mână de lucru. Indienii munceau sub biciul vătafilor, deşi unii preferau să le provoace o moarte uşoară membrilor familiei şi-apoi să se sinucidă.

Tot vorbind cu soldaţii, am reuşit să pun cap la cap bucăţele din povestea lui Juan şi m-am încredinţat că murise. Bărbatul meu venise în Peru după ce căutase în zadar Eldorado în jungla fierbinte din nord şi se înrolase în armata lui Pizarro. N-avea stofă de militar, dar reuşise să scape viu din luptele cu indienii. Adunase ceva aur, căci se găsea din belşug, dar îl pierduse în pariuri. Datora bani mai multor camarazi şi o sumă mult mai mare lui Hernando Pizarro, fratele Guvernatorului. Datoria asta l-a obligat să ajungă lacheul său şi să comită destule mârşăvii la ordinul său.

În bătălia de la Las Salinas, Juan luptase alături de trupele victorioase, unde avusese parte de o misiune ciudată, ultima din viaţa lui. Hernando Pizarro i-a poruncit să schimbe hainele între ei, astfel că Juan purta costum de catifea galbenă, armură fină, coif cu vizieră de argint, panaş alb şi mantie damaschinată, în timp ce Pizarro se amesteca printre ostaşi îmbrăcat ca un soldat de rând. E posibil să-l fi ales pe Juan pentru că era la fel de înalt ca el. Ideea era să fie confundat în timpul luptei; într-adevăr, straiele extravagante i-au atras pe căpitanii lui Almagro, care s-au apropiat şi i-au dat o lovitură mortală neînsemnatului Juan de Málaga, crezând că e fratele Guvernatorului. Hernando Pizarro a scăpat cu viaţă, dar i-a rămas pe vecie prostul renume de om laş. Trecutele fapte de arme au fost şterse dintr-un foc şi nimic n-a mai reuşit să-i redea prestigiul pierdut; mai mult, fapta cea ruşinoasă s-a răsfrânt şi asupra spaniolilor, prieteni sau duşmani, care nu l-au iertat niciodată.

În jurul lui Pizarro s-a ţesut o conspiraţie a tăcerii; era temut, dar oamenii nu încetau să vorbească prin taverne şi în grupuri despre ticăloşia pe care o săvârşise. Păţania au aflat-o cu toţii, aşa mi-a ajuns şi mie la urechi, cu toate amănuntele, deşi trupul nu i l-am mai găsit niciodată. De atunci mă chinuie gândul că Juan n-a avut parte de o înmormântare creştinească şi sufletul îi rătăceşte şi acum în căutarea odihnei. Juan de Málaga m-a urmat în lunga călătorie spre Chile, m-a însoţit la întemeierea oraşului Santiago,

mi-a întărit braţul când a trebuit să-i pedepsesc pe şefii *caciques* şi a râs de mine când plângeam de supărare şi din pricina amorului pentru Valvidia. Chiar şi astăzi, la mai bine de patruzeci de ani de atunci, îl văd uneori în vis, deşi am vederea slabă şi îl confund cu alte fantome din trecut. Casa mea din Santiago e mare, ocupă un cvartal întreg, cuprinde curţi interioare, grajduri de cai şi o livadă, are ziduri groase, tavane înalte şi bârne de stejar. Şi o mulţime de cotloane numai bune ca să primească sufletele rătăcitoare, demonii sau chiar Moartea, care nu e un schelet îmbrăcat într-o mantie, cum ne spun călugării ca să ne sperie, ci o femeie mare şi grăsană, cu ţâţe opulente şi braţe primitoare, un înger mămos. Mă pierd în căsoiul ăsta. De luni de zile nu mai dorm, îmi lipseşte mâna caldă a lui Rodrigo pe pântecul meu. Noaptea, când servitorii se duc la culcare şi nu rămân decât străjile de la poartă şi cameristele de serviciu, care veghează în caz că aş avea nevoie de ele, iau o lampă şi umblu prin toată casa, prin marile încăperi cu pereţi văruiţi şi tavane albastre, îndrept tablourile şi florile din vaze, iscodesc coliviile cu păsări. De fapt, vânez Moartea. Uneori am fost atât de aproape de ea, că-i simţeam parfumul de rufe proaspăt spălate, dar e jucăuşă şi vicleană, nu pot s-o apuc, se strecoară şi se ascunde printre mulţimea de fantome care sălăşluiesc aici. Printre care şi bietul Juan, care m-a urmat la capătul lumii, clănţănind din oasele lipsite de mormânt şi învelite în zdrenţe de brocart însângerat.

Orice urmă a primului meu soţ dispăruse la Cuzco. Neîndoielnic, trupul său îmbrăcat în hainele princiare ale lui Hernando Pizarro a fost primul pe care soldaţii victorioşi l-au ridicat de la pământ la sfârşitul luptei, înainte ca indienii să coboare de pe dealuri şi să dea iama printre învinşi. Neîndoielnic, s-au mirat văzând că sub coif şi armură nu era stăpânul lor, ci un ostaş anonim; bănuiesc că s-au supus în silă ordinului de a trece sub tăcere cele descoperite, căci ultimul lucru pe care un spaniol îl poate ierta e laşitatea, totuşi au reuşit aşa de bine, că urmele bărbatului meu au fost şterse pentru totdeauna.

Aflând că văduva lui Juan de Málaga întreabă de bărbatul ei, Marchizul Guvernator în persoană, adică Francisco Pizarro, a dorit să mă cunoască. Îşi ridicase un palat în Oraşul Regilor, dominând de acolo Imperiul cu fast, perfidie şi mână forte, dar atunci se afla la Cuzco. M-a primit într-un salon împodobit cu covoare peruviene de lână şi mobilă sculptată. Acoperitoarea mesei celei mari, spătarele jilţurilor, cupele, sfeşnicele şi scuipăturile erau din argint masiv. În Peru era mai mult argint decât fier. Câţiva curteni sumbri precum vulturii hoitari şopteau prin colţuri şi-şi dădeau importanţă fluturând nişte hârtii. Pizarro purta un costum de catifea neagră, pieptar asortat, mâneci bufante, guler alb şi avea pe umeri o mantilă de jder. Era un om cam la şaizeci şi ceva de ani, cu aspect trufaş, ten măsliniu, barbă căruntă, ochi înfundaţi în orbite şi bănuitori şi un glas neplăcut în falset. M-a consolat în puţine vorbe pentru pierderea soţului, fără a-i pomeni numele, după care, într-un gest neaşteptat, mi-a dat o pungă cu bani „ca să am din ce trăi până la întoarcerea în Spania”. În clipa aceea am luat o hotărâre impulsivă, pe care n-am regretat-o niciodată:

— Cu respect vă spun, Excelenţă, că n-am de gând să mă întorc în Spania.

O umbră ameninţătoare a trecut iute peste chipul Marchizului Guvernator. S-a apropiat de fereastră şi a privit o vreme oraşul întins la picioarele sale. Am crezut că uitase de mine şi am luat-o încetişor spre uşă, când m-a întrebat, fără să se întoarcă:

— Cum ai spus că te cheamă?

— Inés Suárez, la ordinele dumneavoastră, domnule Marchiz Guvernator.

— Şi cum intenţionezi să-ţi câştigi pâinea?

— Într-un mod cinstit, Excelenţă.

— Şi cu discreţie, sper. Discreţia e foarte apreciată aici, mai ales la femei. Primăria o să-ţi găsească o casă. La revedere şi noroc.

Asta a fost tot. Am priceput că, dacă voiam să rămân la Cuzco, era de preferat să nu mai pun întrebări. Juan era mort, iar eu eram liberă. Pot afirma cu certitudine că în ziua aceea a început cu adevărat

viaţa mea, anii de până atunci fuseseră doar un antrenament pentru ce avea să vină. Te rog să ai răbdare, Isabel, o să vezi că relatarea asta dezlânată va ajunge în curând la clipa în care soarta mi s-a întâlnit cu cea a lui Pedro de Valvidia şi va începe epopeea pe care vreau să ţi-o povestesc. Înainte, viaţa mea fusese cea a unei cusătorese mărunte din Plasencia, aidoma cu a sutelor de lucrătoare de dinainte şi de după mine. Cu Pedro de Valvidia am trăit un amor legendar, cu el am cucerit un regat. Deşi l-am adorat pe Rodrigo de Quiroga, tatăl tău, cu care am trăit treizeci de ani, viaţa mea merită povestită doar pentru cucerirea Chilelui, pe care am împărtăşit-o cu Pedro de Valvidia.

M-am stabilit la Cuzco, în casa repartizată de primărie la ordinul Marchizului Guvernator Pizarro. Era modestă, dar decentă, cu trei încăperi şi o curte interioară, bine situată în centru şi înmiresmată de tufele de caprifoi care se căţărau pe pereţi. Am primit şi trei indience să mă slujească, două tinere şi una ceva mai în vârstă, care-si luase numele creştin de Catalina şi-avea să devină prietena mea cea mai bună. Mi-am reluat meseria de croitoreasă, foarte căutată de spaniolii cărora începeau să li se strice puţinele haine aduse de acasă. Mă ocupam şi de îngrijirea soldaţilor betegiţi sau răniţi în război, majoritatea foşti combatanţi în Las Salinas. Doctorul german, care călătorise cu mine în caravana care făcuse drumul între Oraşul Regilor şi Cuzco, mă chema adesea să-l ajut la cazurile complicate, iar eu o luam cu mine pe Catalina, priceută la leacuri şi vrăji. Era o adevărată rivalitate între doctor şi Catalina, nu întotdeauna în avantajul pacienţilor. Pe ea n-o interesa să înveţe despre cele patru umori de care ţine starea de sănătate a corpului, el dispreţuia vrăjitoria, deşi se ştie că dă rezultate certe uneori. Partea cea mai neplăcută erau amputările, de asta mi-a fost mereu silă, dar trebuiau făcute, pentru că odată ce începe putrezirea cărnii nu mai ai cum altfel să-l salvezi pe om. Oricum, foarte puţini au supravieţuit acestor operaţii.

Nu ştiam nimic despre viaţa Catalinei până să vină spaniolii în Peru; nu vorbea de trecutul ei, era neîncrezătoare şi misterioasă. Scundă, pătrăţoasă, cu pielea de culoarea alunei, cu două cozi groase legate pe spate cu fire de lână colorată, cu ochii negri precum cărbunele şi mirosind a fum, femeia asta putea să fie în mai multe locuri în acelaşi timp şi să se facă nevăzută într-o clipă. A învăţat spaniola, s-a adaptat la obiceiurile noastre, părea mulţumită să stea cu mine şi doi ani mai târziu a insistat să mă urmeze în Chile. „Eu vrei mergi cu tine, coniţă", m-a rugat pe un ton cântător. Acceptase să primească botezul ca să n-aibă probleme, dar nu-şi părăsise vechile credinţe: recita rozariul şi aprindea lumânări la altarul Fecioarei Milei, dar făcea şi invocaţii Soarelui. M-a învăţat rostul plantelor medicinale şi metodele de leac din Peru, diferite de cele din Spania. Draga de ea susţinea că bolile vin de la demonii şi spiriduşii care pătrund prin orificiile corpului şi-şi fac culcuş în burtă. Lucrase cu medici incaşi care găureau ţeasta pacienţilor pentru a-i vindeca de migrene şi nebunie, un procedeu care-l fascina pe neamţ, dar la care niciun spaniol nu s-ar fi supus de bunăvoie. Catalina ştia să ia sânge ca un chirurg de primă mână şi era expertă în purgativele care vindecă de colici şi balonare, dar râdea de farmacopeea neamţului. „Asta decât omori la ei, tataie", îi zâmbea ea cu dinţi înnegriţi de coca, şi, până la urmă, a ajuns să se îndoiască şi el de eficienţa leacurilor aduse cu atâta trudă din ţară. Catalina cunoştea otrăvuri puternice, poţiuni afrodisiace şi ierburi dătătoare de energie, sau care te făceau să dormi, opreau sângerarea sau potoleau durerile. Era magiciană, putea vorbi cu morţii şi vedea viitorul; uneori bea o fiertură de plante care o ducea pe altă lume, unde primea sfatul îngerilor. Nu îi numea aşa, dar îi descria ca pe nişte fiinţe străvezii, înaripate şi în stare să te trăsnească cu focul privirilor: nu puteau fi decât îngeri. Ne abţineam să vorbim despre aceste lucruri de faţă cu alţii, ca să nu fim acuzate de vrăjitorie şi de pactul cu Cel Rău. Nu-i deloc plăcut să ajungi într-o carceră a Inchiziţiei, câţi nefericiţi n-au sfârşit pe rug pentru mult mai

puţin. Am văzut cu ochii mei acest supliciu şi vă asigur că e cumplit. Farmecele Catalinei nu dădeau mereu rezultatul aşteptat, fireşte. Odată a încercat să gonească fantoma lui Juan, care mă deranja prea mult, dar efectul a fost că ne-au murit câteva găini chiar în noaptea aia, iar a doua zi în Cuzco s-a văzut o lamă cu două capete. Bietul animal a reaprins discordia între indieni şi spanioli, căci primii credeau că e reîncarnarea nemuritorului Inca Atahualpa, în vreme ce ultimii l-au ucis cu o lovitură de lance, ca dovadă că era muritor. S-a iscat o altercaţie în care au murit mai mulţi indieni, şi un spaniol a fost rănit. Catalina a stat mulţi ani cu mine, s-a îngrijit de sănătatea mea, m-a avertizat când eram expusă pericolelor şi m-a sfătuit în luarea deciziilor importante. Nu şi-a îndeplinit promisiunea de a fi cu mine şi la bătrâneţe, pentru că a murit înaintea mea.

Pe cele două indience tinere le-am învăţat să coasă, să spele şi să calce hainele, aşa cum se făcea în Plasencia, lucruri foarte apreciate pe atunci în Cuzco. Am cerut să mi se construiască un cuptor în curte şi împreună cu Catalina ne-am apucat să facem *empanadas.* Cum făina de grâu era scumpă, am trecut la cea de porumb. Nici nu apucau să se răcească: mirosul care se răspândea prin întreg cartierul atrăgea o grămadă de clienţi. Păstram câteva pentru cerşetorii şi nenorociţii care trăiau din mila publică. Aroma asta densă de carne, ceapă prăjită, chimen şi cocă scoasă din cuptor mi-a intrat definitiv în piele. Am să mor mirosind a *empanadas.*

Am putut astfel să-mi ţin casa, dar în oraşul acesta scump şi corupt o văduvă nu avea cum s-o ducă uşor. Aş fi putut să mă mărit, căci erau destui bărbaţi singuri şi doritori, unii chiar atrăgători, dar Catalina mă punea în gardă. Îmi ghicea în bobi şi în ghioc şi-mi spunea acelaşi lucru: am să trăiesc mult şi-am să ajung regină, dar viitorul meu depinde de cel pe care-l vedea numai ea. Şi nu era niciunul dintre cei care-mi băteau la uşă sau mă opreau pe stradă. „Răbdare, coniţă, vine *viracocha,* vine el", îmi promitea ea.

Printre pretendenţii mei se număra înfumuratul locotenent Núñez, care nu renunţase să-mi facă curte.

Nu pricepea de ce-i refuz avansurile, căci scuza de până atunci nu mai era valabilă: eram văduvă, aşa cum mă asigurase el de la bun început. Credea că refuzul meu era o formă de cochetărie, drept care se îndârjea tot mai mult. Am fost silită să-i interzic să mai vină la mine cu dulăii, căci animalele alea îmi terorizau slujnicele. Fuseseră dresaţi să atace indienii şi doar simţindu-le mirosul şi începeau să tragă de lanţ, să mârâie şi să latre, arătându-şi colţii. Nimic nu-l distra mai mult decât să-şi asmută fiarele împotriva indienilor, nu mi-a luat în seamă rugăminţile şi năvălea în casă cu câini cu tot, aşa cum făcea oriunde se ducea. Într-o zi cei doi dulăi s-au trezit cu spume verzui la bot, iar după câteva ore erau ţepeni. Furios, stăpânul lor a ameninţat că-l ucide pe cel care-i otrăvise, dar doctorul neamţ l-a convins că muriseră de ciumă şi trebuiau arşi ca să nu împrăştie boala. Aşa a făcut, de frică să nu se îmbolnăvească el primul.

Vizitele lui s-au îndesit, mă asalta nu numai pe stradă, viaţa mea a devenit un iad. „Asta alb nu pricepe vorba bună, coniţă, io crede că mai bine moare ca câinii de la el”, a spus Catalina. Am preferat să nu-i cercetez spusele. Într-o zi a venit ca de obicei, cu mirosul lui de mascul şi plin de cadouri de care n-aveam nevoie, umplându-mi casa cu prezenţa sa gălăgioasă.

— De ce mă chinui, frumoasă Inés? m-a întrebat pentru a nu ştiu câta oară, luându-mă de mijloc.

— Nu mă jigni, domnule, nu ţi-am permis să mă tratezi atât de familiar, m-am smuls eu din ghearele lui.

— Prea bine, distinsă Inés. Când ne căsătorim?

— Niciodată. Iată cămăşile şi pantalonii, totul cârpit şi spălat. Şi să-ţi găseşti altă spălătoreasă, căci nu te mai vreau în casa mea. Adio, am spus, împingându-l spre uşă.

— Adio zici, Inés? Păi nu mă cunoşti! Pe mine nu mă jigneşte nimeni, cu atât mai puţin o nenorocită de muiere! a strigat el din stradă.

Era ceasul plăcut al înserării, când lumea se aduna să aştepte scoaterea plăcintelor din cuptor, dar n-am avut chef să-i servesc, căci tremuram toată de

supărare şi ruşine. M-am mulţumit să le împart doar săracilor, ca să nu rămână flămânzi, după care am închis uşa pe care o lăsam de obicei deschisă până se făcea frig.

— Blestemat este, coniţă, dar nu supărată: Núñez asta aduce noroc, a încercat Catalina să mă liniştească.

— Ba n-aduce decât ghinion, Catalina. Fanfaronul şi afurisitul ăsta nu poate fi decât primejdios.

Dar Catalina a avut dreptate. Mulţumită blestematului de locotenent, care s-a dus la cârciumă să bea şi să se laude cu ce avea el să-mi facă, în seara aceea l-am cunoscut pe bărbatul predestinat mie, cel pe care Catalina mi-l vestea într-una.

Cârciuma era o încăpere joasă, cu ferestruici prin care intra aer doar cât să nu te sufoci, ţinută de un andaluz bun la inimă, care le dădea să bea pe datorie soldaţilor strâmtoraţi. De aceea şi pentru că doi negri cântau la un instrument cu coarde şi la tobă, localul era foarte căutat. În zarva veselă a muşteriilor făcea figură aparte un bărbat sobru, care bea singur într-un colţ. Pe măsuţa din faţa lui aşternuse o hârtie îngălbenită, ţinând-o întinsă cu carafa cu vin. Era Pedro de Valvidia, căpetenie de oşti a Guvernatorului Francisco Pizarro şi erou al bătăliei de la Las Salinas, ajuns acum unul din împroprietăriţii cei mai bogaţi din Peru. Ca răsplată pentru serviciile făcute, Pizarro îi încredinţase pe viaţă o mare mină de argint în Porco, un domeniu aflat pe valea Canela, mănoasă şi productivă, şi sute de indieni ca să lucreze. Şi ce făcea în clipa aceea faimosul Valvidia? Nu socotea pudurile de argint extrase din mină, nici numărul de lame sau saci de porumb, ci studia harta pe care o trasase în grabă Diego de Almagro în închisoare, înainte de a fi executat. Era mistuit de ideea fixă de a triumfa acolo unde Almagro eşuase, în ţinutul acela misterios de la sud de emisferă. Singurul loc care rămăsese de cucerit şi de populat, singurul pământ virgin în care un militar ca el putea atinge gloria. Nu voia să rămână în umbra lui Francisco Pizarro şi să îmbătrânească liniştit în Peru. Nu voia nici să se întoarcă în Spania,

oricât de bogat şi de respectat ar fi fost. Cu atât mai puţin era atras de ideea de a reveni la Marina, care-l aştepta credincioasă de atâţia ani şi-l chema la ea în nenumărate scrisori împănate cu binecuvântări şi reproşuri. Spania reprezenta trecutul. Chile era viitorul. Harta cuprindea traseele străbătute de Almagro în expediţie şi locurile cele mai anevoioase: munţii, deşertul şi zonele cu duşmani. „Nu se poate trece dincolo de Bío-Bío, nu te lasă poporul *mapuche",* îi spusese Almagro nu o dată. Aceste cuvinte îl urmăreau şi nu-i dădeau pace. „Eu aş fi trecut", îşi zicea, fără să pună totuşi la îndoială vitejia înaintaşului.

Acestea îi erau gândurile când atenţia i-a fost atrasă de un glas de beţiv. Omul spunea că se pregătea să-i dea o lecţie binemeritată unei anume Inés, o muiere îngâmfată care îndrăznea să sfideze un cinstit locotenent al foarte creştinului Carol Quintul. Numele i s-a părut cunoscut, şi-a amintit că era vorba de o văduvă tânără care spăla şi repara haine pe strada Templul Fecioarelor. Nu apelase la serviciile ei, doar pentru asta avea casa plină de slujnice indience, dar o zărise pe stradă şi la biserică şi o remarcase, căci era una din puţinele spanioloaice din Cuzco, şi se întrebase cât avea să mai reziste singură o femeie ca ea. De vreo două ori o urmărise de la distanţă, numai ca să-şi bucure ochii cu legănatul şoldurilor ei – avea un umblet ferm de ţigancă – şi cu pletele arămii care-i luceau în soare. I s-a părut atunci că emana siguranţă şi hotărâre, calităţi pe care le cerea căpitanilor săi, dar nu se gândise că avea să le găsească la o femeie. Până atunci fusese atras numai de fete dulci şi fragile, care-i trezeau dorinţa de a le proteja, de aceea se şi însurase cu Marina. Acea Inés n-avea nimic fragil sau inocent în ea, ba chiar intimida, era energie pură, ca un ciclon ţinut în frâu, totuşi exact asta i-a atras atenţia la ea. Cel puţin aşa mi-a spus el mai târziu.

Din frânturile pe care le prindea prin gălăgia tavernei, Valvidia a dedus planul locotenentului beat, care cerea în gura mare doi voluntari cu ajutorul cărora să răpească femeia în noaptea asta şi s-o ducă la el acasă. Cererea i-a fost primită cu un cor de râsete

şi glume obscene, dar nimeni nu s-a oferit să-l ajute: acţiunea nu era doar laşă, dar şi periculoasă. Una e să violezi indience în război, care oricum nu contează, şi alta să agresezi o văduvă spaniolă pe care o primise Guvernatorul însuşi. Mai bine să-şi scoată asta din cap, l-au sfătuit, dar Núñez a răspuns că o să găsească el ajutoare ca să-şi ducă planul la bun sfârşit.

Pedro de Valvidia nu l-a scăpat din ochi şi, după o jumătate de oră, a ieşit după el pe stradă. Omul se clătina şi nu şi-a dat seama că e urmărit. S-a oprit puţin la uşa mea, cugetând pesemne dacă putea sau nu să se descurce singur, după care şi-a zis că era riscant; era beat, dar nu uitase că-şi juca reputaţia şi cariera. Valvidia l-a văzut plecând şi a aşteptat la colţ, în întuneric. N-a aşteptat mult: au apărut doi indieni ce-au început să dea ocol casei, au încercat uşa şi obloanele ferestrelor dinspre stradă. Constatând că erau închise pe dinăuntru, au decis să sară gardul de piatră, înalt de numai cinci picioare, care proteja locuinţa în partea din spate. Au sărit în curte, dar ghinionul lor a fost că au nimerit peste o oală de lut pe care au spart-o. Am somnul uşor, astfel că zgomotul m-a trezit. Pedro n-a intervenit imediat, i-a lăsat în pace ca să vadă până unde aveau de gând să meargă, apoi a sărit şi el în curte. Între timp apucasem să aprind o lampă şi să pun mâna pe cuţitul cel lung cu care tocam carnea pentru *empanadas.* Eram hotărâtă să-l folosesc, deşi mă rugam să nu fie nevoie, amintirea lui Sebastián Romero mă apăsa deja destul şi nu voiam să-mi împovărez conştiinţa cu încă un cadavru. Am ieşit în curte urmată îndeaproape de Catalina. Am ajuns la spartul târgului: cavalerul pusese mâna pe atacatori şi se pregătea să-i lege cu frânghia pe care aceştia o pregătiseră pentru mine. Faptele s-au petrecut foarte repede, fără mari eforturi din partea lui Valvidia, care părea mai curând amuzat decât supărat, de parcă ar fi fost vorba de o năzdrăvănie de copii.

Scena era destul de caraghioasă: eu ciufulită şi în cămaşă de noapte, Catalina bombănind în *quechua,* cei doi indieni tremurând de frică şi un hidalgo în haină de catifea, pantaloni de mătase şi cizme înalte

de piele, cu sabia în mână şi măturând ţărâna cu pana de la pălărie în timp ce mă saluta. Ne-a umflat râsul.

— Nenorociţii ăştia n-o să vă mai deranjeze, doamnă, a spus el pe un ton galant.

— Nu de ei îmi fac griji, cavalere, ci de cel care îi comandă.

— Nici acela n-o să-şi continue blestemăţiile, căci mâine va avea de-a face cu mine.

— Ştiţi despre cine e vorba?

— Cred că da, dar dacă m-am înşelat cumva ăştia doi o să mărturisească imediat ce vor începe să fie torturaţi.

Auzind acestea, indienii s-au aruncat la pământ, i-au sărutat cizmele şi au cerut îndurare, spunând imediat că era vorba de locotenentul Núñez. Catalina a fost de părere că trebuia să li se taie capul pe loc, Valvidia a fost de acord, dar eu am sărit între sabie şi amărâţii ăia:

— Nu, domnule, vă rog, nu. Nu vreau morţi la mine în curte, fac mizerie şi poartă ghinion.

Valvidia a râs iar, a deschis poarta şi i-a scos în stradă cu câte un picior în spate, prevenindu-i că, dacă nu părăsesc Cuzco în aceeaşi noapte, vor fi nevoiţi să suporte consecinţele.

— Mă tem că Núñez n-o să fie la fel de mărinimos ca domnia ta, cavalere; o să răstoarne pământul ca să-i găsească, căci ştiu prea multe şi n-o să-i convină să vorbească…

— Credeţi-mă, doamnă, că am destulă autoritate ca să-l trimit să putrezească în jungla cea mai adâncă şi vă asigur că am s-o fac.

De-abia atunci l-am recunoscut. Era căpetenia de oşti, eroul multor războaie, unul dintre oamenii cei mai bogaţi şi puternici din Peru. Îl mai zărisem eu, dar de departe, şi îi admirasem calul arab şi prestanţa înnăscută.

În noaptea aceea destinul meu şi al lui Pedro de Valvidia au devenit unul. Merseserăm în cerc, ne căutaserăm ani în şir unul pe altul şi iată că ne întâlniserăm în curtea căsuţei de pe strada Templul Fecioarelor. Recunoscătoare, l-am poftit în modesta-

mi locuinţă, în timp ce Catalina se ducea să-i aducă vin de Rioja, care nu-mi lipseşte niciodată. Înainte de a dispărea, mi-a făcut un semn în spatele musafirului meu şi aşa am aflat că el era bărbatul pe care-l văzuse în ghiocurile ei. Uimită, căci nu-mi venea să cred că soarta avea să-mi aducă un om atât de important, m-am apucat să-l cercetez cu luare-aminte la lumina galbenă a lămpii. Mi-a plăcut ce vedeam: ochi albaştri precum cerul Extremadurei, trăsături bărbăteşti, chip deschis deşi sever, puternic, ţinută de luptător, mâini bătătorite de mânuirea sabiei, dar cu degete lungi şi elegante. Un bărbat întreg şi fără vreun defect ca el era un adevărat lux în America, unde majoritatea erau însemnaţi de cicatrice oribile sau lipsiţi de nas, ochi, mâini şi picioare. Dar el ce-a văzut? O femeie slabă, de înălţime mijlocie, cu părul despletit şi ciufulit, ochi căprui şi sprâncene groase, desculţă şi îmbrăcată într-o cămăşoaie din pânză ieftină. Nemaiscoţând o vorbă, ne-am privit îndelung fără să ne mai putem lua ochii unul de la altul. În ciuda nopţii reci, ardeam toată şi un firicel de sudoare mi se prelingea pe spate. Ştiu că şi el era la fel de tulburat, pentru că aerul din încăpere devenise dens. Catalina a venit cu vinul, a văzut în ce hal eram şi ne-a lăsat singuri.

Mai târziu Pedro avea să-mi spună că în noaptea aceea nu luase încă nicio hotărâre, îi trebuia timp ca să se liniştească şi să judece. „Când te-am văzut, mi-a fost frică pentru prima dată în viaţă”, avea el să-mi spună. Nu avea faimă de afemeiat, nu i se cunoşteau concubine şi amante, nu se culca cu indience, poate doar cu femei plătite. În felul său îi rămăsese credincios Marinei Ortiz de Gaete, faţă de care se simţea vinovat, căci o făcuse să se îndrăgostească de el la treisprezece ani, n-o făcuse fericită şi o părăsise pentru aventura americană. În faţa lui Dumnezeu avea o răspundere. Numai că eu eram liberă şi, chiar dacă Pedro ar fi avut o duzină de neveste, tot l-aş fi iubit, era inevitabil. El avea aproape patruzeci de ani, eu în jur de treizeci, nu mai era timp de pierdut, drept care am hotărât să îndrept lucrurile spre făgaşul cuvenit.

Cum am ajuns să ne îmbrăţişăm atât de repede? Cine a întins primul mâna? Cine a căutat primul

buzele celuilalt? Eu, neîndoielnic. De cum mi-a revenit glasul şi-am fost în stare să sparg tăcerea încărcată de tensiune, i-am spus direct că-l aşteptam de mult, căci îl văzusem în vise, în bobi şi în ghiocuri, că eram gata să-l iubesc pe vecie şi alte promisiuni de acest gen, fără pic de pudoare. Pedro s-a dat înapoi, ţeapăn şi palid, până la perete. Ce femeie vorbeşte aşa cu un necunoscut? Dar nu şi-a zis că înnebunisem brusc sau că eram o desfrânată nimerită în Cuzco, pentru că în adâncul sufletului şi al trupului simţea şi el că ne născuserăm ca să ne iubim. A scos un suspin adânc, mi-a şoptit numele cu glas spart, cred că mi-a spus „şi eu te-am aşteptat dintotdeauna". Sau poate că n-a spus-o. Bănuiesc că trecerea timpului ne face să înfrumuseţăm anumite amintiri, iar pe altele să le dăm uitării. Dar sunt sigură că în noaptea aceea ne-am iubit şi că de la bun început ne-a pârjolit acelaşi foc.

Pedro de Valvidia se formase în pojarul războiului, nu era prea priceput în amor, dar era gata să-l primească. M-a luat în braţe şi din patru paşi m-a dus la patul în care ne-am prăbuşit, el deasupra, sărutându-mă şi muşcându-mă în timp ce se lupta disperat, ca un băieţandru, să-şi lepede hainele, cizmele şi ciorapii. L-am lăsat să se descarce, cine ştie de când nu mai avusese o femeie. L-am strâns la piept, i-am simţit bătăile inimii, căldura animală, mirosul de bărbat. Avea multe de învăţat, dar nu era nicio grabă, aveam toată viaţa înainte şi eram o profesoară bună, măcar pentru asta îi puteam fi recunoscătoare lui Juan de Málaga. După ce a priceput că între patru pereţi cea care comandam eram eu şi că nu era nimic de ruşine în treaba asta, mi s-a supus plin de bunăvoinţă. Asta a luat ceva timp, să zicem patru sau cinci ore, căci el credea că femela trebuie să se supună şi masculul să domine, aşa văzuse el la animale şi apucase în viaţa de soldat, dar nu degeaba petrecuse Juan de Málaga nişte ani cu mine ca să mă facă să-mi cunosc atât corpul meu, cât şi pe cel al bărbaţilor. N-or fi toţi la fel, dar seamănă mult şi, cu un dram de intuiţie, orice femeie îi poate mulţumi. Invers însă lucrurile nu mai stau la fel; nu mulţi bărbaţi pot bucura o femeie şi de fapt nici nu-i

interesează s-o facă. Pedro a avut inteligenţa de a-şi lăsa sabia în faţa uşii şi de a mi se preda. Amănuntele primei nopţi nu contează prea mult, ajunge să spun că am descoperit amândoi adevărata dragoste, căci până atunci nu cunoscusem niciunul contopirea trup şi suflet. Legătura mea cu Juan fusese carnală, a lui cu Marina fusese spirituală, a noastră a fost completă.

Valvidia a stat în casa mea două zile şi două nopţi. În timpul acesta nu s-au deschis obloanele, nu s-au făcut *empanadas,* indiencele au umblat în vârful picioarelor şi n-au scos o vorbă, Catalina a hrănit cerşetorii cu fiertură de porumb. Femeia asta de nădejde ne aducea la pat mâncare şi vin, dar şi un lighean cu apă caldă ca să ne spălăm, un obicei peruvian pe care mi-l transmisese. Ca orice spaniol, Pedro credea că apa e ceva periculos, slăbeşte plămânii şi subţiază sângele, dar l-am asigurat că în Peru lumea se spală zilnic şi e zdravănă şi sănătoasă. Cele două zile au trecut ca o clipă, ne-am povestit viaţa şi ne-am iubit într-un vârtej arzător, într-o dăruire care nu era niciodată de ajuns, într-o dorinţă nebună de a ne topi unul într-altul, de a muri de iubire, Ah, Pedro!, Ah, Inés! Ne topeam împreună, rămâneam înlănţuiţi, epuizaţi, scăldaţi în aceeaşi sudoare, vorbind în aceleaşi şoapte. Apoi dorinţa renăştea şi mai puternică între cearşafurile umezite, miros de bărbat (fier, vin, cal), miros de femeie (bucătărie, fum şi mare), mirosul amândurora, unic şi de neuitat, boare de pădure, densă, fierbinte. Am învăţat să ajungem la cer şi să gemem împreună, loviţi de acelaşi fior care ne lăsa în pragul morţii şi ne făcea să ne cufundăm apoi în letargie. Ne trezeam după un timp gata s-o luăm de la început, asta până în dimineaţa celei de a treia zi, când ne-au trezit cântatul cocoşilor şi mirosul de pâine proaspătă. Atunci Pedro, devenit alt om, şi-a cerut hainele şi sabia.

Ah, cât de stăruitoare este memoria! A mea nu mă lasă în pace, îmi umple mintea de imagini, cuvinte, durere şi dragoste. Retrăiesc episoade trecute. Greutatea scrierii acestei relatări nu constă în a-mi aduce aminte, ci în lentul exerciţiu de a le trece pe

hârtie. N-am scris niciodată citeţ, în ciuda strădaniilor lui González de Marmolejo, dar acum scrisul meu a ajuns aproape ininteligibil. Mă şi grăbesc, căci săptămânile zboară şi mai am destule de povestit. Peniţa zgârie hârtia, fac pete de cerneală, ce mai, e greu. De ce mă încăpăţânez să merg înainte? Cei care m-au cunoscut bine sunt morţi, numai tu, Isabel, ai idee despre cine am fost, însă părerea ta e influenţată de dragostea pe care mi-o porţi şi de datoria pe care crezi c-o ai faţă de mine. Nu-mi datorezi nimic, ţi-am spus-o de atâtea ori: dimpotrivă, mai degrabă eu îţi sunt datoare, căci mi-ai satisfăcut dorinţa cea mai adâncă, aceea de a fi mamă. Eşti prietena şi confidenta mea, singura care-mi cunoaşte secretele, chiar şi pe cele pe care, din pudoare, nu i le-am împărtăşit tatălui tău. Ne înţelegem bine, ai umor şi râdem adesea împreună, râs complice de femei. Îţi sunt recunoscătoare că ai venit să locuieşti cu mine împreună cu copiii tăi, deşi casa ta e la doi paşi. Spui că ţi-e urât să stai singură în timp ce bărbatul tău e plecat la război, aşa cum era şi al meu, dar nu te cred. Adevărul e că ţi-e frică să nu mor singură în conacul ăsta mare, care în curând va fi al tău, împreună cu toate bunurile mele pământeşti. Mă bucur la gândul c-ai să fii o femeie foarte bogată; pot pleca liniştită pe lumea cealaltă, căci mi-am îndeplinit cu prisosinţă promisiunea de a avea grijă de tine făcută tatălui tău când mi te-a adus acasă. Pe atunci mai eram încă iubita lui Pedro de Valvidia, ceea ce nu m-a împiedicat să te primesc cu braţele deschise. În vremea aceea oraşul Santiago nu se refăcuse încă în urma primului atac al indienilor; sigur, scăpaserăm de sărăcie şi ne credeam cineva, deşi oraşul încă nu era oraş, ci abia un sat mai mare. Rodrigo de Quiroga ajunsese, prin meritele şi caracterul său fără de pată, căpitanul preferat al lui Pedro şi prietenul meu cel mai bun. Ştiam că era amorezat de mine, o femeie simte asta, deşi nu-l trăda niciun gest şi niciun cuvânt. Rodrigo n-ar fi recunoscut nici în ruptul capului, din lealitate pentru Valvidia, şeful şi prietenul său. Bănuiesc că şi eu îl iubeam – poţi iubi doi bărbaţi în acelaşi timp – dar m-am stăpânit, ca să nu pun în joc

onoarea şi viaţa lui Rodrigo. Dar despre asta o să vorbesc mai încolo, acum nu e momentul.

Sunt lucruri pe care n-am avut prilejul să ţi le spun, eram prea ocupată, şi dacă nu le scriu vor merge cu mine în mormânt. În ciuda dorinţei de a fi exactă, am omis destule. A trebuit să selectez esenţialul, dar sunt sigură că adevărul n-a fost trădat. Asta e povestea mea şi cea a unui bărbat, don Pedro de Valvidia, ale cărui fapte de eroism au fost însemnate riguros de cronicari şi vor rămâne în istorie până la sfârşitul timpului; dar eu ştiu ceva ce Istoria n-o să ştie niciodată: de ce anume se temea şi cum a iubit.

Legătura cu Pedro m-a dat peste cap. Nu puteam să trăiesc fără el, o zi fără el mă îmbolnăvea, o noapte fără el era un chin. La început n-a fost atât dragoste, cât patimă orbească şi dezlănţuită, pe care din fericire o împărtăşea şi el, căci altfel mi-aş fi pierdut minţile. Ulterior, când soarta ne-a ţinut departe unul de altul, pasiunea s-a transformat în iubire. Îl admiram şi îl doream în aceeaşi măsură, eram copleşită de energia lui, sedusă de curajul şi idealismul lui. Valvidia îşi exercita autoritatea fără tapaj, se făcea ascultat prin simpla sa prezenţă, impunea prin personalitatea sa irezistibilă, doar în intimitate se transforma. În patul meu mi se dăruise fără ezitare, precum un băieţandru care iubeşte pentru întâia oară. Era obişnuit cu asprimea războiului, nerăbdător şi neliniştit, dar cu mine era în stare să petreacă zile întregi de trândăvie, în care ne cunoşteam reciproc, ne povesteam întâmplări din trecut în mare grabă, de parcă aveam să murim în mai puţin de o săptămână. Număram zilele şi orele petrecute cu el, ele erau comoara mea. Pedro număra şi el de câte ori ne sărutam şi ne îmbrăţişam. Mă mir că nu ne speria patima asta, pe care acum, când o privesc la rece şi ajunsă la anii bătrâneţii, o găsesc obositoare.

Pedro dormea la mine, iar când se ducea în Oraşul Regilor sau să-şi inspecteze proprietăţile din Porco ori La Canela mă lua cu el. Îmi plăcea să-l văd călare şi comandându-şi subalternii şi camarazii de arme, avea un aer marţial. Ştia multe lucruri pe care eu nici nu le

bănuiam, îmi povestea cărţile pe care le citise, îmi împărtăşea toate gândurile. Era foarte generos cu mine, îmi dăruia rochii fastuoase, ţesături, bijuterii şi monede de aur. La început mă stânjenea această mărinimie, mi se părea o încercare de a-mi cumpăra dragostea, dar cu timpul m-am obişnuit. Am început să fac economii, ca să am ceva sigur pentru viitor. „Nu poţi să ştii ce timpuri o să vină", zicea maică-mea, de la ea am învăţat să pun bine banul. În plus, Pedro nu era un administrator bun şi nu avea multă grijă de averea sa; ca orice hidalgo care se respectă, se credea deasupra vulgarităţii muncii sau a banului, era în stare să cheltuiască precum un duce, dar nu să şi câştige. Mina şi pământurile primite au fost un noroc, întâmpinat cu aceeaşi uşurinţă cu care le-ar fi pierdut. Într-o zi am îndrăznit să-l pun în gardă, căci am fost obişnuită de mică să-mi câştig pâinea şi mă îngrozeşte risipa, dar mi-a închis gura cu un sărut. „Aurul e pentru a fi cheltuit şi, mulţumesc lui Dumnezeu, îl am cu prisosinţă", a spus atunci, dar asta nu m-a liniştit, dimpotrivă.

Cu indienii încredinţaţi lui se purta mai bine decât alţi spanioli, dar cu anumită rigoare. Stabilise schimburi de lucru, îi hrănea bine şi îşi obliga vătafii să-şi ţină în frâu pedepsele, asta în vreme ce la alte mine şi domenii erau puşi la muncă până şi femeile şi copiii.

— Nu e cazul meu, Inés. Eu respect legile Spaniei atât cât se poate, mi-a răspuns el trufaş când a venit vorba de asta.

— Şi cine hotărăşte cât se poate?

— Morala creştină şi bunul-simţ. Aşa cum nu alergi un cal până crapă de oboseală, nu trebuie să-i munceşti prea mult pe indieni. Fără ei minele şi pământul n-ar avea nici o valoare. Mi-aş dori să convieţuim în armonie, dar nu îi putem supune decât prin forţă.

— Mă îndoiesc că supunerea asta le face plăcere, Pedro.

— Pui la îndoială foloasele creştinismului şi ale civilizaţiei?

— Ştii că sunt mame care-şi lasă nou-născuţii să moară de foame ca să nu apuce să-i iubească, pentru că mai târziu o să le fie luaţi şi făcuţi sclavi. N-o duceau mai bine până să venim noi?

— Nu, Inés. Sub domnia Marelui Inca sufereau mai mult. Trebuie să privim în viitor. Am ajuns aici şi aici vom rămâne. Într-o zi pe acest pământ va trăi o rasă nouă, născută din noi şi indience, cu toţii creştini şi uniţi prin limba noastră spaniolă, şi-atunci va fi pace şi belşug.

Aşa credea el, dar a murit înainte de a-şi vedea visul împlinit, şi la fel se va întâmpla şi cu mine, căci suntem la sfârşitul anului 1580 şi indienii încă ne mai urăsc.

În curând am început să fim văzuţi în Cuzco ca un cuplu, deşi cred că în spatele nostru se bârfea copios. În Spania aş fi fost socotită concubină, dar în Peru eram privită cu respect, altminteri s-ar fi socotit o jignire faţă de Pedro de Valvidia. Se ştia că avea o nevastă în Extremadura, dar asta nu era ceva ieşit din comun, jumătate dintre spanioli erau în aceeaşi situaţie, soţiile legitime erau o amintire îndepărtată, în Lumea Nouă aveau nevoie de un amor urgent sau de un înlocuitor al acestuia. Dar şi în Spania bărbaţii aveau ibovnice, Imperiul era plin de bastarzi, bastarzi erau şi mulţi dintre conchistadori. De vreo două ori Pedro mi-a împărtăşit remuşcările sale; nu era vorba c-o mai iubea pe Marina, ci regreta că nu se putea căsători cu mine. Pe când eu puteam să mă mărit cu oricare dintre cei care-mi făceau curte şi acum nici nu mai îndrăzneau să ridice ochii la mine. Însă posibilitatea asta nu m-a preocupat defel. Îmi era limpede că nu puteam să mă căsătoresc cu Pedro, doar dacă nu cumva ar fi murit Marina, ceea ce nu ne doream nici eu, nici el, aşa că nu m-am agăţat de o speranţă vană şi m-am bucurat de dragostea şi complicitatea noastră, fără să mă gândesc la viitor, la bârfe, păcat sau ruşine. Eram amanţi şi prieteni. Ne certam uneori, ţipam, căci niciunul dintre noi nu era blând din fire, dar asta nu ne-a făcut să ne despărţim. „De-acum îţi ţin spatele, Pedro, aşa că poţi merge la luptă cu fruntea sus”, i-am spus în a doua noapte de

dragoste, iar el n-a uitat şi a luat-o ca atare. La rândul meu, am învăţat să trec peste clipele mele de furie, când tăceam cu încăpăţânare. Prima dată când îl pedepsisem cu tăcerea mea, Pedro mi-a luat obrazul în mâini, m-a pironit cu ochii săi albaştri şi m-a silit să spun ce mă supărase. „Nu sunt ghicitor, Inés, mai bine spune deschis ce vrei de la mine". Tot aşa, îl ajutam când era stăpânit de nerăbdare sau trufie, sau când lua o hotărâre nepotrivită. Eram asemănători, amândoi puternici, autoritari şi ambiţioşi; el visa să construiască un regat, eu voiam să-i fiu alături. Gândeam amândoi la fel, şi astfel am împărtăşit acelaşi vis.

La început nu spuneam nimic atunci când îmi vorbea de Chile. Nu ştiam despre ce vorbeşte, dar îmi ascundeam ignoranţa. I-am întrebat pe clienţii mei, soldaţii care-mi aduceau rufele la spălat sau care veneau să mănânce *empanadas,* şi aşa am aflat de încercarea nereuşită a lui Diego de Almagro. Supravieţuitorii aventurii şi ai bătăliei de la Las Salinas erau săraci lipiţi, zdrenţăroşi, cerşind câte ceva de mâncare, drept care li se spunea chilieni zdrenţăroşi. Nu stăteau la coadă cu cerşetorii indigeni, deşi erau la fel de amărâţi, pentru că erau orgolioşi; a fi „zdrenţăros" echivala cu a fi un bărbat viteaz, curajos, trufaş şi ghinionist. Vorbeau de Chile ca de un ţinut blestemat, dar mi-am imaginat că Pedro avea motivele lui să plece într-acolo. A fost suficient să-l aud vorbind şi ideea m-a cucerit.

— Chiar de-ar fi să-mi las oasele acolo, tot o să încerc să cuceresc Chile, a spus el.

— Merg cu tine.

— Nu e o treabă pentru femei. Nu te pot expune primejdiilor unei asemenea aventuri, Inés, dar nici nu vreau să mă despart de tine.

— Nici să nu-ţi treacă prin cap! Mergem amândoi sau deloc, i-am răspuns.

Ne-am mutat în Oraşul Regilor, ridicat pe locul unui cimitir incaş, pentru ca Pedro să primească de la Francisco Pizarro autorizaţia de a pleca spre Chile. Nu puteam locui sub acelaşi acoperiş, deşi serile ni le

petreceam împreună, ca să nu dăm apă la moară gurilor rele şi călugărilor care se bagă peste tot, deşi nici ei nu sunt uşă de biserică. Rareori am văzut răsăritul soarelui acolo, cerul era mai tot timpul înnorat; nu ploua, dar umezeala din aer se lipea de păr şi acoperea totul cu o patină verzuie. Catalina, care ne însoţise, pretindea că noaptea pe străzi se plimbă mumiile incaşilor îngropaţi sub case, dar eu nu le-am văzut niciodată.

În timp ce eu mă informam despre cele necesare unei trebi atât de complicate precum străbaterea a o mie de leghe, întemeierea oraşelor şi pacificarea indienilor, Pedro petrecea zile întregi în palatul Marchizului Guvernator, în discuţii mondene şi conciliabule politice care-l plictiseau teribil. Dovezile de respect şi prietenie cu care-l copleşea Pizarro născuseră multă invidie printre ceilalţi militari şi mari împroprietăriţi. Chiar şi atunci, oraşul trăia în păienjenişul de intrigi de care n-a scăpat nici acum. Curtea era un viespar de intrigi şi totul avea un preţ, chiar şi onoarea. Ambiţioşii şi linguşitorii se dădeau peste cap să obţină favorurile Marchizului Guvernator, singurul care avea puterea de a împărţi moşii. În Peru erau comori uriaşe, dar tot nu ajungeau pentru toţi doritorii. Pizarro nu pricepea de ce Valvidia era gata să restituie mina şi moşia şi să repete o aventură care-l costase atât pe scump pe Diego de Almagro, în timp ce alţii nu urmăreau altceva decât să apuce cât mai mult.

— De ce te încăpăţânezi să pleci în Chile, în deşertul ăla, don Pedro?

— Ca să-mi rămână numele şi renumele, Excelenţă, răspundea Pedro.

Ceea ce era şi adevărat. Drumul în Chile echivala cu un drum în infern, indienii erau nesupuşi, nici nu se găsea aur pe toate drumurile, ca în Peru, însă toate aceste piedici se transformau pentru Valvidia în adevărate atuuri. Provocarea de a face călătoria şi de a se lupta cu nişte duşmani puternici constituia o tentaţie pentru el şi, deşi asta nu i-a spus-o lui Pizarro, sărăcia din Chile era pe placul lui, după cum mi-a mărturisit adesea. Era convins că aurul corupe şi

înrăieşte. Aurul îi dezbina pe spaniolii din Peru, ducea la răutate şi lăcomie, aţâţa intrigile, slăbea bunele obiceiuri şi ducea la pierzania sufletelor. În mintea lui, Chile era locul ideal, departe de curtenii din Oraşul Regilor, acolo ar fi putut întemeia o societate dreaptă, bazată pe muncă serioasă, pe lucratul pământului, fără bogăţia nesănătoasă dată de minele de aur şi de sclavie. În Chile chiar şi problema cu religia ar fi fost simplă, căci îl citise pe Erasmus şi avea de gând să aducă preoţi blajini, slujitori adevăraţi ai Domnului, nu o şleahtă de călugări corupţi şi odioşi. Urmaşii întemeietorilor aveau să fie chilieni sobri, cinstiţi, muncitori şi cu respect faţă de lege. Fără aristocraţii pe care îi detesta, căci singurul titlu valabil nu e cel care se moşteneşte, ci acela câştigat prin meritele unei vieţi demne şi ale unui suflet nobil. Îl ascultam cu orele perorând astfel, cu ochii umezi şi inima tulburată, imaginându-şi naţiunea asta utopică pe care aveam s-o întemeiem împreună.

După ce s-a învârtit preţ de mai multe săptămâni prin saloanele şi culoarele palatului, Pedro a început să-şi piardă răbdarea şi să creadă că Pizarro n-avea să-i dea niciodată autorizaţia, deşi eu eram convinsă că avea s-o facă odată şi-odată. Trasul de timp era ceva tipic pentru Marchiz, nu era adeptul deciziilor rapide; se prefăcea că e îngrijorat de pericolele prin care i-ar trece „prietenul” în Chile, dar de fapt îi convenea ca acesta să plece departe, unde nu ar fi putut conspira împotriva lui şi nici nu l-ar fi umbrit cu prestigiul său. Toate cheltuielile, riscurile şi necazurile îl priveau pe Valvidia, în timp ce teritoriul odată cucerit avea să depindă de Guvernatorul din Peru, aşa că n-avea ce pierde cu planul cel îndrăzneţ în care nu investea niciun ban.

— A mai rămas Chile de cucerit şi de creştinat, domnule Marchiz Guvernator, e o datorie pe care noi, supuşii Majestăţii Sale Imperiale, nu trebuie s-o neglijăm, argumenta Valvidia.

— Mă îndoiesc că vei găsi oameni dispuşi să te însoţească, don Pedro.

— Spaniolii nu duc lipsă de bărbaţi viteji şi buni luptători, Excelenţă. De cum se va da sfoară în ţară despre expediţia în Chile, braţele înarmate vor prisosi.

Odată stabilit că toate cheltuielile aveau să cadă în seama lui Valvidia, Pizarro şi-a dat consimţământul parcă în silă, dar a pus rapid mâna pe profitabila mină de argint şi pe moşia pe care cu puţin timp în urmă i le încredinţase viteazului său comandant de oşti. Lui Pedro nici că i-a păsat: bunăstarea Marinei era asigurată în Spania, iar pe el nu-l interesa averea personală. Avea nouă mii de pesos de aur şi documentele necesare pentru a porni în expediţie.

— Mai e nevoie de o autorizaţie, i-am adus eu aminte.

— Care?

— Pentru mine, fără de care nu te pot însoţi.

Aşa că Pedro i-a prezentat Marchizului, exagerând chiar, experienţa mea în a îngriji bolnavii şi răniţii, cât şi talentele mele de croitoreasă şi bucătăreasă, indispensabile într-o călătorie atât de lungă, dar s-a văzut prins din nou într-o urzeală de intrigi de palat şi obiecţii de natură morală. Am insistat atâta, că Pedro mi-a aranjat o audienţă la Pizarro. N-am vrut să fie şi el de faţă, sunt situaţii în care o femeie se descurcă mai bine singură.

M-am prezentat la palat la ora fixată, dar a trebuit să aştept ore întregi într-o sală ticsită de oameni care veneau să ceară câte un favor, ca şi mine. Sala era bogat împodobită şi bine luminată de şiruri de lumânări care ardeau în sfeşnice de argint; era o zi mai întunecată decât celelalte şi prin ferestre intra prea puţină lumină naturală. Aflând că eram recomandată de Pedro, lacheii mi-au oferit un scaun; ceilalţi stăteau în picioare, unii veneau zilnic de luni de zile şi pe chip li se întipărise resemnarea. Am aşteptat liniştită, fără să iau în seamă privirile crucişe ale celor care erau pesemne la curent cu relaţia mea cu Pedro şi se întrebau cum îndrăzneşte o simplă cusătoreasă, o ibovnică, să ceară audienţă la Guvernator. Pe la prânz a apărut un secretar şi m-a anunţat că îmi venise rândul. L-am urmat într-o încăpere exagerat de luxoasă – draperii, blazoane,

prapuri, aur şi argint – de-a dreptul şocantă pentru felul de a fi spaniol, atât de sobru, mai ales în cazul nostru, al celor care veneam din Extremadura. Gărzi cu panaş îl apărau pe Marchizul Guvernator, o duzină de scribi, secretari, avocăţei, licenţiaţi şi călugări învârteau catastife şi acte pe care el n-avea timp să le citească, servitori indigeni în livrea, dar desculţi, serveau vin, fructe şi dulciuri făcute de călugăriţe. De pe jilţul de pluş şi argint ridicat pe un postament, Francisco Pizarro mi-a făcut onoarea de a mă recunoaşte şi a-şi aminti de precedenta noastră întrevedere. Pentru această ocazie îmi făcusem o ţinută de văduvă, eram toată în negru, cu mantilă şi o tocă ce-mi ascundea pletele. Mă îndoiesc că vicleanul Marchiz s-a lăsat înşelat de deghizare, ştia el bine de ce voia să mă ia Valvidia cu el.

— Cu ce vă pot servi, doamnă? m-a întrebat cu o voce aspră.

— Eu sunt cea care doreşte să vă servească, pe domnia voastră şi Spania, Excelenţă, am răspuns cu o supuşenie pe care eram departe de a o simţi, după care i-am arătat harta îngălbenită a lui Diego de Almagro, pe care Valvidia o purta tot timpul la piept. I-am arătat drumul prin deşert pe care avea să-l urmeze expediţia şi i-am spus că moştenisem de la mama darul de a găsi apă.

Uluit, Francisco Pizarro s-a uitat la mine de parcă mi-aş fi bătut joc de el. Cred că nu mai auzise aşa ceva, deşi este vorba de un talent destul de obişnuit.

— Vreţi să spuneţi că puteţi găsi apă în deşert?

— Întocmai, Excelenţă.

— Dar e vorba despre deşertul cel mai arid din lume!

— Soldaţii care au fost în expediţia precedentă spun că au văzut pe acolo păşuni şi arbuşti, Excelenţă. Asta înseamnă că apă există, deşi probabil la mare adâncime. Dacă există, eu pot s-o găsesc.

Între timp, în sala de audienţe se lăsase liniştea, cu toţii, chiar şi servitorii indieni, ne urmăreau conversaţia cu gura căscată.

— Permiteţi-mi să vă demonstrez, domnule Marchiz Guvernator, să merg cu martori în locul cel

mai uscat pe care-l veţi alege şi o să vedeţi că pot găsi apă cu o simplă nuieluşă.

— Nu e nevoie, doamnă, vă cred, a grăit Pizarro după un timp.

Apoi a poruncit să mi se elibereze autorizaţia cerută, ba mi-a mai şi făcut cadou un minunat cort de campanie, din prietenie şi „ca să-mi uşureze greutăţile călătoriei", după cum s-a exprimat. În loc să merg după secretarul care voia să mă conducă, m-am proţăpit în faţa unei mese şi am aşteptat să mi se dea documentul, altfel iar aş fi aşteptat cu lunile. O jumătate de oră mai târziu, Pizarro îşi punea sigiliul şi mi-l întindea cu un zâmbet strâmb. Nu mai aveam de primit decât permisiunea Bisericii.

M-am întors împreună cu Pedro la Cuzco să organizăm expediţia, sarcină deloc uşoară, căci în afară de cheltuieli mai aveam o problemă: nu prea erau soldaţi dispuşi să ne urmeze. Povestea cu braţele armate care prisoseau s-a dovedit o glumă. Cei care fuseseră cu Diego de Almagro şi se întorseseră povesteau lucruri îngrozitoare despre locul acela pe care-l numeau „mormântul spaniolilor" şi care, după spusele lor, era mizerabil şi nu putea hrăni nici măcar treizeci de colonişti. Chilienii „zdrenţăroşi" se întorseseră cu mâna goală şi trăiau din mila publică, dovadă că în Chile nu găseai decât suferinţă. Asta îi descuraja chiar şi pe cei mai viteji, numai că Valvidia ştia să fie convingător: i-a asigurat că, odată depăşite greutăţile călătoriei, vom ajunge la pământurile mănoase şi plăcute, unde ne aştepta prosperitatea. Dar aurul? întrebau oamenii. O să găsim şi aur, trebuie doar să-l căutăm. Voluntarii erau atât de săraci, că a trebuit să le împrumute el bani ca să-şi procure arme şi cai, exact cum procedase şi Almagro, chiar ştiind că n-avea să-şi recupereze investiţia. Cei nouă mii de pesos s-au topit repede, Valvidia a apelat la un negustor lipsit de scrupule, căruia i-a promis jumătate din ce avea să dobândească de pe urma cuceririi.

M-am dus să mă spovedesc la episcopul din Cuzco, pe care-l mituisem cu nişte feţe de masă pentru sacristie brodate de mine, căci aveam nevoie să-mi

dea permisiunea pentru călătorie. Aveam documentul semnat de Pizarro, aşa că eram destul de sigură pe mine, dar nu poţi să ştii cum gândesc călugării, cu atât mai puţin episcopii. N-am avut încotro şi i-am mărturisit adevărul gol-goluţ al iubirii mele pentru Pedro de Valvidia.

— Adulterul e un păcat de moarte, mi-a reamintit episcopul.

— Sunt văduvă, Eminenţa Voastră. Îmi mărturisesc păcatul desfrâului, care e destul de îngrozitor, dar nu şi pe cel al adulterului, care îl întrece.

— Dacă nu te căieşti şi nu promiţi că n-ai să mai păcătuieşti, cum vrei să te iert?

— Exact aşa cum faceţi cu toţi spaniolii din Peru, Eminenţă, care altminteri ar ajunge direct în iad.

M-a absolvit de păcate şi mi-a dat permisul de călătorie. În schimb, i-am promis că o să înalţ în Chile o biserică închinată Fecioarei Milei, dar el a preferat să fie închinată Sfintei Fecioare a Iertării, ceea ce e acelaşi lucru, n-avea rost să mă cert cu el.

În timpul ăsta Pedro recruta soldaţi, *yanaconas* şi indieni pentru drum, cumpăra arme, muniţii, corturi şi cai. Eu m-am ocupat de lucrurile mai simple, la care bărbaţii nu se prea gândesc, ca de pildă: provizii, unelte agricole, vase de bucătărie, lame, vaci, catâri, porci, găini, seminţe, pături, pânză şi multe altele. Cheltuielile erau mari, a fost nevoie să folosesc banii economisiţi şi să-mi vând bijuteriile, pe care oricum nu le purtam, le păstram pentru vreo urgenţă, şi ce urgenţă mai mare putea fi decât să cucerim Chile. Ca să nu mai spun că mie nu mi-au plăcut niciodată podoabele, cu atât mai puţin acelea atât de ostentative pe care mi le dăruise Pedro. În rarele ocazii când mi le-am pus mi se părea c-o văd pe mama, reamintindu-mi încruntată că nu trebuie să atragi atenţia şi nici să provoci invidie. Doctorul neamţ mi-a dăruit o ladă cu cuţite, cleşti şi alte instrumente chirurgicale, başca medicamente: argint-viu, alb de plumb fin, mercur dulce, praf purgativ de jalapa, precipitat alb, tartrat acid de potasiu, acetat de plumb, alifie de basilicon, antimoniu crud, sânge-de-nouă-fraţi, piatră de cremene, buline armeneşti, pământ japonez şi eter.

Catalina a aruncat o privire către toate astea şi a ridicat din umeri, dispreţuitoare. Ea-şi aducea săculeţii cu ierburi indigene, pe care le-a îmbogăţit apoi pe drum cu plante vindecătoare din Chile. A ţinut morţiş să luăm cu noi albia pentru baie, pentru că nimic n-o deranja mai mult decât putoarea pe care o răspândeau *viracochas* şi era convinsă că aproape toate bolile se datorau jegului.

Cu asta mă ocupam când mi-a bătut la uşă un bărbat între două vârste, simplu, cu chip de copil, care s-a prezentat ca don Benito. Era unul dintre soldaţii lui Almagro, tăbăcit de viaţa de soldat şi singurul care se întorsese îndrăgostit de Chile, dar nu îndrăznea s-o spună faţă de alţii, ca să nu fie luat drept nebun. La fel de zdrenţăros ca şi ceilalţi „chilieni”, era totuşi demn şi nu cerea bani împrumut, ci se oferea să vină cu noi şi să ne ajute. Era de acord cu ideea lui Valvidia cum că în Chile se putea întemeia un popor bun şi sănătos.

— Ţinutul acela se întinde pe o mie de leghe de la nord la sud, marea îl scaldă la apus, iar la răsărit e un lanţ de munţi atât de măreţ cum nu s-a văzut în Spania, scumpă doamnă, a spus el.

Don Benito ne-a relatat amănunte din expediţia dezastruoasă a lui Almagro. Ne-a spus că Diego de Almagro le-a permis soldaţilor să comită atrocităţi nedemne de un creştin. Aduseseră cu ei din Cuzco mii de indieni legaţi în lanţuri şi cu frânghii de gât, ca să nu fugă. Cei care mureau pe drum erau pur şi simplu decapitaţi, ca să nu oprească şirul care se târa prin munţi. Când n-aveau destui indieni ca să-i slugărească, năvăleau precum demonii peste vreun sat lipsit de apărare, legau bărbaţii, violau femeile, ucideau copiii sau îi lăsau de izbelişte, furau tot ce găseau de mâncare şi animalele domestice, dădeau foc la case şi la ogoare. Îi obligau pe indieni să care greutăţi inimaginabile, chiar şi viţeii nou-născuţi şi litierele şi hamacele în care stăteau, ca să nu obosească prea mult caii. În deşert puteai vedea adesea următoarea scenă: *viracochas* ridicau pe cal câte o indiancă lăuză ca să-i sugă laptele, în lipsă de alt lichid, în timp ce pruncul era aruncat, pe nisipul arzător. Negrii îi biciuiau până la moarte pe cei care

cădeau de oboseală, indigenii erau atât de înfometaţi, că ajungeau să devoreze leşurile camarazilor lor. Spaniolii cei mai cruzi şi care ucideau cât mai mulţi indieni erau socotiţi buni, ceilalţi erau consideraţi laşi. Valvidia a regretat aceste fapte, era convins că în mod normal el n-ar fi admis aşa ceva, dar, mai ales după cele văzute în timpul jafului asupra Romei, înţelegea că asta e legea războiului: durere, sânge, victime, sânge care îi înrăieşte pe cuceritori.

Don Benito cunoştea bine lipsurile unei expediţii, căci le trăise pe pielea lui, şi ne-a povestit cum au traversat ei deşertul Atacama ca să se întoarcă în Peru. Era chiar drumul pe care voiam să-l urmăm la ducere, invers decât făcuse Almagro.

— Trebuie să ne gândim nu doar la nevoile soldaţilor, doamnă, dar şi la indieni. O să aibă nevoie de adăpost, de hrană şi apă. Fără ei nu ajungem departe.

Asta ştiam şi eu, dar ca să te ocupi de o mie de *yanaconas* cu banii pe care-i aveam trebuia să fii vrăjitor.

Printre puţinii soldaţi care aveau să meargă cu noi în Chile se găsea şi Juan Gómez, un ofiţer tânăr, chipeş şi curajos, nepot al răposatului Diego de Almagro. S-a înfiinţat la mine acasă cu pălăria de catifea în mână, ruşinat foarte şi mărturisindu-mi legătura sa cu o prinţesă incaşă, botezată Cecilia.

— Ne iubim tare mult, doña Inés, şi nu putem să ne despărţim. Cecilia vrea să vină cu mine în Chile.

— Păi, să vină!

— Nu cred că don Pedro de Valvidia o să fie de acord, fiindcă Cecilia e însărcinată, s-a bâlbâit tânărul.

Asta era o problemă. Pedro fusese categoric: într-o călătorie atât de lungă n-aveau ce căuta femei borţoase, dar Juan Gómez era aşa de speriat, că m-am hotărât să-l ajut.

— În câte luni este?

— Trei sau patru.

— Şi-ţi dai seama că e riscant pentru ea, aşa-i?

— Cecilia e puternică, va avea tot ce-i trebuie şi-am s-o ajut şi eu, doamnă Inés.

— O prinţesă răsfăţată împreună cu tot alaiul ei, îţi dai seama ce balamuc o să fie?

— Cecilia n-o să deranjeze defel, vă asigur că nici n-o să fie văzută în caravană…

— Bine, don Juan, deocamdată nu vorbi cu nimeni despre treaba asta. Am să văd eu când şi cum să-l anunţ pe căpitanul general Valvidia. Pregătiţi-vă, plecăm în curând.

Recunoscător, băiatul mi-a dăruit un căţel negru cu blană aspră şi ţepoasă, ca de porc, care a început să mă urmeze ca o umbră. L-am botezat Baltazar, pentru că eram într-o zi de 6 ianuarie, ziua Regilor Magi. A fost primul dintr-o serie de câini identici, urmaşii lui, care mi-au fost alături vreme de mai bine de patruzeci de ani.

Două zile mai târziu a venit să mă vadă şi prinţesa, într-o litieră purtată de patru indieni şi urmată de alte câteva slujnice ce aduceau daruri. Nu mai văzusem de aproape un membru al curţii Marelui Inca; am ajuns la concluzia că prinţesele din Spania ar fi pălit de invidie în faţa Ceciliei. Era tânără şi foarte frumoasă, cu trăsături delicate şi aproape copilăreşti, scundă şi subţire, totuşi impunătoare prin semeţia firească a cuiva născut într-un leagăn de aur şi obişnuit să fie servit. Purta straiele incaşe, simple şi elegante. Avea capul descoperit, iar pletele desfăcute o acopereau până la brâu precum o pătură neagră şi strălucitoare. M-a anunţat că familia ei era dispusă să suporte cheltuielile pentru toţi *yanaconas,* cu condiţia ca aceştia să nu fie puşi în lanţuri. Aşa făcuse Almagro, cu pretextul că împuşca doi iepuri deodată: ca să nu fugă şi ca să care fier. Muriseră mai mulţi nefericiţi în lanţurile acelea decât din cauza climei aspre. I-am spus că Valvidia n-avea de gând să facă aşa ceva, însă mi-a răspuns că indigenii erau trataţi mai rău decât animalele de către spanioli: puteam eu garanta pentru purtarea lui Valvidia şi a celorlalţi soldaţi? Nu, nu puteam, dar i-am promis să fiu atentă şi am felicitat-o pentru compasiunea dovedită, ştiind că nobilii încă nu

prea se ocupau de bunăstarea poporului lor. S-a uitat la mine uimită:

— Moartea şi supliciile sunt normale, nu şi lanţurile. Sunt umilitoare, mi-a spus într-o spaniolă corectă, învăţată de la iubitul ei.

Chiar dacă Cecilia atrăgea atenţia prin frumuseţe, prin straiele făcute din ţesătura cea mai fină din Peru şi prin portul regesc, a reuşit să se facă nevăzută în primele cincizeci de leghe ale călătoriei, când am găsit prilejul potrivit să vorbesc cu Pedro, care, fireşte, a făcut urât pentru că i se încălcase un ordin.

— Dacă aş fi fost în situaţia Ceciliei, ar fi însemnat să rămân şi eu pe loc, am suspinat eu.

— Şi eşti? a întrebat el plin de speranţă, căci îşi dorea un fiu.

— Nu, din păcate, dar Cecilia da, şi nu e singura. Soldaţii tăi se culcă în fiecare noapte cu indiencele şi avem deja o duzină de borţoase.

Cecilia a rezistat cu bine traversării deşertului, ori călare pe un catâr, ori purtată într-un hamac, iar fiul ei a fost primul copil născut în Chile. Juan Gómez ne-a răsplătit printr-o lealitate necondiţionată, care tare mult ne-a folosit în lunile şi anii următori.

Când eram gata de plecare împreună cu mâna de soldaţi care căzuseră de acord să ne însoţească, s-a ivit un inconvenient neaşteptat. Un curtean, fost secretar al lui Pizarro, a sosit din Spania cu autorizaţia semnată de Rege pentru a cuceri ţinuturile de la sud de Peru, de la Atacama până la strâmtoarea lui Magellan. Acest Sancho de la Hoz avea purtări alese şi vorbe meşteşugite, dar era prefăcut şi rău la inimă. În plus, era foarte dichisit, plin de dantele şi trăsnea a parfum. Bărbaţii râdeau de el pe la spate, dar în curând au început să-l imite. S-a dovedit a fi mai primejdios pentru expediţie decât rigorile deşertului şi ura indienilor: nici nu merită să-i păstrez numele în cronica mea, dar n-am încotro, c-o să apară mai încolo şi, dacă ar fi reuşit ce şi-a pus în cap, Pedro de Valvidia şi cu mine nu ne-am mai fi putut împlini destinul. Cu venirea lui erau doi pentru aceeaşi întreprindere şi, timp de câteva săptămâni, totul părea să se fi împotmolit; după multe discuţii şi amânări,

Marchizul Guvernator Francisco Pizarro a hotărât: amândoi aveau să cucerească Chile în calitate de asociaţi, Valvidia urma să meargă pe uscat, De la Hoz pe mare, aveau să se întâlnească în Atacama. „Coniţă, tu grijă mare la Sancho asta", m-a pus în gardă Catalina. Nici nu-l văzuse la chip, dar a ştiut totul graţie ghiocurilor ei.

Am pornit în călătorie într-o dimineaţă caldă de ianuarie a anului 1540. Francisco Pizarro venise din Oraşul Regilor împreună cu mai mulţi ofiţeri ca să-şi ia rămas-bun de la Valvidia şi să-i dăruiască nişte cai, singura sa contribuţie la expediţie. Bătaia clopotelor de la biserică neliniştea păsările cerului şi animalele pământului. Episcopul ne-a ţinut o slujbă, la care am asistat cu toţii, şi ne-a tras o predică despre credinţă şi datoria de a duce Crucea la capătul lumii, după care a ieşit în piaţă şi a dat binecuvântarea celor o mie de *yanaconas* care aşteptau lângă bagaje şi animale. Fiecare grup de indieni era comandat de un *curaca* sau şef, care la rândul lui asculta de vătafii negri, iar ei, de bărboşii *viracochas.* Nu cred că indienii au apreciat binecuvântarea episcopală, mai curând au luat de bun augur soarele strălucitor. Erau mai cu seamă bărbaţi tineri, unii erau cu nevestele lor, care-i urmau pline de abnegaţie, deşi ştiau că n-o să-şi mai vadă niciodată copiii rămaşi în Cuzco. Desigur, mai erau şi ibovnicele soldaţilor, al căror număr a tot crescut pe drum datorită fetelor răpite din satele jefuite.

Don Benito a comentat deosebirea dintre prima şi a doua expediţie. Almagro plecase în fruntea a cinci sute de soldaţi în armuri lustruite, cu flamuri şi prapuri, cântând cât îi ţineau plămânii, cu călugări care purtau cruci mari, başca mii şi mii de indieni încărcaţi, cirezi şi herghelii, totul în sunetele trompetelor şi ţimbalelor. Iar noi eram un grup destul de jalnic, doar unsprezece soldaţi, în afară de Pedro de Valvidia şi de mine, gata oricând să pun mâna pe sabie dacă era cazul.

— Că suntem puţini nu contează, scumpă doamnă, compensăm cu vitejia şi inimile noastre bune. Cu

ajutorul lui Dumnezeu, pe drum o să ni se alăture şi alţii, m-a asigurat el.

Pedro călărea în frunte, urmat de Juan Gómez, pe care-l numise alguazil, de don Benito şi de ceilalţi soldaţi. Arăta superb în armură, cu coiful cu panaş şi armele strălucitoare, călare pe Sultan, valorosul său armăsar arab. Mai în spate mergeam Catalina şi cu mine, tot călare. Îmi prinsesem pe harnaşament chipul Fecioarei Milei, Catalina îl ţinea în braţe pe căţelul Baltazar, căci voiam să se obişnuiască cu mirosul indienilor: aveam de gând să-l dresăm să fie câine de pază, nu ucigaş. Cecilia mergea înconjurată de liota ei de slujnice, ascunsă printre ibovnicele soldaţilor. Urma şirul lung de animale şi cărători, mulţi plângeau pentru că-şi lăsaseră în urmă familia. Vătafii negri flancau coloana de indieni. Erau mai temuţi decât spaniolii înşişi, pentru că erau cruzi, dar Valvidia ordonase ca pedepsele grele să fie date numai de el, vătafii trebuiau să se limiteze la bici, dar şi acesta trebuia folosit cu prudenţă. Ordinul a cam fost uitat pe parcurs, în curând am rămas singura care şi-l mai amintea. Peste bătaia clopotelor, care continuau să se audă de la biserică, s-au suprapus strigătele de rămas-bun, nechezatul cailor, zăngănitul metalelor, vaietul prelung al indienilor şi lipăitul tălpilor lor goale pe pământ.

În urmă a rămas Cuzco, încununat de fortăreaţa sacră Sacsayhuamán, sub cerul albastru. Când am ieşit din oraş, sub ochii Marchizului Guvernator, ai celor din alai, ai episcopului şi ai întregului oraş care ne petrecea la plecare, Pedro m-a chemat lângă el cu un glas puternic şi sfidător:

— Vino lângă mine, doña Inés Suárez, iar când am depăşit soldaţii şi ofiţerii şi caii noştri s-au găsit alături, a adăugat cu glas scăzut: Mergem în Chile, Inés a sufletului meu…

Capitolul trei
Călătoria spre Chile, 1540-1541

Însufleţită noastră caravană a pornit spre Chile pe drumul deşertului, cel pe care Diego de Almagro se întorsese. Şi el urmase harta desenată pe hârtia sfărâmicioasă, pe care i-o dăduse mai apoi lui Pedro de Valvidia. În timp ce şirul format din puţinii noştri soldaţi şi cei o mie de indieni care ne însoţeau urca şi cobora munţi, traversa văi şi râuri precum un vierme care abia se mişcă, vestea că soseam a ajuns înaintea noastră, aşa că indienii chilieni ne aşteptau cu armele pregătite. Incaşii se foloseau de mesageri rapizi, numiţii *chasquis,* care alergau trecând prin pasuri muntoase doar de ei cunoscute şi acopereau imperiul de la nord până la râul Bío-Bío din Chile printr-un sistem de ştafetă. Aşa au aflat indienii chilieni de expediţia noastră de cum am părăsit Cuzco, iar după câteva luni, când am ajuns pe teritoriul lor, erau gata de război. Ştiau că *viracochas* controlau de o bună bucată de vreme Peru, că Marele Inca Atahualpa fusese executat şi că în locul lui domnea, pe post de marionetă, fratele său Inca Paullo, prinţ care-şi vânduse poporul străinilor şi-şi petrecea viaţa în cuşca aurită a palatului său, dedat plăcerilor desfrâului şi cruzimii. Ştiau şi că în Peru se urzea pe ascuns o vastă insurecţie indigenă, condusă de un alt vlăstar al familiei regale, fugarul Inca Manco („Ciungul”), care jurase să-i gonească pe străini. Auziseră că spaniolii erau feroce, harnici, tenaci, nesătui şi, lucru nemaiauzit, nu-şi ţineau cuvântul dat. Cum puteau să trăiască într-o asemenea ruşine? Era un mister. Indienii chilieni ne spuneau *huincas,* ceea ce pe limba lor *mapudungu* înseamnă oameni mincinoşi şi hoţi de pământ. A trebuit să învăţ limba asta, căci ea se vorbeşte peste tot în Chile, de la nord la sud. Neamul *mapuche* compensează lipsa scrisului printr-o memorie nemaipomenită: toată istoria Creaţiei, legile şi tradiţiile lor, trecutul şi eroii apar în relatările lor în limba *mapudungu,* care trec neschimbate din generaţie în generaţie, de la începutul timpului. Unele i le-am tradus tânărului Alonso de Ercilla y Zuñiga, de care am pomenit mai devreme, ca să se inspire din ele în scrierea poemului său *La Araucana.* Se spune că poemul a fost publicat şi circulă la curtea din

Madrid, dar eu n-am decât nişte rânduri mâzgălite pe care mi le-a lăsat Alonso după ce l-am ajutat să le treacă pe curat. Dacă-mi amintesc bine, cam aşa descrie el Chile şi pe locuitorii lui, araucanii sau *mapuche:*

Chile, tărâm roditor şi însemnat,
faimos în regiunea antarctică,
respectat de neamuri de departe
pentru puterea şi tăria sa;
oamenii săi sunt atât de renumiţi,
atât de viteji, de mândri şi buni luptători,
că nimeni nu i-a cucerit nicicând,
niciun străin nu i-a supus vreodată.

Alonso exagerează, firește, dar poeţii au voie s-o facă, altminteri versurile lor nu ne-ar mai convinge. Chile nu e chiar atât de măreţ şi de puternic, nici locuitorii săi atât de însemnaţi şi viteji, dar sunt de acord că sunt mândri şi buni luptători şi că niciun rege nu i-a cucerit vreodată şi niciun străin nu i-a supus nicicând. Durerea o dispreţuiesc, îndură chinuri uriaşe fără să se vaite, nu pentru că ar fi insensibili, ci pentru că sunt viteji. Sunt cei mai grozavi luptători, a-şi pierde viaţa într-o bătălie e o onoare pentru ei. N-au reuşit să ne învingă niciodată, dar nici noi nu-i vom putea supune, chiar dacă ar muri până la unul. Eu cred că războiul cu indienii o să dureze veacuri la rând, pentru că aşa fac rost spaniolii de slujitori. Sclavi e termenul mai potrivit. Ajung în sclavie nu doar prizonierii de război, dar şi indienii liberi, pe care spaniolii îi prind cu lasoul şi îi vând: două sute de pesos pentru o femeie însărcinată, o sută pentru un bărbat adult sau un copil sănătos. Acest negoţ ilegal nu se limitează la Chile, ajunge până în Oraşul Regilor, sunt amestecaţi spanioli împroprietăriţi şi vătafii din mine, până şi căpitani de corăbii. Şi uite-aşa o să-i exterminăm noi pe băştinaşi, se temea Valvidia, căci preferă să moară liberi decât să trăiască în sclavie. Valvidia era indignat de prostia celor care abuzau astfel, depopulând Lumea Nouă: fără indigeni

pământul ăsta nu face doi bani, obişnuia el să spună. A murit fără să vadă sfârşitul măcelului care durează de patruzeci de ani. Spaniolii continuă să vină, se nasc metişi, dar neamul *mapuche* dispare, exterminat de război, sclavie şi bolile aduse de spanioli, la care nu rezistă. Mi-e frică de ei pentru nenorocirile pe care ni le-au adus, sunt supărată pe ei că au refuzat cuvântul lui Christos şi nu s-au lăsat civilizaţi; n-am să-i iert pentru felul cumplit în care l-au ucis pe Pedro de Valvidia, deşi n-au făcut atunci decât să-i plătească cu aceeaşi monedă cruzimile şi abuzurile împotriva lor. Cine ridică sabia de sabie va pieri, cum se zice în Spania. Dar, nu pot nega, îi şi respect şi îi admir. Suntem nişte adversari pe măsură, spaniolii şi indienii *mapuche:* şi noi, şi ei, la fel de viteji, brutali şi hotărâţi să trăim în Chile. Ei au ajuns aici înaintea noastră şi asta le dă drepturi mai mari, dar nu vor reuşi să ne gonească şi, după cum se vede, nici n-o să reuşim vreodată să convieţuim în pace.

De unde au venit oare? Se spune că ar semăna cu nişte popoare din Asia. Dacă se trag de acolo, nu-mi dau seama cum au străbătut atâtea mări învolburate şi atâtea pământuri întinse ca să ajungă aici. Sunt sălbatici, nu au nici artă, nici scriere, nu durează cetăţi şi nici temple, nu au caste, clase şi sacerdoţi, doar căpitani pentru război, aşa-numiţii *toquis.* Merg de colo-colo, liberi şi despuiaţi, cu numeroasele lor femei şi progenituri, care luptă alături de ei în bătălii. Nu fac sacrificii umane precum alţi indieni din America şi nu adoră idoli. Cred într-un singur zeu, care nu e Dumnezeul nostru, ci altul, numit Ngenechén.

Pe când poposeam la Tarapacá, unde Pedro de Valvidia aştepta ajutoare în timp ce ne refăceam cu toţii puterile după oboseala drumului, indienii chilieni se organizau ca să ne facă înaintarea cât mai grea. Arareori îi vedeam la faţă: ne jefuiau sau ne atacau pe la spate. Drept care am fost destul de ocupată cu răniţii, mai ales dintre *yanaconas,* care luptau fără cai şi armuri. Li se spune „carne de tun” şi cronicarii nici nu-i pomenesc, însă fără aceste mase tăcute de indieni

prietenoşi, care-i urmau pe spanioli, cucerirea Lumii Noi ar fi fost cu neputinţă.

Între Cuzco şi Tarapacá ni se alăturaseră douăzeci şi ceva de soldaţi spanioli şi Pedro era sigur că aveau să vină şi alţii de cum vor prinde de veste că expediţia începuse, dar pierduserăm deja cinci, un număr mare având în vedere ce puţini eram. Unul fusese grav rănit cu o săgeată înveninată; nu l-am putut vindeca, aşa că Pedro l-a trimis înapoi la Cuzco, însoţit de fratele său, doi soldaţi şi câţiva indieni. Două zile mai târziu căpitanul s-a trezit tulburat rău: o visase pe nevastă-sa care-l aştepta în Spania, după care s-a lăsat copleşit de durerea pe care o simţea în piept de mai bine de o săptămână. I-am adus o cană cu făină prăjită amestecată cu apă şi miere, pe care a savurat-o încet, de parcă ar fi fost cine ştie ce mâncare nemaipomenită. „Azi sunteţi mai frumoasă ca oricând, doña Inés”, mi-a spus galant ca de obicei, după care ochii i-au devenit sticloşi şi a picat mort în faţa mea. După ce l-am îngropat creştineşte, i-am sugerat lui Pedro să-l numească în locul lui pe don Benito, care cunoştea drumul şi avea experienţă în organizarea taberelor şi în păstrarea disciplinei.

Da, pierduserăm nişte soldaţi, însă încet-încet au început să apară alţii, umbre zdrenţăroase, care rătăceau pe acolo, dintre oamenii lui Almagro, învinşi şi lipsiţi de prieteni în imperiul lui Pizarro. Trăiau de ani de zile din mila altora, aşa că n-aveau ce pierde alăturându-se aventurii chiliene.

Am zăbovit câteva săptămâni în Tarapacá, pentru ca atât indienii, cât şi animalele să mai pună carne pe ei înainte de a porni în traversarea deşertului, etapa cea mai grea, după spusele lui don Benito. Ne-a spus că prima parte era foarte anevoioasă, dar cea de-a doua, aşa-zisul Pustiu, era şi mai rea. În timpul ăsta Pedro străbătea distanţe de multe leghe, scrutând orizontul în aşteptarea voluntarilor. Trebuia să vină şi Sancho de la Hoz pe mare, aducându-ne soldaţii şi lucrurile promise, dar înfumuratul nostru asociat nu dădea niciun semn de viaţă.

Eu puneam femeile să ţească şi mai multe pături, pregăteam carne uscată, cereale şi alte alimente care

să ţină, don Benito avea grijă ca negrii fierari să facă provizii de muniţie, potcoave şi lănci; mai căuta şi proviziile pe care indienii le îngropaseră înainte de a-şi părăsi aşezările. Tabăra noastră o instalase în locul cel mai sigur şi mai bun, aveam umbră, apă şi ridicături de pământ de unde să vegheze oamenii de pază. Singurul cort decent era cel dăruit mie de Pizarro, era mare, cu două încăperi, făcut din pânză ceruită şi susţinut de o schelărie solidă de stinghii; era la fel de încăpător ca o casă. Soldaţii stăteau cum puteau, sub nişte foi cârpite care nu-i apărau de neajunsurile climei. Unii nici măcar aşa ceva nu aveau, dormeau pe jos, lângă cai. Iar tabăra indienilor era ridicată separat şi păzită în permanenţă, ca aceştia să nu fugă. Noaptea se aprindeau focuri, indienii găteau, vântul ne aducea la urechi sunetul lugubru al instrumentelor la care cântau, melodiile aveau darul de a întrista în aceeaşi măsură oamenii şi animalele.

Ceva mai încolo erau două sate părăsite; oricât am căutat, n-am găsit provizii ascunse. Am constatat însă că indienii obişnuiesc să convieţuiască laolaltă cu morţii lor, viii într-o parte a colibei, morţii în cealaltă. Fiecare locuinţă avea o cameră a mumiilor: bine conservate, mirosind a muşchi, negricioase, erau acolo bunici, femei, copii, fiecare cu obiectele sale personale, dar fără podoabe sau bijuterii. În schimb, în Peru se descoperiseră morminte ticsite de obiecte de preţ, chiar şi statui din aur masiv. „Până şi morţii sunt săraci în Chile, nu găseşti un fir de aur pe nicăieri”, bombăneau soldaţii. Ca să se răcorească, au legat mumiile de o sfoară şi le-au târât în galopul cailor, până le-au făcut praf învelitoarea şi au împrăştiat oasele prin ţărână. Apoi au râs îndelung de isprava lor, în timp ce în tabăra indienilor se înstăpânea groaza. După asfinţit au început să împrăştie zvonul că oasele pângărite începeau să se adune şi, înainte de revărsatul zorilor, scheletele refăcute aveau să ne atace precum o armată de dincolo de mormânt. Speriaţi, negrii au dus povestea mai departe, care a ajuns la urechile spaniolilor. Iar atunci, vandalii aceştia invincibili, care nu cunoşteau frica nici după nume, au pornit să se smiorcăie ca

nişte plozi. Pe la miezul nopţii clănţănitul din dinţi al celor din tabără nu mai contenea, aşa că Pedro s-a stropşit la ei, amintindu-le că erau soldaţi ai Spaniei, cei mai puternici şi mai antrenaţi din lume, nu nişte spălătorese proaste. Dar eu am vegheat câteva nopţi la rând, rugându-mă, căci scheletele bântuiau prin jur, iar cine nu crede înseamnă că n-a fost acolo.

Nemulţumiţi, soldaţii se întrebau de ce stăteam atâta în tabăra aia blestemată în loc să ne continuăm drumul spre Chile, conform planului, sau să ne întoarcem la Cuzco, ceea ce ar fi fost mai înţelept. Când Valvidia era pe cale să-şi piardă toate speranţele că urmau să mai sosească întăriri, a apărut un detaşament de optzeci de oameni, printre care câţiva mari căpitani pe care nu-i ştiam, dar de care-mi vorbise Pedro, căci doi erau faimoşi: Francisco de Villagra şi Alonso de Monroy. Primul era blond, roşu la faţă, robust, cu un rictus dispreţuitor mereu prezent în colţul buzelor şi purtări necioplite. Nu mi-a plăcut defel, se purta rău cu indienii, era zgârcit şi îi ura pe săraci, dar în timp am ajuns să-l respect pentru curajul şi lealitatea dovedite. Monroy, născut în Salamanca şi de viţă nobilă, era exact invers decât primul: fin, amabil şi generos. Ne-am împrietenit pe dată. Pe cei doi îi însoţea şi Jerónimo de Alderete, vechiul camarad de arme al lui Pedro, care-l făcuse cu ani în urmă să vină în Lumea Nouă. Cel care-i convinsese pe toţi să se alăture lui Valvidia fusese Villagra: „E preferabil să ne punem în slujba Majestăţii Sale decât să umblăm în preajma dracului gol”, le-a spus, referindu-se la Pizarro, pe care nu-l putea suferi. Cu ei a venit şi un capelan andaluz, González de Marmolejo, un om la vreo cincizeci de ani, ce-avea să fie mentorul meu, după cum am spus mai devreme. Acest om al Bisericii a dat multe dovezi de bunătate de-a lungul vieţii, dar eu cred că trebuia să fie soldat, nu călugăr, căci prea îi plăceau aventura, bogăţia şi femeile.

Cu toţii petrecuseră luni de zile în periculoasa junglă din Los Chunchos, în partea de răsărit a Perului. Expediţia pornise cu trei sute de spanioli, însă doi din trei muriseră, iar ceilalţi ajunseseră nişte

umbre costelive şi topite de bolile tropicale. Iar din două mii de indieni nu rămăsese niciunul. Printre cei care-şi lăsaseră acolo oasele se număra şi nefericitul locotenent Núñez, pe care Pedro îl osândise să putrezească în Los Chunchos, după cum îi spusese atunci când încercase să mă răpească în Cuzco. N-am aflat cum a murit, a dispărut în jungla deasă. Sper că a murit ca un creştin, nu mâncat de canibali. Greutăţile prin care trecuseră Valvidia şi Alderete în jungla venezueleană fuseseră un joc de copii pe lângă ce-au îndurat oamenii ăştia în Los Chunchos, sub ploi torenţiale fierbinţi şi nori de ţânţari, împotmoliţi în mlaştini, bolnavi, înfometaţi şi urmăriţi de sălbaticii care, dacă nu reuşeau să vâneze castilieni, se devorau unii pe alţii.

Înainte de a merge mai departe, trebuie să-l prezint pe cel care conducea detaşamentul. Un bărbat înalt şi tare chipeş, cu fruntea lată, nasul acvilin şi ochi castanii, mari şi umezi, ca de cal. Sub pleoapele grele, o privire ca de departe, parcă adormită, îi îndulcea chipul. Asta am constatat-o a doua zi, după ce s-a spălat de jeg şi a scăpat de părul prea lung şi de barba care-i dădea un aer de naufragiat. Deşi era mai tânăr decât ceilalţi militari de vază, aceştia îl puseseră pe el căpitan datorită curajului şi inteligenţei sale. Numele lui era Rodrigo de Quiroga. Nouă ani mai târziu avea să-mi devină soţ.

M-am apucat să-i readuc în puteri pe soldaţii din Los Chunchos, ajutată de Catalina şi de indiencele care mă slujeau şi pe care le învăţasem arta vindecării. Bieţii oameni tocmai scăpaseră din iadul umed şi încâlcit al junglei şi-aveau să intre în curând în iadul uscat şi arid al deşertului. Doar ca să-i scăpăm de jeg, bube, păduchi, plete şi ca să le tăiem unghiile ne-au trebuit câteva zile. Unii erau atât de slăbiţi, că indiencele îi hrăneau cu terci, ca pe bebeluşi. Catalina mi-a suflat la ureche leacul incaş pentru cazuri extreme; nu le-am spus ce era, că e scârbos, dar l-am aplicat celor în suferinţă. Pe furiş, Catalina se ducea noaptea să ia sânge de la gâtul unei lame; îl amestecam cu lapte şi cu un jet de urină şi le

dădeam bolnavilor să bea; după două săptămâni au fost ca noi.

Indienii *yanaconas* se pregăteau pentru chinurile ce-aveau să vină: deşi nu-l cunoşteau, auziseră de groaznicul deşert. Fiecare dintre ei purta la gât un burduf cu apă: pielea de pe piciorul unui animal – lamă, guanaco sau alpaca – smulsă întreagă şi întoarsă pe dos ca un ciorap, cu blana pe dinăuntru. Alţii foloseau băşici sau piei de lup de mare. Câteva boabe de porumb copt puse înăuntru eliminau mirosul. Don Benito a adus apă în toate burdufurile şi butoaiele pe care le aveam. Nu eram siguri c-o să ajungă pentru toţi oamenii, dar mai mult nu se putea căra. Culmea e că indienii din regiune nu numai că ascunseseră proviziile, dar otrăviseră şi puţurile, după cum am aflat de la un *chasqui* al Marelui Inca Ciung, asta după ce-a fost supus la cazne. Don Benito îi descoperise pitindu-se printre indienii noştri şi i-a cerut voie lui Valvidia să-l ia la întrebări. Negrii l-au prăjit la foc mic. Mie mi se face rău în astfel de cazuri, aşa că am plecat cât mai departe posibil, dar urletele nefericitului, acompaniate de vaietele indienilor, se auzeau pe o rază de o leghe. Ca să scape, mesagerul a recunoscut că venea din Peru cu instrucţiuni pentru indienii din Chile, care trebuiau să împiedice înaintarea spaniolilor *viracochas.* De asta se ascundeau ei pe dealurile din jur, împreună cu animalele, după ce îngropaseră proviziile şi arseseră recoltele. A mai spus că nu era el singurul, sute de mesageri înaintau spre sud pe cărări tainice purtând aceleaşi porunci ale Ciungului. După ce a mărturisit, a fost prăjit până la capăt, ca să le fie învăţătură de minte celorlalţi. I-am reproşat lui Pedro că permite atâta cruzime, dar el m-a pus la punct imediat: „Don Benito ştie ce face. Te-am avertizat de la bun început că expediţia asta nu e pentru mofturoşi. Iar acum e cam târziu să mai dai înapoi”.

Lung şi greu a fost drumul deşertului! Înceată şi epuizantă înaintarea! Istovitoare singurătatea! Zilele se târau identice, nesfârşite, într-o uscăciune neîntreruptă, într-un peisaj arid de pământ aspru şi împietrit, cu miros de praf ars şi cenuşă de arbore

spinos, în culori aprinse de mâna Domnului. Don Benito pretindea că aceste culori veneau de la minereurile ascunse, oricum, niciunul nu era aur sau argint, părea o glumă diabolică. Pedro şi cu mine mărşăluiam ore în şir ducându-ne caii de dârlogi, ca să nu-i obosim. Aproape că nu vorbeam, atât de ars ne era gâtlejul şi atât de uscate buzele, dar măcar eram împreună şi fiecare pas ne unea şi mai mult, purtându-ne tot mai aproape de visul nostru comun care ne costa atât de scump: Chile. Mă apăram de dogoare cu o pălărie cu boruri largi şi cu o pânză peste obraz, în care făcusem două găuri pentru ochi, alte cârpe mi le înfăşurasem peste mâini, căci n-aveam mănuşi şi soarele mi le pârjolea. Soldaţii nu suportau armurile încinse, le târau după ei. Lungul şir de indieni înainta încet şi tăcut, prost păzit de negrii care umblau cu capul plecat şi atât de lipsiţi de chef că nici nu mai foloseau biciul. Dar pentru cărători drumul era de mii de ori mai greu; erau obişnuiţi să muncească din greu şi să mănânce puţin, să urce munţii purtaţi de energia misterioasă a frunzelor de coca, dar setea n-o suportau. Disperarea noastră sporea pe măsură ce zilele treceau şi nu găseam niciun puţ cu apă bună, cele întâlnite fuseseră otrăvite de indienii chilieni cu leşuri de animale. Câţiva *yanaconas* au băut totuşi din apa aceea împuţită şi au murit zvârcolindu-se, cu măruntaiele în flăcări.

Când am crezut că ajunsesem la capătul puterilor, culoarea munţilor şi a pământului s-a schimbat, aerul a încremenit, cerul a devenit alb şi orice formă de viaţă a dispărut, de la mărăcini şi până la păsările singuratice pe care le întâlnisem până atunci: începuse temutul Pustiu. O luam din loc în zori, pentru că mai târziu ar fi fost imposibil, soarele nu ne-ar fi lăsat. Pedro hotărâse că trebuia să mergem repede, ca să avem mai puţine pierderi, dar fiecare pas cerea eforturi nemăsurate. Ne odihneam în orele cele mai fierbinţi, trântiţi pe marea de nisip calcinat, cu un soare de plumb topit peste noi, ne reluam mersul pe la cinci după-amiază, până când se înnopta şi nu mai vedeam nimic. Peisajul era aspru şi extrem de crud. N-aveam energie să ridicăm corturile şi să organizăm

tabăra pentru doar câteva ceasuri. Nu era niciun pericol să fim atacaţi, nimeni nu se aventura prin pustietăţile acelea. Noaptea, temperatura se schimba brusc, se aşternea un frig glacial. Ne trânteam fiecare pe unde nimeream, nu luam în seamă instrucţiunile lui don Benito, singurul care ţinea la disciplină. Pedro şi cu mine ne luam în braţe între caii noştri şi încercam să ne încălzim reciproc. Eram epuizaţi. N-am făcut dragoste în săptămânile acelea. Abstinenţa ne-a ajutat să ne cunoaştem slăbiciunile şi să ne descoperim o tandreţe pe care până atunci o sufocase pasiunea. Lucrul cel mai de admirat la bărbatul ăsta era că n-a pus nicio clipă la îndoială succesul misiunii: să populeze Chile cu spanioli şi să creştineze indienii. N-a crezut nicio clipă c-o să murim copţi în deşert, cum susţineau ceilalţi, n-a cunoscut şovăiala nicio clipă.

În ciuda raţionalizării severe impuse de don Benito, a sosit şi ziua în care s-a terminat apa. Eram bolnavi de sete, gâtul ne era asprit din cauza nisipului, limba umflată, buzele crăpate. Aveam impresia că auzim vuietul unei cascade, că vedem un lac cristalin înconjurat de ferigi. Căpitanii trebuiau atunci să-i reţină cu forţa pe oamenii care se repezeau spre miraj. Unii soldaţi îşi beau propria urină sau pe cea a cailor, puţină şi închisă la culoare; alţii, înnebuniţi, se repezeau la indieni să le ia cu japca ultimele picături de apă rămase în burdufurile din picioare de capră. Poate i-ar fi şi omorât ca să le bea sângele dacă Pedro de Valvidia n-ar fi impus pedepse exemplare. În noaptea aceea m-a vizitat din nou Juan de Málaga, l-am văzut în razele lunii. I l-am arătat şi lui Pedro, dar el nu l-a văzut, a zis că aiuram. Bărbatul meu arăta tare rău, hainele zdrenţuite îi erau pline de sânge uscat şi praf de stele, pe chip i se citea deznădejdea, parcă suferea şi el de sete.

A doua zi, când ne credeam definitiv pierduţi, o reptilă ciudată mi-a trecut printre picioare. Nu mai văzuserăm de zile întregi nicio formă de viaţă, nici măcar un mărăcine. O fi fost o salamandră, o şopârlă din acelea care trăiesc în foc. Mi-am zis că, oricât de diavolească era jivina aceea, tot avea nevoie din când în când de o gură de apă. „Acum e acum, Măicuţa

Domnului", am invocat-o pe Fecioara Milei, mi-am scos din bagaje nuieluşa şi am început să mă rog. Era ora prânzului, când mulţimea însetată de oameni şi animale se odihnea. Am chemat-o pe Catalina şi-am început să păşim încet, apărate de o umbrelă, eu spunând Ave Maria, ea mormăind ceva în *quechua.* Am mers cam o oră, în cercuri tot mai largi, tot mai departe. Don Benito a crezut că-mi pierdusem minţile de sete; cum era şi el la capătul puterilor, a trimis după mine pe unul mai tânăr şi mai puternic, pe Rodrigo de Quiroga.

— Pentru Dumnezeu, doamnă, m-a implorat acela cu un firicel de voce, veniţi să vă odihniţi, să staţi la umbra cortului…

— Căpitane, duceţi-vă să-i spuneţi lui don Benito să-mi trimită nişte oameni cu cazmale şi târnăcoape, l-am întrerupt eu.

— Cazmale şi târnăcoape? a repetat omul, buimac.

— Şi nişte găleţi şi câţiva soldaţi înarmaţi.

Rodrigo de Quiroga a plecat să-l prevină pe don Benito că eram mai rău decât crezuseră, însă Pedro l-a auzit vorbind şi, plin de speranţă, i-a poruncit căpitanului să-mi dea ce-i cerusem. După puţin timp, şase indieni săpau o groapă. Indienii sunt mai puţin rezistenţi la sete decât noi, erau atât de uscaţi pe dinăuntru că abia se mişcau, dar terenul era moale, aşa că au reuşit să sape o groapă adâncă de o prăjină şi jumătate. Pe fundul gropii nisipul era întunecat. Deodată, un indian a scos un strigăt răguşit şi am văzut că acolo începea să se adune apă, mai întâi uşor, ca o transpiraţie a pământului, apoi, după două-trei minute s-a făcut o mică băltoacă. Pedro, care nu se clintise de lângă mine, le-a poruncit soldaţilor să păzească groapa cu preţul vieţii, temându-se, şi nu degeaba, de năvala disperată a celor o mie de oameni gata să se sfâşie pentru o picătură de apă. L-am asigurat c-o să ajungă pentru toţi, cu condiţia să bem pe rând. Într-adevăr aşa a fost. Don Benito a stat toată ziua şi le-a dat tuturor să bea câte o cană cu apă, iar noaptea groapa a fost păzită de Rodrigo de Quiroga şi de câţiva soldaţi, care au adăpat caii şi au umplut butoaiele şi burdufurile indienilor. Apa năvălea într-

una, era tulbure şi avea un gust metalic, dar ni s-a părut la fel de proaspătă precum cea a fântânilor din Sevilla. Oamenii au zis că era o minune şi au botezat puţul „Izvorul Fecioarei”, în cinstea Fecioarei Milei. Am aşezat tabăra şi am rămas pe loc trei zile, potolindu-ne setea, iar când am plecat tot mai curgea un firicel de apă pe suprafaţa calcinată a deşertului.

— Minunea asta ţi se datorează ţie, Inés, nu Maicii Domnului. Mulţumită ţie o să trecem de deşertul ăsta vii şi nevătămaţi, mi-a spus Pedro, adânc impresionat.

— Eu pot găsi apă doar acolo unde există, Pedro, nu pot s-o fac să ţâşnească unde vreau eu. Nu ştiu dacă mai găsim un izvor mai departe şi, oricum, va fi mai slab.

Valvidia a hotărât să merg înainte preţ de o jumătate de zi şi să caut apă, apărată de un detaşament de soldaţi şi urmată de patruzeci de indieni şi douăzeci de lame care aveau să ducă în spinare găleţile. Restul oamenilor aveau să avanseze în grupuri la distanţă de câteva ore, asta ca să nu se repeadă ca nebunii să bea, în cazul în care aş fi găsit şi alte surse de apă. Don Benito l-a desemnat ca şef de grup pe Rodrigo de Quiroga: în scurt timp, tânărul căpitan îi câştigase încrederea. Lasă că avea vederea cea mai ascuţită, ochii lui mari şi castanii erau în stare să vadă chiar şi ce nu există. Dacă ar fi apărut vreun pericol la orizontul halucinant al deşertului, el l-ar fi descoperit primul, dar n-a fost cazul. Am găsit câteva surse de apă, niciuna atât de bogată ca prima, dar suficient cât să supravieţuim Pustiului. Într-o zi, culoarea pământului s-a schimbat din nou şi am văzut două păsări în zbor.

Traversarea deşertului ne luase aproape cinci luni de la plecarea din Cuzco. Valvidia a hotărât să aşezăm tabăra şi să aşteptăm, căci aflase că prietenul său de suflet, Francisco de Aguirre, ni se putea alătura. Eram urmăriţi de la distanţă de indieni ostili, care nu îndrăzneau să se apropie. Am putut să-mi reiau cortul cel elegant dăruit de Pizarro. Am aşternut pe jos păturii peruviene şi perne, am scos din cufăr farfurii de faianţă, că mă plictisisem să mănânc din blide de

lemn, am pus să mi se construiască un cuptor ca să gătesc ca lumea, căci de două luni nu mai înghiţisem decât cereale şi carne uscată. În încăperea cea mare a cortului, pe care Pedro de Valvidia o folosea pe post de cartier general, sală de audienţe şi de judecată, am aşezat un fotoliu şi mai multe taburete din piele pentru vizitatorii care apăreau la cele mai neaşteptate ore. Catalina umbla prin tabără tăcută ca o umbră şi mă ţinea la curent cu noutăţile, astfel ştiam tot ce se petrece printre spanioli şi indieni. Căpitanii veneau adesea la cină şi aveau neplăcuta surpriză să mă găsească şi pe mine la masă. E foarte posibil ca niciunul dintre ei să nu fi stat în viaţa lui la masă alături de o femeie, aşa ceva nu se obişnuieşte în Spania, însă aici rânduiala e mai lejeră. Aprindeam lumânări şi lămpi cu ulei, ne încălzeam la două *braseros* peruviene, căci noaptea se lăsa frigul. González de Marmolejo, care era şi licenţiat, nu doar călugăr, ne-a explicat cum e cu anotimpurile pe dos şi de ce când în Spania e iarnă în Chile e vară şi invers, dar n-a priceput nimeni; am continuat să fim convinşi că în Lumea Nouă legile Naturii erau cu totul anapoda. În cealaltă încăpere a cortului pusesem patul pentru mine şi Pedro, o masă de scris, altarul, cuferele şi albia pentru baie, care nu mai fusese folosită de o bună bucată de vreme. Lui Pedro îi mai trecuse frica de spălat şi mă lăsa din când în când să-l vâr în albie şi să-l săpunesc, deşi prefera să se spele numai pe jumătate, frecându-se cu o cârpă udă. Au fost nişte zile bune, în care am redevenit îndrăgostiţii din Cuzco. Îi plăcea, înainte de dragoste, să-mi citească cu glas tare din cărţile lui preferate. Încă nu ştia, voiam să-i fac o surpriză, că clericul Gonzalez de Marmolejo mă învăţa să citesc şi să scriu.

Câteva zile mai târziu, Pedro a plecat însoţit de un grup de soldaţi să cutreiere zona în căutarea lui Francisco de Aguirre şi să declanşeze tratativele cu indienii. Era singurul care credea în posibilitatea unei înţelegeri cu aceştia. Am profitat de absenţa lui ca să fac o baie şi să-mi spăl părul cu *quillay,* o coajă de copac chilian care omoară păduchii şi face părul mătăsos şi fără fire albe până la moarte. La mine n-a

avut rezultat, deşi l-am folosit toată viaţa, acum sunt albă toată; tot e bine că nu sunt pe jumătate cheală, ca atâţia alţii de vârsta mea. De atâta mers şi călărit mă durea spatele, aşa că o indiancă mi-a făcut frecţie cu balsam de *peumo* pregătit de Catalina. M-am culcat uşurată, cu Baltazar la picioare. Căţelul avea zece luni şi era încă tare jucăuş, dar crescuse serios şi se vedea deja că urma să fie un păzitor straşnic. Am adormit repede.

Către miezul nopţii am fost trezită de mârâielile lui Baltazar. M-am ridicat în capul oaselor, pipăind pe întuneric după un şal şi ţinând câinele cu cealaltă mână. Am auzit un zgomot înăbuşit în încăperea alăturată şi am fost sigură că intrase cineva. Primul gând a fost că se întorsese Pedro, pentru că santinelele n-ar fi lăsat să intre pe altcineva, însă purtarea câinelui m-a pus în gardă. N-am avut timp să aprind lampa şi am strigat speriată:

— Cine-i acolo?

După o pauză, un glas a întrebat de Pedro de Valvidia.

— Nu-i aici. Cine întreabă? am rostit mânioasă.

— Iertaţi-mă, doamnă, sunt Sancho de la Hoz, slujitor devotat al căpitanului general. Am zăbovit cam mult pe drum şi doresc să-l salut.

— Sancho de la Hoz? Şi cum de îndrăzneşti, cavalere, să intri în puterea nopţii la mine în cort?

Între timp, lătrăturile furioase ale lui Baltazar alertaseră paznicii. Don Benito, Quiroga, Juan Gómez şi alţii au apărut imediat cu lămpi şi cu spadele gata de atac, descoperind că în cortul meu se găsea nu doar insolentul Sancho de la Hoz, dar şi patru tovarăşi de-ai lui. Au vrut să-i aresteze pe loc, dar i-am lămurit că era o simplă neînţelegere. Le-am spus să iasă şi am rugat-o pe Catalina să le pregătească o gustare, în timp ce mă îmbrăcam degrabă. Le-am turnat vinul cu mâna mea şi i-am servit cu toată ospitalitatea cuvenită, atentă la ce aveau să-mi povestească.

Între două cupe de vin, m-am aplecat să-i spun lui don Benito să trimită imediat un om după Pedro. Situaţia era delicată: De la Hoz avea susţinători printre oamenii nemulţumiţi din expediţia noastră.

Erau soldaţi care-l acuzau pe Valvidia că uzurpase cucerirea Chilelui în faţa trimisului Coroanei, căci documentele regale ale lui Sancho de la Hoz aveau mai multă autoritate decât permisul dat de Pizarro. Pe de altă parte, De la Hoz nu se bucura de niciun sprijin economic, delapidase în Spania averea care-i revenise de pe urma răscumpărării lui Atahualpa, nu reuşise să adune alţi bani, nici corăbii sau soldaţi, iar cuvântul său valora atât de puţin, încât în Peru fusese închis pentru datorii şi înşelăciuni. Am bănuit că voia să scape de Valvidia, să se pună în fruntea expediţiei şi să continue singur cucerirea Chilelui.

Am hotărât prin urmare să-i tratez pe cei cinci musafiri nepoftiţi cu toată deferenţa, ca să prindă încredere şi să lase garda jos până la întoarcerea lui Pedro. Pentru început, i-am îndopat cu mâncare şi le-am turnat în vin destulă licoare adormitoare cât să dărâme un bou, pentru că nu doream conflicte în tabără; ultimul lucru de care aveam nevoie era ca oamenii să se împartă în două tabere, lucru perfect posibil dacă De la Hoz punea la îndoială legitimitatea lui Valvidia. Văzându-mă atât de amabilă, cei cinci nesăbuiţi şi-au râs pesemne de mine, foarte fericiţi c-au reuşit să păcălească o muiere proastă, numai că în mai puţin de o oră erau aşa de beţi şi de drogaţi, că n-au opus nicio rezistenţă când don Benito şi paznicii au venit să-i ia. La percheziţie s-a descoperit că purtau fiecare câte un pumnal cu mâner din argint lucrat, identice toate, ceea ce ne-a lămurit că era vorba despre o conspiraţie pusă la cale pentru a-l asasina pe Valvidia. Pumnalele identice nu puteau fi decât ideea laşului de Sancho de la Hoz, care împărţea astfel la cinci responsabilitatea crimei. Căpitanii noştri au fost gata să le facă de petrecanie, însă i-am convins că o decizie de o asemenea importanţă n-o putea lua decât Pedro de Valvidia. A fost nevoie de multă fermitate şi viclenie pentru ca don Benito să nu-l spânzure pe De la Hoz de primul copac ieşit în cale.

După trei zile s-a întors şi Pedro. Aflase de conspiraţie, dar nu a fost foarte mâhnit, căci între timp dăduse de prietenul său Francisco de Aguirre, care-l

aştepta de câteva săptămâni; în plus, aducea cu el cincisprezece oameni călări, zece archebuzieri, mulţi indieni de corvoadă şi alimente suficiente pentru mai multe zile. Astfel, contingentul nostru sporea la o sută treizeci şi ceva de soldaţi, din câte-mi amintesc, ceea ce a însemnat un miracol mai mare chiar decât Izvorul Fecioarei.

Înainte de a tranşa afacerea Sancho de la Hoz împreună cu căpitanii, Pedro şi cu mine ne-am retras ca să ne sfătuim, iar el să poată auzi versiunea mea asupra celor petrecute. S-a spus adesea că îl înrobeam pe Pedro cu vrăjitorii şi licori afrodisiace, că-l zăpăceam în pat cu rafinamente de turcoaică, îi sorbeam puterile, îi anulam voinţa, ce mai, făceam cu el ce aveam chef. Nimic mai departe de adevăr. Pedro era un încăpăţânat şi ştia foarte bine ce voia; nimeni nu putea să-l facă să-şi schimbe părerea cu farmece sau trucuri de curtezană, ci doar cu argumente logice. Nu era genul de om care să ceară sfatul cuiva, cu atât mai puţin unei femei, dar când era doar cu mine rămânea tăcut, plimbându-se prin încăpere până reuşeam să-l aduc la părerea mea. Nu i-o prezentam de-a dreptul, făceam în aşa fel încât să creadă că decizia finală îi aparţinea. Un sistem care mi-a prins bine întotdeauna. Bărbatul face ce poate, femeia face ce nu poate bărbatul. Nu mi se părea nimerit să-l pedepsim exemplar pe Sancho de la Hoz, aşa cum neîndoielnic merita, pentru că era apărat de documentele regale şi avea o grămadă de rubedenii cu relaţii la curtea din Madrid care ar fi putut să-l acuze pe Valvidia de răzvrătire. Datoria mea era să evit ca iubitul meu să-l aducă la spânzurătoare sau să-l supună la cazne.

— Ce e de făcut cu un trădător ca ăsta? mormăia Pedro învârtindu-se prin încăpere precum un cocoş de luptă.

— Păi n-ai spus chiar tu că duşmanul trebuie ţinut aproape, ca să-l ai sub ochi…

Aşa că, în loc să-i judece pe loc, Pedro a hotărât să-şi ia un răgaz ca să vadă care e starea de spirit a soldaţilor, să strângă dovezi despre conspiraţie şi să-i demaşte pe complicii ascunşi în rândurile noastre. În

mod surprinzător, a dat ordin să se ridice tabăra şi să pornim din nou spre sud, cu prizonierii încătuşaţi şi morţi de frică, în afară de nerodul ăla de Sancho de la Hoz, care se credea mai presus de justiţie şi, în ciuda fiarelor, se îngrijea în continuare să câştige adepţi pentru cauza sa şi să se ferchezuiască. A cerut ca o indiancă să-l însoţească în carceră şi să-l slujească, să-i scrobească gulerul, să-i calce pantalonii, să-i cârlionţeze părul, să-l parfumeze şi să-i pilească unghiile. Bărbaţii n-au primit cu plăcere ordinul de plecare, se cam obişnuiseră cu locul cel plăcut, cu apă şi copaci. Don Benito a ţipat la ei că ordinele şefului nu se discută, că, una peste alta, până aici Valvidia îi adusese cu inconveniente minime: traversarea deşertului fusese un succes, nu pierduserăm decât trei soldaţi, şase cai, un câine şi treisprezece lame. Nimeni n-a stat să numere indienii lipsă, dar Catalina spunea că ar fi fost treizeci sau patruzeci.

De cum l-am cunoscut, Francisco de Aguirre mi-a inspirat încredere, în ciuda aspectului său înfricoşător. Cu timpul, am început să mă tem de cruzimea lui. Era un munte de om, gălăgios, înalt şi trupeş, gata oricând să izbucnească în hohote de râs. Mânca şi bea cât trei şi, din spusele lui Pedro, era în stare să lase borţoase zece indience într-o noapte şi tot atâtea în noaptea următoare. Au trecut mulţi ani de atunci; Aguirre e acum un bătrân lipsit de remuşcări sau de ranchiună, sănătos încă şi lucid, în ciuda anilor petrecuţi în carcerele împuţite ale Inchiziţiei sau ale Regelui; o duce bine graţie moşiei dăruite de răposatul meu soţ. Greu de găsit doi oameni mai deosebiţi decât Rodrigo al meu, blajin şi nobil, şi Francisco de Aguirre cel neînfrânat, dar ţineau unul la altul ca doi buni camarazi pe timp de război şi doi buni prieteni pe timp de pace. Rodrigo nu putea concepe ca vechiul său tovarăş de aventuri să sfârşească precum un cerşetor din cauza lipsei de gratitudine a Coroanei şi a Bisericii, drept care a avut grijă de el până la moarte. Aguirre, care are trupul plin de cicatricele primite în bătălii, îşi petrece ultimele zile privind cum creşte porumbul, alături de nevastă-sa, care a venit după el din Spania, de copii şi de nepoţi. La optzeci de ani nu

e încă dărâmat, visează la aventuri şi dă glas aceloraşi cântece decoltate din tinereţe. În afară de cei cinci copii legitimi, a zămislit mai bine de o sută de bastarzi cunoscuţi şi-or mai fi alte sute, pe care nu i-a mai numărat nimeni: ideea lui era că modalitatea cea mai bună de a o servi pe Majestatea Sa în America era să populeze această ţară cu metişi. Ajunsese să spună că soluţia problemei indigene era uciderea tuturor băieţilor trecuţi de doisprezece ani, sechestrarea copiilor şi violarea femeilor, cu răbdare şi metodă. Pedro credea că prietenul său glumeşte, eu ştiu însă că vorbea serios. În ciuda poftelor sale neînfrânate, singura lui dragoste a fost acea verişoară a sa cu care s-a căsătorit cu dispensă specială de la Papă, cum cred că am povestit mai devreme. Trebuie să ai răbdare cu mine, Isabel, la şaptezeci de ani am tendinţa să mă repet.

După câteva zile de mers am ajuns în valea Copiapó, unde începea teritoriul de guvernare care-i corespundea lui Pedro de Valvidia. Un strigăt de bucurie a izbucnit din piepturile spaniolilor: ajunseserăm la destinaţie. Pedro şi-a adunat oamenii, şi-a chemat căpitanii şi pe mine, a înfipt cu multă solemnitate în pământ drapelul Spaniei şi a luat în stăpânire regiunea. A numit-o „Noua Extremadura", căci de acolo se trăgeau şi el, şi Pizarro, şi majoritatea nobililor din expediţie, şi eu. Apoi capelanul Gonzalez de Marmolejo a făcut un altar din crucifixul şi anaforniţa sa de aur (alt aur n-am văzut în toate lunile acelea) şi din statueta Fecioarei Milei, devenită patroana noastră graţie ajutorului dat în deşert. A ţinut o emoţionantă slujbă de mulţumire şi, cu sufletul gata să ni se reverse din piept, ne-am împărtăşit cu toţii.

Valea era plină de aşezări de oameni amestecaţi şi supuşi incanatului, dar erau atât de departe de Peru, că influenţa Marelui Inca nu era defel oprimantă. Au ieşit să ne întâmpine cu daruri modeste, mâncare şi discursuri de bun venit, şefii lor, *curacas;* tălmacii le traduceau vorbele, dar era limpede că prezenţa noastră nu-i liniştea defel. Casele erau clădite din pământ şi paie, mai solide şi mai bine întocmite decât

colibele întâlnite până atunci. Şi aici exista obiceiul de a conviețui cu strămunii morţi, dar de data asta soldaţii au avut grijă să nu mai pângărească mumiile. Am descoperit şi nişte sate recent părăsite, ale indienilor ostili care acţionau sub ordinele lui *cacique* Michimalonko.

Don Benito a aşezat tabăra într-un loc mai izolat şi apărat, de teamă ca băştinaşii să nu devină agresivi când aveau să vadă că nu ne gândeam să ne întoarcem în Peru, aşa cum se întâmplase în urmă cu şase ani cu expediţia lui Almagro. Cu toate că stăteam prost cu alimentele, Pedro a interzis cu desăvârşire jefuirea caselor băştinaşilor, pe care dorea să şi-i câştige ca aliaţi. Don Benito capturase alţi mesageri, îi luase la întrebări şi aflase ceea ce ştiam deja de-acum: Marele Inca ordonase populaţiei să-şi ia familiile şi să fugă în munţi, să ascundă sau să distrugă proviziile, exact cum făcuseră majoritatea indigenilor. Don Benito a conchis că chilienii – aşa-i numea pe toţi, indiferent de tribul din care făceau parte – ascunseseră proviziile în nisip, unde era mai uşor de săpat. Şi-a trimis oamenii (au rămas pe loc doar soldaţii de pază) să cerceteze zona, înfigându-şi săbiile şi lăncile în pământ, şi astfel au ieşit la iveală cantităţi de porumb, cartofi, fasole, ba chiar şi câteva burdufuri cu rachiu, pe care le-am confiscat imediat: aveau să ajute pe răniţi să suporte durerea ce însoţea cauterizarea rănilor.

Odată tabăra aşezată, don Benito a poruncit să se ridice spânzurătoarea, iar Pedro de Valvidia a anunţat că a doua zi vor fi judecaţi Sancho de la Hoz şi ceilalţi prizonieri. Căpitanii care se dovediseră leali s-au adunat în cortul nostru şi s-au aşezat în jurul mesei, fiecare pe scaunul lui de piele, iar şeful lor în jilţ. Spre uluirea tuturor, Pedro m-a chemat şi mi-a poruncit să mă aşez lângă el. Eram destul de intimidată de privirile căpitanilor care văzuseră de toate la viaţa lor, mai puţin asta: o muiere la un consiliu de război. „Ne-a salvat de sete în deşert şi apoi de conspiraţia trădătorilor, aşa că-şi merită din plin locul la adunarea asta”, a grăit Valvidia şi nimeni n-a îndrăznit să-l contrazică. Juan Gómez, extrem de nervos, căci

Cecilia tocmai fusese cuprinsă de durerile facerii, a pus pe masă cele cinci pumnale identice, a spus ce aflase în legătură cu atentatul şi i-a numit pe soldaţii suspecţi, mai ales pe un anume Ruiz, care facilitase pătrunderea conspiratorilor în tabără şi le distrăsese atenţia santinelelor care păzeau cortul. Căpitanii au discutat îndelung despre riscul de a-l executa pe Sancho de la Hoz, ca până la urmă să biruie părerea lui Rodrigo de Quiroga, care era şi a mea. Am avut însă grijă să nici nu deschid gura, ca să nu pară că-l dominam pe Valvidia. M-am îngrijit să aibă vin în cupe, am fost atentă şi am încuviinţat cu blândeţe spusele lui Quiroga. Valvidia luase deja hotărârea, dar aştepta ca altcineva să facă propunerea, ca să nu pară că l-a cuprins laşitatea din cauza documentelor regale cu care era împuternicit Sancho de la Hoz.

Conform anunţului, judecata s-a ţinut a doua zi în cortul prizonierilor. Valvidia a fost singurul judecător, ajutat de Rodrigo de Quiroga şi de alt militar, care făceau pe secretarul şi pe procurorul. De data asta n-am fost de faţă, dar am aflat toate amănuntele. Cortul a fost înconjurat de gărzi înarmate menite să-i ţină la distanţă pe curioşi, la o masă s-au aşezat cei trei căpitani, flancaţi de sclavi negri experţi în cazne şi execuţii. Secretarul şi-a deschis catastiful şi şi-a pregătit pana şi călimara, iar Rodrigo de Quiroga a înşirat pe masă cele cinci pumnale peruviene. Aduseseră şi unul dintre *brasero*-urile mele, plin ochi cu jar, nu atât ca să încălzească atmosfera, cât ca să bage spaima în prizonierii care se aşteptau ca din judecată să nu lipsească şi supliciile. Acum, e adevărat că focul se foloseşte mai degrabă în cazul indienilor decât în cel al nobililor, dar nimeni nu ştia ce-avea de gând Valvidia. În picioare şi legaţi în lanţuri, acuzaţii au ascultat mai bine de un ceas pomelnicul învinuirilor. Le-a fost limpede că „uzurpatorul”, cum îl numeau ei pe Valvidia, cunoştea toate amănuntele conspiraţiei, inclusiv lista completă a complicilor lui Sancho de la Hoz din expediţie. Nu era loc de niciun fel de apărare. O tăcere prelungită s-a lăsat după discursul lui Valvidia, timp în care

secretarul a terminat de scris. Apoi Rodrigo de Quiroga a întrebat:

— Aveţi ceva de spus?

Atunci toată aroganţa lui Sancho de la Hoz a pierit ca şi când n-ar fi fost, omul a căzut în genunchi şi a spus că recunoaşte totul, în afară de intenţia de a-l asasina pe general, pe care îl respectau toţi cei cinci, îl admirau şi erau gata să-şi dea viaţa pentru el. Chestia cu pumnalele era o prostie, astea nu erau arme adevărate, era de ajuns să te uiţi mai bine la ele. Ceilalţi i-au urmat exemplul, implorând iertare şi jurând credinţă veşnică. Valvidia le-a poruncit să nu mai spună o vorbă. A urmat altă tăcere grea. În cele din urmă, şeful s-a ridicat şi a dictat sentinţa, care mie mi s-a părut nedreaptă, dar pe care m-am ferit s-o comentez cu el mai târziu, căci bănuiam că o fi avut motivele lui.

Trei dintre conspiratori au fost osândiţi la exil, adică trebuiau să se întoarcă în Peru prin deşert, împreună cu o mână de indieni de corvoadă şi o lamă. Altul a fost eliberat fără niciun fel de explicaţie. Sancho de la Hoz a semnat un act – primul din Chile – prin care dizolva asocierea cu Valvidia, după care a rămas încătuşat, deocamdată fără niciun fel de sentinţă, pradă incertitudinii. Cel mai ciudat a fost că Pedro a poruncit să fie executat în aceeaşi seară Ruiz, soldatul complice, care nici măcar nu făcea parte din grupul celor cinci care pătrunseseră în noaptea aceea în cort cu faimoasele lor pumnale. Don Benito a asistat personal la spânzurarea sa, după care negrii l-au tăiat în bucăţi. Capul şi cele patru bucăţi tăiate cu securea au fost expuse în cârlige de măcelar în mai multe locuri ale taberei, pentru ca cei încă nehotărâţi să vadă cum se plăteşte lipsa de supunere faţă de Valvidia. După trei zile, duhoarea era atât de insuportabilă şi se adunaseră atâtea muşte, că s-au văzut nevoiţi să ardă resturile.

Naşterea Ceciliei, prinţesa incaşă, a fost lungă şi grea, pentru că pruncul i se răsucise în pântec. Spun moaşele că, dacă un copil scapă cu viaţă din poziţia asta, o să fie norocos. Pe acesta Catalina l-a tras afară

cu smucituri: a ieşit vânăt la culoare, dar sănătos şi urlând de mama focului. A fost un semn bun că primul metis chilian s-a născut cu picioarele înainte.

În timp ce căpitanii deliberau soarta conspiratorilor, Catalina îl aştepta pe Juan Gómez în faţa cortului. Bărbatul acesta, care trecuse prin tot ce poate fi mai rău, care în deşert îşi ceda raţia de apă nevestei, care mergea pe jos şi-o lăsa pe ea pe cal, după ce catârul ei se accidentase, care o apăra cu pieptul lui de atacurile indienilor, a început să plângă ca un copil în clipa în care Catalina i-a pus pruncul în braţe.

— O să-l cheme Pedro, în cinstea Guvernatorului nostru, a spus Gómez printre suspine.

S-au bucurat cu toţii, mai puţin Pedro:

— Nu sunt Guvernator, doar locţiitor de Guvernator, reprezentant al Marchizului Pizarro şi al Majestăţii Sale, ne-a reamintit el sec.

— Dar ne aflăm de-acum pe teritoriul care v-a fost desemnat pentru cucerire, domnule căpitan general, iar valea asta e cât se poate de prielnică. De ce nu întemeiem chiar aici oraşul? i-a sugerat Gómez.

— Bună idee! Iar Pedrito Gómez va fi primul copil botezat din oraş, l-a susţinut Jerónimo de Alderete, încă nerefăcut complet după febra pe care o contactase în junglă şi care numai de mers mai departe. Nu avea chef.

Totuşi, eu ştiam că gândul lui era să meargă spre sud, cât mai spre sud, ca să se îndepărteze de Peru. Şi să întemeieze primul oraş acolo unde nu ajungeau braţele lungi ale Marchizului Guvernator, ale Inchiziţiei, ale băutorilor de cerneală şi ale mâncătorilor de căcat – cum le spunea el în particular meschinilor funcţionari ai Coroanei, care se coalizaseră ca să-şi poată face toate mendrele în Lumea Nouă.

— Nu, domnilor, o să mergem mai departe până la valea Mapocho. Acolo e locul ideal pentru colonia noastră, aşa a spus don Benito, care a fost acolo cu Diego de Almagro.

— Câte leghe sunt până acolo? a insistat Alderete.

— Multe, cel puţin tot atâtea câte am străbătut până aici, l-a lămurit don Benito.

Pe Cecilia am doftoricit-o mai întâi cu infuzie de frunze de *huella,* ca să elimine placenta înţepenită, apoi am oprit hemoragia cu o licoare de rădăcină de urechea-vulpii, reţetă chiliană pe care Catalina tocmai o învăţase şi care a dat rezultate rapide. Căci în timp ce soldaţii noştri se dondăneau cu indienii, Catalina ieşea liniştită din tabără şi se ducea la indiencele chiliene ca să facă schimb de leacuri. Habar n-am cum reuşea să treacă nevăzută de santinele şi să fraternizeze cu duşmanul fără să primească o măciucă în cap. Inconvenientul a fost că, de atâtea ierburi vindecătoare, Ceciliei i s-a oprit laptele, astfel că micuţul Pedro a crescut cu lapte de lamă. Dacă s-ar fi născut câteva luni mai târziu, ar fi avut parte de o puzderie de dădace, căci multe indience rămăseseră însărcinate. Laptele de lamă i-a conferit o fire blândă, care mai târziu avea să constituie un neajuns serios, căci avea să-i fie dat să trăiască şi să lupte în Chile, un loc deloc prielnic bărbaţilor cu o inimă prea bună.

Iar acum am să relatez un episod lipsit de importanţă, semnificativ doar pentru un biet băiat pe nume Escobar, dar care va fi util pentru a descrie caracterul lui Pedro de Valvidia. Iubitul meu era un om generos, cu idei nobile, solide principii catolice şi de un curaj nemăsurat – tot atâtea motive ca să-l admir – dar avea şi defecte, unele destul de mari, care cu timpul au ajuns să-i schimbe caracterul. Cele mai rele erau, firește, ambiţia sa neţărmurită, dorinţa nepotolită de glorie, care în cele din urmă l-au costat viaţa lui şi a altora; dar ceea ce suportam cel mai greu era gelozia lui. Ştia că eram incapabilă să-l înşel, nici nu-mi stă în fire şi oricum îl iubeam prea mult, atunci de ce se îndoia de mine? Sau poate se îndoia de el însuşi…

Soldaţii aveau la dispoziţie câte indience voiau, pe unele le luau cu forţa, altele se învoiau ele singure, dar precis că tânjeau după şoapte de amor spuse în spaniolă. Bărbaţii îşi doresc mereu ce nu au. Eu eram singura spaniolă din expediţie, ibovnica şefului, vizibilă, prezentă, de neatins, drept care dorită şi mai abitir. Uneori m-am întrebat dacă eu am fost de vină

pentru faptele lui Sebastián Romero, ale stegarului Núñez şi ale acestui băiat, Escobar. Nu-mi găsesc nicio vină, cu excepţia faptului că eram femeie, dar asta nu mi se pare a fi un delict. Ni se pune în cârcă destrăbălarea bărbaţilor, dar oare păcatul nu este al celui care-l face? De ce să plătesc eu pentru greşelile altora?

Pornisem în expediţie îmbrăcată ca la Plasencia – fustă, pieptar, cămaşă, mantie, tocă, ciorapi – dar curând a trebuit să mă adaptez condiţiilor. E cu neputinţă să mergi călare stând pe o parte, femeieşte, fără să-ţi frângi spinarea; a fost nevoie să încalec bărbăteşte. Am făcut rost de nişte nădragi şi de nişte cizme, mi-am lepădat corsetul cu balene – e ceva de nesuportat – apoi şi toca, mi-am împletit părul aşa cum fac indiencele, căci îmi apăsa prea greu pe ceafă, dar n-am umblat niciodată decoltată şi nu mi-am permis familiarităţi cu soldaţii. Atunci când ne întâlneam cu indienii războinici îmi puneam coif, o armură uşoară de piele şi apărătoarele pentru picioare pe care mi le comandase Pedro, căci altfel aş fi murit din cauza săgeţilor înveninate încă din prima parte a drumului. Iar dacă asta a pus pe jar dorinţa lui Escobar şi a altora din expediţie, chiar că nu mai pricep cum funcţionează mintea unui bărbat. L-am tot auzit pe Francisco de Aguirre spunând că un mascul nu se gândeşte decât să mănânce, să se acupleze şi să ucidă – era o frază pe care o repeta des – deşi în cazul bărbaţilor din specia umană mai trebuie adăugat ceva: se gândesc şi la putere. Aşa că nu-i dau dreptate, în ciuda numeroaselor slăbiciuni pe care le-am constatat la bărbaţi. Nu toţi sunt la fel.

Soldaţii noştri vorbeau într-una despre femei, mai ales când poposeam câteva zile şi nu aveau nimic de făcut, doar să stea de strajă şi să aştepte. Schimbau păreri despre indience, se lăudau cu isprăvile lor (violuri) şi erau invidioşi pe cele ale lui Aguirre. Din păcate, numele meu apărea des în discuţiile lor, spuneau că eram o femelă nesătulă, care călărea bărbăteşte ca să se excite, că sub fuste purtam nădragi. Ultimul lucru era adevărat, nu te poţi urca pe cal cu pulpele goale.

Cel mai tânăr soldat din expediţie era junele Escobar, de numai optsprezece ani, care venise în Peru încă de copil. Bârfele astea îl revoltau, era încă neatins de violenţa războiului şi despre mine avea o părere romantică. Era la vârsta la care te îndrăgosteşti de ideea de dragoste. I-a intrat în cap că eram un înger căzut în ghearele poftelor lui Valvidia, care mă obliga să-l slujesc în pat precum o târfă. Asta am aflat-o de la slujnicele indience, aşa cum am aflat mereu tot ce se petrecea în preajma mea. Pentru ele nu există secrete: în prezenţa lor bărbaţii spun tot ce le trece prin cap, la fel cum nu se feresc de cai sau de câini. Îşi imaginează că femeile nu pricep nimic. Am început să fiu atentă la purtarea băiatului şi am constatat că îmi dădea târcoale. Cu scuza că-l dresează pe Baltazar, care stătea mai tot timpul lângă mine, că mă roagă să-i schimb bandajul de la braţul rănit sau că învaţă să facă terci de mălai pentru că cele două indience care-l slujeau habar n-aveau, Escobar făcea ce făcea ca să-mi fie prin preajmă.

Valvidia îl considera un mucos şi nici nu l-a băgat în seamă până când soldaţii n-au început să glumească pe seama lui. De cum şi-au dat seama că interesul lui pentru mine era mai curând romantic decât carnal, l-au necăjit într-una, făcându-l să plângă de umilinţă. Era inevitabil ca mai devreme sau mai târziu asta să ajungă la urechile lui Pedro; la început îmi punea întrebări insidioase, pe urmă a început să mă spioneze şi să-mi întindă felurite capcane. Îl punea pe Escobar să mă ajute la treburi femeieşti, iar el, în loc să obiecteze, aşa cum ar fi făcut oricare soldat, alerga într-un suflet să facă ce-i spusese. Adesea dădeam peste Escobar în cortul meu, trimis de Pedro să ia ceva de acolo când ştia că eram singură. Presupun c-ar fi trebuit să am o discuţie deschisă cu Pedro de la bun început, însă n-am îndrăznit, pentru că gelozia îl transforma într-un monstru şi putea să-şi închipuie că am cine ştie ce motive să-l apăr pe Escobar.

Jocul ăsta satanic a început la puţin timp după ce-am părăsit Tarapacá, a fost dat uitării cât timp am străbătut deşertul – atunci nimeni n-avea chef de

prostii – dar a reînceput în plăcuta vale Copiapó. Rana uşoară pe care o avea la braţ s-a infectat, deşi i-o arseserăm, aşa că trebuia să-i schimb bandajul destul de des. M-am temut să nu fie nevoie de o operaţie drastică, dar Catalina mi-a atras atenţia că băiatul nu avea febră şi că rana nu mirosea urât. „El scarpină, coniţă, nu vezi?" a spus femeia, dar nu puteam să cred că Escobar îşi zgândărea rana doar ca să aibă un pretext ca să-l îngrijesc. Totuşi, trebuia să stau de vorbă cu el.

Era pe înserat, când în tabără începea să se audă muzica: chitarele şi flautele soldaţilor, fluierele *quena* cu sunet trist ale indienilor, tobele africane ale vătafilor. Lângă unul dintre focuri, glasul cald de tenor al lui Francisco de Aguirre intona un cântec picaresc. În aer plutea aroma delicioasă a singurei mese a zilei: carne friptă, porumb, tortillas coapte pe jar. Catalina se făcuse nevăzută, ca de obicei când se lăsa înserarea, iar eu eram în cort împreună cu Escobar, căruia îi curăţasem rana, şi cu câinele Baltazar, care se împrietenise cu băiatul.

— Dacă nu se vindecă repede, mă tem că trebuie să-ţi tăiem braţul, l-am anunţat brusc.

— Dar un soldat ciung nu mai e de niciun folos, doña Inés, a şoptit el, alb la faţă de frică.

— Unul mort nici atât.

I-am dat un pahar cu rachiu de limba-soacrei ca să-i treacă spaima, iar eu să câştig timp, căci nu ştiam cum să deschid subiectul. Până la urmă am optat pentru sinceritate.

— Îmi dau seama că mă cauţi, Escobar, dar asta poate fi periculos pentru amândoi. De-acum înainte, cea care o să te îngrijească va fi Catalina.

Atunci, de parcă ar fi aşteptat clipa în care cineva să-i deschidă inima, Escobar a început să turuie un pomelnic de mărturisiri amestecate cu declaraţii şi promisiuni de amor. Am încercat să-l aduc cu picioarele pe pământ, dar nu m-a lăsat să vorbesc. M-a îmbrăţişat cu forţă şi atât de stângaci, că m-am tras îndărăt şi m-am împiedicat de Baltazar, apoi am căzut pe spate cu Escobar peste mine. Dacă oricare altul s-ar fi repezit astfel la mine, câinele l-ar fi sfâşiat pe

loc, dar a crezut că era un joc, Escobar era doar prietenul lui, aşa că sărea în jurul nostru şi lătra vesel. Eu sunt puternică şi ştiam că mă pot apăra singură, drept care n-am strigat. Între noi şi cei de afară nu era decât o pânză ceruită, nu era cazul să fac gălăgie. Cu braţul rănit mă strângea la piept, cu celălalt mă ţinea de după ceafă, iar sărutările lui, ude de salivă şi lacrimi, îmi potopeau obrajii şi gâtul. Tocmai când o invocam pe Fecioara Milei şi mă pregăteam să-i ard un genunchi în boaşe, Pedro şi-a făcut apariţia cu spada în mână. Ne spionase tot timpul din încăperea cealaltă.

— Nu! am ţipat eu îngrozită, văzând că era gata să-l străpungă pe nefericitul soldăţel.

M-am răsucit cu o mişcare bruscă, încercând să-l feresc pe Escobar cel căzut la pământ, să-l apăr de sabie şi de câinele care îşi reluase în serios rolul de păzitor şi dădea să-l muşte.

N-a fost loc de proces, nici de explicaţii. Pedro l-a chemat pe don Benito şi i-a poruncit să-l spânzure pe soldatul Escobar a doua zi, după slujba de dimineaţă, în văzul întregii tabere. Don Benito l-a apucat de un braţ pe băiatul care tremura ca varga şi l-a lăsat sub pază, dar nepus în lanţuri. Escobar era ca o cârpă, dar nu de frică c-avea să moară, ci de durerea bietei sale inimioare. Pedro s-a dus în cortul lui Francisco de Aguirre să joace cărţi cu ceilalţi căpitani şi s-a întors a doua zi dimineaţa. Nu m-a lăsat să vorbesc şi, chiar de m-ar fi lăsat, cred că pentru prima dată n-aş fi fost în stare să-l fac să-şi schimbe părerea. Era turbat de gelozie.

Între timp, capelanul Gonzalez de Marmolejo încerca să mă consoleze, spunând că cele petrecute nu erau din vina mea, ci din vina lui Escobar, care râvnise la femeia altuia, şi alte aiureli de felul acesta.

— Dar, părinte, sper că veţi interveni cumva, trebuie să-l convingeţi pe Pedro că face o mare nedreptate.

— Căpitanul general trebuie să păstreze ordinea printre oamenii săi, fiica mea, şi să nu permită astfel de jigniri.

— Adică permite ca oamenii săi să violeze şi să lovească femeile altora, dar vai de cel care se dă la femeia lui!

— Acum nu mai poate da înapoi. Un ordin e un ordin.

— Ba poate! Greşeala băiatului nu merită spânzurătoarea, o ştiţi la fel de bine ca mine, părinte. Vorbiţi cu el!

— Am să vorbesc, Inés, dar îţi spun de pe acum că n-o să-l pot face să se răzgândească.

— Să-l ameninţe cu excomunicarea…

— Aşa ceva nu se face cu una, cu două, s-a îngrozit omul Bisericii.

— Dar Pedro poate să-şi încarce conştiinţa cu un mort, tot cu una, cu două, nu-i aşa?

— Cazi în păcatul trufiei, Inés. Asta nu stă în puterea ta, ci în a lui Dumnezeu.

Marmolejo s-a dus într-adevăr să vorbească cu Pedro, chiar înainte să înceapă jocul de cărţi, crezând că ceilalţi căpitani aveau să-l sprijine în încercarea lui de a-l face pe acesta să-l ierte pe Escobar. S-a înşelat: Valvidia nu-şi putea permite să se răzgândească de faţă cu martori, în plus, aceia i-au dat dreptate, în locul lui ar fi procedat la fel.

Atunci, pretextând că vreau să văd nou-născutul, m-am dus la cortul lui Juan Gómez şi al Ceciliei. Prinţesa incaşă era mai frumoasă ca oricând. Stătea întinsă pe un pat moale, înconjurată de slujnice. Una îi pieptăna pletele negre, alta îi masa picioarele, o a treia îi picura plodului lapte de lamă în gură cu ajutorul unei cârpe. Fascinat, Juan Gómez contempla scena de parcă s-ar fi aflat în faţa ieslei Pruncului Iisus. Am simţit ca o muşcătură în inimă de invidie: mi-aş fi dat o jumătate din viaţă să fiu în locul Ceciliei. Am felicitat-o pe tânăra mamă, am sărutat pruncul, după care l-am luat de braţ pe tată şi l-am tras afară. I-am povestit cele întâmplate şi i-am cerut ajutorul.

— Dar nu pot încălca un ordin al lui don Pedro de Valvidia, mi-a răspuns, căscând ochii de uimire.

— Mi-e cam ruşine să-ţi reamintesc, don Juan, dar îmi eşti dator cu o favoare…

— Doamnă, îmi cereţi asta pentru că aveţi vreun interes special faţă de soldatul Escobar?

— Cum poate să-ţi treacă aşa ceva prin cap? Aş face-o pentru orice soldat, nu pot admite ca Pedro să comită un astfel de păcat. Şi să nu-mi spui că e o problemă de disciplină militară, căci ştii la fel de bine ca mine că e vorba de gelozie şi-atât.

— Şi ce-mi sugeraţi?

— Chestiunea e în mâinile Domnului, aşa a spus capelanul. Hai să dăm o mână de ajutor mâinilor divine…

A doua zi, după slujbă, don Benito a adunat lumea în piaţa centrală a taberei, unde spânzurătoarea ridicată pentru nefericitul Ruiz era încă în picioare, cu frânghia pregătită. De data asta am asistat şi eu, deşi până atunci evitasem să văd oameni supuşi la cazne sau executaţi, căci eram sătulă de violenţa luptelor şi de suferinţele răniţilor şi ale bolnavilor pe care îi îngrijeam. Am venit cu statueta Fecioarei Milei în braţe, ca să o vadă cu toţii. Căpitanii s-au aşezat în primul rând, formând un patrulater, urmaţi de soldaţi, în spate stăteau vătafii şi mulţimea de *yanaconas,* indiencele de corvoadă şi concubinele. Căpitanul se rugase toată noaptea, după ce eşuase încercând să-l convingă pe Valvidia, era verde la faţă şi încercănat, ca atunci când se autoflagela, deşi loviturile pe care şi le aplica erau de tot râsul, după părerea indiencelor care ştiau mai bine ce înseamnă un bici dat în serios.

Un vestitor şi o bătaie de tobe au anunţat că începea execuţia. Juan Gómez, în calitatea sa de alguazil, a spus că soldatul Escobar se făcuse vinovat de un act de indisciplină gravă, pătrunsese în cortul căpitanului general cu scopuri perfide şi atentase la onoarea sa. Nu era nevoie de explicaţii, tuturor le era limpede că băiatul avea să plătească cu viaţa amorul acela de copilandru. Negrii însărcinaţi cu execuţiile l-au escortat pe condamnat până în piaţă. Escobar nu era pus în lanţuri, mergea drept şi liniştit, privind fix înainte, de parcă ar fi umblat în somn. Îi dăduseră voie să se spele, să se bărbierească şi să-şi pună haine curate. A îngenuncheat, capelanul i-a dat împărtăşania, l-a binecuvântat şi i-a dat Sfânta Cruce

ca s-o sărute. Negrii l-au dus la spânzurătoare, i-au legat mâinile şi picioarele şi i-au petrecut frânghia în jurul gâtului. A refuzat să fie legat la ochi, cred că voia să moară uitându-se la mine, ca să-l sfideze pe Pedro de Valvidia. L-am privit în ochi, încercând să-l îmbărbătez.

Tobele au bătut din nou, negrii au tras scăunelul de sub picioarele osânditului, acesta a rămas atârnând în aer. S-a lăsat o tăcere mormântală, care părea că nu se mai termină, corpul lui Escobar s-a legănat de funie, eu mă rugam disperată şi strângeam statuia Fecioarei la piept. Şi atunci s-a petrecut minunea: funia s-a rupt şi băiatul a căzut la pământ, unde a rămas întins ca mort. Un strigăt prelung de mirare a ieşit din toate piepturile. Pedro, alb ca varul, a făcut trei paşi înainte, nevenindu-i să-şi creadă ochilor. N-a apucat să dea un ordin călăilor, căci capelanul a venit cu Sfânta Cruce ridicată, la fel de uluit ca toţi ceilalţi, strigând:

— Judecata lui Dumnezeu! Judecata lui Dumnezeu!

Am auzit mai întâi un murmur, apoi vociferările frenetice ale indienilor, un val care s-a spart de înţepeneala soldaţilor spanioli, asta până în clipa în care unul din ei s-a închinat şi a pus un genunchi la pământ. A fost urmat de alţii, au îngenuncheat cu toţii, în afară de Pedro. Judecata Domnului…

Alguazilul Juan Gómez i-a dat la o parte pe călăi, a scos el însuşi funia de la gâtul lui Escobar, i-a tăiat legăturile de la mâini şi picioare şi l-a ajutat să se ridice. Doar eu am observat cum a dat frânghia unui indian, care a plecat repede, înainte să-i vină cuiva ideea s-o cerceteze mai îndeaproape. Juan Gómez nu-mi mai datora nimic de-aici încolo.

Escobar n-a fost pus în libertate. Sentinţa i-a fost comutată cu exilul, trebuia să se întoarcă în Peru, dezonorat, pe jos şi însoţit de un singur indian. Dacă ar fi scăpat de indienii ostili din vale, tot ar fi pierit de sete în deşert, iar trupul lui, uscat precum o mumie, n-ar fi avut parte de îngropăciune. Cu alte cuvinte, moartea prin spânzurătoare s-ar fi dovedit mai blândă. Un ceas mai târziu, părăsea tabăra cu aceeaşi demnitate calmă cu care venise la execuţie. Soldaţii

care până atunci îl batjocoriseră fără milă au format două rânduri pline de respect, iar el a trecut prin mijloc, încet, luându-şi rămas-bun din priviri, fără un cuvânt. Mulţi aveau în ochi lacrimi de căinţă şi ruşine. Unul i-a dăruit spada, altul o secure, un al treilea i-a adus o lamă încărcată cu burdufuri cu apă. Priveam scena de departe, sufocată de furia pe care mi-o trezise Pedro de Valvidia. Pe când băiatul părăsea tabăra, l-am ajuns din urmă, am descălecat şi i-am dăruit singura mea comoară: calul.

Am mai rămas în vale şapte săptămâni, timp în care ni s-au mai alăturat încă douăzeci de spanioli, printre care doi călugări şi un anume Chinchilla, un tip rău şi viclean, care a conspirat de la bun început cu Sancho de la Hoz ca să-l asasineze pe Valvidia. Sancho de la Hoz, eliberat de cătuşe, umbla acum liber prin tabără, ferchezuit şi voios, pornit să se răzbune pe căpitanul general, însă Juan Gómez era mereu cu ochii pe el. Din cei o sută cincizeci de membri ai expediţiei doar nouă nu erau hidalgo, majoritatea se trăgeau din nobilimea rurală sau scăpătată, dar tot hidalgo se numeau. Valvidia era de părere că asta nu însemna nimic, în Spania sunt puzderie de hidalgo, însă eu cred că aceşti întemeietori şi-au adus fumurile în Chile. Sângele trufaş al spaniolilor s-a amestecat cu cel al indienilor nesupuşi *mapuche,* iar de aici a ieşit un popor demenţial de orgolios.

După izgonirea băiatului Escobar au trecut câteva zile până ca oamenii să revină la normalitate. Umblau supăraţi, le puteai adulmeca furia în aer. În ochii soldaţilor, toată vina o purtam eu: eu îl ademenisem pe inocentul băiat, îl sedusesem, îl scosesem din minţi şi îl dusesem la moarte. Eu, concubina cea neruşinată. Pedro de Valvidia nu făcuse decât să-şi apere onoarea, era de datoria lui. Mult timp am simţit ranchiuna bărbaţilor ca pe o arsură pe piele, aşa cum înainte le simţeam poftele lascive. Catalina m-a sfătuit să stau cuminte în cort până se vor potoli spiritele, dar aveam mult de lucru cu pregătirile pentru drum şi n-am avut încotro.

Deşi ocupat cu noii soldaţi şi cu zvonurile de trădare care începuseră să circule, Pedro tot şi-a găsit timp să-şi reverse din plin ura faţă de mine. Chiar dacă şi-a dat seama că exagerase cu setea de răzbunare faţă de Escobar, n-a recunoscut-o niciodată. Vina şi gelozia i-au aprins dorinţa, voia să mă posede tot timpul, chiar şi în plină zi. Îşi lăsa baltă treburile, îşi întrerupea discuţia cu ceilalţi căpitani şi mă târa în cort, sub privirile tuturor, ca să ştie toată lumea ce se petrecea. Nu-i păsa, o făcea ca să-şi întărească autoritatea, să mă umilească şi să sfideze bârfitorii. Niciodată nu făcusem amor atât de violent, rămâneam mereu plină de vânătăi, iar el pretindea că aşa îmi place. Voia să gem, dacă nu de plăcere, măcar de durere. Asta mi-a fost pedeapsa, să am soarta unei târfe, aşa cum soarta lui Escobar a fost să piară în deşert.

Am îndurat eroic, crezând că va veni şi clipa în care Pedro avea să se potolească, dar după o săptămână n-am mai rezistat şi, în loc să-i îndeplinesc voia când mi-a cerut s-o facem precum câinii, i-am tras o palmă peste obraz. Nu ştiu cum s-a întâmplat, mâna îmi plecase singură. Surpriza ne-a făcut pe amândoi să încremenim, apoi blestemul s-a rupt. Pedro m-a strâns la piept, pocăit, iar eu am început să tremur, la fel de tulburată ca şi el.

— Doamne, ce-am făcut? Unde am ajuns, dragostea mea? Iartă-mă, Inés, hai să uităm, te rog…

Am rămas îmbrăţişaţi, întorşi pe dos, încurcându-ne în explicaţii, iertându-ne reciproc, până am adormit, epuizaţi. Din clipa aceea am început să ne regăsim dragostea pierdută. Pedro a revenit la pasiunea şi tandreţea de la început. Făceam plimbări scurte, păziţi în permanenţă, căci oricând puteam fi atacaţi de indienii ostili. Mâncam doar noi doi în cort, noaptea îmi citea, mă mângâia ore în şir ca să-mi ofere plăcerea pe care mai înainte mi-o refuzase. Îşi dorea un copil la fel de mult cum îmi doream şi eu, dar n-am rămas însărcinată, în ciuda tuturor rugăciunilor şi a licorilor pregătite de Catalina. Sunt stearpă, n-am putut face copii cu niciunul din bărbaţii pe care i-am iubit – Juan, Pedro şi Rodrigo – şi nici cu

cei care m-au bucurat în întâlniri scurte şi de nimeni ştiute; dar cred că şi Pedro era, căci n-a avut copii nici cu Marina, nici cu altele. „Să las în urma mea numele şi renumele” – asta i-a fost deviza sub care a pornit la cucerirea Chilelui. Şi poate că asta a ţinut loc dinastiei pe care n-a putut s-o întemeieze. Şi-a lăsat numele în Istorie, nu într-o stirpe de urmaşi.

Pedro a avut prevederea şi răbdarea de a mă învăţa să folosesc sabia. De asemenea, mi-a dat alt cal menit să-l înlocuiască pe cel pe care i-l dăruisem lui Escobar, împreună cu cel mai bun călăreţ ca să-l antreneze. Un cal de luptă trebuie să asculte instinctiv de călăreţul preocupat cu lupta. „Nu se ştie niciodată, Inés. Dacă tot ai avut curaj să mă însoţeşti, trebuie să fii pregătită să te aperi asemenea oricărui soldat”, a fost argumentul său. Şi s-a dovedit o măsură înţeleaptă. N-am apucat să ne refacem forţele după evenimentele din Copiapó, căci indienii ne atacau de cum ne slăbeam vigilenţa.

— Hai să trimitem emisari care să-i anunţe că venim cu gânduri de pace, le-a spus Valvidia căpitanilor săi.

— Nu cred că e o idee prea bună, precis că n-au uitat cele petrecute acum şase ani, a răspuns don Benito.

— Ce vrei să spui?

— Că atunci când am venit cu Diego de Almagro, indienii chilieni ne-au primit nu doar cu prietenie, dar şi cu aurul pregătit ca tribut către Marele Inca, căci aflaseră de înfrângerea acestuia. Nemulţumit şi bănuitor, Almagro i-a chemat la el cu promisiuni mincinoase, apoi, odată ce le-a câştigat încrederea, ne-a ordonat să-i atacăm. Au murit mulţi în încăierare, dar tot am făcut prizonieri treizeci de *caciques,* pe care i-am legat de nişte pari şi i-am ars de vii.

— Dar de ce? Nu era mai bine să fie pace? s-a indignat Valvidia.

— Dacă n-o făcea Almagro, la fel ar fi procedat indienii cu spaniolii, după aceea, a intervenit Francisco de Aguirre.

Indienii chilieni tânjeau cel mai mult după caii noştri, tot aşa cum cel mai mult se temeau de câini, drept care don Benito a închis caii în ţarcuri păzite de câini. Oştirile chiliene erau conduse de trei *caciques,* conduşi, la rândul lor, de puternicul Michimalonko, un bătrân viclean care, neavând destule forţe pentru a ne ataca pe faţă, optase pentru hărţuire. Astfel, oamenii lui intrau tăcuţi în tabără, furau lame şi cai, distrugeau proviziile, răpeau indience şi atacau grupurile de soldaţi care plecau după apă şi alimente. Ne-au ucis un soldat şi mai mulţi indieni de corvoadă.

A venit primăvara peste vale şi munţi, pământul s-a acoperit de flori, aerul s-a încălzit şi indiencele, iepele şi lamele au început să nască. Nu există un animal mai adorabil decât puiul de lamă. Nou-născuţii au creat o atmosferă de veselie în tabără, printre spaniolii tăbăciţi şi indienii epuizaţi. Râurile tulburi pe timp de iarnă au devenit cristaline şi umflate de zăpezile topite pe munte. Animalele aveau parte de păşuni bogate, oamenii se bucurau de vânat, vegetale şi fructe din abundenţă. Valul de optimism adus de primăvară le-a slăbit oamenilor vigilenţa şi, când ne aşteptam mai puţin, au dezertat mai întâi două sute de indieni, apoi patru sute. Pur şi simplu au dispărut şi, oricâte lovituri de bici au primit vătafii, pentru neglijenţă, şi indienii, pentru complicitate, nimeni n-a aflat cum fugiseră şi încotro se îndreptaseră. Era clar că nu puteau ajunge departe fără ajutorul indienilor chilieni care ne dădeau târcoale, căci altfel i-ar fi masacrat. Don Benito a întreit paza şi i-a ţinut pe *yanaconas* legaţi zi şi noapte, în vreme ce vătafii făceau de gardă cu biciul şi câinii.

Valvidia a aşteptat ca mânjii şi puii de lamă să se înzdrăvenească, după care a ordonat să ne continuăm drumul spre sud, spre locul acela paradiziac de care vorbea atâta don Benito: valea Mapocho. Ştiam că Mapocho şi *mapuche* însemnau acelaşi lucru: aveam să ne confruntăm cu acei sălbatici care puseseră pe fugă cinci sute de soldaţi şi cel puţin opt mii de indieni veniţi cu Almagro. Noi aveam o sută cincizeci de soldaţi şi mai puţin de patru sute de indieni recalcitranţi.

Am constatat că Chile are forma îngustă şi lungă a unei spade. Se compune dintr-un mănunchi de văi care se întind printre munţi şi vulcani, scăldate de râuri mari. Ţărmul e abrupt, valurile primejdioase şi apele reci, pădurile sunt dese şi înmiresmate, munţii – uriaşi. Adesea auzeam un suspin teluric şi simţeam că se mişcă pământul, cu timpul ne-am obişnuit cu cutremurele. Cu glasul gâtuit de emoţia produsă de frumuseţea virginală a peisajului, Pedro mi-a mărturisit: „Exact aşa îmi imaginam că este Chile, Inés".

Asta nu înseamnă că nu făceam altceva decât să admirăm natura; indienii lui Michimalonko au mers tot timpul pe urmele noastre şi nu ne dădeau deloc pace. Ne odihneam pe sponci şi pe rând, ne atacau imediat ce nu eram atenţi. Lama e un animal gingaş, nu poate căra greutăţi mari căci i se frânge spinarea, drept care indienii de corvoadă trebuiau să care şi porţia celor care dezertaseră. Şi, cu toate că renunţaserăm la toate lucrurile nenecesare – printre care şi cuferele mele cu rochii elegante, care în Chile n-ar fi slujit la nimic – indienii erau cocârjaţi de atâtea bagaje şi-n plus legaţi în lanţuri ca să nu evadeze, ceea ce făcea ca înaintarea să ne fie greoaie şi lentă. Pe de altă parte, soldaţii şi-au pierdut încrederea în indience, care se dovediseră mai puţin supuse şi mocăite decât crezuseră. Continuau să se culce cu ele, dar nu mai dormeau alături de ele, iar unii credeau că femeile acelea îi otrăvesc încetul cu încetul. Dar nu otrava le măcina sufletul şi le îngreuna oasele, ci oboseala. Câţiva îşi descărcau nervii pe ele, bătându-le, iar atunci Valvidia i-a ameninţat că-i lasă fără femei, şi s-a ţinut de cuvânt. Soldaţii s-au revoltat, nu admiteau ca cineva, fie chiar şi şeful, să-i lase fără ibovnice, dar Pedro nu s-a lăsat. Trebuie să convingi prin puterea exemplului, spunea el; nu admitea ca spaniolii să se poarte mai rău decât barbarii. În cele din urmă, oamenii au ascultat, dar numai pe jumătate. Am aflat de la Catalina că tot le mai băteau pe indience, dar aveau grijă să nu le lovească în faţă sau să lase urme vizibile.

Pe măsură ce indienii chilieni deveneau tot mai îndrăzneţi, ne întrebam ce se alesese oare de nefericitul Escobar. Presupuneam că murise într-un mod lent şi atroce, dar nu-i pomeneam numele, ca să nu atragem ghinionul. Dacă-i uitam numele şi chipul, poate că devenea transparent ca vântul, poate că trecea astfel printre duşmani fără să fie văzut…

Mergeam în pas de broască ţestoasă, din cauza indienilor supraîncărcaţi şi a mulţimii tot mai mari de animale. În frunte se afla mereu Rodrigo de Quiroga, pentru că avea ochi buni şi vedea departe şi pentru că era de un curaj nedezminţit. Ariergarda era păzită de Villagra, pe care Pedro îl numise secundul său, şi de Aguirre, gata să se încaiere cu indienii, căci lupta îi plăcea la fel de mult ca femeile.

— Vin indienii! a strigat un mesager trimis de Quiroga.

Valvidia m-a instalat cu femeile, copiii şi animalele într-un loc cât de cât adăpostit de stânci şi copaci, după care şi-a organizat oamenii pentru luptă, nu ca în Spania, adică trei pedeştri la un călăreţ, căci aici aproape toţi erau luptători de cavalerie. Când spun că ai noştri erau călări, să nu se creadă că formau un escadron formidabil de o sută şi cincizeci de călăreţi în stare să facă praf zece mii de atacatori; adevărul e că bidiviii erau mai mult nişte gloabe slăbite de greutăţile drumului, iar oamenii erau zdrenţăroşi, cu armurile strâmbe, coifurile turtite şi armele ruginite. Erau viteji, dar dezordonaţi şi aroganţi, chitiţi să-şi câştige gloria personală. „De ce le-o fi aşa greu castilienilor să acţioneze împreună? Fiecare vrea să fie general”, se văita Pedro adesea. În plus, indienii noştri rămăseseră atât de puţini, erau atât de epuizaţi şi de ranchiunoşi din cauza felului în care erau trataţi, că nu prea ne ajutau, luptau doar ca să nu moară.

Pedro de Valvidia era mereu în fruntea luptei, în ciuda rugăminţilor căpitanilor săi care-l implorau să se păzească, pentru că fără el ceilalţi ar fi fost pierduţi. Strigând „În numele lui Santiago, înainte!”, deviză cu care spaniolii îl invocaseră secole în şir pe Sfântul Iacob în luptele cu maurii, s-a avântat în luptă,

în timp ce archebuzierii, cu un genunchi la pământ şi armele pregătite, erau gata să tragă. Valvidia ştia că chilienii se aruncă în luptă cu pieptul descoperit, neapăraţi de scuturi, indiferenţi în faţa morţii. Nu se tem de archebuze, care de fapt fac mai mult gălăgie decât altceva, doar câinii îi fac să se oprească, căci aceştia îi mănâncă de vii. Năvălesc în faţa săbiilor spaniole care-i decimează, armele lor de piatră izbesc în metalul armurilor. Ştiu că, dacă sunt călări, spaniolii sunt invincibili, dar, dacă reuşesc să-i doboare de pe cal, îi pot masacra fără întârziere.

Nici n-apucaserăm să ne aşezăm bine când am auzit vuietul nesuferit care anunţa atacul indienilor, strigătul înfiorător care îi însufleţeşte până la demenţă şi bagă spaima în duşmani, dar care la noi avea un efect contrar: ne înfuria cumplit. Detaşamentul lui Rodrigo de Quiroga a făcut joncţiunea cu cel al lui Valvidia cu câteva clipe înainte ca valul inamic să coboare din munţi. Erau mii şi mii. Alergau aproape goi, cu arcuri şi săgeţi, suliţe şi ghioage, urlând feroce. Prima salvă a măturat linia de înaintaşi, dar nu i-a oprit şi nu le-a încetinit goana. În doar câteva minute, le-am zărit chipurile vopsite şi a început lupta corp la corp. Lăncile noastre străpungeau trupurile de culoarea argilei, săbiile retezau capete şi membre, copitele cailor zdrobeau corpurile celor căzuţi. Dacă reuşeau să se apropie, indienii zăpăceau calul cu o ghioagă în cap, animalul îngenunchea şi douăzeci de mâini apucau călăreţul şi-l trăgeau jos. Coifurile şi armurile îi apărau preţ de câteva clipe; dacă aveau noroc, în timpul ăsta apărea un camarad şi-i salva. Săgeţile, inutile în faţa armurilor, erau eficiente în cazul părţilor descoperite ale soldaţilor. În nebunia luptei, răniţii noştri continuau să se bată fără să simtă durerea şi sângele care le curgea, abia după ce cădeau erau târâţi în spatele câmpului de bătălie.

Îmi improvizasem un mic spital înconjurată de indiencele mele şi apărată de câţiva *yanaconas* credincioşi, care aveau tot interesul să-şi protejeze femeile şi copiii, şi de sclavii negri, care se temeau că, dacă ar fi căzut în mâinile indigenilor duşmani, aceştia i-ar fi jupuit ca să vadă dacă aveau pielea

vopsită; se mai întâmplase aşa ceva şi prin alte locuri. Făceam bandaje din cârpe, improvizam garouri ca să opresc hemoragia, cauterizam rapid rănile cu cărbuni aprinşi; imediat ce reuşeam să-i pun pe picioare, le dădeam apă sau o duşcă de vin, le înapoiam armele şi îi trimiteam înapoi în luptă. „Sfântă Fecioară, ai grijă de Pedro", murmuram când treaba cu răniţii îmi dădea un răgaz. Vântul aducea miros de praf de puşcă şi de cal, amestecat cu cel de sânge şi carne arsă. Muribunzii cereau să fie împărtăşiţi, însă capelanul şi ceilalţi călugări luptau şi ei, astfel că tot eu le făceam semnul crucii pe frunte şi îi dezlegam de păcate, ca să moară în pace. Capelanul îmi explicase că, în lipsa unui preot, orice creştin poate boteza sau dezlega de păcate în caz de urgenţă, dar nu eram sigură că asta era valabil şi în cazul unei creştine. Peste strigătele de moarte şi durere, peste urletele indienilor, nechezatul cailor şi zgomotul puştilor se suprapunea plânsul îngrozit al femeilor, dintre care multe îşi ţineau pruncii legaţi de spate. Deşi obişnuită să fie servită pe potriva rangului ei, Cecilia a coborât cu picioarele pe pământ şi a muncit în rând cu Catalina şi cu mine. Femeia asta mică şi graţioasă s-a dovedit mult mai puternică decât părea. Tunica fină de lână i-a fost îmbibată în scurtă vreme de sângele răniţilor.

La un moment dat, mai mulţi indieni s-au apropiat de locul în care aveam grijă de răniţi. Am auzit nişte strigăte în apropiere, am ridicat ochii de la săgeata pe care tocmai încercam s-o extrag din coapsa lui don Benito şi m-am pomenit în faţa mai multor sălbatici care se repezeau la noi cu măciucile şi securile ridicate, în timp ce paza noastră plăpândă formată din indieni şi sclavi negri dădea înapoi. Fără să stau pe gânduri, am apucat cu ambele mâini sabia pe care Pedro mă învăţase s-o folosesc, gata să apăr micul nostru sălaş. În fruntea atacatorilor era un bărbat în vârstă, cu faţa pictată şi împodobit cu pene. O cicatrice veche îi brăzda chipul de la tâmplă la gură. Amănuntele astea le-am perceput într-o clipă, pentru că faptele s-au petrecut foarte repede. Ţin minte că stăteam unul în faţa celuilalt, el cu o lance scurtă, cu cu sabia ridicată cu ambele mâini, într-o postură

identică, urlând de furie şi privindu-ne cu aceeaşi ferocitate. Deodată, bătrânul a făcut un semn şi indienii s-au oprit. Nu pot să jur, dar cred că am zărit un zâmbet uşor pe chipul acela de culoarea pământului, apoi omul s-a întors şi a plecat sprinten ca un copilandru, exact când Rodrigo de Quiroga îşi făcea apariţia strunindu-şi armăsarul şi pornea pe urmele lor. Bătrânul era celebrul *cacique* Michimalonko.

— De ce nu m-a atacat? l-am întrebat mai târziu pe Quiroga.

— Ca să nu păţească ruşinea de a se lupta cu o femeie.

— Tot aşa ai fi procedat şi dumneata, căpitane?

— Firește, mi-a răspuns fără ezitare.

Lupta a durat cam două ore, dar au fost atât de intense, că au zburat repede. Pe neaşteptate, când erau aproape pe punctul de a câştiga, indigenii s-au răspândit, întorcându-se pe muntele de unde veniseră, lăsându-şi în urmă morţii şi răniţii, dar luând caii unde reuşiseră să pună mâna. Sfânta Fecioară a Milei ne mai salvase o dată. Câmpul de luptă a rămas presărat de trupuri, a fost nevoie să legăm câinii însetaţi de sânge, ca să nu-i mănânce şi pe răniţii noştri. Negrii au umblat printre cei căzuţi şi i-au lichidat pe chilienii care mai erau în viaţă, abia pe urmă mi-au adus răniţii noştri. Mă pregăteam pentru ce avea să urmeze: ore în şir în care valea avea să răsune de urletele lor. Catalina şi cu mine nu mai pridideam să smulgem săgeţi şi să cauterizăm răni, o sarcină tare ingrată. Se zice că omul se obişnuieşte cu orice, dar nu e aşa: eu nu m-am obişnuit niciodată cu aceste strigăte de groază. Chiar şi acum, la bătrâneţe, după ce am înfiinţat primul spital din Chile şi după o viaţă întreagă în care am lucrat ca infirmieră, tot mai aud vaietele războiului. Dacă rănile s-ar putea coase cu ac şi aţă, precum o pânză ruptă, vindecarea ar fi mai suportabilă, însă doar focul te scapă de hemoragie şi putreziciune.

Pedro avea câteva răni uşoare, era învineţit pe alocuri, dar n-a vrut să-l doftoricesc. Şi-a adunat căpitanii să facă bilanţul pierderilor.

— Câţi morţi şi răniţi?

— Don Benito are o rană de săgeată destul de urâtă. Avem un soldat mort, treisprezece răniţi, dintre care unul grav. Socotesc că ne-au furat mai bine de douăzeci de cai şi au ucis mai mulţi indieni, a spus Francisco de Aguirre, care nu era prea bun la aritmetică.

— Avem patru negri şi şaizeci şi trei de indieni răniţi, unii foarte grav, l-am corectat eu. Au murit un negru şi treizeci şi unu de indieni. Cred că doi n-o să treacă de noaptea asta.

Răniţii trebuie transportaţi pe cai, nu putem să-i lăsăm în urmă. Cei grav răniţi trebuie duşi cu hamacul.

— Ne oprim pentru câteva zile. Căpitane Quiroga, îl vei înlocui pe don Benito. Căpitane Villagra, numără câţi sălbatici au rămas pe câmpul de luptă. Şi te ocupi de siguranţa noastră, căci bănuiesc că mai devreme sau mai târziu duşmanul se va întoarce. Capelane, te ocupi de înmormântări şi de slujbe. Plecăm imediat ce doña Inés socoteşte că e posibil, a poruncit Valvidia.

Cu toate precauţiile lui Villagra, tabăra era foarte vulnerabilă, căci ne aflam într-o vale deschisă. Indienii chilieni erau sus, pe înălţimi, dar n-au dat niciun semn de viaţă în cele două zile cât am mai rămas acolo. Don Benito ne-a explicat că, după fiecare bătălie, aceştia se îmbătau până la inconştienţă şi nu mai atacau decât după ce-şi reveneau, adică după câteva zile. Aşa să fie. Sper să nu le lipsească niciodată rachiul.

Capitolul patru
Santiago de Nueva Extremadura, 1541-1543

De pe targa pe care o improvizasem ca să-l putem căra, don Benito a recunoscut de departe colina Huelén, unde înfipsese cu mâna lui o cruce când ajunsese acolo cu expediţia lui Diego de Almagro.

— Acolo! Acolo e Grădina Raiului la care am năzuit ani în şir! striga bătrânul ars de febră din cauza loviturii de săgeată pe care o primise şi pe care nici ierburile şi farmecele Catalinei, nici rugăciunile capelanului nu reuşiseră s-o vindece.

Coborâserăm pe o vale foarte blândă, plină de stejari şi de arbori necunoscuţi în Spania: *quillay, peumo, maiten, coigüe,* arbori de scorţişoară… În plină vară, munţii uriaşi care se zăreau la orizont aveau crestele înzăpezite. Coline dulci înconjurau valea, aurii şi blânde. Pedro şi-a dat imediat seama că don Benito avea dreptate: cerul de un albastru intens, aerul luminos, pădurile exuberante şi pământul mănos, scăldat de pâraie şi de fluviul Mapocho, era chiar locul însemnat de Domnul pentru a întemeia prima noastră aşezare, căci dincolo de frumuseţe corespundea şi înţeleptelor directive ale lui Carol Quintul în ce priveşte întemeierea oraşelor din Indii: *„Nu alegeţi locuri prea înalte, din cauza vânturilor potrivnice, a drumurilor şi transportului anevoios, nici locuri prea joase, căci nu sunt sănătoase; aşezaţi-vă pe locuri potrivite ca înălţime, bătute de vânturile dinspre miazănoapte şi miazăzi; dacă e vorba de dealuri sau costişe, alegeţi partea dinspre răsărit şi apus; dacă vă aşezaţi pe malul unui râu, alcătuiţi oraşul în aşa fel încât soarele să răsară mai întâi pe el, apoi pe apă”.* Pesemne că băştinaşii erau de acord cu planurile împăratului nostru, căci populaţia era numeroasă, am văzut mai multe sate, mult pământ cultivat, canale de irigaţie, apeducte şi drumuri. Nu eram primii care descoperiseră avantajele văii.

Căpitanii Villagra şi Aguirre au luat-o înainte cu un detaşament ca să testeze reacţia indigenilor, noi am rămas pe loc. S-au întors cu plăcuta veste că indienii, deşi neîncrezători, nu se arătaseră ostili. Mai aflaseră că imperiul Marelui Inca ajunsese şi el până aici şi că reprezentantul său, *curaca* Vitacura, care controla

zona, era de acord să coopereze cu noi, ştiind că bărboşii *viracochas* erau la putere în Peru. „Nu vă încredeţi în ei, sunt trădători şi războinici”, ne tot spunea don Benito, dar hotărârea era de-acum luată: aveam să ne stabilim în această vale, chiar de-ar fi fost să supunem băştinaşii prin forţă. Faptul că aceştia se stabiliseră aici şi cultivau pământul de generaţii întregi era un stimulent pentru bravii conchistadori, însemna că pământul şi clima erau prielnice. Villagra a calculat din ochi că se aflau acolo cam zece mii de locuitori, mai ales femei şi copii. Nu erau motive de îngrijorare, a spus el, doar dacă năvălesc iarăşi hoardele lui Michimalonko. Dar ce-or fi simţit băştinaşii care ne-au văzut venind şi, mai târziu, şi-au dat seama că veniserăm ca să rămânem?

La treisprezece luni de la plecarea din Cuzco, în luna februarie a anului 1541, Valvidia a înfipt stindardul Spaniei la poalele colinei Huelén (pe care a botezat-o Sfânta Lucia, căci era chiar ziua martirei) şi a luat-o în stăpânire în numele Majestăţii Sale. Acolo a poruncit întemeierea oraşului Santiago de Nueva Extremadura. După slujbă şi după sfânta împărtăşanie, s-a trecut la ritul latin al marcării perimetrului cetăţii. Cum ne lipseau perechea de boi şi plugul, am făcut-o cu ajutorul cailor. Păşeam într-o procesiune lentă, purtând în frunte imaginea Sfintei Fecioare. Valvidia era atât de emoţionat, că-i curgeau lacrimile, şi nu era singurul: jumătate din bravii soldaţi plângeau.

Două săptămâni mai târziu, şeful nostru de şantier, un chior pe nume Gamboa, a proiectat schema clasică a oraşului. Mai întâi a stabilit locul pieţei mari şi al copacului dreptăţii, adică al spânzurătorii. Apoi, cu ajutorul unei sfori şi al unei rigle, a desenat străzile paralele şi perpendiculare, împărţite în cvartale de o sută treizeci şi opt de prăjini fiecare şi optzeci de grupuri de case, fiecare împărţit în patru părţi egale. Primii stâlpi bătuţi în pământ au fost destinaţi bisericii din piaţa mare. „Într-o zi capela asta modestă va fi o adevărată catedrală”, a promis cu glasul tremurându-i de emoţie González de Marmolejo. Pentru noi, Pedro a ales zona de la nord de piaţă şi a repartizat locurile

de casă după rangul şi gradul de loialitate al căpitanilor şi soldaţilor. Cu ai noştri *yanaconas* şi ajutaţi de indienii de acolo, care au venit din proprie iniţiativă, am purces la ridicarea caselor din lemn şi chirpici, cu acoperişuri de paie (mai târziu am făcut şi ţigle), cu ziduri groase şi ferestre şi uşi înguste, ca să ne putem apăra în caz de atac şi să păstrăm o temperatură plăcută. Ştiam de-acum că verile erau calde, uscate şi agreabile; am aflat că iarna avea să fie rece şi ploioasă. Chiorul Gamboa şi ajutoarele sale au trasat străzile, în vreme ce alţii dirijau grupurile de constructori. Fierarii făureau cuie, balamale, zăvoare, nituri şi colţare, zgomotul ciocanelor şi al joagărelor înceta doar noaptea şi în timpul slujbelor. Aerul mirosea a lemn proaspăt tăiat.

Aguirre, Villagra, Alderete şi Quiroga încercau să reorganizeze detaşamentul de soldaţi jerpeliţi şi slăbiţi de drumul cel lung. Valvidia şi experimentatul căpitan Monroy, care se lăuda cu talentele sale diplomatice, au încercat să ducă tratative cu băştinaşii. Sarcina mea era să mă ocup de răniţi şi bolnavi şi să fac ce-mi plăcea mie mai mult: să întemeiez. N-o mai făcusem niciodată, dar de cum s-a bătut primul par în piaţă, mi-am descoperit vocaţia şi de atunci nici c-am mai trădat-o: am fondat de atunci încoace spitale, biserici, mânăstiri, schituri, sanctuare, aşezări întregi, iar dacă mi-o fi dat să mai trăiesc vreau să creez şi un orfelinat, foarte necesar în Santiago, pentru că e ruşinos să vezi atâţia copii nenorociţi pe străzi, exact ca în Extremadura de pe vremuri. Pământul e bun, roadele sale ar trebui să ajungă pentru toţi. Aşa că mi-am îndeplinit cu tenacitate vocaţia de întemeietoare, ocupaţie care în Lumea Nouă corespunde femeilor. Bărbaţii construiesc doar aşezări provizorii, în care să stea femeile şi copiii în timp ce ei continuă să se războiască cu indigenii. Patru decenii de morţi, sacrificii, înverşunare şi trudă aveau să treacă până când Santiago să ajungă la vigoarea de acum. Nu pot uita vremurile în care era doar o biată aşezare rudimentară, pe care o apăram cu ghearele şi cu dinţii. Am pus femeile şi pe cei cincizeci de *yanaconas* pe care mi-i cedase Rodrigo de Quiroga să confecţioneze

mese, scaune, paturi, saltele, cuptoare, războaie de ţesut, vase de lut ars, ustensile de bucătărie, îmbrăcăminte, feţe de masă, pături, să facă coteţe pentru păsări şi ţarcuri pentru animale, în fine, tot ce trebuie pentru o viaţă civilizată. Ca să fac economie de efort şi provizii, am stabilit un sistem prin care nimeni să nu rămână nemâncat. Se gătea o dată pe zi şi mâncarea se servea în blide de lemn pe nişte mese mari în piaţa mare, pe care Pedro a numit-o Piaţa Armelor, cu toate că n-aveam decât un singur tun ca s-o apărăm. Noi femeile găteam *empanadas,* fasole, cartofi, fierturi de porumb şi tocană din păsările sau iepurii vânaţi de indieni. Uneori aveam peşte şi scoici pe care indienii din vale le aduceau de pe coastă, dar miroseau urât. Fiecare contribuia la masa comună cu ce putea, la fel cum procedasem cu ani în urmă pe corabia lui Manuel Martín. Sistemul comunitar a avut darul de a uni oamenii şi de a pune capăt nemulţumirilor, cel puţin pentru o perioadă. Aveam mare grijă de animalele domestice: o găină se tăia extrem de rar, pentru că voiam să umplu curţile de păsări în decurs de un an. Porcii, găinile, gâştele şi lamele erau la fel de importante ca şi caii şi, desigur, mult mai importante decât câinii. Animalele suferiseră pe drum la fel ca oamenii, drept care fiecare ou şi fiecare pui constituiau un prilej de bucurie. Am făcut răsadniţe ca să pot planta primăvara următoare în locurile desemnate de Gamboa grâu, legume, fructe şi flori, căci nu se putea trăi fără flori, singurul lux al vieţii noastre aspre. Am încercat să imit felul în care semănau indienii din vale şi metoda lor de irigaţie, lăsând deoparte tipicul grădinilor din Plasencia, căci trebuia să mă adaptez terenului.

Să spun ceva despre porumb, sau *grâul indian,* fără de care n-am fi scos-o la capăt. Această cereală se semăna pe un pământ nepregătit şi nearat, era de ajuns să tai crăcile copacilor pentru ca soarele să încălzească locul. În lipsa plugurilor, pământul era zgâriat cu o piatră ascuţită, seminţele erau aruncate acolo şi creşteau singure. Ştiuleţii copţi puteau rămâne săptămâni în şir pe plantă fără să putrezească, se desprindeau de coceni fără să-i rupă, porumbul nu

trebuia prăşit sau vânturat. Era aşa de uşor să-l cultivi şi recolta era atât de bogată, că hrănea indienii şi spaniolii şi toată Lumea Nouă.

Valvidia şi Monroy s-au întors bucuroşi cu vestea că demersurile lor diplomatice avuseseră succes: Vitacura avea să ne facă o vizită. Don Benito ne-a reamintit că acest *curaca* îl trădase pe Almagro şi ne puteam aştepta la o nouă ticăloşie, dar asta nu ne-a dezarmat. Eram sătui de război. Bărbaţii şi-au lustruit coifurile şi armurile, piaţa a fost împodobită cu steaguri, caii au fost aşezaţi în cerc, ca să-i impresioneze pe indieni, am pregătit chiar şi muzică, cu instrumentele pe care le aveam. Ca măsură de precauţie, Valvidia a încărcat archebuzele şi l-a plasat pe Quiroga în fruntea unui grup de puşcaşi ascunşi, gata să acţioneze în caz de urgenţă. Vitacura a întârziat trei ore, conform protocolului incaş, după cum ne-a explicat Cecilia, împodobită cu pene de toate culorile, cu o mică secure în mână – simbol al rangului pe care-l purta – înconjurată de familie şi de o mică curte, în stilul nobilimii peruviene. Au venit neînarmaţi. Vitacura s-a întins într-un discurs interminabil şi complicat în *quechua,* Valvidia a răspuns cu o jumătate de oră de linguşeli în castiliană, în timp ce tălmacii se chinuiau să traducă în cele două limbi. Căpetenia a adus în dar câteva pepite de aur de provenienţă peruviană, mici obiecte de argint şi pături din lână de alpaca; de asemenea, s-a oferit să ne dea oameni care să ajute la ridicarea oraşului. În schimb, căpitanul general i-a dăruit câteva fleacuri aduse din Spania şi pălării, foarte apreciate printre indienii *quechua.* Le-am servit o masă copioasă şi bine stropită cu rachiu şi *maday,* o băutură tare făcută din porumb fermentat.

— Se găseşte aur pe aici? a întrebat Alonso de Monroy, vorbind în numele tuturor bărbaţilor, care numai la asta se gândeau.

— Aur nu, dar în munţi e o mină de argint, a răspuns Vitacura.

Vestea i-a bucurat pe soldaţi, dar Valvidia s-a întunecat. Seara, în timp ce ceilalţi făceau planuri cu argintul pe care încă nu-l aveau, Pedro se jeluia. Eram

în curtea noastră, în cortul de la Pizarro, căci încă nu ridicasem zidurile şi nici acoperişul casei, şi ne bălăceam în cada cu apă rece, ca să ne răcorim după arşiţa zilei.

— Mare ghinion cu mina aia de argint, Inés! Aş prefera ca ţara asta să fie săracă, aşa cum se spunea. Eu am venit să întemeiez un popor care să muncească şi să aibă principii sănătoase, nu vreau să fie corupt de dorinţa îmbogăţirii uşoare.

— Rămâne de văzut dacă mina asta chiar există.

— Sper să nu, oricum, va fi cu neputinţă să-i împiedicăm s-o caute…

Şi aşa a fost. A doua zi soldaţii deja se împărţiseră în mai multe grupuri ca să exploreze regiunea în căutarea minei blestemate. Exact ce aşteptau duşmanii: să ne despărţim în grupuri mici.

Căpitanul general a desemnat primul consiliu comunal, i-a numit ca primari pe cei mai credincioşi camarazi ai săi şi s-a apucat să repartizeze pământ, şaizeci de proprietăţi, împreună cu indienii care să-l lucreze, celor mai marcanţi membri ai expediţiei. Mi s-a părut o decizie pripită să împarţi pământ şi proprietăţi pe care încă nu le aveam, mai ales că nu cunoşteam încă adevărata întindere şi bogăţie a ţării Chile, dar aşa se face mereu: înfigi un steag, iei în stăpânire un teritoriu cu cerneală şi hârtie, şi abia după aceea se pune problema să transformi cuvintele în fapte, iar pentru asta trebuie să-i jefuieşti pe indieni şi să-i pui şi să trudească pentru noii stăpâni. Cu toate acestea, m-am simţit deosebit de onorată pentru că Pedro m-a tratat ca pe căpitanul său cel mai de vază şi mi-a dat bucata cea mai mare de pământ, argumentând că înfruntasem tot atâtea primejdii precum soldaţii cei mai viteji, salvasem expediţia în repetate rânduri, iar dacă munca e grea pentru un bărbat, cu atât mai grea e pentru o femeie fragilă. Eu numai fragilă nu eram, firește, însă nimeni n-a avut nicio obiecţie, cel puţin nu una căreia să-i dea şi glas. Doar Sancho de la Hoz a profitat de situaţie pentru a aţâţa spiritele răzvrătiţilor. Mă gândeam că, dacă într-o bună zi aceste proprietăţi fantastice ar fi devenit

realitate, eu, o femeie modestă din Extremadura, aş fi ajuns una dintre cele mai bogate proprietărese din Chile. Ce s-ar mai fi bucurat maică-mea!

În câteva luni, oraşul s-a ivit pur şi simplu din pământ, ca prin minune. La sfârşitul verii erau deja ridicate multe case solide, se plantaseră şiruri de copaci ca să avem umbră şi păsări pe străzi, oamenii culegeau primele legume din grădini, animalele păreau sănătoase, adunaserăm provizii pentru iarnă. Acest belşug îi irita pe indienii din vale, care pricepeau limpede că nu eram doar în trecere. Se aşteptau, pe bună dreptate, să vină şi alţi *huincas* ca să le ia pământul şi să-i transforme în şerbi. Şi, în timp ce noi ne pregăteam să rămânem, ei se pregăteau să ne izgonească. Nu se arătau la faţă, dar auzeam tot mai des sunetele lugubre de *trutruca* şi de *pilloi,* un fluier făcut din oasele de la picioarele duşmanilor. Războinicii se fereau să fie văzuţi, în jurul oraşului Santiago nu umblau decât femei şi copii, totuşi noi eram în alertă. Don Benito pretindea că vizita lui Vitacura avusese un singur scop: să ne cunoască forţele militare. Precis că nu fusese impresionat, în ciuda etalajului teatral cu care fusese primit atunci. Pesemne că râdea comparând contingentul nostru restrâns cu miile de chilieni care stăteau la pândă prin pădurile din jur. El era un *quechua* din Peru, reprezentant al incaşilor, n-avea de gând să se amestece în conflictul dintre spanioli şi indienii din Chile. Dar, dacă izbucnea războiul, cel care avea de câştigat era el. Când doi se bat, al treilea câştigă, cum spunem noi în Plasencia.

Însoţită de Catalina, plecam la cumpărături prin împrejurimi, făcându-ne înţelese prin semne şi puţine cuvinte în *quechua.* Cumpăram astfel păsări şi *guanacos,* un soi de lame cu lână foarte bună, în schimbul unor mărunţişuri pe care le pescuisem în fundul cuferelor mele şi al serviciilor noastre de vindecătoare. Aveam mână bună la pus la loc oasele rupte, cauterizat răni şi moşit, lucru care ne-a ajutat. În cătunele indienilor am cunoscut două *machis* sau tămăduitoare, cu care Catalina a făcut schimb de

ierburi şi farmece şi care ne-au învăţat la ce sunt bune plantele chiliene, deosebite de cele din Peru.

Ceilalţi „doctori" din vale erau vrăjitori care scoteau cu mare zarvă goange din pântecele celor bolnavi. Făceau mici sacrificii şi speriau lumea cu pantomima lor, metodă ce dădea adesea rezultate excelente, după cum am constatat eu însămi. Catalina, care colaborase la Cuzco cu unul dintre aceşti *camascas,* l-a „operat" pe don Benito după ce toate celelalte metode dăduseră greş. Cu multă discreţie, ajutată de două indience tăcute din suita Ceciliei, l-am dus pe bătrân în pădure, unde Catalina a fost maestru de ceremonii. L-a adormit cu o fiertură de ierburi, l-a afumat şi s-a apucat să-i maseze rana de la coapsă, care nu se cicatrizase bine. Cât a mai trăit, omul povestea oricui stătea să-l asculte că văzuse cu ochii lui cum din rană ieşiseră şopârle şi şerpi, care-i otrăviseră piciorul şi cum s-a vindecat el perfect. A rămas şchiop, dar n-a murit de putreziciune, cum ne temeam. Evident că nu i-am spus că jivinele gata moarte le scotea Catalina din mânecă. „Dacă vrăjitoria vindecă, dă-i înainte", a fost de părere Cecilia.

Prinţesa aceasta, care era un fel de punte de legătură între cultura *quechua* şi a noastră, reuşise să creeze o reţea de informaţii cu ajutorul slujnicelor sale. Se dusese chiar în vizită la Vitacura, care căzuse în genunchi şi lovise pământul cu fruntea aflând că era sora mai mică a lui Inca Atahualpa. Cecilia a aflat cu această ocazie că în Peru lucrurile nu stăteau deloc bine, ba chiar se zvonea că Pizarro murise. M-am grăbit să-i spun lui Pedro, în mare taină.

— De unde ştii că e adevărat, Inés?

— Aşa pretind *chasquis,* nu ştiu dacă e sigur, dar ar trebui să-ţi iei nişte precauţii, nu crezi?

— Din fericire, Peru e departe.

— Da, dar ce se alege de împuternicirea ta dacă Pizarro moare? Eşti înlocuitor de guvernator.

— Dacă Pizarro moare, precis că Sancho de la Hoz şi ceilalţi îmi vor pune la îndoială legitimitatea.

— Cu totul altfel ar sta lucrurile dacă ai fi guvernator, nu-i aşa?

— Dar nu sunt, Inés.

Ideea a rămas plutind în aer. Pedro ştia că n-am să stau cu braţele încrucişate. Profitând de prietenia mea cu Rodrigo de Quiroga şi Juan Gómez, le-am sugerat că Valvidia trebuia să fie guvernator. Câteva zile mai târziu, în Santiago numai despre asta se vorbea, exact cum îmi făcusem socotelile. Atunci au început şi primele ploi de iarnă, râul Mapocho s-a umflat, a dat pe dinafară, proaspătul oraş s-a transformat într-o baltă de noroi, dar asta n-a împiedicat adunarea consiliului comunal, cu toată solemnitatea ei. Căpitanii care veniseră să-l desemneze guvernator pe Valvidia stăteau în glod până la glezne. Apoi au venit la noi să-i dea de ştire, iar el a fost atât de uluit, că m-am speriat. Poate că exagerasem crezând că-i ghicesc gândurile.

— Mă mişcă încrederea domniilor voastre, dar cred că e o hotărâre cam pripită. Nu ştim sigur dacă Marchizul Pizarro, căruia îi datorez atâtea, a murit. Nu pot să trec peste autoritatea sa. Îmi pare rău, bunii mei prieteni, dar nu pot primi înalta onoare pe care mi-o faceţi.

După ce au plecat, Pedro mi-a explicat că acţionase astfel ca să se apere dacă ar fi fost mai târziu acuzat că-l trădase pe Pizarro, dar că era convins că prietenii săi aveau să insiste. Într-adevăr, membrii consiliului au revenit cu o petiţie scrisă şi semnată de toţi locuitorii din Santiago. Argumentau că ne aflam foarte departe de Peru, cu mult mai departe încă de Spania, lipsiţi de comunicare, izolaţi la capătul lumii, drept care îl implorau pe Valvidia să le fie guvernator. Indiferent dacă Pizarro era viu sau mort, pe el îl doreau să ocupe acest post. De trei ori au insistat, până când i-am suflat lui Pedro că se lăsase rugat destul, prietenii săi se puteau plictisi şi puteau să numească pe altul: auzisem de la indiencele mele că erau câţiva onorabili căpitani care ar fi fost fericiţi să fie guvernatori. Abia atunci a catadicsit el să primească: dacă îl rugau cu toţii, nu se putea opune, glasul poporului e glasul Domnului, aşa că se pleca plin de umilinţă în faţa dorinţei generale de a o sluji cât mai bine pe Majestatea Sa et caetera. S-a întocmit

documentul care-l punea la adăpost de orice acuzaţie viitoare şi astfel a fost numit primul guvernator al Chilelui prin decizie populară, nu prin decret regal. Valvidia l-a desemnat pe Monroy guvernator adjunct, iar eu am ajuns Guvernatoare, chiar aşa, cu majusculă, rang pe care lumea mi l-a încredinţat timp de patruzeci de ani. Acum, practic vorbind, dincolo de onoare asta a însemnat o mare responsabilitate. Am devenit mama micii noastre aşezări, trebuind să veghez la bunăstarea tuturor, de la Pedro de Valvidia până la ultima găină din coteţ. N-aveam o clipă de răgaz, eram ocupată cu lucrurile mărunte de zi cu zi, mâncare, îmbrăcăminte, semănături, animale. Norocul meu e că niciodată n-am avut nevoie de mai mult de trei sau patru ore de somn, aşa că îmi rămânea mai mult timp decât celorlalţi. Mi-am propus să învăţ numele tuturor soldaţilor şi indienilor, le-am dat de înţeles că uşa mi-era deschisă ca să-i primesc şi să le ascult frământările. Am avut grijă să nu existe pedepse nedrepte sau exagerate, mai ales în cazul indienilor; Pedro avea încredere în dreapta mea judecată şi, în general, mă asculta înainte de a hotărî o sentinţă. Cred că între timp majoritatea soldaţilor mă iertaseră pentru întâmplarea tragică cu Escobar şi mă respectau, căci îi vindecasem pe mulţi de fierbinţeală şi răni, îi hrănisem la masa comună şi-i ajutasem să-şi aranjeze locuinţele.

Zvonul morţii lui Pizarro nu s-a adeverit, însă a fost profetic. Pe atunci, în Peru situaţia era calmă, dar o lună mai târziu un mic grup de „chilieni zdrenţăroşi”, adică foşti soldaţi din expediţia lui Almagro, au dat buzna în palatul Marchizului Guvernator şi l-au căsăpit cu lovituri de cuţit. Doar doi slujitori au sărit să-l apere, curtezanele şi gărzile au şters-o sărind de pe balcoane. Locuitorii Oraşului Regilor n-au regretat cele petrecute, se săturaseră până peste cap de excesele fraţilor Pizarro, şi-n mai puţin de două ore Marchizul a fost înlocuit cu fiul lui Diego de Almagro, un tinerel lipsit de orice experienţă, care cu o zi în urmă n-avea bani nici de mâncare şi, peste noapte, se trezise stăpânul unui imperiu fabulos. După

câteva luni, când vestea a ajuns în Chile, Valvidia era de-acum sigur pe postul său de guvernator.

— Zău că eşti o vrăjitoare, Inés, a şoptit Pedro atunci, înfiorat.

În timpul iernii, ostilitatea indienilor din vale a devenit tot mai vădită. Pedro a poruncit ca nimeni să nu părăsească oraşul fără un motiv temeinic şi fără protecţie. S-au terminat drumurile mele la vindecătoarele *machis* şi la piaţă, dar Catalina cred că nu rupsese contactul cu satele, pentru că noaptea nu mai era de găsit. Cecilia a aflat că Michimalonko se pregătea să ne atace, momindu-şi războinicii cu promisiunea de a le dărui caii şi femeile din Santiago. Oastea lui sporea, erau de-acum şase *toquis* împreună cu oamenii lor în fort *(pukara)* şi nu aşteptau decât momentul potrivit.

După ce a aflat aceste lucruri de la Cecilia, Pedro s-a sfătuit cu căpitanii şi a hotărât să preia iniţiativa. Grosul soldaţilor au rămas să apere oraşul, el a plecat cu Alderete, Quiroga şi un detaşament format din cei mai buni soldaţi să-l înfrunte pe Michimalomko la el acasă. *Pukara* era o construcţie de lut, piatră şi lemn, împrejmuită de un gard des făcut din trunchiuri de copac, şi părea să fi fost ridicată rapid, pentru a asigura o apărare vremelnică. În plus, se afla într-un loc expus şi prost apărat, astfel că spaniolii s-au putut lesne apropia pe timp de noapte şi i-au dat foc. Au aşteptat afară ieşirea războinicilor sufocaţi de fum şi i-au masacrat pe mulţi dintre ei. Indigenii au fost repede înfrânţi, au fost capturaţi mai mulţi *caciques,* printre care Michimalomko însuşi. Au fost aduşi pe jos, legaţi de armăsarii căpitanilor care-i trăgeau după ei, loviţi şi batjocoriţi, însă mândri. Alergau pe lângă cai fără să dea semne de teamă sau oboseală. Erau scunzi dar bine legaţi, cu mâini şi picioare mici, laţi în spate şi mergeau cu pieptul înainte. Pletele lor negre erau împletite cu şnururi colorate, pe faţă se vopsiseră în galben şi albastru. Am aflat atunci că Michimalonko avea şaptezeci de ani bătuţi pe muchie, dar nu îi dădeai vârsta asta, nu-i lipsea niciun dinte şi era sprinten ca un băieţandru. Cei din neamul

mapuche care nu mor în accidente sau războaie pot trăi în condiţii excelente chiar mai mult de o sută de ani. Sunt puternici, viteji şi îndrăzneţi, rezistă la frig, la foame, la zăpuşeală. Guvernatorul a ordonat să fie închişi şi puşi în lanţuri în coliba destinată să le fie închisoare, căpitanii propuneau să-i supună la cazne ca să mărturisească dacă în regiune erau într-adevăr mine de aur, în caz că Vitacura minţise.

— Cecilia zice că e inutil să-i torturezi, un *mapuche* nu vorbeşte niciodată. Au încercat-o şi incaşii, şi nu o dată, dar nici măcar femeile sau copiii nu cedează la chinuri, i-am spus lui Pedro în aceeaşi seară, în timp ce-l ajutam să-şi lepede armura şi hainele, ţepene de atâta sânge închegat.

— Atunci, aceşti *toquis* vor servi drept ostatici.

— Se spune că Michimalonko e un om tare mândru…

— Şi la ce-i foloseşte, că doar e în lanţuri?

— Dacă nu vrea să vorbească cu forţa, poate c-o s-o facă din vanitate, doar ştii cum sunt bărbaţii…

A doua zi Pedro s-a apucat să-l interogheze pe Michimalonko într-un mod atât de ciudat, că nimeni n-a priceput unde naiba voia să ajungă. A început prin a cere să fie dezlegat şi să primească o locuinţă separată, departe de ceilalţi prizonieri, unde cele mai frumoase trei indience dintre slujnicele mele l-au spălat şi l-au îmbrăcat cu straie curate, de preţ, i-au servit o masă copioasă şi cât rachiu *muday* a dorit. Valvidia a trimis după el o escortă de onoare şi l-a primit în clădirea sfatului comunal, împodobită cu steaguri, în prezenţa căpitanilor în armuri sclipitoare şi panaşuri fine. Eram şi eu de faţă, îmbrăcată în rochia de catifea de culoarea ametistului, singura care-mi mai rămăsese, căci pe celelalte le lepădasem în deşertul din nord. Michimalonko mi-a aruncat o privire apreciativă, nu ştiu dacă m-a recunoscut în bătăioasa care-l înfruntase cu sabia ridicată. Fuseseră aduse două scaune identice, unul pentru Valvidia, celălalt pentru *toqui.* Era şi o „limbă”, adică un tălmaci, dar ştiam că limba *mapudungu* nu se poate traduce, căci acest limbaj poetic se creează pe măsură ce se rosteşte, cuvintele se schimbă, curg, se adună şi

se desfac, totul e mişcare pură, de aceea nici nu se poate scrie. Dacă încerci să-l traduci cuvânt cu cuvânt, nu se înţelege nimic. „Limba” nu putea să ne dea decât cel mult o idee generală. Plin de respect şi solemnitate, Valvidia şi-a exprimat admiraţia faţă de curajul lui Michimalonko şi al războinicilor săi; acesta a răspuns la fel de elogios şi astfel, dintr-o linguşeală în alta, Pedro l-a condus pe drumul negocierii, în timp ce căpitanii asistau la întreaga scenă perplecşi. Bătrânul era mândru că poate discuta de la egal la egal cu inamicul cel puternic, unul dintre bărboşii care cauzaseră însăşi prăbuşirea imperiului Marelui Inca. N-a trecut mult şi a început să se laude cu poziţia, stirpea, tradiţiile sale, cu numărul de luptători şi de neveste, care depăşeau cifra de douăzeci, dar mai era loc şi pentru altele, chiar şi pentru vreo *chinura* spanioloaică. Valvidia l-a informai că Atahualpa umpluse o încăpere întreagă, până în tavan, cu aur, ca preţ de răscumpărare; cu cât mai important e prizonierul, cu atât mai mare e răscumpărarea, a mai adăugat el. Michimalonko a rămas pe gânduri, neîntrerupt de nimeni, întrebându-se pesemne de ce le-o plăcea atât de mult metalul ăsta spaniolilor, căci lor numai belele le adusese, după ce ani în şir îl plătiseră Marelui Inca drept tribut. Iată însă că, pe neaşteptate, i se găsea un folos: îşi putea plăti răscumpărarea. Dacă Atahualpa umpluse o încăpere cu aur, el nu putea rămâne mai prejos. Drept care s-a ridicat drept ca o prăjină, s-a lovit cu pumnii în piept şi a spus cu glas răspicat că în schimbul libertăţii era dispus să le dea acestor *huincas* singura mină din regiune, o spălătorie de nisipuri aurifere numită Marga-Marga, başca o mie cinci sute de oameni care să muncească acolo.

Aur! O mare veselie a cuprins oraşul, în fine, aventura cuceririi Chilelui căpăta un sens pentru aceşti bărbaţi. Pedro a pornit pe dată cu un detaşament bine înarmat şi cu Michimalonko alături, călare pe frumosul roib pe care i-l dăruise. Ploua cu găleata, erau uzi până la piele şi dârdâiau, dar erau foarte bine dispuşi, în timp ce în tot Santiagoul răsunau ţipetele furioase ale celorlalţi *toquis* pe care

Michimalonko îi trădase şi care rămăseseră înlănţuiţi de pari. Fluierele *trutrucas* confecţionate din trestie răspundeau din pădure blestemelor şefilor păcăliţi.

Lăudărosul Michimalonko i-a condus printre coline până la vărsarea unui râu în apropierea coastei, la vreo treizeci de leghe de Santiago, iar de acolo la un pârâu unde se afla spălătoria de aur, care fusese exploatată ani în şir fără alt scop decât cel de a satisface lăcomia Marelui Inca. Conform promisiunii, a pus o mie cinci sute de suflete la dispoziţia lui Valvidia, dintre care mai bine de jumătate s-au dovedit a fi femei, ceea ce era logic, căci la indigenii chilieni munca o fac femeile, bărbaţii se ocupă cu discursurile şi cu treburile care cer muşchi, precum războaiele, înotul şi jocul cu mingea. Bărbaţii repartizaţi de Michimalonko abia se mişcau, căci nu li se părea demn să cearnă cât era ziua de lungă nisipul printr-o sită, însă Pedro a presupus că vătafii negri aveau să-i pună pe jar cu nişte lovituri de bici. Trăiesc de mulţi ani în Chile şi ştiu că n-are sens să încerci să-i transformi pe indienii *mapuche* în sclavi: ori mor, ori fug. Nu au stofă de şerbi, nu pricep ideea de muncă, cu atât mai puţin de ce trebuie să speli nisipul la râu ca să dai aurul cuceritorilor. Trăiesc din pescuit, vânătoare, culegând fructe, din ceea ce seamănă şi din animalele lor domestice, posedă doar ceea ce pot duce cu ei, aşa că la ce bun să suporte biciul? Din teamă? Nu cunosc frica. Apreciază în primul rând curajul, apoi reciprocitatea – îmi dai, îţi dau – aplicată cu dreptate. Nu au închisori, alguazili, nici alte legi decât cele fireşti; pedeapsa e şi ea ceva firesc, cine face ceva rău riscă să păţească la fel. Aşa se petrec lucrurile în Natură, de ce-ar fi altfel în cazul oamenilor. De patruzeci de ani se războiesc cu noi, timp în care au învăţat să tortureze, să fure, să mintă şi să înşele, dar am aflat că între ei domneşte pacea. Femeile menţin o reţea de relaţii care unesc clanurile, chiar pe cele aflate la sute de leghe depărtare. Până să înceapă războiul se vizitau adesea, călătoria era lungă, întâlnirile ţineau câteva săptămâni şi în acest timp legăturile şi limba *mapudungu* se întăreau, se spuneau poveşti, se dansa, se bea, se puneau la cale căsătorii.

O dată pe an, triburile se adunau pe un câmp deschis pentru un „Nguillatún”, când era invocat Dumnezeul Oamenilor, Ngenechén, şi era cinstită zeiţa abundenţei, fecunda şi fidela mamă a poporului *mapuche.* Li se pare o lipsă de respect să-l deranjezi pe Dumnezeu în fiecare duminică, aşa cum facem noi; o dată pe an e suficient. Căpeteniile lor, *toquis,* se bucură de o autoritate relativă: nu sunt obligaţi să-i asculte, responsabilitatea lor reprezintă privilegiul lor. Aşa descrie Alonso de Ercilla y Zuniga felul în care sunt aleşi:

Nu depinde de rangul lor, de moştenire
sau avere, de familia în care s-au născut,
ci de puterea braţului, de vitejie,
asta contează în alegerea lor,
asta-i face să aibă valoare, putere,
asta dă greutate unui om.

Când am ajuns noi în Chile, nu ştiam nimic despre neamul *mapuche,* credeam c-o să ne fie uşor să-i supunem, aşa cum făcuserăm cu popoare mult mai civilizate decât aceştia, cu aztecii şi incaşii. Ne-au trebuit mulţi ani să înţelegem că ne înşelaserăm amarnic. Războiului nu i se întrevede sfârşitul: dacă torturăm un *toqui,* apare imediat altul, dacă exterminăm un trib până la ultimul om, din pădure răsare imediat altul. Noi vrem să întemeiem oraşe şi să prosperăm, să trăim decent şi împlinit, pe când ei nu-şi doresc decât libertatea.

Pedro a lipsit câteva săptămâni bune, căci în afară de organizarea minei se hotărâse să înceapă construirea unei bergantine pentru a stabili legătura cu Peru; nu puteam sta izolaţi la capătul pământului, înconjuraţi doar de nişte sălbatici în fundul gol, cum se exprima Francisco de Aguirre cu atâta sinceritate. A găsit deci o plajă largă cu nisip auriu, înconjurată de păduri ai căror copaci aveau lemnul solid şi rezistent la apă. Acolo l-a instalat pe singurul dintre oamenii săi care avea cât de cât noţiuni maritime,

împreună cu o mână de soldaţi, câţiva vătafi, indieni de corvoadă, plus alţii, daţi de Michimalonko.

— Aveţi un proiect pentru corabia asta, domnule Guvernator? a întrebat presupusul expert.

— Doar n-o să-mi spui că ai nevoie de proiect pentru un lucru atât de simplu, l-a sfidat Valvidia.

— Păi, vedeţi, Excelenţă, eu n-am mai construit corăbii…

— Atunci roagă-te să nu se scufunde, amice, pentru că vei însoţi echipajul care va face prima călătorie, şi-a luat Pedro rămas-bun, extrem de mulţumit.

Era pentru prima dată când ideea aurului îl entuziasma şi pe el, îşi imagina ce mutră aveau să facă cei din Peru aflând că Chile nu era atât de sărac precum se spunea. Urma să le trimită o mostră de aur cu propria sa corabie, care avea să facă senzaţie, ceea ce va atrage precis noi colonişti. Santiago va deveni primul dintr-o serie de oraşe prospere şi populate. Aşa cum promisese, l-a pus în libertate pe Michimalonko, despărţindu-se de el cu cel mai mare respect. Indianul a plecat în galop pe noul său armăsar, ascunzându-şi râsul.

Dintr-una din excursiile sale de evanghelizare, care până atunci nu dăduseră niciun rezultat, căci localnicii din vale se arătau cât se poate de indiferenţi faţă de avantajele creştinismului, capelanul González de Marmolejo s-a întors cu un băiat. Îl găsise rătăcind pe malul râului Mapocho, slab, jegos şi plin de urme de sânge uscat. În loc s-o ia la goană, aşa cum obişnuiau să facă indienii când îl vedeau apărând în sutana unsuroasă şi cu crucea ridicată, copilul l-a urmat ca un căţeluş, fără un cuvânt, cu ochii arzători pironiţi asupra călugărului. „Pleacă de aici, copile, marş!”, îl gonea capelanul, gata să-i ardă una cu crucea, dar băiatul a venit după el până la Santiago. În lipsă de altceva mai bun, mi l-a adus acasă.

— Ce să fac cu el, părinte? N-am timp de crescut copii, am ripostat, căci nu-mi convenea să prind drag de o odraslă a duşmanului.

— Casa ta e cea mai bună din oraş, Inés, o să se simtă bine, sărăcuţul…

— Bine, dar…

— Ai uitat de ce porunceşte legea Domnului? Să-i hrănim pe cei flămânzi, să-i îmbrăcăm pe cei goi…

— Nu-mi aduc aminte de porunca asta, dar dacă spuneţi…

— Pune-l să aibă grijă de porci şi găini, e tare docil.

M-am întrebat de ce nu-l lua la el, că doar avea casă şi ibovnică, de ce nu şi-l făcea ţârcovnic, însă am acceptat pentru că-i datoram multe capelanului, care de bine de rău mă instruia. Puteam citi singură una din cele trei cărţi pe care le avea Pedro, *Amadis,* ceva foarte romantic. Pentru celelalte două încă n-aveam curaj, *Cidul,* numai bătălii, şi *Enchiridion Militis Christiani,* a lui Erasmus, un manual pentru soldaţi care nu mă interesa defel. Capelanul avea mai multe cărţi, care precis că erau interzise de Inchiziţie şi pe care speram să ajung să le citesc într-o bună zi. Aşa că a rămas la noi copilandrul. Împreună cu Catalina l-am spălat, constatând că ceea ce socotisem noi a fi sânge uscat nu era decât noroi; în afară de nişte zdrelituri şi vânătăi, era nevătămat. Să fi avut unsprezece sau doisprezece ani, i se vedeau coastele, dar era puternic, cu o coamă de păr negru, ţeapăn de murdărie, şi aproape gol. Când am încercat să-i scoatem amuleta pe care o purta la gât, prinsă de o fâşie de piele, a dat să ne muşte. Am uitat repede de el, ocupată cum eram cu treburile, dar două zile mai târziu Catalina mi-a adus aminte de el, spunându-mi că nu se clintise din curtea păsărilor şi nu mâncase nimic.

— Ce făceam cu el, coniţă?

— Să se întoarcă la ai lui, e cel mai bine.

M-am dus să-l văd, l-am găsit nemişcat, ca sculptat într-un lemn, cu ochii lui negri aţintiţi spre munţi. Aruncase cât colo pătura pe care i-o dădusem, păreau să-i placă frigul şi burniţa iernii. I-am explicat prin semne că putea să plece, dar nu s-a mişcat.

— Nu vrei să pleci, vrei să şezi, ce facem, coniţă?

— Să stea, atunci.

— Şi cine păzeşte la sălbaticul asta, coniţă? Asta *mapuche* numai hoţi la ei.

— E doar un copil, Catalina. N-are ce face aici, o să plece el până la urmă.

I-am întins o turtă de porumb, nici nu s-a uitat la ea, dar când i-am adus apă, a băut un chiup întreg cu sorbituri ca de lup. L-am îmbrăcat cu un poncho şi cu nişte nădragi de adult, legaţi la mijloc cu o sfoară, i-am cusut ceva pe măsură, l-am tuns şi l-am despăducheat. A doua zi a început să mănânce cu lăcomie, în curând a părăsit curtea şi-a început să umble prin casă, pe urmă prin oraş, rătăcind ca o fantomă. Îl interesau mai mult animalele decât oamenii, iar acestea îi răspundeau pe măsură: caii îi mâncau din mână, chiar şi câinii dresaţi să atace indienii dădeau din coadă când îl vedeau. La început era gonit de peste tot, nimeni n-avea nevoie de un pui de indian atât de ciudat în casa lui, nici măcar bunul capelan, care propovăduia principiile creştine, dar apoi s-au obişnuit cu el şi copilul a devenit de-a dreptul invizibil, intra şi ieşea din case, tăcut şi atent. Indiencele îi dădeau bunătăţi, chiar şi Catalina l-a acceptat, deşi fără entuziasm.

Atunci s-a întors şi Pedro, ostenit de lungul drum călare, dar foarte mulţumit: aducea primele pepite de aur de bună calitate, scoase din râu. Primul lucru pe care l-a făcut, înainte de a sta de vorbă cu ofiţerii săi, a fost să mă ia pe după mijloc şi să mă ducă în pat. M-a sărutat şi a suspinat: „Chiar că eşti sufletul meu, Inés”. Mirosea a cal şi a sudoare, dar niciodată nu mi s-a părut mai arătos, mai puternic, mai al meu. Mi-a mărturisit că-i fusese dor de mine, că de fiecare dată îi era tot mai greu să plece de lângă mine, chiar dacă pentru doar două zile, că atunci când nu eram împreună visa urât, avea presimţiri rele, se temea că n-o să mă mai vadă. L-am dezbrăcat ca pe un copil, l-am spălat cu o cârpă udă, i-am sărutat pe rând cicatricele, de la cea mare de la şold şi sutele de linii care-i brăzdau braţele şi picioarele, până la cea mică, în formă de stea, de pe tâmplă, rămasă de la o căzătură pe care o luase când era doar un băieţel. Am făcut dragoste pe îndelete cu o tandreţe nouă, ca doi bunici. Pedro era atât de zdrobit de săptămânile astea de trudă, că s-a lăsat în seama mea cu o moliciune de

fecioară. Urcată peste el, iubindu-l fără grabă, ca să-i prelungesc plăcerea, i-am admirat chipul nobil la lumina lumânării, fruntea lată, nasul puternic, buzele feminine. Ţinea ochii închişi şi zâmbea blajin, dăruit pe de-a-ntregul, părea tânăr şi vulnerabil, foarte diferit de bărbatul oţelit şi ambiţios care plecase în fruntea soldaţilor în urmă cu mai multe săptămâni. Noaptea, mi s-a părut la un moment dat că zăresc într-un colţ silueta micului *mapuche,* dar poate că era doar un joc de umbre.

A doua zi, întorcându-se de la discuţia cu sfatul comunal, Pedro m-a întrebat cine era micul sălbatic. I-am spus că mă căptuşise cu el capelanul şi că bănuiam că era orfan. Pedro l-a chemat, l-a cercetat din cap până-n picioare şi a fost mulţumit, poate că-şi amintea că fusese la fel la vârsta lui, tot aşa de mândru şi nesupus. Cum băiatul nu vorbea spaniola, a trimis după o „limbă".

— Spune-i că poate să rămână la noi, cu condiţia să devină creştin. Se va numi Felipe. Îmi place numele ăsta, dacă aş avea un băiat, aşa l-aş boteza. De acord?

Copilul s-a arătat de acord. Pedro a adăugat că, dacă-l prinde furând, întâi o să-l biciuiască, apoi o să-l gonească din oraş; şi putea să se considere norocos, căci alţii i-ar tăia mâna dreaptă cu securea. De acord? Băiatul a fost din nou de acord, pe muteşte şi cu expresie mai curând ironică decât speriată. L-am rugat pe tălmaci să-i propună un târg: dacă mă învăţa limba lui, aveam să-l învăţ şi eu castiliana. Felipe era total neinteresat, dar Pedro a plusat: dacă mă învăţa *mapudungu,* va avea voie să aibă grijă de cai. Atunci chipul copilului s-a luminat tot şi din clipa aceea l-a adorat pe Pedro, căruia îi spunea Taita. Mie îmi spunea ceremonios *chiñura,* un fel de „señora", bănuiesc. A rămas aşa. Felipe s-a dovedit a fi un învăţător bun, iar eu, o elevă norocoasă, căci graţie lui am ajuns să fiu singura *huinca* în stare să se înţeleagă cu poporul *mapuche,* dar asta avea să-mi ia aproape un an. Zic eu „să se înţeleagă cu poporul *mapuche",* dar asta e fantezie curată: n-o să ne înţelegem nicicând, s-au adunat prea multe supărări între noi.

Eram abia la jumătatea iernii când au venit în galopul cailor doi dintre soldaţii lăsaţi de Pedro la Marga-Marga. Istoviţi, răniţi, uzi de ploaie şi plini de sânge, cu caii gata să crape sub ei, ne aduceau vestea că la mină indienii lui Michimalonko se răsculaseră şi uciseseră mulţi *yanaconas,* pe vătafii negri şi aproape pe toţi soldaţii spanioli; doar ei doi scăpaseră cu viaţă. Din tot aurul strâns nu mai rămăsese nici măcar o pepită. Îi omorâseră pe ai noştri şi pe plaja Concón, trupurile hăcuite zăceau pe nisip, din viitoarea corabie nu mai era decât o grămadă de scânduri arse. Pierduserăm cu totul douăzeci şi trei de soldaţi şi un număr nedeterminat de *yanaconas.*

— Blestematul ăsta de Michimalonko, indianul dracului! Am să-l trag în ţeapă! a urlat Pedro de Valvidia.

N-am apucat să digerăm bine neplăcuta veste, că au sosit Villagra şi Aguirre şi ne-au confirmat ceea ce iscoadele Ceciliei spuseseră mai de mult: mii de indieni soseau în vale. Veneau în grupuri mici, bărbaţi înarmaţi şi vopsiţi în culorile războiului. Se ascundeau prin păduri, în munţi, sub pământ, chiar şi în nori. Ca de obicei, Pedro a decis că atacul e cea mai bună apărare, a ales patruzeci de soldaţi despre al căror curaj nu încăpea nicio îndoială şi a doua zi în zori au pornit în goana cailor să-i înveţe minte pe cei de la Marga-Marga şi Concón.

Noi am rămas la Santiago, absolut descumpăniţi şi vulnerabili. Cuvintele lui Aguirre ne defineau perfect situaţia: în fundul lumii şi înconjuraţi de sălbatici în pielea goală. N-aveam nici aur, nici corabie, dezastrul era total. Capelanul González de Marmolejo ne-a chemat la slujbă şi ne-a tras o predică exaltată despre credinţă şi curaj, dar n-a reuşit să ridice moralul populaţiei înspăimântate. Sancho de la Hoz a profitat de situaţie pentru a arunca pe umerii lui Valvidia vina pentru toate acestea, sporind cu încă cinci numărul susţinătorilor săi, printre aceştia şi nefericitul Chinchilla, unul din cei douăzeci care se alăturaseră expediţiei în Copiapó. Omul nu-mi plăcuse niciodată, era prefăcut şi laş, însă nu mi-l imaginam şi prost grămadă. Ideea nu era originală – Valvidia trebuia

asasinat – numai că, de data asta, conjuraţii nu mai aveau cele cinci pumnale identice, acestea erau bine păstrate în fundul unuia dintre cuferele mele. Atât de sigur a fost Chinchilla de genialitatea planului, că a băut peste măsură, s-a deghizat în paiaţă, a luat nişte clopoţei şi s-a dus în piaţă unde s-a apucat să-l imite pe Guvernator. Fireşte că Juan Gómez l-a arestat imediat; nici nu i-a arătat bine instrumentele cu care avea să fie supus la cazne şi părţile corpului pe care avea să i le aplice, că Chinchilla a făcut pe el de frică şi i-a turnat pe loc pe ceilalţi conspiratori.

Pedro s-a întors şi mai grăbit decât plecase: cei patruzeci de viteji n-ar fi putut face nimic împotriva numărului neaşteptat de mare de indieni care se adunau în vale. Reuşise doar să-i salveze pe bieţii *yanaconas* care supravieţuiseră masacrului de la Marga-Marga şi Concón şi pe care-i găsise ascunşi în desiş, tremurând de frig, foame şi groază. S-au ciocnit cu nişte grupuri inamice, pe care au reuşit să le pună pe fugă şi, graţie norocului care până atunci nu-l părăsise, a mai făcut şi trei prizonieri pe care i-a adus la Santiago. Aveam acum şapte ostatici.

O aşezare omenească nu e adevărată dacă n-are naşteri şi morţi, dar, se vede treaba, aşezările spaniole aveau nevoie şi de execuţii. Pe primele le-am avut chiar în săptămâna aceea, după o judecată sumară şi furtunoasă, care i-a condamnat pe conjuraţi la moarte fără drept de apel. Chinchilla şi încă doi au fost spânzuraţi, trupurile le-au rămas în bătaia vântului şi la cheremul uriaşilor vulturi hoitari chilieni care s-au delectat preţ de mai multe zile pe dealul Sfânta Lucia. Un al patrulea a fost decapitat în închisoare: era de stirpe nobilă, nu putea muri de ştreang ca orice mitocan. Spre mirarea tuturor, Pedro l-a iertat încă o dată pe Sancho de la Hoz, principalul instigator la revoltă. De data asta, când am discutat între patru ochi, m-am opus hotărârii sale, căci nu mai erau valabile împuternicirile regale cu care venise, omul semnase un document prin care renunţa la statutul de cuceritor şi-l recunoştea pe Pedro drept unic guvernator al Chilelui. Fanfaronul ăsta ne făcuse destule necazuri. N-am aflat niciodată de ce-i mai

salvase o dată viaţa, Pedro a refuzat să-mi dea orice explicaţie, iar eu ştiam de-acum că era inutil să insist. Anul acela greu îl înrăise şi îl făcuse să-şi iasă tot mai des din ţâţâni. Aşa că m-am resemnat şi mi-am ţinut gura.

În cel mai spectaculos peisaj al lumii, în străfundul selvei reci din sudul chilian, în tăcerea rădăcinilor, copacilor şi crengilor înmiresmate, la poalele vulcanilor măreţi şi ale piscurilor cordilierei, lângă lacurile de culoarea smaraldului şi râurile învolburate de zăpada topită, triburile *mapuche* s-au adunat într-o ceremonie specială, într-un conclav la care au participat bătrâni, şefi de familie, *toquis, lonkos, machis,* războinici, femei şi copii.

Triburile au venit pe rând şi s-au adunat într-o poiană, imens amfiteatru situat pe o colină, pe care oamenii îl delimitaseră cu crengi de araucaria şi arbore de scorţişoară, copaci sfinţi. Erau familii care străbătuseră un drum lung, săptămâni întregi în ploaie, ca să ajungă la această întâlnire. Primii veniţi au ridicat colibele, *rukas,* atât de bine contopite cu natura înconjurătoare, încât nu le vedeai nici de la doi paşi. Următorii au făcut acoperişuri din frunze, *ramadas,* şi au întins pături de lână. Seara au pregătit mâncare pentru toţi, au băut *chicha,* dar cu măsură, ca să nu se îmbete. S-au pus la curent cu noutăţile prin relatări lungi, rostite pe un ton poetic şi solemn, repetând istoriile clanurilor care se transmiteau astfel de la o generaţie la alta. Vorbitul era lucrul cel mai important. În faţa fiecărei colibe ardea un foc, fumul se topea în ceaţa care se ridica din pământ în zori. Focurile mici luminau peisajul lăptos al dimineţii. Tinerii s-au întors de la râu, după ce se scăldaseră în apele îngheţate, şi şi-au vopsit chipurile în galben şi albastru, culorile războiului. Şefii *cacique* şi-au pus pe spate mantiile de lână albastră, neagră sau albă, şi-au atârnat de gât *toquicuras,* securile de piatră, simbolul puterii, s-au încununat cu pene de egretă, condor şi nandu, în timp ce *machis* ardeau ierburi aromatice şi pregăteau *rewe,* licoarea spirituală prin care ajungeai să intri în legătură cu Ngenechén.

Îţi oferim un strop de muday, *ca să ajungă la spiritul Pământului, care e tot timpul cu noi. Ngenechén a făcut* muday-ul, *a făcut Pământul, a făcut arborele de scorţişoară, a făcut iedul şi condorul.*

Femeile şi-au împletit părul cu fire de lână, albastră cele nemăritate, roşie cele căsătorite, şi-au pus hainele cele mai frumoase şi bijuteriile de argint, iar copiii, gătiţi şi ei, serioşi şi tăcuţi, s-au aşezat în semicerc. Bărbaţii alcătuiau un grup compact, parcă sculptat în lemn, erau superbi, numai muşchi, cu pletele negre prinse în şnururi împletite şi cu armele în mâini.

Ceremonia a început cu primele raze ale soarelui. Războinicii au alergat prin amfiteatru, strigând şi agitându-şi armele, în sunetele instrumentelor muzicale care aveau darul să alunge forţele răului. Tămăduitoarele *machis* au sacrificat câteva capre, nu înainte să le ceară permisiunea de a le oferi viaţa Domnului Dumnezeu. Au vărsat puţin sânge pe pământ, au smuls inimile, le-au afumat cu tutun, le-au tăiat în bucăţele şi le-au împărţit între *toquis* şi *lonkos,* care în acest fel au intrat în comuniune cu Pământul.

Stăpâne Ngenechén, acesta e sânge curat de animal, sângele tău, sângele pe care ni-l dai ca să trăim şi să ne putem mişca, Tată Dumnezeule, cu sângele acesta te rugăm să ne binecuvântezi.

Femeile au început să intoneze un cântec melancolic şi profund, bărbaţii s-au strâns în centrul amfiteatrului şi au dănţuit încet şi greoi, lovind pământul cu tălpile goale în sunetul tobelor *kultrunes* şi al fluierelor *trutrucas.*

Iar pe tine, Mamă a Oamenilor, te salutăm. Pământul şi oamenii sunt nedespărţiţi. Tot ce se întâmplă Pământului se întâmplă şi oamenilor. Mamă, te rugăm să ne dai putere, te rugăm să nu ne trimiţi prea multe ploi, ca să nu putrezească seminţele şi lâna, te rugăm să nu se cutremure pământul şi vulcanii să nu scuipe foc, căci se sperie vitele şi se îngrozesc copiii.

S-au dus şi femeile să danseze cu bărbaţii, agitându-şi braţele, capetele şi hlamidele, ca nişte păsări mari. În curând, efectul hipnotic al

instrumentelor muzicale a început să fie vizibil, picioarele loveau ritmic pământul ud, energia dansului a sporit şi, pe rând, au început să se audă urlete viscerale, repede contopite într-un singur strigăt prelung – *ooooooom, ooooooom* – care a stârnit ecouri în munţi, mişcând spiritul. Nimeni n-a scăpat de vraja acestui *ooooooom.*

Te rugăm, Stăpâne Dumnezeu, de pe acest pământ care e al nostru, să ne ajuţi, dacă vrei, iar dacă vrei, te rugăm în clipa asta să-ţi apleci urechea către noi. Te rugăm să nu ne laşi singuri să bâjbâim neajutoraţi în întuneric, să dai putere braţelor noastre ca să apărăm pământul strămoşilor noştri.

Apoi muzica şi dansul au contenit. Soarele dimineţii a străpuns norii, aurind ceaţa. Cel mai bătrân *toqui,* cu o blană de pumă pe umeri, a ieşit să vorbească cel dintâi. Călătorise o lună întreagă pentru a veni aici, ca reprezentant al tribului său. Nu era grăbit. A pornit să vorbească despre începuturi, despre istoria Facerii, povestind cum şarpele Cai-Cai agita marea ale cărei valuri ameninţau să înghită poporul *mapuche,* dar atunci şarpele Treng-Treng i-a salvat, ducându-i pe culmile munţilor înalţi, pe care i-a făcut să se înalţe şi mai mult. Şi ploaia cădea neîncetat, iar cei care n-apucaseră să urce în munţi au pierit în potop. Iar apoi apele au scăzut şi bărbaţii şi femeile s-au aşezat în văi şi păduri, neuitând că arborii, ierburile şi animalele sunt fraţii lor şi trebuie să aibă grijă de ele, că dacă tai crengi pentru acoperiş trebuie să îi mulţumeşti copacului, iar când ucizi un animal pentru a-l mânca îi ceri iertare, niciodată nu ucizi de dragul de a ucide. Şi neamul *mapuche* a trăit liber pe pământul cel sfânt, iar când au venit incaşii din Peru, s-au adunat cu toţii să se apere şi au învins, nu i-au lăsat să treacă de Bío-Bío, care e mama tuturor râurilor, totuşi apele sale s-au colorat în roşu şi luna a răsărit pe cer tot roşie. Şi-a mai trecut o vreme şi au venit *huincas* pe acelaşi drum pe care veniseră incaşii. Erau mulţi şi duhneau, îi miroseai de departe, şi hoţi mari, şi n-aveau patrie nici pământ, luau cu japca ce nu era al lor, chiar şi femeile, şi cereau ca neamul *mapuche* şi alte triburi să le fie sclavi. Şi războinicii

au fost nevoiţi să-i izgonească, însă au murit mulţi, căci săgeţile şi suliţele nu străpungeau straiele de metal ale acestor *huincas,* în schimb ei puteau ucide de la distanţă doar cu un zgomot mare şi cu câinii. Oricum, i-au gonit. Au plecat singuri, de laşi ce erau. Şi au trecut mai multe veri şi mai multe ierni şi au venit alţi *huincas,* dar aceştia vor să rămână, taie copaci, îşi construiesc *rukas,* seamănă porumb şi le lasă însărcinate pe femeile noastre, de aceea se nasc copii care nu sunt nici *huincas,* nici oameni ai pământului. Şi din câte am aflat de la iscoada noastră, au pretenţia să se înstăpânească pe tot pământul, de la vulcani şi până la mare, de la deşert şi până unde se termină lumea, şi să întemeieze aşezări multe. Sunt cruzi, iar Valvidia, care e *toqui* al lor, e foarte viclean. Şi vă zic eu că niciodată neamul *mapuche* n-a avut duşmani mai puternici decât aceşti bărboşi veniţi de departe. Deocamdată e vorba doar de un trib mic, dar vor sosi şi alţii, pentru că au case înaripate cu care zboară pe mare. Aşa că vă întreb ce e de făcut.

A ieşit în faţă alt *toqui,* ţopăind şi agitându-şi suliţa, a scos un răcnet prelung de război şi a anunţat că el era gata să atace, să-i ucidă pe *huincas,* să le devoreze inima ca să prindă astfel puterile lor, să le dea foc la *rukas,* să le ia femeile, altă soluţie nu era, doar moartea pentru toţi. Pe urmă a venit un al treilea, care a spus că neamul *mapuche* trebuia să se unească împotriva duşmanului şi să-şi aleagă o căpetenie, un *ñidoltoqui* pentru acest război.

Stăpâne Dumnezeu Ngenechén, te rugăm acum să ne ajuţi să-i învingem pe huincas, *să-i obosim, să-i hărţuim ca să n-aibă timp nici să doarmă, nici să mănânce, să băgăm frica în ei, să-i iscodim, să le întindem capcane, să le luăm armele, să le zdrobim ţestele cu ghioagele noastre, asta te rugăm, Stăpâne Dumnezeu.*

Primul orator a revenit şi a spus că nu trebuiau să se grăbească, lupta trebuia dusă cu timp şi răbdare, căci *huincas* erau precum iarba rea, dacă o tăiai, creştea şi mai abitir; va fi războiul lor, al fiilor lor şi al fiilor fiilor lor. Avea să curgă mult sânge de ambele părţi, până la capăt. Războinicii şi-au ridicat suliţele şi

un vuiet de aprobare a ţâşnit din piepturi. Război, război! Şi atunci ploaia a încetat, norii s-au deschis şi un condor a zburat, magnific, pe bucata de cer albastru.

La începutul lunii septembrie ne-am dat seama că prima noastră iarnă din Chile se sfârşea. Vremea s-a îmbunătăţit, copăceii pe care-i plantaserăm de-a lungul străzilor au lăstărit. Lunile acestea se dovediseră grele nu numai din cauza hărţuielilor indienilor şi a conspiraţiilor lui Sancho de la Hoz, dar şi pentru că ne copleşea singurătatea. Ne întrebam ce s-o mai fi întâmplat pe lume, dacă spaniolii cuceriseră şi alte teritorii, ce s-o mai fi inventat, ce-o mai face Sfântul nostru Împărat, care, conform ultimelor veşti ajunse în Peru în urmă cu doi ani, era pe jumătate nebun. Demenţa curgea în venele familiei, ajungea să te gândeşti la nefericita sa mamă, nebuna din Tordesillas. Din mai şi până la sfârşitul lui august zilele fuseseră scurte, se întuneca pe la cinci, nopţile parcă nu se mai terminau. Profitam de ultimul licăr de lumină naturală ca să muncim, după care ne adunam claie peste grămadă într-o singură încăpere – stăpâni, indieni, câini, până şi găini – la două lumânări şi un brasero, ocupându-ne cu ce se putea ca să facem timpul să treacă. Capelanul a înfiinţat un cor pentru *yanaconas,* ca să le întărească credinţa prin cântări. Aguirre ne distra cu istorisirile sale de mare afemeiat şi cu cântecele soldăţeşti fără perdea. Rodrigo de Quiroga, iniţial tăcut şi mai curând timid, s-a dovedit un povestitor inspirat. Cărţi aveam puţine şi le ştiam pe dinafară, însă Quiroga lua personajele dintr-una, le băga în alta, iar rezultatul era o infinitate de subiecte. Toate cărţile din colonie, minus două, se găseau pe lista neagră a Inchiziţiei, iar cum versiunile lui Quiroga se dovedeau mult mai îndrăzneţe decât originalul, era o plăcere să-l asculţi, una păcătoasă, deci cu atât mai mare. Mai jucam şi cărţi, un viciu de care suferă toţi spaniolii, mai ales Guvernatorul nostru, care în plus avea şi noroc. Nu jucam pe bani, ca să nu iscăm certuri, să nu dăm exemplu rău servitorilor şi să nu arătăm cât de săraci eram. Se

cânta la chitară, se spuneau poezii, se conversa cu multă însufleţire. Bărbaţii îşi aminteau de bătăliile şi aventurile lor, pe care asistenţa le aplauda. Pedro era rugat să povestească iar şi iar isprăvile Marchizului de Pescara, oamenii nu osteneau să laude isteţimea Marchizului, care-şi acoperise ostaşii cu pături albe ca să fie nevăzuţi în zăpadă.

Căpitanii se adunau, tot la noi, să discute despre legile coloniei, un subiect esenţial pentru Guvernator. Pedro dorea ca societatea chiliană să se aşeze pe principii de legalitate şi participare a conducătorilor; nimeni nu trebuia să-şi cumpere funcţia publică, cu atât mai puţin el, căci a servi obştea era o obligaţie şi o onoare. Rodrigo de Quiroga îi împărtăşea ideile, dar erau singurii care gândeau astfel. Cu pământurile şi posesiunile împărţite soldaţilor celor mai viteji, aceştia aveau tot timpul să trăiască bine, spunea Valvidia, chiar dacă deocamdată astea erau doar visuri, dar cu cât erai mai bogat, cu atât mai multe obligaţii aveai faţă de popor.

Soldaţii se plictiseau, căci în afară de exerciţii militare, de a trândăvi cu concubinele şi, uneori, de a se lupta, n-aveau ce face. Construcţia oraşului, semănatul, grija animalelor o aveam noi, femeile, şi indienii. Mie însă nu-mi ajungea timpul: aveam grijă de casă şi de colonie, vedeam de bolnavi, de culturi şi de animale, deprindeam cititul de la capelanul González de Marmolejo şi învăţam limba *mapudungu* cu Felipe.

Vântul înmiresmat al primăverii ne-a adus un val de optimism şi ne-a făcut să uităm spaima adusă de oştirile lui Michimalonko. Ne simţeam mai puternici, deşi numărul nostru se redusese la o sută douăzeci de soldaţi, după măcelul de la Marga-Marga şi Concón şi execuţia celor patru trădători. Santiago a ieşit cu bine din noroaiele şi vijelia iernii, când scoteam apa din casă cu găleţile; casele rezistaseră şi oamenii erau sănătoşi. Până şi indienii, pe care o simplă răceală putea să-i omoare, au scăpat nevătămaţi. Am arat ogoarele şi am pus răsadurile pe care le apărasem atâta de îngheţ. Animalele se împerecheaseră şi am pregătit coteţe şi grajduri pentru purceii, mânjii şi puii

de lamă ce-aveau să se nască. Am hotărât ca, imediat ce se va zbici pământul, să săpăm canale de irigaţie şi de scurgere, ba chiar să ridicăm un pod peste Mapocho, care să lege oraşul de fermele care la un moment dat aveau să apară în împrejurimi, dar mai întâi era nevoie să terminăm biserica. Casa lui Francisco de Aguirre avea deja două caturi şi continua să crească; râdeam de el pentru că avea mai multe indience şi mai multe fumuri decât toţi ceilalţi la un loc şi, după cum se vede, avea pretenţia ca locuinţa lui să întreacă în înălţime biserica. „Bascul ăsta se crede mai presus de Dumnezeu", râdeau de el soldaţii. Femeile din casa mea îşi petrecuseră iarna cosând şi învăţându-le şi pe celelalte tot felul de treburi domestice. Castilienii cei vanitoşi s-au umflat în pene văzându-şi cămăşile noi, nădragii cârpiţi şi jabourile frumos încreţite. Până şi Sancho de la Hoz a lăsat deoparte conspiraţiile pe care le urzea din celula în care era închis. Guvernatorul a anunţat că nu peste multă vreme avea să reînceapă construcţia bergantinei, urmând să ne întoarcem la spălătoria de aur şi să căutăm şi mina aia de argint de care ne vorbise *curaca* Vitacura şi care până acum fusese de negăsit.

Optimismul acesta de primăvară n-a ţinut mult, pentru că la începutul lui septembrie Felipe, puştiul indian, ne-a spus că în vale continuau să se adune războinicii inamici şi că se forma o adevărată armată. Cecilia şi-a trimis slujnicele să verifice, acestea au confirmat ceea ce Felipe aflase parcă din aer: vreo cinci sute de indieni se adunaseră deja la cincisprezece sau douăzeci de leghe de Santiago. Pedro şi-a chemat căpitanii cei mai de încredere şi a hotărât să mai dea o lecţie duşmanilor, până să apuce să se organizeze.

— Nu te duce, Pedro, am o presimţire rea, l-am rugat eu.

— Tu ai mereu presimţiri rele în astfel de situaţii, Inés, dar noi suntem obişnuiţi să luptăm cu o forţă de o sută de ori mai numeroasă, cinci sute de sălbatici nu înseamnă nimic, a răspuns el pe tonul acela de tată condescendent pe care i-l detestam.

— Poate că sunt şi alţii, ascunşi.

— Cu ajutorul lui Dumnezeu îi răzbim şi pe ăia, nu-ţi face griji.

Mi se părea imprudent să divizezi forţele, şi aşa destul de plăpânde, dar cine eram eu ca să mă pun cu strategia unui soldat experimentat, aşa cum era el? De fiecare dată când încercam să-l fac să-şi schimbe o decizie militară, că aşa îmi dicta bunul meu simţ, se enerva şi se supăra pe mine. N-am fost de acord cu el atunci, cum n-am fost nici mai târziu, când l-a apucat zorul să întemeieze aşezări peste aşezări pe care nu puteam nici să le populăm, nici să le apărăm. Din încăpăţânarea asta i s-a tras moartea. „Femeile nu ştiu să gândească în linii mari, nu-şi imaginează viitorul, sunt lipsite de simţul Istoriei, se preocupă doar de lucrurile domestice şi imediate", mi-a spus el odată, după care şi-a retras cuvintele, căci îi enumerasem tot ceea ce eu şi alte femei făcuserăm în privinţa cuceririi şi întemeierii.

Aşa că Pedro a lăsat oraşul sub paza a cincizeci de soldaţi şi a o sută de *yanaconas,* sub comanda celor mai buni căpitani ai săi, Monroy, Villagra, Aguirre şi Quiroga. Detaşamentul compus din şaizeci şi ceva de soldaţi şi restul indienilor a părăsit Santiago în zori, cu trompete, stindarde, gloanţe trase în aer şi zarvă mare, ca să pară că sunt mai mulţi decât erau. I-am privit cum plecau de pe terasa casei lui Aguirre, transformată în turn de veghe. Era o zi senină şi munţii înzăpeziţi care străjuiau valea păreau uriaşi şi foarte apropiaţi. Rodrigo de Quiroga stătea lângă mine şi încerca să-şi ascundă neliniştea, la fel de mare ca şi a mea.

— Nu trebuiau să plece, don Rodrigo. Santiago rămâne lipsit de apărare.

— Ştie Guvernatorul ce face, a răspuns el, nu foarte convins; e mai bine să-i ieşi tu înainte duşmanului, ca să priceapă că nu ţi-e frică de el.

Tânărul căpitan era, după părerea mea, cel mai bun din mica noastră colonie, după Pedro, fireşte; era viteaz, cu experienţă în război, nu se văita, era loial şi dezinteresat; în plus, avea rara calitate de a inspira încredere orişicui. Casa lui se construia în apropiere

de a noastră, dar fusese atât de ocupat cu luptele împotriva indienilor chilieni, că din casa aia nu se ridicaseră decât stâlpii şi vreo doi pereţi, în rest nu vedeai decât prelate şi un acoperiş de paie. O casă absolut neprimitoare, drept care-şi petrecea mult timp la noi, căci casa Guvernatorului, cea mai mare şi mai confortabilă din oraş, ajunsese loc de reuniune. Pesemne că la asta contribuia şi grija mea să nu lipsească nicicând mâncarea şi băutura. Rodrigo era singurul soldat care n-avea un harem de concubine şi nici nu se dădea la indience. N-o avea decât pe Eulalia, una dintre slujnicele Ceciliei, o frumoasă şi tânără indiancă *quechua,* născută în palatul lui Atahualpa, la fel de graţioasă şi demnă ca stăpâna ei, prinţesa incaşă. Eulalia se îndrăgostise de Rodrigo chiar din clipa în care acesta se alăturase expediţiei. Era la fel de jegos, bolnav, pletos şi zdrenţăros ca şi celelalte fantome care scăpaseră de la Los Chunchos, dar i-a fost de-ajuns o simplă privire ca să-şi piardă liniştea. După ce Rodrigo a scăpat de plete şi rapăn, Eulalia l-a sedus cu multă răbdare şi isteţime, după care a venit la mine să-mi povestească. Am pus o vorbă bună pe lângă Cecilia ca s-o lase să-l slujească pe Rodrigo: avea destule slujnice, i-am spus, iar bietul om era singur, doar piele şi os, putea să moară dacă n-avea cineva grijă de el. Cecilia era mult prea deşteaptă ca să se lase păcălită, dar a mişcat-o ideea că se iubeau, aşa că a fost de acord. Cei doi aveau o relaţie delicată: el o trata cu o curtoazie părintească şi plină de respect, deloc obişnuită între un soldat şi concubinele lui, ea îi îndeplinea toate dorinţele rapid şi discret. Părea să fie supusă, însă eu ştiam, de la Catalina, că era pătimaşă şi geloasă. În timp ce ne uitam din foişor cum mai bine de jumătate din forţele noastre se pierdeau în zare, m-am întrebat cum o fi Rodrigo de Quiroga în intimitate şi dacă o făcea fericită pe Eulalia. Îi cunoşteam corpul, căci îl îngrijisem când venise bolnav şi rănit de la Los Chunchos; era slab, dar foarte puternic. Acum, gol de tot nu-l văzusem, dar ţineam minte ce spusese atunci Catalina: „Păi să vezi, coniţă, cocoşel frumos la el”. Slujnicele, cărora nimic nu le scapă, spuneau că era

foarte dotat, în schimb Aguirre, cu toată libidinoşenia lui… în fine, n-are importanţă. Dar, amintindu-mi cele auzite despre Rodrigo, inima mi s-a zbătut cam tare în piept şi ţin minte că m-am înroşit atât de tare, că omul a observat şi m-a întrebat:

— Vă simţiţi bine, doña Inés?

Am plecat iute, tulburată, şi m-am întors la treburile mele.

Două zile mai târziu, în noaptea de 11 septembrie 1541, dată pe care n-am uitat-o, oastea lui Michimalonko şi cea a aliaţilor săi au atacat Santiago. Ca de obicei când Pedro era plecat, nu puteam să dorm. Nici n-am încercat să mă culc, făceam adesea nopţi albe, aşa că am cusut până târziu, după ce toţi ceilalţi erau de mult în pat. Ca şi mine, Felipe n-avea somn. Mă loveam adesea de el în timp ce mă plimbam noaptea prin casă; stătea nemişcat şi tăcut, cu ochii larg deschişi în întuneric, pe unde nici nu te aşteptai. Am încercat inutil să-i repartizez un loc fix, să-i întind undeva o saltea; se trântea la întâmplare, nici măcar nu se învelea cu o pătură. La ceasul acela tulbure de dinainte de crăpatul zorilor, neliniştea pe care o simţeam ca un nod în stomac de când Pedro plecase a sporit. Mă rugasem o bună parte din noapte, nu din exces de credinţă, ci pentru că mi-era frică. De obicei, când stau de vorbă între patru ochi cu Preacurata mă liniştesc, numai că în noaptea aceea lungă n-a reuşit să mă scape de prevestirile nefaste care mă chinuiau. Mi-am aruncat un şal pe umeri şi, urmată de Baltazar, care mergea lipit de picioarele mele, ca o umbră, mi-am făcut turul obişnuit. Casa era cufundată în tăcere. N-am dat de Felipe, dar asta nu m-a neliniştit, ştiam că-i place să doarmă cu caii. M-am uitat spre piaţă şi am zărit o lumină pe acoperişul casei lui Aguirre: era un soldat care făcea de strajă. Gândindu-mă că bietul om era pesemne obosit după atâtea ore de veghe, am încălzit nişte supă şi i-am dus o cană.

— Vă mulţumesc, doña Inés. Dar de ce nu dormiţi?

— Stau prost cu somnul. Ceva nou?

— Nimic, a fost o noapte liniştită şi, după cum vedeţi, e ceva lumină de la lună.

— Ce sunt petele alea negre acolo, lângă râu?

— Doar umbre, le-am văzut şi eu ceva mai devreme.

M-am uitat mai atent şi nu mi s-a părut ceva normal, era ca şi cum din apă ar fi ieşit un val întunecat care mergea să se unească cu altul, care sosea din vale.

— Umbrele alea nu sunt normale, tinere. Cred că ar trebui anunţat căpitanul Quiroga, care vede mai bine…

— Nu-mi pot părăsi postul, doamnă.

— Îl anunţ eu.

Am coborât cât am putut mai iute şi am fugit spre casa lui Rodrigo de Quiroga, aflată în partea opusă a pieţii, l-am trezit pe indianul de pază, care dormea dus în pragul a ceea ce urma să fie o uşă, şi i-am poruncit să-l scoale imediat pe căpitan. Acesta a apărut în două minute, îmbrăcat doar pe jumătate, dar în cizme şi cu sabia în mână. Am alergat înapoi şi am urcat la postul de pază al lui Aguirre.

— Nu încape nicio îndoială, doña Inés, umbrele alea sunt mulţimi care se-ndreaptă încoace. Aş putea să jur că sunt indieni acoperiţi de pături negre.

— Nu mai spune, am exclamat eu neîncrezătoare şi amintindu-mi de Marchizul de Pescara şi cearşafurile lui albe.

Rodrigo a dat alarma şi, în nici douăzeci de minute, cei cincizeci de soldaţi, oricând pe picior de luptă, erau în piaţă, cu armurile şi coifurile puse, gata de acţiune. Monroy a organizat cavaleria – n-aveam decât treizeci şi doi de cai – în două grupuri, unul sub comanda sa, celălalt sub cea a lui Aguirre, şi au hotărât să atace înainte ca duşmanul să pătrundă în oraş. Villagra şi Quiroga au rămas să asigure apărarea internă, cu archebuzierii şi indienii noştri; capelanul şi noi, femeile, aveam misiunea de a-i aproviziona pe apărători şi de a îngriji răniţii. La sugestia mea, Juan Gómez a adăpostit-o pe Cecilia împreună cu doicile indience şi copiii de ţâţă din colonie în pivniţa casei noastre, pe care o săpasem cu scopul de a păstra acolo

proviziile şi vinul. I-a încredinţat nevesti-sii statueta Fecioarei Milei, a sărutat-o cu patimă, şi-a binecuvântat fiul, după care a acoperit gura pivniţei cu scânduri şi cu pământ. Nu exista altă modalitate mai bună de apărare decât să le îngroape de vii.

Şi a venit ziua de 11 septembrie. Cerul era senin, un soare timid de primăvară lumina oraşul tocmai când a început nebunia: se auzeau strigătele a mii de indieni care năvăleau asupra noastră. Atunci am înţeles că picaserăm în cursă, că sălbaticii erau mult mai vicleni decât credeam. Cei cinci sute care formau, zice-se, contingentul ce urma să atace Santiago, erau doar o nadă menită a-l atrage pe Valvidia împreună cu grosul forţelor noastre, în timp ce mii şi mii, ascunşi în păduri, profitaseră de întunericul nopţii pentru a se apropia ascunşi sub păturile negre.

Din carcera în care zăcea de luni de zile, Sancho de la Hoz a început să ţipe, cerând să fie eliberat şi să i se dea o sabie. Monroy a socotit că era nevoie disperată de cât mai multe braţe, până şi de trădător, drept care a poruncit să i se scoată cătuşele. Trebuie să recunosc că omul s-a bătut la fel de vitejeşte ca şi ceilalţi căpitani.

— Cam câţi indieni crezi tu că vin, Francisco? l-a întrebat Monroy pe Aguirre.

— Nu destui ca să ne fie teamă, vreo opt sau zece mii…

Cele două grupuri de călăreţi, centauri furioşi, au pornit în galop să-i înfrunte pe primii atacatori, tăind capete şi membre, zdrobind piepturi sub copitele cailor. Totuşi, după nicio oră au fost siliţi să se replieze. Între timp, mii de indieni alergau pe străzile din Santiago, urlând. Nişte *yanaconas* precum şi câteva femei, instruiţi din timp de Rodrigo de Quiroga, încărcau archebuzele soldaţilor, însă procesul era lent şi duşmanii aproape. Mamele plozilor închişi în pivniţă împreună cu Cecilia s-au dovedit mai viteze decât soldaţii cei experimentaţi, căci luptau pentru viaţa odraslelor lor. O grămadă de săgeţi aprinse au căzut pe acoperişurile din paie, care, deşi ude de ploaie, au început să ardă. Am lăsat archebuzele pe seama bărbaţilor şi ne-am apucat să

stingem incendiul. Am format un lanţ ca să trecem găleţile cu apă din mână în mână, dar ne-am dat seama repede că era o muncă inutilă, săgeţile continuau să cadă şi nu avea rost să irosim apa, în curând avea să fie mare nevoie de ea pentru soldaţi. Am abandonat deci casele mărginaşe şi ne-am regrupat în Piaţa Mare.

Primii răniţi începeau să sosească. Cu Catalina şi indiencele mele apucasem să ne organizăm ca de obicei, cu cârpe, cărbuni, apă şi ulei încins, vin ca să dezinfectăm rănile şi rachiu pentru a-i face să suporte mai uşor durerea. Alte femei se apucaseră să pregătească oale cu supă şi turte de porumb, căci bătălia avea să fie lungă. Fumul scos de paiele aprinse acoperea oraşul, respiram greu, ne usturau ochii. Soseau mereu oameni plini de sânge, le îngrijeam rănile vizibile, căci nu era timp să-şi lepede armurile, le dădeam o cană cu supă sau cu apă şi se întorceau la luptă, de cum se puteau ţine din nou pe picioare. Nu ştiu de câte ori a atacat cavaleria, ştiu însă că la un moment dat Monroy a hotărât că nu mai putea apăra tot oraşul, care ardea la cele patru capete, în vreme ce indienii mişunau peste tot. S-a sfătuit cu Aguirre şi s-au repliat cu toate forţele în piaţă, unde bătrânul Don Benito se instalase şi el cu două archebuze şi o indiancă, cea care încărca armele; rana i se cicatrizase, dar nu putea sta mult în picioare, drept care şedea pe un scăunel. Chiar şi de acolo, invalidul a făcut totuşi ravagii. A tras atâta, că palmele i s-au fript de la armele încinse.

În timp ce eu îi dădeam zor cu răniţii, mai mulţi atacatori s-au căţărat pe zidul curţii. Catalina a dat alarma ţipând de mama focului, m-am dus să văd ce se petrece, dar n-am ajuns departe: duşmanii erau atât de aproape, că puteam să le număr dinţii rânjiţi din mijlocul chipurilor vopsite şi feroce. Quiroga şi Marmolejo, care-şi pusese o platoşă şi apucase o sabie, au dat fugă să-i gonească: era esenţial ca locuinţa mea să fie apărată, căci acolo erau răniţii şi, în pivniţă, copiii cu Cecilia. Cei doi se luptau cu câţiva indieni, ceilalţi dădeau foc seminţelor pregătite

pentru semănat şi ucideau animalele domestice. Asta m-a scos din ţâţâni: avusesem grijă de animalele alea ca de copiii pe care nu-i avusesem. Am scos un răcnet şi m-am repezit la ei, neapărată de armura pe care mi-o dăduse Pedro, căci nu puteam să doftoricesc răniţii imobilizată în fierătaniile acelea. Cred că aveam părul vâlvoi şi scoteam pe gură spume şi blesteme, precum o harpie. Îmi închipui că aveam o înfăţişare atât de înfricoşătoare, că sălbaticii s-au oprit şi, uluiţi, au dat înapoi. Nu-mi explic de ce nu mi-au crăpat capul pe loc. Mi s-a spus mai târziu că Michimalonko le poruncise să nu se atingă de mine, că mă voia pentru el, dar astea-s istorii pe care lumea le scorneşte ca să explice inexplicabilul. Chiar atunci au apărut Rodrigo de Quiroga, care-şi învârtea sabia deasupra capului ca o morişcă, cât şi câinele Baltazar cu colţii rânjiţi, o adevărată fiară. Atacatorii au fugit ca din puşcă, cu dulăul pe urme, eu am rămas în curtea plină de flăcări şi leşuri de animale, deznădăjduită. Rodrigo m-a apucat de braţ şi m-a tras după el, dar atunci ochii mi-au căzut pe un cocoş cu penele pârlite care încerca să se ridice de la pământ. N-am stat pe gânduri şi l-am scos din foc, punându-l în fustele ridicate, ca într-o desagă. Mai încolo am văzut alte două găini zăpăcite de fum, le-am luat şi pe ele. Atunci a venit Catalina, a priceput şi s-a apucat să mă ajute. Astfel am salvat noi păsările, doi porci şi două măsuri de grâu, atâta tot. Între timp, Rodrigo şi capelanul se întorseseră în piaţă şi se luptau alături de ceilalţi.

Ne-am întors la răniţii noştri, care soseau în număr alarmant de mare la spitalul improvizat în casa mea. Eulalia a adus un pedestraş plin de sânge din cap până-n picioare. Ăsta n-are scăpare, mi-am zis, dar după ce i-am scos coiful am văzut că avea o tăietură adâncă pe frunte, fără ca osul să fie spart, ci doar un pic înfundat. Catalina şi celelalte femei i-au cauterizat rana, l-au spălat pe faţă şi i-au dat apă, dar nu l-au putut convinge să stea să-şi tragă sufletul. Zăpăcit şi pe jumătate orb, căci pleoapele i se umflaseră groaznic, s-a întors împiedicându-se în piaţă. Acum eu încercam să-i scot săgeata din gât altui soldat, unul López, care avea faţă de mine un dispreţ abia

disimulat, mai ales de când cu tragedia lui Escobar. Nefericitul era alb ca varul, săgeata se înfipsese adânc şi nu putea fi scoasă decât cu riscul agravării rănii. Mă întrebam dacă merită riscul, când bietul om a început să se zbată şi să tremure. Am ştiut că nu mai aveam ce face pentru el şi am chemat capelanul, care s-a grăbit să-i dea ultima împărtăşanie. Pe jos zăceau mai mulţi răniţi care nu mai erau în stare să se întoarcă la luptă, vreo douăzeci, majoritatea *yanaconas.* S-au terminat şi cârpele, drept care Catalina a început să sfâşie cearşafurile frumos brodate în lungile nopţi de iarnă, mai apoi a venit rândul fustelor, la sfârşit şi al unicei mele rochii elegante. Exact atunci a intrat Sancho de la Hoz, aducând în cârcă alt soldat leşinat şi lăsându-mi-l la picioare. Am schimbat o privire cu trădătorul şi cred că ne-am iertat atunci toate jignirile trecute. Urletele răniţilor cauterizaţi cu fierul înroşit şi cu cărbuni aprinşi se amestecau cu nechezatul cailor răniţi, pe care fierarul încerca să-i cârpească cât de cât. Pe pământul bătătorit sângele creştinilor şi al animalelor se amesteca.

Din uşă, fără să se dea jos de pe cal, plin de sânge din cap până la hăţuri, Aguirre mi-a strigat că poruncise părăsirea tuturor caselor, cu excepţia acelora din jurul pieţii, unde aveam să ne apărăm până la ultima suflare.

— Descalecă să-ţi văd rănile, căpitane, l-am rugat eu.

— N-am nici măcar o zgârietură, doña Inés! Duceţi apă oamenilor din piaţă, a mai apucat să strige cu o bucurie feroce şi şi-a îmboldit bidiviul, şi el rănit în coastă.

Le-am spus femeilor să le ducă soldaţilor care luptau neîncetat încă din zori apă şi turte, iar cu ajutorul Catalinei l-am uşurat pe răposatul López de armură şi de cămaşa de zale, pe care mi le-am pus eu, aşa pline de sânge cum erau. I-am luat şi spada, căci pe a mea n-am găsit-o, şi am ieşit în piaţă. Trecuse de amiază, să fi fost trei sau patru, deci ne luptam de mai bine de zece ore. M-am uitat în jur şi mi-am dat seama că Santiago ardea fără scăpare, truda noastră de

luni şi luni de zile se dusese naibii, visul nostru de a coloniza valea se sfârşise. Monroy şi Villagra se repliaseră împreună cu soldaţii supravieţuitori în piaţa apărată de toţi ai noştri şi atacată din cele patru străzi. Rămăseseră în picioare o parte din biserică şi casa lui Aguirre, unde erau ţinuţi cei şapte ostatici. Don Benito, negru de praf de puşcă, trăgea de pe scăunelul său cu metodă, ţintind atent înainte de a apăsa pe trăgaci, de parcă ar fi vânat prepeliţe. Indianul care îi încărca puştile zăcea mort la picioarele lui, iar locul i-l luase Eulalia. Am priceput că tânăra fusese tot timpul în piaţă, ca să nu-l piardă din ochi pe iubitul ei Rodrigo.

Prin zarva nebunească de împuşcături, nechezaturi, lătrături şi urlete, am desluşit strigătele celor şapte căpetenii indience care-şi încurajau oamenii. Nu ştiu ce m-a apucat atunci. M-am gândit adesea la acea zi fatidică de 11 septembrie încercând să pricep faptele, însă cred că nimeni nu le poate descrie cu exactitate, fiecare are versiunea lui, în funcţie de ce-a trăit atunci. Fumăraia era foarte densă, zăpăceala enormă, zgomotul te asurzea. Ne luptam pentru viaţa noastră, eram înnebuniţi de atâta sânge şi violenţă. Nu-mi amintesc amănuntele acelei zile, n-am încotro şi trebuie să mă bazez pe cele relatate de alţii. Îmi amintesc doar că nu mi-a fost frică nici măcar o clipă, pentru că eram mult prea furioasă.

M-am uitat spre carcera în care erau închişi ostaticii şi, în ciuda fumului gros, l-am văzut limpede pe bărbatul meu, pe Juan de Málaga, care mă bântuia încă din Cuzco: stătea sprijinit de uşă şi mă privea cu ochi jalnici de fantomă. Mi-a făcut un semn cu mâna, de parcă m-ar fi chemat. Mi-am deschis drum printre soldaţi şi cai, evaluând cu o parte a minţii dezastrul, iar cu alta ascultând cererea mută a defunctului meu soţ. Carcera era de fapt o încăpere improvizată la etajul casei lui Aguirre, uşa era compusă din câteva scânduri cu un zăvor pe dinafară, în faţa ei stăteau doi soldaţi cărora li se spusese să-i păzească cu preţul vieţii, căci prizonierii erau singura noastră monedă de schimb. I-am împins în lături, am tras zăvorul cel greu

cu o singură mână, ajutată de Juan de Málaga. Paznicii m-au urmat înăuntru, deloc dispuşi să mă contrazică şi neimaginându-şi ce aveam de gând. Fumul şi lumina pătrundeau prin crăpături, aerul era de nerespirat, un praf roşcat se ridica de pe jos, astfel că totul era neclar, dar i-am văzut bine pe cei şapte ostatici legaţi cu lanţuri, zbătându-se ca toţi dracii şi urlând din răsputeri chemându-şi oamenii. Au tăcut când m-au văzut intrând împreună cu fantoma însângerată a lui Juan.

— Omorâţi-i pe toţi, le-am poruncit paznicilor cu un glas pe care nu mi l-am recunoscut.

Au rămas cu toţii năuciţi.

— Să-i omorâm, doamnă? Sunt ostaticii Guvernatorului!

— Am spus să-i omorâţi!

— Şi cum să-i omorâm? a întrebat unul, speriat.

— Uite-aşa!

Am ridicat sabia cea grea cu ambele mâini şi am repezit-o cu forţa pe care numai ura mi-o dădea în cel care era mai aproape, retezându-i capul dintr-o singură lovitură. Impulsul m-a făcut să cad în genunchi, un şuvoi de sânge m-a stropit în timp ce ţeasta se rostogolea la picioarele mele. După aia, nu mai ştiu nimic. Unul din paznici s-a jurat mai târziu că i-am decapitat astfel şi pe ceilalţi şase, celălalt a zis că nu, că ei au terminat treaba. N-are importanţă. Fapt e că în câteva minute pe jos zăceau şapte capete. Dumnezeu să mă ierte. Am ridicat unul de plete, m-am întors în piaţă în doi paşi, m-am căţărat pe sacii cu nisip ai baricadei şi am aruncat oribilul trofeu în aer, cu o putere neobişnuită şi cu un strigăt fioros de triumf, care a urcat din fundul pământului, mi-a străbătut rărunchii şi mi-a ieşit din piept ca un tunet. Căpăţâna a zburat, s-a răsucit de câteva ori în aer şi a aterizat în mijlocul indienilor. N-am stat să urmăresc efectele, m-am întors, am apucat încă două ţeste şi le-am aruncat de partea cealaltă a pieţii. Cred că paznicii le-au luat pe cele rămase, dar nu sunt sigură, poate că tot eu le-am luat, ştiu doar că nu m-au lăsat puterile când a fost vorba să le arunc. Înainte de a azvârli ultima căpăţână, o tăcere ciudată s-a lăsat în piaţă,

timpul parcă s-a oprit, fumul s-a risipit şi am văzut că indienii, amuţiţi, înfricoşaţi, începeau să se retragă, un pas, doi, trei, apoi îmbulzindu-se, luând-o la fugă şi îndepărtându-se pe aceleaşi străzi pe care veniseră.

S-a scurs parcă o vreme interminabilă, sau poate doar o clipă. Epuizarea m-a cuprins dintr-o dată, mi-am simţit oasele ca de spumă, m-am trezit din coşmar, mi-am dat seama de oroarea făcută, m-am văzut aşa cum mă vedeau ceilalţi: un demon zburlit, plin de sânge şi răguşit de atâta ţipat. Mi s-au înmuiat genunchii, am simţit un braţ care mă lua de mijloc, Rodrigo de Quiroga m-a ridicat de jos, m-a strâns de armura grea şi m-a cărat prin piaţa înmărmurită de stupoare.

Santiago de la Nueva Extremadura a fost salvat, deşi n-a mai rămas din el decât o grămadă de lemne arse. Din biserică n-au supravieţuit decât nişte stâlpi, din casa mea, patru pereţi înnegriţi, a lui Aguirre stătea oarecum în picioare, restul era scrum. Pierduserăm patru soldaţi, restul erau răniţi, unii destul de grav. Jumătate dintre *yanaconas* muriseră şi ei în luptă, cinci au murit în zilele următoare de infecţii şi pierderi de sânge. Femeile şi copiii scăpaseră nevătămaţi, căci atacatorii nu descoperiseră beciul Ceciliei. De cai şi câini nu mai zic nimic, nu i-am numărat, oricum, dintre animalele domestice rămăseseră doar cocoşul, două găini şi perechea de porci pe care îi salvasem împreună cu Catalina. Seminţe aproape că nu mai erau defel, mai aveam patru grămăjoare de grâu.

Ca şi ceilalţi, Rodrigo de Quiroga era convins că în timpul bătăliei îmi pierdusem definitiv minţile. M-a purtat în braţe până la ruinele casei mele, în care continua să funcţioneze infirmeria improvizată, şi m-a lăsat cu grijă jos. M-a sărutat uşor pe frunte şi i-am văzut expresia de imensă oboseală şi tristeţe, apoi s-a întors în piaţă. Femeile mi-au scos armura şi pieptarul de zale, rochia plină de sânge şi s-au apucat să-mi caute rănile pe care nu le aveam. M-au spălat cum au putut cu apă şi un fel de burete făcut din păr de cal, pentru că nu mai rămăsese nicio cârpă, m-au silit să

dau pe gât o jumătate de cană de rachiu. Am vomitat un lichid roşietic, de parcă aş fi înghiţit sânge.

Vacarmul multelor ceasuri de luptă a fost înlocuit de o tăcere spectrală. Oamenii s-au dovedit incapabili de orice mişcare, s-au prăbuşit acolo unde erau, rămânând pe loc, plini de sânge, praf, cenuşă şi mizerie; asta până au venit femeile şi le-au dat apă, le-au scos armurile şi i-au ajutat să se ridice. Capelanul a străbătut piaţa, a făcut semnul crucii peste fruntea morţilor şi le-a închis ochii, după care a cărat răniţii în spinare, unul câte unul, până la infirmerie. Splendidul armăsar al lui Aguirre, rănit fără speranţă, a reuşit să rămână în picioare, tremurând tot, până când călăreţul a fost coborât cu ajutorul femeilor, abia după aceea şi-a plecat capul şi a murit înainte de a atinge pământul. Aguirre avea mai multe răni superficiale, dar era atât de înţepenit şi plin de cârcei, că a trebuit să stea o jumătate de oră până să i se poată scoate armura şi cizmele. Pe urmă, fierarul a tăiat lancea pe care o ţinea în mâna încleştată cu un fierăstrău la ambele capete, abia atunci a fost dezbrăcat, cu greu, căci era uriaş şi rigid precum o statuie din bronz. Monroy şi Villagra, cei mai zdraveni dintre toţi şi încă înfierbântaţi de luptă, au avut ideea năstruşnică de a porni pe urma indigenilor care fugeau în devălmăşie, noroc că n-au găsit niciun cal în stare să alerge şi niciun soldat care să nu fie rănit.

Juan Gómez se luptase precum un leu, cu gândul la Cecilia şi la fiu-său, ascunşi în beci, iar de cum s-a terminat bătălia a alergat într-un suflet să deschidă pivniţa. Disperat, a dat la o parte pământul cu mâinile goale, căci nu găsise o lopată, indienii furaseră tot. Pe urmă a smuls scândurile, a deschis chepengul şi a căutat cu privirea în hăul întunecat, strigând-o îngrozit pe Cecilia. Din fundul pământului, glasul limpede al femeii a răsunat desluşit: „În sfârşit ai venit, începeam să mă plictisesc”. Cele trei femei şi copiii stătuseră mai bine de douăsprezece ore sub pământ, într-o beznă totală, cu foarte puţin aer, fără apă şi neştiind ce se petrece afară. Doicile alăptaseră plozii pe rând, în timp ce Cecilia, cu o secure în mână, era gata să le apere. Fumul nu pătrunsese în

beci printr-o minune dumnezeiască şi prin grija Fecioarei Milei (sau pentru că Juan Gómez acoperise bine chepengul cu pământ).

Monroy şi Villagra au fost de părere că trebuia trimis un mesager la Pedro de Valvidia chiar în seara aceea, ca să-l anunţe de dezastrul petrecut, însă Cecilia, care ieşise din pivniţă la fel de demnă şi de frumoasă ca întotdeauna, a încercat să-i convingă că niciun sol n-ar scăpa cu viaţă dintr-o asemenea misiune: valea colcăia de indieni ostili. Neobişnuiţi să-şi plece urechea la vorbele unei femei, căpitanii i-au ignorat sfatul.

— Rog domniile voastre s-o asculte pe soţia mea. Reţeaua ei de informaţii s-a dovedit foarte utilă până acum, a intervenit Juan Gómez.

— Şi ce sugeraţi, doña Cecilia? a întrebat Rodrigo de Quiroga, palid de epuizare, de sângele pierdut şi din cauza cauterizării celor două răni.

— Un bărbat nu poate trece de liniile inamice…

— Şi ce ne sugeraţi, să trimitem porumbei călători? a întrebat batjocoritor Villagra.

— Să trimiteţi femei. Nu una, mai multe. Cunosc multe femei *quechua* din vale, ele îi vor trimite din gură în gură vestea Guvernatorului, mai repede decât o sută de porumbei în zbor, i-a asigurat prinţesa incaşă.

Nu era timp de întins la discuţii, aşa că au hotărât să trimită mesajul pe două căi, aveau să meargă femeile, dar şi un *yanacona* sprinten ca iepurele, care urma să încerce să treacă valea în timpul nopţii şi să ajungă la Valvidia. Îmi pare rău s-o spun, dar bietul om a fost interceptat în zori şi ucis cu o lovitură de măciucă în cap. Tot e bine că n-a căzut viu în mâinile lui Michimalonko. Acest *cacique* era furios rău de eşecul oştirilor sale; cum avea el să le explice nesupuşilor *mapuche* din sud că o mână de bărboşi reuşiseră să stăvilească opt mii de războinici ai săi? Şi cu atât mai puţin le putea pomeni de vrăjitoarea care azvârlea cu capete de căpetenii *cacique* de parcă ar fi fost pepeni. L-ar fi făcut laş, insulta supremă pentru un războinic, iar numele său nu ar fi intrat în tradiţia orală a triburilor, ci ar fi ajuns subiect de batjocură. În

schimb, sistemul Ceciliei s-a dovedit eficient: în douăzeci şi şase de ore, mesajul a ajuns la Guvernator. Vestea a zburat din cătun în cătun, de-a lungul văii, a străbătut păduri şi munţi şi a ajuns la Valvidia, care umbla în van cu oamenii săi după Michimalonko, nepricepând încă păcăleala.

După ce-a străbătut ruinele a ceea ce fusese oraşul Santiago şi a făcut cu Monroy calculul pierderilor, Rodrigo de Quiroga a venit să mă vadă. N-a găsit baziliscul dement pe care-l adusese la infirmerie, ci o femeie aproape la fel de curată şi de înţeleaptă ca înainte, care vedea de răniţi.

— Doña Inés! Slavă Celui de Sus, a bâiguit el, gata să plângă de emoţie.

— Don Rodrigo, lepădaţi-vă armura ca să vă putem îngriji.

— Credeam că… Doamne! Dumneata ai salvat oraşul, i-ai pus pe fugă pe sălbatici…

— Nu spune asta, e nedrept faţă de bărbaţii care au luptat vitejeşte şi de femeile care i-au ajutat.

— Dar capetele… s-a spus că ţestele alea au căzut toate privind spre indieni, iar aceştia au crezut că era un semn rău, de-aia au dat înapoi.

— Nu ştiu despre ce capete vorbeşti, don Rodrigo. Cred că eşti foarte confuz. Catalina, dar vino odată, femeie, ajută-l să-şi scoată armura!

În orele care au urmat am avut răgaz să-mi cântăresc faptele. Am trudit neîntrerupt toată noaptea şi în dimineaţa următoare la îngrijirea răniţilor şi încercând să salvez ce se mai putea din casele incendiate, dar o parte din mintea mea susţinea un dialog permanent cu Sfânta Fecioară, pe care o rugam să pună o vorbă bună pentru mine în ce priveşte crima comisă, şi cu Pedro. Preferam să nu-i văd reacţia în faţa distrugerii oraşului Santiago, mai ales că rămăsese fără cei şapte ostatici, fără de care n-am fi avut cum negocia cu sălbaticii şi ne-am fi găsit la cheremul lor. Cum să-i explic ce făcusem, dacă nici eu însămi nu înţelegeam? Să-i spun că înnebunisem şi nu-mi aduceam bine aminte de cele întâmplate ar fi fost o scuză absurdă, în plus mi-era ruşine de

spectacolul grotesc pe care-l dădusem în faţa căpitanilor şi soldaţilor săi. În cele din urmă, pe la ora două după-amiaza a zilei de 12 septembrie, oboseala m-a răpus şi-am dormit câteva ceasuri, trântită pe jos alături de Baltazar, care se întorsese în zori, cu colţii însângeraţi şi o labă ruptă. Următoarele trei zile au trecut ca prin vis. Am muncit cot la cot cu ceilalţi la degajarea dărâmăturilor, stingerea incendiilor şi fortificarea pieţii, singurul loc de unde ne puteam apăra de alt atac, pe care-l presupuneam iminent. În plus, împreună cu Catalina scurmam printre ruine şi cenuşa curţilor în căutarea oricărui lucru comestibil ce putea fi pus în supă. Căci, după ce dădusem gata calul lui Aguirre, ne întorseserăm la ciorba comună, numai că acum aceasta se compunea din apă cu ierburi şi oarece tuberculi dezgropaţi.

În a patra zi Pedro de Valvidia s-a întors cu paisprezece soldaţi călări, urmaţi de pedestraşii care se mişcau cât puteau de repede. Călare pe Sultan, Guvernatorul a pătruns printre ruinele a ceea ce numisem „oraşul” şi a calculat dintr-o privire mărimea dezastrului. A străbătut străzile care încă mai fumegau, a ajuns în piaţă, a văzut oamenii împuţinaţi şi în zdrenţe, înfometaţi şi speriaţi, răniţii întinşi pe jos şi cu bandaje murdare, şi-a văzut căpitanii, la fel de trenţăroşi precum indienii *yanaconas,* ajutând oamenii. O santinelă a sunat din goarnă; cu un efort vizibil, cei care erau în stare să stea în picioare s-au ridicat să-şi salute căpitanul general. Eu stăteam mai în spate, pe jumătate ascunsă după nişte prelate, de unde l-am văzut pe Pedro şi inima mi s-a zbătut de iubire, tristeţe şi oboseală. A descălecat în mijlocul pieţii şi, înainte de a-şi îmbrăţişa prietenii, m-a căutat din priviri, palid. Am făcut un pas înainte ca să-i arăt că eram în viaţă, ochii ni s-au întâlnit, expresia i s-a schimbat, culoarea i-a revenit în obraji. Le-a vorbit soldaţilor pe tonul acela al lui plin de autoritate şi raţiune la care nu rezista nimeni, elogiind curajul fiecăruia, omagiindu-i pe cei care muriseră în luptă, mulţumind apostolului Santiago pentru salvarea celorlalţi. Oraşul distrus n-avea importanţă, existau braţe şi inimi puternice care să-l reconstruiască din

cenuşă. Trebuia s-o luăm de la început, a spus, iar asta nu era prilej de descurajare, ci de entuziasm pentru viguroşii spanioli care nu se dădeau niciodată bătuţi şi pentru loialii *yanaconas.* „Trăiască Santiago şi Spania!” a exclamat apoi, ridicând spada. „Trăiască Santiago şi Spania!” au răspuns oamenii într-un glas, dar în glasul lor se simţea descurajarea…

Noaptea, culcaţi pe pământul tare, înveliţi doar cu o pătură jegoasă, sub o bucăţică de lună care urca pe cer, am plâns sfârşită în braţele lui Pedro. Auzise mai multe relatări ale bătăliei şi ale rolului jucat de mine; contrar temerilor mele, a fost mândru de mine, tot aşa cum era mândru de ultimul soldat din Santiago, care fără mine ar fi pierit, aşa mi-a zis. Versiunile pe care le auzise erau exagerate, de asta sunt sigură, dar aşa s-a născut legenda cum că eu aş fi salvat oraşul. „Eşti sigură că i-ai decapitat chiar tu pe cei şapte ostatici?” m-a întrebat imediat ce-am fost între patru ochi. „Nu ştiu”, i-am răspuns cu toată sinceritatea. Nu mă văzuse niciodată plângând, eu numai plângăreaţă nu sunt, dar de data asta n-a încercat să mă potolească, m-a mângâiat doar pe păr cu tandreţea aceea distantă pe care mi-o arăta uneori. Trăsăturile îi erau ca de piatră, gura strânsă, privirile aţintite spre cer.

— Mi-e tare frică, Pedro, am suspinat eu.

— De moarte?

— De orice, numai de moarte nu, mai am destui ani până să îmbătrânesc.

A râs sec de gluma noastră obişnuită: cum că aveam să îngrop mai mulţi bărbaţi şi c-am să fiu mereu o văduvă apetisantă.

— Oamenii mei vor să se întoarcă în Peru, sunt sigur, deşi n-o spune încă nimeni deschis, ca să nu pară laş. Se simt înfrânţi.

— Dar tu, Pedro, ce vrei?

— Să întemeiez împreună cu tine ţara Chile, a răspuns dintr-o suflare.

— Atunci aşa vom face.

— Aşa vom face, Inés a sufletului meu…

La mine memoria trecutului îndepărtat e foarte vie, aş putea povesti tot ce s-a întâmplat, pas cu pas, în primii douăzeci sau treizeci de ani ai coloniei noastre

în Chile, dar nu e timp pentru asta, pentru că Moartea, mamă bună, mă cheamă şi vreau s-o urmez, ca să mă pot în sfârşit odihni în braţele lui Rodrigo. Fantomele trecutului mă înconjoară. Juan de Málaga, Pedro de Valvidia, Catalina, Sebastián Romero, mama şi bunica, înmormântate la Plasencia, şi mulţi alţii dobândesc contururi tot mai clare, le aud glasurile pe culoarele casei. Cele şapte căpetenii *cacique* descăpăţânate stau pesemne liniştite în raiul sau în iadul lor, căci n-au venit niciodată să mă bântuie. Nu sunt nici dementă, cum devin de regulă bătrânii, sunt încă zdravănă şi am capul pe umeri, dar un picior l-am pus deja de cealaltă parte a vieţii, de aceea observ şi aud lucruri care altora le scapă. Tu, Isabel, te nelinişteşti când îţi vorbesc aşa, mă sfătuieşti să mă rog, asta face bine la suflet, zici tu. Sufletul meu e liniştit, nu mi-e frică de moarte, nu mi-a fost nici atunci, când era logic să-mi fie, cu atât mai puţin acum, când am trăit prea destul. Tot ce mă mai ţine pe lumea asta eşti tu; îţi mărturisesc că n-am nicio curiozitate să-mi văd crescând nepoţii şi să sufăr, prefer să plec luând cu mine râsul lor cristalin de copii. Mă rog din obişnuinţă, nu ca să scap de vreo îngrijorare. Credinţa nu-mi lipseşte, însă relaţia mea cu Dumnezeu s-a mai schimbat cu anii. Uneori, fără să mă gândesc, îi spun Ngenechén, pe Fecioara Milei o confund uneori cu Maica Pământ a neamului *mapuche,* dar, Doamne iartă-mă, nu sunt mai puţin catolică decât înainte; doar că m-am mai relaxat în privinţa credinţei, de parc-aş fi avut o haină de lână care-acum s-a lărgit de-atâta purtat. Mi-au rămas puţine săptămâni de viaţă, o ştiu pentru că din când în când inima mea uită să bată, am ameţeli, cad şi n-am poftă de mâncare. Nu-i adevărat că mă las să mor de foame doar ca să te supăr pe tine, cum îmi reproşezi tu, fata mea, treaba e că mâncarea are gust de nisip şi n-o pot înghiţi, de-aia mă hrănesc doar cu lapte. Am slăbit, sunt numai piele şi os, ca pe vremea foametei, doar că atunci eram tânără. O babă slabă e jalnică, am nişte urechi enorme, orice boare de vânt mă pune la pământ. Acuşi îmi iau zborul. Trebuie să scurtez povestea asta, că altfel o să rămână mulţi morţi pe

fundul călimării. Morţi, aproape toate iubirile mele au murit, ăsta e preţul lungii vieţi pe care am trăit-o.

Capitolul cinci
Anii tragici, 1542-1549

După distrugerea oraşului Santiago sfatul comunal s-a întrunit pentru a decide soarta micii noastre colonii, ameninţate cu extincţia. Înainte însă ca majoritatea să vină cu ideea de a ne întoarce la Cuzco, Pedro Valvidia a reuşit să-şi impună autoritatea, asta cu preţul unui puhoi de promisiuni greu de îndeplinit, numai să rămânem pe loc. Mai întâi, a hotărât el, trebuia să cerem ajutor din Peru, iar apoi să întărim Santiago cu un zid care să descurajeze inamicul, aşa cum se făcea în oraşele spaniole. Restul se va decide pe parcurs, dar trebuia să avem încredere în viitor, aveau să fie aur, argint, pământ de dăruit şi de împărţit, împreună cu indieni care să-l lucreze. Indieni? Nu ştiu la care indieni se gândea, căci chilienii nu prea dăduseră semne de bunăvoinţă. I-a ordonat lui Rodrigo de Quiroga să adune tot aurul disponibil, de la monezile pe care unii dintre soldaţi le strânseseră o viaţă întreagă şi le ţineau ascunse în cizme, până la anaforniţa din biserică şi puţinul extras din spălătoria de la Marga-Marga. Totul a fost dat fierarului, care l-a topit şi a confecţionat harnaşamentul complet al unui călăreţ, de la frâiele şi scăriţa de la şaua calului, până la pintenii cizmelor şi podoabele săbiei. Viteazul căpitan Alonso de Monroy, astfel gătit cu aur masiv ca să impresioneze şi să atragă colonişti în Chile, a fost trimis în Peru împreună cu cinci soldaţi şi cei şase cai care rămăseseră teferi şi nici nu erau din cale afară de costelivi. Capelanul González de Marmolejo le-a dat binecuvântarea, i-am petrecut o bucată de drum, apoi ne-am despărţit de ei cu inima grea, pentru că nu ştiam dacă-i vom mai vedea vreodată.

Pentru noi ăsta a fost începutul unor ani de mizerie teribilă, de care n-aş vrea să-mi amintesc, la fel cum aş vrea să uit de moartea lui Pedro de Valvidia, dar memoriei nu-i poţi comanda nici măcar în timpul unui coşmar. O treime din soldaţii rămaşi făceau de pază cu rândul, zi şi noapte, în vreme ce noi ceilalţi, transformaţi în agricultori şi zidari, semănăm pământul, reconstruiam casele şi ridicam zidul de apărare. Noi femeile lucram cot la cot cu soldaţii şi indienii *yanacona.* Rămăsesem aproape fără haine,

cea mai mare parte arseseră în pârjol, astfel că bărbaţii umblau doar cu o pânză în jurul şalelor, precum sălbaticii, iar femeile, lăsând pudoarea la o parte, mergeau doar în cămaşă. Iernile au fost aspre, s-au îmbolnăvit cu toţii, în afară de Catalina şi de mine, care pesemne că aveam piele de catâr pe noi, după cum zicea Marmolejo, cuprins de admiraţie. Cu mâncarea stăteam la fel de prost; oameni şi animale se hrăneau deopotrivă cu ierburi din vale, coconari, fructe amare şi rădăcini. Seminţele puţine pe care reuşisem să le salvez din foc au fost semănate, iar în anul următor am obţinut câteva măsuri de grâu, care au fost şi ele semănate în anul următor, astfel că de-abia în al treilea an am putut gusta o bucată de pâine. Pâinea, hrana sufletului, cât ne-a lipsit ea! Nemaiavând nimic de dat la schimb care să-l intereseze pe *curaca* Vitacura, acesta ne-a întors spatele şi s-a terminat cu desagii cu fasole şi porumb pe care îi primisem până atunci. Soldaţii s-au văzut siliţi să se ducă pe furiş prin sate şi să fure grăunţe, păsări, pături, ce găseau, ca nişte bandiţi. Presupun că indienii *quechua* ai lui Vitacura îşi păstraseră esenţialul, fapt este că indienii chilieni şi-au distrus semănăturile, hotărâţi să moară de inaniţie dacă astfel ar fi reuşit să ne termine şi pe noi. Goniţi de foame, locuitorii satelor s-au dispersat spre sud. Valea, care până atunci clocotea de activitate, s-a depopulat de familii, nu însă şi de războinici. Michimalonko şi cetele lui nu ne-au dat pace, atacau cu viteza fulgerului, după care se făceau nevăzuţi prin păduri. Ne ardeau semănăturile, ne ucideau animalele, ne atacau dacă ne prindeau fără protecţie armată, astfel că eram prizonieri între zidurile oraşului. Nu ştiu ce mâncau oamenii aceia, pentru că indienii nu mai semănau nimic. „Mănâncă foarte puţin, sunt în stare să reziste luni de zile doar cu ceva grăunţe şi coconari", m-a lămurit Felipe, băiatul *mapuche,* adăugând că războinicii purtau la gât o punguţă cu grăunţe prăjite cu care puteau rezista o săptămână întreagă.

Cu tenacitatea şi optimismul său nedezminţite, Guvernatorul îşi convingea oamenii epuizaţi şi

bolnavi să lucreze pământul, să ridice zidul fortificat şi să sape şanţul din jurul oraşului, să se antreneze pentru luptă şi să mai facă şi altele, pentru că, spunea el, trândăveala demoralizează mai rău decât foamea. Avea dreptate. Nimeni n-ar fi rezistat disperării dac-ar fi stat să-şi plângă soarta; aşa, trudeam din zori şi până seara târziu. Iar dacă ne mai rămânea ceva timp, ne rugam, că asta nu strică niciodată. Cărămidă după cărămidă, zidul de împrejmuire înalt cât doi oameni a crescut în jurul Santiagoului, scândură după scândură s-au înălţat biserica şi casele. Împunsătură de ac după împunsătură de ac, noi femeile cârpeam zdrenţele, care nici nu se mai spălau, ca să nu se facă praf în apă. Puţinele straie cât de cât decente le puneam doar în ocazii speciale, căci mai erau şi din astea, nu era totul o jelanie: ţineam sărbătorile religioase, celebram nunţi, uneori câte un botez. Dar te apuca mila să vezi chipurile supte ale oamenilor, ochii înfundaţi în orbite, mâinile transformate în nişte gheare, descurajarea. Eu slăbisem într-atât, încât când mă întindeam în pat îmi ieşeau oasele şoldurilor, coastele, claviculele, îmi puteam pipăi organele interne, abia acoperite de piele. M-am întărit pe dinafară, m-am uscat, însă inima mi s-a înmuiat. Simţeam o iubire de mamă pentru oamenii aceia nenorociţi, visam că sânii mei erau plini de lapte şi îi hrăneam pe toţi. Şi a venit şi ziua când am uitat de foame, când m-am obişnuit cu senzaţia de gol şi de imponderabilitate care mă făcea uneori să aiurez. Nu visam purcei fripţi cu un măr în bot şi un morcov în fund, aşa cum visau soldaţii care numai despre asta vorbeau, ci peisaje ceţoase prin care umblau morţii. Şi, pentru că apă se găsea din belşug, m-a apucat zorul curăţeniei. Am pornit o adevărată luptă împotriva puricilor, păduchilor şi jegului, al cărei prim efect a fost dispariţia şoarecilor, a gândacilor şi a altor jivine pe care le puneam să fiarbă în supă, drept care am renunţat.

Foamea e ceva ciudat, îţi suge energia, îţi încetineşte mişcările şi te face trist, dar limpezeşte mintea şi sporeşte lascivitatea. Bărbaţii, schelete jalnice aproape despuiate, căutau femeile famelice,

care rămâneau borţoase. În timpul foametei s-au născut câţiva copii în colonie, deşi majoritatea n-au supravieţuit. Iar dintre copiii care fuseseră de la bun început, câţiva s-au prăpădit în cele două ierni, iar ceilalţi erau numai piele şi os, aveau burta umflată şi priviri de om bătrân. Să pregătim ciorba comună pentru spanioli şi indieni a devenit o provocare mai mare decât atacurile neaşteptate ale lui Michimalonko. În nişte oale mari fierbeam apă în care puneam toate ierburile pe care le găseam în vale – rozmarin, dafin, boldo, *maitén* – pe urmă aruncam tot ce găseam, câteva mâini de porumb sau fasole din rezervele noastre tot mai reduse, cartofi sau tuberculi din pădure, rădăcini, şoareci, şopârle, greieri, gândaci. Din ordinul lui Juan Gómez, alguazilul micului nostru oraş, doi soldaţi înarmaţi stăteau de pază zi şi noapte ca să nu se fure din puţinul pe care-l aveam în cămară şi în bucătărie, dar tot dispăreau pumni de porumb sau cartofi. Treceam sub tăcere furtişagurile jalnice, căci altfel Gómez s-ar fi văzut silit să pedepsească slujitorii şi asta ar fi fost şi mai rău. Era destulă suferinţă şi aşa. Ne minţeam stomacul cu ceaiuri de mentă, de tei şi de piper american. Dacă murea o vită, o foloseam în întregime: cu pielea ne înveleam, cu grăsimea făceam lumânări, carnea se întindea la uscat, măruntaiele se puneau în mâncare, copitele deveneau unelte. Oasele se fierbeau ca să dea gust supei, se foloseau de mai multe ori, până se topeau cu totul. Fierbeam bucăţi de piele uscată şi le dădeam copiilor să le sugă, ca să-şi mai înşele foamea. Căţeluşii fătaţi în anul acela au ajuns direct în oală, imediat ce-au fost înţărcaţi: nu ne permiteam să creştem alţi câini, dar făceam tot posibilul să-i ţinem în viaţă pe ceilalţi, căci ei erau prima linie de atac împotriva indigenilor, aşa s-a salvat şi credinciosul meu Baltazar.

Felipe era un ţintaş înnăscut, unde punea ochiul, punea şi săgeata, şi era mereu gata să vâneze ceva. Fierarul i-a făcut săgeţi cu vârf de fier, mai eficiente decât pietrele lui ascuţite, iar copilul se întorcea din expediţiile sale cu iepuri şi păsări, câteodată cu câte o pisică sălbatică. Era singurul care avea curaj să plece, se pierdea în pădure, era invizibil pentru duşmani, pe

când soldaţii, care plecau în grup, n-ar fi fost în stare să vâneze nici măcar un elefant, asta dacă aceştia ar fi trăit în Lumea Nouă. Tot aşa, sfidând primejdia, aducea braţe de nutreţ pentru vite şi mulţumită lui caii, deşi numai piele şi os, au rezistat.

Mi-e ruşine să spun, dar cred că au fost şi câteva cazuri de canibalism printre *yanaconas,* ba chiar şi printre cei mai disperaţi dintre ai noştri, aşa cum au fost şi treisprezece ani mai târziu printre neamul *mapuche,* atunci când foametea a cuprins restul teritoriului chilian. Spaniolii au luat asta ca pretext pentru a-i supune, civiliza şi creştina, căci nu e dovadă mai mare de barbarie decât canibalismul; numai că acest neam nu făcuse niciodată aşa ceva până la venirea noastră. E drept, în anumite cazuri, foarte rare, devorau inima unui duşman ca să-i capete puterea, dar ăsta era un rit, nu un obicei. Foametea a fost provocată de războiul din Araucania. Nimeni nu-şi mai putea lucra pământul, căci primul lucru pe care-l făceau atât indienii, cât şi spaniolii, era să dea foc semănăturilor şi să ucidă vitele taberei adverse, iar mai târziu a venit seceta, pe urmă *chivalongo* sau tifosul au făcut ravagii. Peste toate astea a mai venit şi o invazie de broaşte, care au otrăvit solul cu balele lor puturoase. În perioada aceea nenorocită spaniolii, care nu erau mulţi, se hrăneau cu ce reuşeau să smulgă cu forţa de la *mapuche,* iar aceştia – care erau mii şi mii – rătăceau şi ei pe câmpurile pustiite. Asta i-a împins să mănânce carnea propriilor semeni. Dumnezeu trebuie să ştie că n-au făcut-o din păcat, ci de nevoie. Un cronicar care a luat parte la campaniile din sud în 1555 a scris că indienii cumpărau sferturi de om de parcă ar fi cumpărat sferturi de lamă. Foamea… doar cine a cunoscut-o are voie să judece. Rodrigo de Quiroga mi-a povestit că în iadul fierbinte din Los Chunchos indienii îşi devorau propriii tovarăşi. Dacă nevoia i-a împins şi pe spanioli la acest păcat, nu mi-a mai spus. Totuşi, Catalina m-a asigurat că *viracochas* nu se deosebesc de ceilalţi muritori şi că unii dezgropau morţii ca să le frigă coapsele şi vânau indieni din vale în acelaşi scop. I-am spus lui Pedro şi mi-a zis să tac din gură; tremura de indignare, i se

părea imposibil ca un creştin să comită o asemenea infamie, iar atunci i-am reamintit că, mulţumită mie, el mânca ceva mai bine decât restul coloniei, aşa că se cuvenea să tacă. Trebuia să vezi bucuria nebună a celor care reuşeau să prindă un şobolan pe malul râului Mapucho ca să înţelegi că şi canibalismul era un lucru posibil.

Felipe, sau Felipillo, cum era strigat băieţandrul *mapuche,* s-a transformat în umbra lui Pedro şi a ajuns o figură familiară în oraş, mascota soldaţilor pe care-i distra imitând purtările şi glasul Guvernatorului, nu batjocoritor, ci pentru că-l admira. Pedro se făcea că nu vede, dar ştiu că-l măgulea atenţia tăcută a băiatului şi repeziciunea cu care-l slujea: îi lustruia armura cu nisip, îi ascuţea sabia, îi ungea curelele dacă făcea rost de puţină grăsime şi, mai ales, avea grijă de Sultan ca de un frate. Pedro îl trata cu indiferenţa jovială pe care i-o arăţi unui câine credincios; nici n-avea nevoie să-i vorbească, Felipe îi ghicea imediat dorinţele lui „Taita". La ordinul lui Pedro, un soldat l-a învăţat pe băiat să mânuiască archebuza „ca să le apere pe femeile din casa mea atunci când eu sunt plecat", a argumentat el, ceea ce m-a ofuscat, căci de fiecare dată eu eram cea care le apăram pe femei, ba chiar şi pe bărbaţi. Felipe era o fire contemplativă şi tăcută, era în stare să stea nemişcat cu orele, precum un călugăr bătrân. „E bicisnic, aşa cum sunt toţi din rasa asta", spuneau oamenii. Cu ocazia cursurilor de *mapudungu* – o corvoadă aproape de nesuportat pentru el, care mă dispreţuia pentru că eram femeie – am aflat aproape tot ce ştiu despre poporul *mapuche.* În concepţia lor Sfântul Pământ asigură toate cele, oamenii iau ce le trebuie şi îi mulţumesc, nu iau mai mult şi nu fac provizii; munca e ceva de neînţeles, deoarece viitorul nu există. La ce le-ar servi aurul? Pământul e al nimănui, marea e a nimănui; simpla idee de a le stăpâni sau a le împărţi îl făcea pe de obicei sumbrul Felipe să se tăvălească de râs. Nici oamenii nu aparţin cuiva. Cum oare pot *huincas* să cumpere şi să vândă oameni din moment ce aceştia nu le aparţin? Uneori

băiatul avea perioade de două sau trei zile în care nu scotea niciun cuvânt, era posac, nu mânca nimic, iar dacă-l întrebam ce-a păţit îmi dădea mereu acelaşi răspuns: „Există zile vesele şi zile triste. Fiecare e stăpân pe tăcerea sa”. Nu se avea bine cu Catalina, care n-avea încredere în el, totuşi îşi povesteau reciproc visele, pentru amândoi ele fiind o uşă deschisă către cele două jumătăţi ale vieţii, diurnă şi nocturnă, prin ele putând să intre în legătură cu divinitatea. Să nu iei în seamă visele poate aduce mari nenorociri, obişnuiau ei să spună. Felipe n-a lăsat-o niciodată pe Catalina să-i ghicească în boabe şi în ghioc, faţă de care avea o frică superstiţioasă, şi refuza să bea din ceaiurile ei de plante medicinale.

Slujitorii n-aveau voie să încalece caii, erau biciuiţi pentru asta, dar cu Felipe s-a făcut o excepţie, căci îi hrănea şi ştia să-i îmblânzească fără violenţă, şoptindu-le la ureche vorbe în *mapudungu.* A învăţat să călărească precum un gitan, iar evoluţiile sale făceau senzaţie în trista noastră aşezare. Se lipea de cal devenind una cu acesta, îşi impunea ritmul, nu-l forţa niciodată. Nu avea nevoie de şa sau pinteni, conducea animalul printr-o uşoară presiune a genunchilor şi ţinea frâiele în dinţi, ca să aibă mâinile libere pentru arc şi săgeţi. Era în stare să se urce pe cal în goana mare, să se răsucească pe spinarea sa, întorcându-se cu faţa spre coadă, sau să stea lipit de burta lui, prinzându-se cu braţele şi picioarele de spinarea animalului. Oamenii făceau cerc în jurul său, dar nu reuşeau să-l imite, oricât s-ar fi străduit. Uneori dispărea cu zilele la vânătoare, noi îl credeam picat în ghearele lui Michimalonko, apoi se întorcea teafăr şi nevătămat, cu un şir de păsări pe umăr ca să avem ce pune în ciorbă. Valvidia se neliniştea când pleca pentru mai mult timp şi nu o dată l-a ameninţat cu bătaia; n-a dat niciodată curs ameninţării, căci depindeam de ce aducea el la vânătoare. În mijlocul pieţii se găsea butucul însângerat pe care erau biciuiţi cei pedepsiţi, dar pe Felipe nu-l înspăimânta. Pe atunci ajunsese un adolescent slab şi înalt pentru rasa sa, doar oase şi muşchi, avea o expresie inteligentă şi ochi ageri. Căra greutăţi mai mari decât orice adult şi

avea un dispreţ absolut faţă de durere şi moarte. Soldaţii îi admirau stoicismul; unii, ca să se distreze, îl puneau la încercare. A trebuit să le interzic să-l provoace să ia în mână un cărbune arzând sau să se înţepe cu spini muiaţi în ardei iute. Fie iarnă sau vară se scălda cu orele în apele veşnic reci ale râului Mapocho. Ne-a spus că apa rece întăreşte inima, de aceea mamele *mapuche* îşi scufundă copiii abia născuţi în apă. Spaniolii, care fug de baie ca de foc, îl priveau de pe metereze cum înota şi făceau pariuri în legătură cu capacitatea lui de rezistenţă. Uneori dispărea în apele vijelioase cam cât să spun Tatăl nostru de mai multe ori, iar când începeau să se plătească primele pariuri, ieşea la suprafaţă nevătămat.

Cel mai mult am suferit în anii aceia de singurătate şi lipsă de apărare. Aşteptam ajutor fără să ştim dacă acesta va veni, totul depindea de ce reuşise să rezolve căpitanul Monroy. Nici chiar infailibila reţea de spionaj a Ceciliei n-a putut afla nimic de soarta sa şi a celorlalţi cinci viteji, însă nu ne făceam iluzii: ar fi fost chiar un miracol dacă mâna aceea de oameni ar fi reuşit să treacă de indienii ameninţători, traversa deşertul şi ajunge la destinaţie. În intimitatea patului, Pedro spunea că miracolul ar fi fost ca Monroy să fi reuşit să găsească ajutor în Peru, unde nimeni nu era dispus să investească un ban în cucerirea Chilelui. Aurul de pe harnaşamentul calului era bun să impresioneze norodul, nu şi pe politicieni şi comercianţi. Universul nostru se reducea la micul teritoriu îngrădit de zidul înalt, la aceleaşi chipuri supte, la zilele lipsite de noutăţi, la rutina eternă, la sporadicele ieşiri ale călăreţilor care căutau hrană sau goneau vreo ceată de indieni obraznici, la rugăciuni, procesiuni şi înmormântări. Chiar şi slujbele s-au redus pe cât posibil: ne rămăsese doar o jumătate de sticlă de vin de miruit şi ar fi fost un sacrilegiu să folosim pentru asta rachiu. Doar apa nu ne lipsea; când indienii nu ne lăsau să mergem la râu sau astupau cu pietre canalele de irigaţie ale incaşilor, săpam puţuri. Nu mai era nevoie de talentul meu pentru a găsi apă, aceasta se găsea din belşug. Cum

nu aveam hârtie pentru a scrie documentele consiliului comunal sau sentinţele judecătoreşti, foloseam fâşii de piele, dar într-un moment de neatenţie acestea au fost mâncate de câinii înfometaţi, astfel că s-au păstrat prea puţine date oficiale despre lipsurile prin care am trecut în anii aceia.

Zilele ne treceau într-o veşnică aşteptare. Îi aşteptam pe indieni cu arma în mână, nădăjduind să primim veşti de la Monroy. Eram prizonieri în propriul nostru oraş, înconjuraţi de duşmani, morţi de foame, însă în toată jalea şi sărăcia asta nu ne lipsea un anume orgoliu. În zilele de sărbătoare soldaţii îşi puneau armura completă pe pielea goală sau peste nişte bucăţi de blană de iepure sau de şobolan, căci nu mai aveau lenjerie, dar armurile străluceau ca argintul. Unica sutană a lui González de Marmolejo ajunsese ţeapănă de atâtea cârpeli şi rapăn, dar la slujbă o acoperea cu o faţă de masă brodată salvată de la incendiu. Cecilia şi toate nevestele căpitanilor nu mai aveau niciun strai decent, în schimb ne pieptănam cu orele şi ne vopseam buzele cu fructul amar al unui arbust, despre care Catalina ne spusese că era otrăvitor. N-am murit din asta, e drept însă că ne provoca o diaree feroce. Comentam pe un ton de glumă toate aceste mizerii, căci dacă ne-am fi luat în serios am fi părut slabi de înger. *Yanaconas* nu pricepeau această formă de umor, atât de tipică spaniolilor, şi umblau ca nişte câini bătuţi, visând să se întoarcă în Peru. Câteva femei indigene au fugit şi s-au predat indienilor *mapuche,* măcar acolo n-ar mai fi suferit de foame: nu s-a întors niciuna. Ca să prevenim fuga altora, am împrăştiat zvonul că fuseseră mâncate, deşi Felipe susţinea că cei din neamul *mapuche* sunt oricând dispuşi să-şi mai adauge o nevastă în plus.

— Şi ce se întâmplă când moare bărbatul? l-am întrebat eu în *mapudungu,* gândindu-mă că mureau atâţia în bătălii.

— Se face ce se cuvine: fiul cel mai mare le moşteneşte pe toate, cu excepţia mamei.

— Dar tu, tu când ai de gând să te însori, ţâncule?

— Nu e momentul să-mi fur o femeie, a răspuns el foarte serios.

În tradiţia *mapuche,* băiatul fură, cu ajutorul prietenilor şi fraţilor, fata pe care o doreşte, m-a lămurit el. Uneori băieţii ăştia dau năvală în casa fetei, îi leagă părinţii şi o iau pe sus, dar după aceea totul se rezolvă dacă fata e de acord şi pretendentul plăteşte socrilor preţul convenit în animale sau alte bunuri. Astfel, uniunea se formalizează. Bărbatul poate avea mai multe neveste, dar trebuie să plătească pentru toate şi să le trateze în mod egal. Se întâmplă uneori să se însoare cu două sau mai multe surori, ca să nu le despartă. Marmolejo, care asista la orele mele de *mapudungu,* i-a explicat lui Felipe că desfrânarea asta dovedea limpede prezenţa diavolului printre cei din poporul *mapuche,* care, fără apa sfinţită a botezului, aveau să sfârşească arzând în cazanele iadului. La care băiatul l-a întrebat dacă diavolul nu se găsea şi printre spaniolii care puteau lua cu japca chiar şi o duzină de indience, fără a-i plăti pe părinţi în lame şi capre *guanaco,* aşa cum se cuvine, ba le şi băteau, nu le tratau în mod egal, iar când se plictiseau de ele, îşi luau altele. Poate că spaniolii şi *mapuche* ăştia se vor întâlni în iad, unde vor continua să se omoare unii pe alţii în vecii vecilor, a sugerat el. A trebuit să ies repede din cameră ca să nu pufnesc în râs în faţa venerabilei bărbi a capelanului.

Şi Pedro, şi eu eram făcuţi pentru o viaţă plină de încercări, nu pentru una de trândăveală. Provocarea de a mai trece peste o zi şi de a ţine ridicat moralul celor din colonie mă umplea de energie. Ne permiteam să ne lăsăm pradă descurajării doar când eram singuri, dar nici asta nu ţinea mult, pentru că foarte repede începeam să râdem de noi înşine. „Prefer să mănânc şoareci alături de tine decât să mă fâţâi în rochii de brocart la curtea din Madrid”, îi spuneam. „Zi mai bine că preferi să fii Guvernatoare aici decât cusătoreasă la Plasencia”, răspundea el. După care ne prăbuşeam îmbrăţişaţi în pat, râzând ca nişte copii. Niciodată n-am fost mai uniţi, niciodată n-am făcut dragoste cu atâta patimă şi pricepere ca în anii aceia. Când mă gândesc la Pedro, tocmai acele clipe îmi

revin în memorie, aşa-mi place să-mi amintesc de el, cum era la patruzeci şi ceva de ani, mort de foame, dar cu sufletul puternic şi hotărât, plin de speranţă. Să mai spun că vreau să mi-l amintesc îndrăgostit e inutil: a fost mereu amorezat de mine, chiar şi atunci când ne-am despărţit. Ştiu că a murit cu gândul la mine. În anul morţii sale, 1553, eu eram la Santiago, el se bătea la Tucapel, la multe leghe depărtare, dar am simţit că era pe moarte, iar când mi-au adus vestea, după mai multe săptămâni, n-am vărsat nicio lacrimă, căci deja îmi secaseră.

La jumătatea lui decembrie, doi ani după plecarea căpitanului Monroy în riscanta sa misiune, pe când ne pregăteam să sărbătorim Crăciunul cu modestie, cu cântece şi o iesle improvizată, la porţile oraşului a sosit un om istovit şi plin de praf, pe care santinelele nici nu l-au recunoscut la început şi n-au vrut să-l lase să intre. Era un *yanacona* de-al nostru, alerga fără oprire de două zile şi reuşise să se strecoare nevăzut prin pădurile în care mişunau indigenii potrivnici. Făcea parte dintr-un mic grup lăsat de Pedro pe malul mării în speranţa că ajutoarele din Peru aveau să sosească în curând. Stăteau pe un promontoriu, gata să aprindă focuri dacă ar fi văzut o corabie. În fine, după multe zile lungi cât o veşnicie, doi oameni care stăteau de strajă au zărit la orizont pânzele unui vas şi, cuprinşi de euforie, au dat semnalul. Corabia, condusă de un vechi prieten al lui Pedro de Valvidia, aducea ajutorul îndelung aşteptat.

— Zice *viracocha* de pe barcă să vii cu oamenii şi caii ca să iei încărcătura, *tatay,* a gâfâit indianul, extenuat.

Pedro a plecat în galop spre plaja aceea împreună cu câţiva căpitani. Greu s-ar putea descrie în cuvinte însufleţirea care a cuprins oraşul. Atât de mare era uşurarea tuturor, că soldaţii cei mai căliţi au izbucnit în plâns, atât de mare speranţa, că nimeni nu l-a luat în seamă pe capelan, care ne chema la o slujbă de mulţumire. Toată suflarea se urcase pe zidul de apărare şi scruta drumul, cu toate că ştiam că aveau să treacă mai multe zile până la întoarcerea căpitanilor.

Pe chipurile celor de pe corabie s-a aşternut groaza când au dat ochii cu Valvidia şi oamenii săi pe malul mării, iar mai apoi când au ajuns la Santiago şi noi am ieşit să-i întâmpinăm. Asta ne-a făcut să ne dăm mai bine seama de mizeria în care ne aflam. Noi ne obişnuiserăm cu aspectul nostru de schelete ambulante, cu zdrenţele şi jegul, dar văzând mila pe care o provocam, ne-a cuprins ruşinea. Cu toate că ne dichisisem pe cât putusem şi Santiago ni se părea minunat sub razele soarelui de vară, nou-veniţii şi-au făcut o impresie lamentabilă, ba chiar au fost gata să le ofere haine lui Valvidia şi căpitanilor, însă nu există o jignire mai mare pentru un spaniol decât să primească de pomană. Ce n-am putut plăti a rămas înscris ca datorie, Pedro a garantat pentru ceilalţi, pentru că aur nu aveam. Comercianţii care închiriaseră corabia în Peru s-au arătat mulţumiţi, căci îşi întreiau investiţia şi erau siguri că-şi vor primi banii: cuvântul lui Valvidia era o garanţie suficientă. Cu ei era şi negustorul care-l împrumutase pe Pedro în Cuzco, cu dobândă, ca să aibă bani pentru expediţie. Venea să-şi încaseze cele cuvenite, dar şi-a dat seama, după cum arăta colonia, că n-avea ce încasa, drept care au făcut altă înţelegere. De pe corabie, Pedro mi-a cumpărat trei cămăşi de in şi una de batist fin, fuste pentru toată ziua şi altele, de mătase, cizme de lucru şi o pereche de botine de lux, săpun, alifie din flori de portocal pentru faţă şi o sticluţă cu parfum, lucruri fine pe care credeam că n-o să le mai văd niciodată.

Corabia fusese trimisă de căpitanul Monroy. În timp ce noi treceam prin toate chinurile la Santiago, el şi cei cinci tovarăşi ai lui ajunseseră la Copiapó, unde picaseră în ghearele indienilor. Patru au fost căsăpiţi pe loc, dar Monroy, călare pe armăsarul lui împodobit cu aur, împreună cu celălalt rămas în viaţă au scăpat ca prin minune: salvaţi de un soldat spaniol care fugea de justiţia din Peru şi trăia în Chile de mai mulţi ani. Omului i se tăiaseră ambele urechi ca pedeapsă pentru hoţie, aşa că fugise, de ruşine, de cei din rasa lui, refugiindu-se printre indigeni. Pedeapsa pentru furt e tăierea unei mâini, tradiţie rămasă în Spania de pe

vremea maurilor, dar în cazul soldaţilor se preferă tăierea urechilor sau a nasului, ca să poată lupta mai departe. Omul fără urechi a intervenit deci pe lângă indieni, convingându-i să nu-l omoare pe căpitan, despre care credea că e bogat, judecând după tot aurul pe care-l avea pe el, şi pe însoţitorul său. Monroy era un tip simpatic şi plăcut la vorbă, le-a făcut o impresie bună indienilor, care l-au tratat ca pe un oaspete, nu ca pe un prizonier. După trei luni de plăcută captivitate, cei doi au reuşit să fugă călare, dar, fireşte, fără aurăriile imperiale. Se spune că în lunile alea Monroy a sedus-o pe fiica şefului *cacique* şi a lăsat-o însărcinată, dar poate că aşa s-a lăudat căpitanul însuşi, sau poate e doar o legendă, că la astea ne pricepem. Cert e că a reuşit să ajungă în Peru, a făcut rost de întăriri, a momit câţiva negustori, a trimis corabia spre Chile şi s-a întors pe uscat, după câteva luni, împreună cu şaizeci de soldaţi. Acest Alonso de Monroy, galant, leal şi curajos, a murit în Peru doi ani mai târziu, în împrejurări misterioase. Unii zic că otrăvit, alţii că de boală sau de muşcătură de păianjen; nu lipsesc cei care susţin că trăieşte în Spania, unde s-a întors pe furiş, sătul de atâtea războaie.

Corabia ne-a adus soldaţi, mâncare, vin, arme, muniţie, îmbrăcăminte, unelte şi animale domestice, adică exact comorile la care visasem. Lucrul cel mai important a fost însă contactul cu lumea civilizată, nu mai eram singuri la capătul lumii. De asemenea, s-au alăturat coloniei noastre cinci spaniole, soţii sau rude ale soldaţilor. Atunci, pentru prima dată de când părăsisem Cuzco, m-am comparat cu femeile din rasa mea şi mi-am seama cât mă schimbasem. Am hotărât să lepăd cizmele şi hainele bărbăteşti, să scap de laţe şi să-mi fac o pieptănătură mai elegantă, să mă ung pe faţă cu crema de la Pedro, în fine, să-mi cultiv graţia feminină la care renunţasem de nişte ani buni. Optimismul s-a întors în inimile oamenilor, ne simţeam în stare să-l înfruntăm pe Michimalonko, ba chiar şi pe Dracul, dacă ar fi venit să ne atace oraşul. Pesemne că, de departe, aşa a simţit şi vicleanul *cacique,* pentru că nu ne-a mai atacat, deşi ne luptam

adesea cu indienii prin împrejurimi, gonindu-i până la sălaşurile lor *depukaras.* De fiecare dată mureau o mulţime dintre ei şi te întrebai de unde mai răsăreau atâţia.

Valvidia a pus în practică împroprietăririle pe care le desemnase pentru mine şi pentru câţiva dintre căpitanii săi. A trimis soli la indigenii paşnici, rugându-i să revină în valea în care trăiseră până la sosirea noastră, le-a promis siguranţă, pământ şi hrană, doar să ne ajute, căci fără ei moşiile erau inutile. Mulţi dintre cei care fugiseră de frica războiului şi a bărboşilor s-au întors. Graţie lor, am început să prosperăm. Guvernatorul l-a convins şi pe *curaca* Vitacura să ne cedeze indieni *quechua,* mai buni la munca grea decât chilienii, iar cu aceştia s-a apucat să exploateze mina de la Marga-Marga şi altele despre care a aflat. Mi-a fost dat să văd acolo sute de bărbaţi şi de femei, unele însărcinate, altele cu plozii legaţi în spate, cufundaţi în apa rece până la brâu, spălând nisipul ca să extragă aurul, de la răsăritul până la apusul soarelui, expuşi bolilor, biciului vătafilor şi abuzurilor soldaţilor.

În dimineaţa asta, la sculare, pentru prima dată în lunga mea viaţă, m-au lăsat puterile. Ce ciudat e să vezi cum corpul te lasă, în vreme ce mintea funcţionează mai departe, ba chiar face şi planuri. Cu ajutorul slujnicelor m-am îmbrăcat pentru slujbă, aşa fac în fiecare zi, ca s-o salut pe Fecioara Milei, acum patroana bisericii sale şi împodobită cu o coroană de aur cu smaralde; suntem prietene de multă vreme. Încerc să ajung la prima slujbă, cea la care vin săracii şi soldaţii, pentru că atunci lumina din biserică pare că pogoară direct din cer. Soarele dimineţii pătrunde prin ferestrele înalte, razele strălucitoare străpung naosul precum nişte lănci, luminând sfinţii din firide, uneori şi fantomele care mă înconjoară, ascunse după stâlpi. E un ceas de linişte, potrivit pentru rugăciune. Ce poate fi mai misterios decât clipa când pâinea şi vinul se transformă în corpul şi sângele lui Christos? Am asistat la minunea asta de mii de ori, dar tot mă mai surprinde şi mă mişcă la fel ca în ziua primei

mele comuniuni. Şi plâng de fiecare dată când primesc ostia, n-am încotro. Cât timp mă mai pot mişca, am să merg la biserică şi am să-mi continui obligaţiile: spitalul, săracii, mânăstirea augustinelor, construcţia schiturilor, administrarea domeniilor mele şi această cronică, ce se lungeşte cam prea mult.

Încă nu mă simt doborâtă de vârstă, deşi recunosc că am devenit împiedicată şi uitucă, nu mai pot să fac tot ce făceam pe vremuri, trebuie să mă gândesc de două ori la acelaşi lucru, orele nu-mi mai ajung. Totuşi, n-am renunţat la vechiul meu obicei de a mă spăla şi a mă îmbrăca îngrijit; vreau să mă păstrez aşa până la sfârşit, pentru ca Rodrigo să mă găsească curată şi elegantă când ne vom reîntâlni dincolo. Şaptezeci de ani nu mi se pare foarte mult… Dacă mă ţine inima, aş putea trăi încă zece ani şi în cazul ăsta ar trebui să mă recăsătoresc, pentru că e nevoie de dragoste ca să trăieşti. Sunt sigură că Rodrigo ar înţelege asta, la fel cum aş face şi eu. Dacă ar fi cu mine, ne-am bucura până la sfârşitul vieţii, încet şi fără zarvă. Rodrigo se temea de clipa în care n-am mai fi putut face dragoste. Cred că cel mai mult se temea să nu fie ridicol, bărbaţii pun prea mult orgoliu în treaba asta; numai că există multe feluri de a iubi, aş fi descoperit eu unul prin care, chiar bătrâni, să ne iubim ca în vremurile cele mai bune. Mi-e dor de mâinile lui, de mirosul lui, de spatele lui lat, de părul moale de pe ceafă, de atingerea bărbii şi de răsuflarea pe care i-o simţeam în ureche în timp ce eram cufundaţi în întuneric. Mi-e atât de dor de îmbrăţişarea lui, că uneori îmi scapă un strigăt înăbuşit: Unde eşti, Rodrigo, am nevoie de tine!

În dimineaţa asta m-am îmbrăcat şi am ieşit pe stradă, deşi îmi simţeam oasele şi inima ostenite, pentru că e marţi şi trebuie să mă duc la Marina Ortiz de Gaete. Mă poartă servitorii în lectică, căci stă aproape şi n-are rost să scoatem trăsura: ostentaţia e foarte rău văzută în acest regat şi mă tem că trăsura pe care mi-a dăruit-o Rodrigo e din cale-afară de făţoasă. Marina e mai tânără decât mine, dar în comparaţie cu ea eu sunt un boboc de trandafir: a ajuns o habotnică urâtă şi exagerată, ierte-mi Domnul gura cea rea.

„Mai pune-ţi frâu la gură, mamă”, îmi spui râzând, Isabel, când mă auzi vorbind aşa, dar eu cred că te amuză aceste vorbe ale mele şi, în plus, cred că mi-am câştigat dreptul de a spune ceea ce alţii nu îndrăznesc. Ridurile şi mofturile Marinei îmi oferă oarecare satisfacţie, sentiment împotriva căruia lupt, căci n-am chef să petrec prea multe zile în Purgatoriu. Niciodată nu mi-au plăcut oamenii lingavi şi slabi de înger, ca Marina. Mi-e milă de ea, pentru că până şi rudele pe care şi le-a adus din Spania şi care au prosperat în Santiago au dat-o uitării. Nu le fac prea multe reproşuri, căci cucoana asta e tare plicticoasă. Măcar sărăcia a ocolit-o, are o văduvie demnă, ceea ce nu compensează ghinionul ei de nevastă părăsită. Tare singură e femeia asta care-mi aşteaptă nerăbdătoare vizitele, iar dacă întârzii o găsesc smiorcăindu-se. Bem ceşti cu ciocolată, căscăm pe furiş şi vorbim despre singurul subiect pe care-l avem în comun: Pedro de Valvidia.

Marina e în Chile de douăzeci şi cinci de ani. A venit cam prin 1554, gata să-şi asume rolul de nevastă de Guvernator, împreună cu o liotă de rude şi linguşitori chitiţi să profite de bogăţia şi puterea lui Pedro de Valvidia, căruia regele îi conferise titlul de Marchiz şi Ordinul lui Santiago. La sosire, Marina a aflat cu surprindere că era văduvă. Soţul ei murise cu câteva luni în urmă ucis de indienii *mapuche,* fără să afle de onorurile primite. Culmea, comoara lui Valvidia, despre care se zvonise atâta, era inexistentă. Guvernatorul fusese acuzat că se îmbogăţise peste măsură, că poseda pământuri întinse şi roditoare, că exploata o treime din indieni în beneficiu propriu, dar s-a dovedit că era mai sărac decât oricare dintre căpitanii săi, trebuind chiar să-şi vândă casa din Piaţa Mare ca să-şi poată plăti datoriile. Sfatul comunal n-a avut decenţa de a-i stabili o pensie Marinei Ortiz de Gaete, soţia legitimă a Guvernatorului, ingratitudine frecventă pe aici, care are şi un nume: „răsplata chiliană”. A trebuit să-i cumpăr chiar eu o casă şi să-i finanţez cheltuielile, pentru ca stafia lui Pedro să nu mă chinuie. Măcar pot să-mi satisfac nişte chefuri, de exemplu să înfiinţez instituţii, să-mi dobândesc o

firidă în biserică unde să fiu îngropată, să întreţin o grămadă de apropiaţi, să-i asigur fiică-mii o soartă bună şi să întind o mână de ajutor soţiei fostului meu iubit. Are vreo importanţă că pe vremuri am fost rivale?

Îmi dau acum seama că am scris o mulţime de foi şi n-am explicat încă de ce tărâmul acesta depărtat e singurul regat din America. Sfântul împărat Carol Quintul voia să-şi însoare fiul cu Maria Tudor, regina Angliei. În ce an o fi fost asta? Cam atunci când a murit Pedro, cred. Tânărul avea nevoie de titlul de rege pentru a putea face acea căsătorie, iar cum tatăl său n-avea de gând să-i lase încă tronul, s-a hotărât ca Chile să fie regat şi Felipe suveranul său, ceea ce nu ne-a îmbunătăţit defel soarta, dar ne-a dat clasă.

Pe aceeaşi corabie cu care a sosit Marina – care pe vremea aceea avea patruzeci şi doi de ani, era cam toantă, însă frumoasă, acea frumuseţe spălăcită a blondelor mature – au venit Daniel Belalcázar şi nepoată-mea Constanza, de care mă despărţisem la Cartagena în 1538. Nu credeam c-am să-mi revăd vreodată nepoata, care, în loc să se călugărească, aşa cum rămăsese stabilit, s-a măritat degrabă la cincisprezece ani cu cronicarul care a sedus-o pe corabie. Surpriza noastră a fost reciprocă: eu credeam că pieriseră înghiţiţi de junglă, iar ei nu-şi puteau închipui că aveam să întemeiez un regat. Au rămas în Chile aproape doi ani, învăţând trecutul şi obiceiurile poporului *mapuche* – de la distanţă, fireşte, că nu era cazul să se bage între ei, războiul era la apogeu. Belalcázar spunea că indienii *mapuche* seamănă cu nişte neamuri asiatice pe care le văzuse prin călătoriile sale. Îi socotea războinici iscusiţi şi nu-şi ascundea admiraţia faţă de ei, la fel cum s-a întâmplat mai târziu cu poetul acela care a scris o epopee despre Araucania. Am mai spus asta? Nu cred, oricum, acum e cam târziu să mă ocup de el. Ercilla se numea. Pricepând că n-aveau cum să se apropie de neamul *mapuche* ca să-i deseneze şi să le pună întrebări personale, soţii Belalcázar şi-au reluat călătoriile prin lume. Erau nişte parteneri perfecţi pentru scopurile ştiinţifice, sufereau de aceeaşi curiozitate nesecată şi

de acelaşi dispreţ olimpian faţă de primejdiile pe care le implicau întreprinderile lor descreierate.

Daniel Belalcázar m-a convins să înfiinţez un aşezământ educaţional: era de neconceput să ne împăunăm cu faptul că eram o colonie civilizată, din moment ce-i puteai număra pe degetele de la o mână pe oamenii care ştiau să citească. I-am propus deci lui González de Marmolejo să facem şcoli, ne-am luptat ani în şir, nimeni n-a fost interesat de proiect. Ce oameni! Se tem că, dacă poporul învaţă carte, dă în viciul gânditului, iar de aici şi până la a se revolta împotriva Coroanei nu mai e decât un pas.

Cum ziceam, astăzi n-a fost o zi bună pentru mine. În loc să mă ţin de relatarea vieţii mele, m-am apucat să divaghez. Cu fiecare zi ce trece îmi e tot mai greu să mă rezum la fapte, atenţia îmi e distrasă de altele: casa asta e tare agitată, deşi tu mă asiguri că e cea mai liniştită din Santiago.

— Sunt idei de-ale tale, mămico. Nu e niciun fel de agitaţie, doar stafiile umblă pe aici, mi-ai spus aseară.

— Tocmai asta e, Isabel, exact asta spuneam şi eu.

Tu eşti ca taică-tău, practică şi raţională, de aceea nu-i vezi pe toţi cei care se perindă fără voie prin odăi. Cu vârsta, vălul care desparte lumea asta de cealaltă se subţiază, încep să văd nevăzutul. Presupun că după ce mor ai să schimbi pe aici, ai să dai mobila mea veche, ai să văruieşti pereţii, dar adu-ţi aminte că mi-ai promis să păstrezi paginile astea, pe care le-am scris pentru tine şi urmaşii tăi. Dacă vrei, le pot lăsa în păstrare preoţilor ordinului Merced sau călugărilor dominicani, care-mi sunt datori. Nu uita nici că las un fond pentru întreţinerea Marinei Ortiz de Gaete până va închide ochii şi pentru săracii care s-au obişnuit să găsească zilnic de mâncare la poarta acestei case. Cred că ţi-am mai spus toate astea, iertare dacă mă repet. Sunt sigură c-ai să-mi îndeplineşti dispoziţiile, Isabel, pentru că şi aici semeni cu tatăl tău: eşti bună la inimă şi cuvântul dat ţi-e sfânt.

Pentru colonia noastră stabilirea contactului cu Peru şi sosirea proviziilor şi a oamenilor dispuşi s-o populeze a însemnat o nouă cotitură. Graţie

galioanelor care veneau şi plecau, am comandat lucrurile indispensabile pentru a ne putea dezvolta. Valvidia a cumpărat fier, scule şi tunuri, eu am comandat puieţi şi seminţe din Spania, care se potrivesc perfect climei din Chile, oi, capre şi vite. Din greşeală, mi s-au adus opt vaci şi doisprezece tauri, când unul ar fi fost suficient. Aguirre a profitat de neînţelegere ca să inaugureze prima arenă pentru lupte de tauri, dar animalele se resimţeau după drumul pe mare şi n-aveau niciun chef să împungă. N-a fost nicio nenorocire, pe zece i-am transformat în boi şi i-am folosit la arat şi cărat, iar cei doi rămaşi şi-au îndeplinit cu spor misiunea pe lângă vaci, astfel că acum avem belşug de vite, de pe păşunile din Copiapó şi până pe valea Mapocho. Am construit o moară şi cuptoare publice, o carieră de piatră şi gatere, locuri unde se produceau ţigle şi cărămizi, am înfiinţat ateliere de pielărie, olărit, împletituri, pânză de corabie, hamuri şi mobilă. Aveam doi croitori, patru scribi, un medic – care din păcate nu folosea la mare lucru – şi un veterinar excelent. În ritmul accelerat în care creştea oraşul, valea risca să rămână fără copaci, atât de mare era avântul nostru constructiv. Nu pot spune că o duceam nemaipomenit de bine, dar n-am mai suferit de foame, *yanaconas* s-au îngrăşat şi s-au lenevit. Probleme serioase n-am avut, cu excepţia unei invazii de şobolani, aduşi de vrăjile cu care ne sâcâiau indiencele *machis.* A fost imposibil să punem la adăpost semănăturile, casele şi hainele, jivinele alea rodeau tot, în afară de metal. Cecilia a propus soluţia folosită în Peru: lighene cu apă în toate casele. Dimineaţa găseam chiar şi cinci sute de rozătoare înecate, dar n-a fost de-ajuns. Am scăpat de invazie abia după ce ne-a adus un vraci *quechua* capabil să rupă vraja chilienelor.

Valvidia insista pe lângă soldaţi să-şi aducă nevestele din Spania, conform ordinului Regelui; o parte s-au conformat, dar majoritatea prefera să trăiască cu mai multe indience tinere decât cu o soţie trecută de prima tinereţe. Apăreau tot mai mulţi copii metişi, care nu ştiau cine le era tată. Spanioloaicele care au venit la bărbaţii lor închideau ochii şi

acceptau această situaţie care, în definitiv, nu se deosebea prea mult de cea din Spania; chiar şi acum mai există în Chile obiceiul „casei mari”, în care locuiesc soţia şi copiii legitimi, şi al „caselor mici”, pentru ţiitoare şi bastarzi. Cred c-am fost singura care n-a tolerat astfel de lucruri bărbatului meu, deşi e foarte posibil ca fără ştirea mea să se fi petrecut fapte de care nu ştiu nici azi.

Santiago a fost desemnat capitala regatului. Populaţia crescuse, era mai multă siguranţă, indienii lui Michimalonko păstrau distanţa. Printre altele, asta ne permitea să organizăm plimbări, petreceri la iarbă verde şi partide de pescuit pe malul râului Mapocho, zonă până atunci interzisă. Am stabilit zile de sărbătoare pentru a ne cinsti sfinţii, cât şi altele, când petreceam cu muzică şi ne reuneam cu toţii, spanioli, indieni, negri şi metişi. Organizam lupte de cocoşi, alergări de câini, jocuri cu mingea şi cu bile. Jucător pasionat, Pedro a continuat să organizeze partide de cărţi în casa noastră, doar că acum nu se mai juca pe bani, ci pe iluzii: n-aveam un chior, dar datoriile se notau într-un caiet cu o meticulozitate de cămătar, deşi ştiam că nu se vor plăti nicicând.

Odată instaurată linia poştală între Santiago, Peru şi Spania, am putut trimite şi primi scrisori, care făceau pe drum un an sau doi. Pedro s-a apucat să-i scrie împăratului Carol Quintul lungi misive, în care îi povestea despre Chile, îl informa despre greutăţile prin care treceam, despre cheltuieli şi datorii, felul în care făcea dreptate, despre faptul regretabil că mureau mulţi indieni şi ne lipsea mâna de lucru pentru mine şi agricultură. Îi cerea şi bani şi stipendii, lucru pe care un suveran trebuie să-l facă, dar cererile lui îndreptăţite rămâneau fără răspuns. Voia soldaţi, oameni, corăbii, confirmarea autorităţii sale şi recunoaşterea celor realizate. Îmi citea scrisorile cu glas tunător, plimbându-se prin salon cu pieptul înainte, dar eu nu spuneam nimic: ce puteam spune despre corespondenţa sa cu monarhul cel mai puternic de pe pământ, cu cel mai sacru şi neînfrânt cezar, cum îl numea el? Dar începeam să văd că iubitul meu se schimbase, că puterea i se urca la cap, că devenise

înfumurat. În scrisorile lui vorbea despre fabuloase mine de aur, mai curând imaginare decât reale. Era momeala cu care voia să atragă spaniolii, pentru că doar el şi Rodrigo de Quiroga ştiau că adevărata bogăţie a Chile nu erau aurul şi argintul, ci clima plăcută şi pământul mănos, care îndemna să te stabileşti aici, în vreme ce ceilalţi visau încă să se îmbogăţească rapid şi să se întoarcă în Spania.

Pentru a uşura drumurile către Peru, Valvidia a întemeiat un oraş în nord, La Serena, şi un port în apropiere de Santiago, Valparaiso, după care şi-a întors privirile spre râul Bío-Bío, cu intenţia de a supune neamul *mapuche.* Felipe îmi explicase că râul acela era sacru, căci determină curgerea naturală a apelor, potolea cu prospeţimea sa furia vulcanilor, iar de-a lungul lui creşteau atât copacii cei mai înalţi, cât şi ciupercile aproape invizibile, transparente. Conform documentelor pe care Pizarro i le încredinţase lui Valvidia, guvernarea acestuia se întindea până la strâmtoarea lui Magellan, însă nimeni nu ştia precis unde se afla faimosul canal ce unea oceanul de răsărit cu cel de apus. Tocmai atunci a sosit din Peru o corabie condusă de un tânăr căpitan italian pe numele său Pastene, căruia Valvidia i-a conferit pomposul titlu de amiral şi l-a trimis să exploreze sudul. Navigând de-a lungul ţărmului, Pastene a văzut peisaje superbe şi împădurite, arhipelaguri şi gheţari, dar n-a găsit strâmtoarea, pesemne că se afla undeva mai la sud. Între timp, din Peru soseau veşti rele, situaţia politică devenise dezastruoasă, nu se termina bine un război civil că începea altul. Gonzalo Pizarro, unul dintre fraţii răposatului Marchiz, luase puterea şi se răzvrătise împotriva Regelui nostru, iar corupţia, trădările şi prejudiciile din viceregat erau atât de mari, că în cele din urmă Carol Quintul l-a trimis pe La Gasca să facă ordine. N-am să încerc să explic încurcăturile de-atunci din Oraşul Regilor, pentru că nu le pricep nici eu, dar îl pomenesc pe La Gasca deoarece acest călugăr îndărătnic, cu faţa mâncată de vărsat de vânt, a luat o hotărâre care-avea să-mi schimbe destinul.

Pedro fierbea de nerăbdare să cucerească tot mai mult din teritoriul chilian, apărat straşnic de neamul *mapuche,* dar şi să ia parte la evenimentele din Peru şi să intre în contact cu civilizaţia. De opt ani stătea departe de centrele puterii şi, în taină, dorea să pornească spre nord ca să se întâlnească cu alţi militari, să facă negoţ, să cumpere, să se împăuneze cu cucerirea Chilelui şi să-şi pună spada în slujba Regelui, sprijinindu-l împotriva răzvrătitului Gonzalo Pizarro. Se plictisise oare de mine? Poate, numai că pe atunci n-am bănuit nimic, eram sigură de dragostea lui, care pentru mine era ceva la fel de firesc precum ploaia. L-am văzut că stă ca pe ace, dar am bănuit că era plictisit de viaţa sedentară, căci tensiunea începuturilor din Santiago, când eram zi şi noapte cu armele pregătite, făcuse loc unei vieţi mai comode şi trândave.

— Avem nevoie de soldaţi pentru războiul din sud şi de familii care să populeze restul teritoriului, dar în Peru emisarii mei nu sunt luaţi în seamă, mi-a spus el într-o seară, ascunzându-şi adevăratele intenţii.

— Şi vrei să pleci chiar tu? Te previn că, dacă pleci o singură zi, aici va fi prăpăd, doar ştii ce intenţii are amicul tău De la Hoz, i-am zis eu, dar nu ştiam că hotărârea lui era deja luată.

— Îl las în locul meu pe Villagra, că e mână forte.

— Şi cum ai să convingi lumea să plece din Peru ca să vină în Chile? Nu toţi sunt idealişti ca tine, umblă după bogăţie, nu după glorie.

— Văd eu.

A fost ideea lui, eu n-am avut niciun amestec. Pedro a anunţat cu surle şi tobe că va trimite corabia lui Pastene în Peru, iar cine voia să plece şi să pună mâna pe aur era liber s-o facă. Vestea a produs un entuziasm delirant, săptămâni în şir la Santiago nu s-a vorbit decât despre asta. Să plece! Să se întoarcă în Spania plini de bani! Visul oricui care pleca în Indii de pe Vechiul Continent: să se întoarcă bogat. Totuşi, până la urmă doar şaisprezece coloni s-au hotărât să plece, şi-au vândut pe mai nimic proprietăţile, şi-au strâns lucrurile, au pus laolaltă aurul şi s-au pregătit de plecare. Printre călătorii care se îndreptau spre port

se număra şi mentorul meu González de Marmolejo, care avea de-acum şaizeci de ani bătuţi pe muchie şi reuşise să se îmbogăţească serios câtă vreme fusese în slujba Domnului. Mai pleca şi „doamna” Díaz, spaniolă, ajunsă în Chile cu doi ani în urmă pe o corabie. Doamnă nu prea era ea, aflasem că era vorba de un bărbat îmbrăcat în straie de femeie. „Dama asta are între picioare biluţe şi cocoşel, coniţă, aşa să ştii”, îmi spusese Catalina. „Ce-ţi trece prin cap! De ce s-ar îmbrăca un bărbat în femeie?” am întrebat-o eu. „Cum de ce? Ca să scoată bănuţul de la alţi bărbaţi, coniţă, de-aia…” Dar ajunge cu bârfele.

În ziua stabilită călătorii au urcat la bord, şi-au aşezat cuferele ferecate în cabine şi au ascuns bine aurul. Apoi a venit Valvidia cu câţiva căpitani şi o grămadă de slujitori şi a început un ospăţ de despărţire: pescărie şi fructe de mare proaspete, stropite cu vin din pivniţa Guvernatorului. S-au întins prelate direct pe nisip, s-a mâncat regeşte, s-au ţinut discursuri care au stors lacrimi, mai ales din partea doamnei cu cocoşel, sentimentală şi sclifosită. Valvidia i-a convins pe coloni să declare aurul pe care-l avea fiecare, ca să nu fie probleme mai târziu, o măsură înţeleaptă care a fost aprobată în unanimitate. În timp ce secretarul nota în registru ce-i spuneau oamenii, Valvidia s-a urcat în singura barcă disponibilă şi cinci marinari zdraveni l-au dus la corabia unde-l aşteptau căpitanii lui cei mai de încredere, împreună cu care intenţiona să se pună la dispoziţia Regelui din Peru. Pricepând păcăleala, imprudenţii au urlat de supărare, unii au luat-o înot după barcă, dar singurul care a ajuns-o din urmă a primit o lovitură de vâslă în cap. Nu e greu de imaginat ce-a fost în inima celor păgubiţi când au văzut cum corabia îşi umfla pânzele şi o lua spre nord, împreună cu toată averea lor.

Căpitanul Villagra, un om aspru şi direct, l-a înlocuit pe Valvidia în calitate de guvernator adjunct şi s-a înfruntat cu oamenii furioşi, chiar acolo, pe plajă. Înfăţişarea sa robustă, chipul său sanguin şi mai ales spada pe care i se odihnea mâna au impus imediat ordinea. Le-a explicat oamenilor că Valvidia

pleca în Peru ca să-şi apere Regele, seniorul său, şi să adune întăriri pentru colonia Chile, de aceea se văzuse silit să facă ceea ce făcuse, dar promitea să le înapoieze până la ultimul dublon de aur din ce le revenea de la mina de la Marga-Marga. „Cui îi place, bine, cui nu, va avea de-a face cu mine", a conchis. Ceea ce n-a liniştit pe nimeni.

Pot înţelege raţiunile lui Pedro, care a văzut în înşelăciunea asta, atât de improprie caracterului său, unica soluţie pentru problemele din Chile. A pus în balanţă paguba făcută celor şaisprezece nevinovaţi şi nevoia de a da un impuls cuceririi, de care aveau să beneficieze mii de oameni, iar asta a prevalat. Dacă s-ar fi consultat cu mine, precis aş fi fost de acord, deşi l-aş fi convins să recurgă la o modalitate mai elegantă – în plus, aş fi plecat cu el – dar luase hotărârea în taină, cu cei trei căpitani. Ce-o fi crezut, că n-aveam să-mi ţin gura? Nu, pentru că în cei zece ani de când eram împreună dădusem dovadă de discreţie şi forţă în a-i apăra viaţa şi interesele. Cred că mai curând s-a temut că aş fi vrut să-l reţin. A plecat cu un minim indispensabil, căci dacă şi-ar fi făcut bagajele cum se cade i-aş fi ghicit intenţiile. A plecat fără să-şi ia rămas-bun de la mine, la fel cum făcuse şi Juan de Málaga, cu mulţi ani în urmă.

Păcăleala lui Valvidia, căci asta a fost, oricât de nobil ar fi fost motivul, a fost mană cerească pentru Sancho de la Hoz, care putea acum să-l acuze de un delict concret: înşelase oamenii, le furase propriilor săi soldaţi rodul anilor de trudă şi sărăcie, îşi merita moartea.

Aflând că Pedro plecase, m-am simţit mult mai trădată decât colonii cei păcăliţi. A fost prima şi ultima dată când m-au lăsat nervii. O zi întreagă am urlat de furie şi am spart tot ce mi-a căzut în mână, o să vadă ei cine sunt eu, Inés Suárez, pe mine nu mă aruncă nimeni ca pe o cârpă, eu eram adevărata guvernatoare din Chile, toată lumea ştie ce-mi datorează, ce-ar fi oraşul ăsta de căcat fără mine, care am săpat cu mâinile mele canalele de irigaţie, am vindecat o grămadă de bolnavi şi răniţi, am semănat,

am cules şi am gătit pentru toţi, ca să nu moară de foame, ca să nu mai spun că am mânuit armele la fel ca soldaţii cei mai viteji, Pedro îmi datorează viaţa, l-am iubit şi l-am slujit şi l-am mulţumit, nimeni nu-l cunoaşte mai bine ca mine, nimeni n-are să-i suporte maniile ca mine, şi tot aşa, până când Catalina şi femeile m-au legat de pat şi au plecat după ajutor. Mă zbăteam în legături ca posedată de diavol, iar Juan de Málaga râdea de mine la capul patului.

Nu după mult timp a venit González de Marmolejo, foarte abătut, căci era cel mai în vârstă dintre cei păcăliţi şi era sigur că nu avea să-şi mai recupereze pierderea. Adevărul este că nu doar că şi-a recuperat averea, chiar cu dobândă, dar, după nişte ani, când a murit, ajunsese omul cel mai bogat din Chile. Cum reuşise asta? Mister. Presupun că, în parte, l-am ajutat şi eu, pentru că-l luasem asociat la creşterea cailor, idee care-mi dădea târcoale de când plecasem spre Chile. Omul bisericii a intrat cu intenţia de a încerca să mă exorcizeze, dar când a priceput că nu era vorba decât de o isterie de muiere părăsită, s-a mulţumit să mă stropească cu apă sfinţită şi să spună câteva Ave Maria, tratament care mi-a băgat minţile în cap.

A doua zi a venit la mine Cecilia, acum mamă a mai multor copii. Nici naşterile, nici anii nu lăsaseră nicio urmă pe chipul ei neted de prinţesă incaşă şi nu-i afectaseră ţinuta regală. Graţie reţelei sale de spionaj şi condiţiei de soţie a alguazilului Juan Gómez, era la curent cu tot ce mişca în colonie, inclusiv cu criza mea de nervi. M-a găsit în pat, epuizată încă de ziua precedentă.

— Pedro o să plătească pentru asta, Cecilia, am spus eu în loc de bună ziua.

— Îţi dau o veste bună, Inés: nu e cazul să te răzbuni, o vor face alţii pentru tine.

— Ce vrei să spui?

— Nemulţumiţii din Santiago, şi nu sunt deloc puţini, plănuiesc să-l acuze pe Valvidia la Curtea Regală din Peru. Chiar dacă n-o să i se taie capul, tot va sta închis pe viaţă. Vezi şi tu ce noroc ai!

— Aici e mâna lui Sancho de la Hoz! am sărit eu din pat şi m-am îmbrăcat grăbită.

— Ei, cum îţi închipui că dobitocul ăla îţi face o asemenea favoare? Omul a scris o scrisoare în care cere ca Valvidia să fie destituit, a dat-o din mână în mână şi a strâns o mulţime de semnături. Majoritatea vor să scape de Valvidia şi să-l pună guvernator pe Sancho de la Hoz.

— Nu se dă bătut maimuţoiul ăsta, am mormăit eu, în timp ce-mi legam şireturile botinelor.

Câteva luni mai devreme, maleficul curtean încercase să-l asasineze pe Valvidia. Ca tot ce plănuia, şi de data asta povestea era destul de pitorească: urma să se prefacă grav bolnav, să stea la pat, să dea veste că era pe moarte şi să-şi ia rămas-bun de la prieteni şi duşmani, inclusiv de la Guvernator. Un om de-al lui ar fi stat ascuns după o draperie, înarmat cu un pumnal cu care l-ar fi înjunghiat pe Valvidia în clipa în care s-ar fi aplecat să audă şoaptele muribundului. Amănuntele ridicole şi lăudăroşenia l-au dat de gol, căci eu am prins imediat de veste de urzelile lui. L-am pus atunci în gardă pe Pedro, care la început a râs în hohote şi n-a vrut să mă creadă, dar mai apoi a cercetat mai adânc toată afacerea. Vina lui Sancho de la Hoz a ieşit la iveală, omul a fost condamnat la spânzurătoare, pentru a doua sau a treia oară, am pierdut socoteala. Totuşi, în ultimul moment, Pedro l-a iertat, ca să nu se piardă obiceiul.

M-am îmbrăcat, m-am scuzat faţă de Cecilia cu un pretext oarecare şi am dat fuga la căpitanul Villagra ca să-i relatez cele aflate de la Cecilia şi să-i spun că, dacă Sancho de la Hoz reuşea, primii sacrificaţi aveau să fie el şi ceilalţi oameni leali lui Pedro.

— Ai dovezi, doña Inés? a întrebat Villagra, roşu de furie.

— Nu, sunt doar zvonuri, don Francisco.

— Pentru mine e de ajuns.

Aşa că l-a arestat imediat pe intrigant şi l-a condamnat la decapitare în aceeaşi zi, fără să-i dea răgaz nici să se împărtăşească. După care a poruncit să-i fie plimbată căpăţâna prin oraş, de păr, înainte de a fi înfiptă în vârful unui par, pentru învăţătură de minte, conform obiceiului. Oare câte capete tăiate şi expuse astfel am văzut în viaţă? Imposibil să le număr

pe toate. Villagra a renunţat să pornească în urmărirea celorlalţi conspiratori, care se pitiseră în case precum şoarecii, căci ar fi însemnat să aresteze toată suflarea oraşului, atât de mare era ciuda pe care o provocase Valvidia. Aşa că a eliminat rapid germenele unui război civil, scăpându-ne de năpârca de Sancho de la Hoz. Era şi timpul.

Pedro de Valvidia a zăbovit mai bine de o lună până să ajungă la Callao, căci s-a oprit în mai multe localităţi din nord în aşteptarea veştilor din Santiago: trebuia să fie sigur că Villagra făcuse bine faţă situaţiei şi îi apăra spatele. Era la curent cu răzvrătirea lui Sancho de la Hoz, îi adusese vestea un curier, dar nu voia să-şi asume el responsabilitatea directă, ca să n-aibă probleme cu justiţia. Îi convenea de minune ca fidelul său adjunct să rezolve conspiraţia în felul său, deşi s-a prefăcut surprins şi supărat la aflarea deznodământului, căci nu uita că duşmanul său avea relaţii însemnate la curtea lui Carol Quintul.

Ca să mă facă să-l iert, Pedro mi-a trimis de La Serena, printr-un călăreţ rapid, o misivă de amor şi un inel extravagant din aur. Am făcut bucăţele scrisoarea şi i-am dăruit Ceciliei bijuteria, cu rugămintea să n-o poarte de faţă cu mine, că mi se suia sângele la cap.

Pe drumul spre nord Guvernatorul a reuşit să-şi alăture un grup ales format din zece căpitani, pe care i-a înzestrat cu armuri, cai şi arme graţie aurului păcăliţilor din Santiago, împreună cu care a plecat să se pună sub ordinele clericului La Gasca, reprezentant legitim al Regelui în Peru. Ca să facă joncţiunea cu oastea acestuia, hidalgo au fost nevoiţi să urce culmile îngheţate ale Anzilor, obligându-şi caii la un efort uriaş, ce îi făcea să se prăbuşească din lipsă de aer, în timp ce oamenii sufereau efectele răului de înălţime: le plesneau timpanele şi le curgea sânge din mai toate orificiile corpului. Ştiau că La Gasca, om de mare forţă de caracter şi de voinţă, însă complet lipsit de experienţă militară, trebuia să se confrunte cu o armată numeroasă şi cu un general viclean şi curajos. Îl puteai acuza pe Gonzalo Pizarro de orice, numai de laşitate nu. Trupele lui La Gasca, epuizate de drumul

greu prin munţi, degerate de frig şi speriate de superioritatea inamicului, i-au primit pe Valvidia şi pe cei zece căpitani ai săi ca pe nişte îngeri ai răzbunării. Pentru La Gasca, hidalgo apăruţi ca prin minune ca să-l ajute s-au dovedit hotărâtori. I-a îmbrăţişat, recunoscător, iar pe Pedro de Valvidia, miticul conchistador din Chile, l-a numit şef de armată. Oamenii şi-au recăpătat repede încrederea, cu acest general în frunte victoria era ca şi sigură. Valvidia i-a îmbărbătat printr-un discurs potrivit, rod al numeroşilor ani de experienţă cu subordonaţii, apoi le-a evaluat forţele şi dotările. Constatând că se afla înaintea unei sarcini extrem de grele, a întinerit parcă, a fost la fel de entuziasmat ca în vremea întemeierii oraşului Santiago.

Pentru a se apropia de Cuzco, unde aveau să se lupte cu armata rebelului Gonzalo Pizarro, Valvidia a folosit cărările înguste ale incaşilor, chiar pe buza prăpastiei. Înaintau ca un şir de furnici, lipiţi de muntele întunecat, numai piatră şi gheaţă, a cărui culme se pierdea în ceaţă şi vânt, acolo unde doar condorul zboară. Pe alocuri, rădăcini pietrificate ţâşneau din crăpături; oamenii se agăţau de ele şi se odihneau o clipă în urcuşul acela fioros. Copitele cailor alunecau pe stânci, iar oamenii, legaţi de corzi, îi trăgeau de coamă ca să nu ajungă în fundul hăului nesfârşit. Peisajul era de o frumuseţe năucitoare şi ameninţătoare, era un univers de lumină strălucitoare şi umbre siderale. Vântul şi ploile îngheţate ciopliseră pe coaste siluete de demoni, zăpada din crăpăturile stâncilor sclipea în toate culorile aurorei. Dimineaţa, soarele răsărea îndepărtat şi rece, scăldând culmile în portocaliu şi roşu, iar seara dispărea la fel de brusc, cufundând cordiliera în beznă. Nopţile erau interminabile, nimeni nu se putea mişca pe întuneric, oameni şi animale se strângeau laolaltă, dârdâind, pe marginea râpelor.

Ca să atenueze răul de înălţime şi să energizeze oamenii epuizaţi, Valvidia le-a dat să mestece frunze de coca, aşa cum făcea poporul *quechua* din vremuri imemoriale. Iar când a aflat că Gonzalo Pizarro poruncise să fie distruse podurile peste râuri şi

prăpăstii, i-a trimis pe *yanaconas* să facă podeţe din fibre vegetale, pe care aceştia le tăiau cu o iuţeală uluitoare. A înaintat apoi cu un mic grup, la adăpostul ceţii, până la un loc unde podul fusese distrus la ordinul lui Pizarro, şi le-a spus indienilor să împletească corzile acelea în şase, în stil *quechua,* şi să facă nişte punţi. A doua zi, a sosit La Gasca cu grosul trupelor şi a găsit problema rezolvată. Aşa au putut trece aproape o mie de soldaţi, cincizeci de cavaleri, o mulţime de indieni *yanaconas* şi armamentul greu, balansându-se deasupra abisului înspăimântător în timp ce vântul le şuiera pe la urechi. Pe urmă Valvidia i-a silit să mai urce pe munte preţ de două leghe, cu tot calabalâcul în spate şi trăgând după ei tunurile, până la locul pe care-l alesese pentru luptă. Odată armele plasate în punctele strategice, le-a dat oamenilor două zile de odihnă ca să se refacă, iar el, imitându-şi maestrul, pe Marchizul de Pescara, a verificat personal amplasamentul artileriei şi al archebuzelor, a stat de vorbă cu toţi soldaţii, dându-le instrucţiuni şi plăsmuind planul de bătaie. Parcă-l văd călare pe cal, în armura cea nouă, plin de însufleţire şi nerăbdător, calculând dinainte mişcările inamicului, stabilind ofensiva, precum un bun jucător de şah, ceea ce şi era. Nu mai era tânăr, avea patruzeci şi opt de ani, se cam îngrăşase, rana cea veche de la şold îl deranja, dar mai era încă în stare să stea două zile şi două nopţi pe cal, neobosit, şi ştiu că în clipele acelea se simţea invincibil. Atât de sigur era de victorie, încât l-a încredinţat pe La Gasca – şi s-a ţinut de cuvânt – că nu vor pierde mai mult de treizeci de oameni.

De la primele lovituri de tun care au răsunat între munţi, cei din tabăra lui Pizarro au înţeles că aveau de-a face cu un general excepţional. Mulţi soldaţi, cărora nu le convenea să se lupte cu Regele, au părăsit rândurile lui Gonzalo Pizarro şi au trecut în tabăra lui La Gasca. Se spune că generalul lui Pizarro, om cu o veche experienţă militară, a ghicit pe loc cu cine aveau să se lupte. „Un singur general din Lumea Nouă e în stare de asemenea strategie: don Pedro de Valvidia, conchistadorul Chilelui", pare-se că ar fi

spus. A avut dreptate: la capătul câtorva ore de bătălie soldate cu pierderi uriaşe, Gonzalo Pizarro a trebuit să se predea şi să-i înmâneze spada lui Valvidia. După două zile, a fost decapitat la Cuzco, împreună cu vechiul său general.

La Gasca îşi îndeplinise misiunea: înăbuşise insurecţia şi redase Peru lui Carol Quintul, iar acum îi revenea locul pe care-l ocupase Gonzalo Pizarro, cu toată puterea uriaşă pe care o implica acesta. Victoria i-o datora puternicului căpitan Valvidia, pe care l-a răsplătit confirmându-i titlul de Guvernator al Chilelui, pe care i-l dăduseră locuitorii din Santiago şi care nu fusese până atunci ratificat de Coroană. În plus, i-a dat voie să recruteze soldaţi pe care să-i ducă în Chile, cu condiţia să nu fie vorba de rebeli de-ai lui Pizarro şi nici de indieni peruvieni.

Şi-o fi adus Pedro aminte de mine în timp ce se plimba triumfător pe străzile din Cuzco? Sau plesnea de mândrie şi nu se gândea decât la el? M-am întrebat de mii de ori de ce nu m-a luat cu el în expediţia aceea. Alta ne-ar fi fost soarta dac-ar fi făcut-o. E drept, pleca într-o misiune militară, dar eu i-am fost alături pe timp de pace şi de război deopotrivă. I-o fi fost ruşine cu mine? Ibovnică, ţiitoare, concubină. În Chile, eram doña Inés Suárez, Guvernatoarea, şi nimeni nu-şi mai amintea că nu eram căsătoriţi legal. Chiar şi eu uitasem. Pesemne că Pedro a fost asaltat de femei la Cuzco, apoi în Oraşul Regilor, căci era eroul absolut al războiului civil, stăpân şi senior al Chilelui, se bănuia că era bogat, era încă atrăgător, orice femeie ar fi fost mândră să meargă la braţul lui. Mai circula şi zvonul că La Gasca urma să fie asasinat şi înlocuit cu Valvidia, însă nimeni n-a avut curajul să i-o spună direct, căci pentru el ar fi fost o jignire. Spada sa îl slujise mereu pe Rege, niciodată n-avea să se întoarcă împotriva lui, iar La Gasca era reprezentantul Regelui.

Acum, la vârsta mea, n-are rost să fac speculaţii despre femeile pe care le-a avut Pedro în Peru, mai ales că n-am nici eu conştiinţa imaculată: pe atunci a început prietenia mea amoroasă cu Rodrigo de Quiroga. E totuşi cazul să recunosc că el n-a avut

nicio iniţiativă şi nici n-a părut să-mi ghicească vagile mele dorinţe. Ştiam că n-o să-l trădeze niciodată pe Pedro, prietenul lui, aşa că mi-am înfrânat simpatia, la fel ca şi el. M-oi fi ataşat de Quiroga din ranchiună, ca să mă răzbun pe Pedro, care mă părăsise? Nu ştiu, cert e că Rodrigo şi cu mine ne-am iubit cast, cu un sentiment profund şi lipsit de speranţă, pe care nu l-am pus în cuvinte, doar în priviri şi gesturi. În ce mă priveşte, nu era patima arzătoare pe care o simţisem pentru Juan de Málaga sau pentru Pedro de Valvidia, ci o dorinţă discretă de a fi alături de Rodrigo, de a-i împărtăşi viaţa, de a-l îngriji. Santiago era un oraş mic, era cu neputinţă să ţii un secret acolo, dar prestigiul lui era inatacabil şi nimeni n-a bârfit pe seama noastră, deşi eram zilnic împreună, atunci când nu era plecat la luptă. Pretexte se găseau din belşug, pentru că mă ajuta la proiectele mele constructive – biserica, schiturile, cimitirul, spitalul – iar eu o luasem în grijă pe propria sa fiică.

Tu n-ai cum să ţii minte, Isabel, pentru că erai mică, aveai doar trei ani. Eulalia, maică-ta, care te-a iubit mult şi l-a iubit şi pe Rodrigo, a murit în timpul epidemiei de tifos. Tatăl tău te-a adus de mânuţă acasă la mine şi m-a rugat: „Te rog, doña Inés, ai grijă de ea câteva zile, că eu am treabă cu nişte sălbatici, dar mă întorc repede…” Erai o fetiţă tăcută şi puternică, aveai o feţişoară de lamă, aceiaşi ochi frumoşi cu gene lungi, aceeaşi expresie de curiozitate şi părul strâns în două codiţe scurte, precum urechile acestui animal. De la mama ta *quechua* ai moştenit pielea de nuanţă caramel, de la tatăl tău, trăsăturile aristocratice, ceea ce a dat un amestec fericit. Te-am iubit din clipa în care mi-ai trecut pragul, ţinând la piept un căluţ de lemn sculptat de Rodrigo. Nu te-am mai dat înapoi tatălui tău, te-am păstrat, sub diferite scuze şi pretexte, alături de mine, până când m-am căsătorit cu Rodrigo şi ai devenit a mea în mod legal. Eram criticată că te răsfăţăm prea mult şi te tratam ca pe un om mare, ziceau că o să cresc un monstru, aşa că imaginează-ţi ce dezamăgire au trăit bârfitorii ăştia văzând rezultatul.

În cei nouă ani de colonie în Chile am avut parte de câteva bătălii în câmp deschis şi de nenumărate lupte de hărţuire cu indienii chilieni, dar am rămas pe loc, ba am reuşit şi să întemeiem oraşe noi. Ne credeam în siguranţă, adevărul e însă că indigenii chilieni nu ne-au acceptat niciodată prezenţa pe pământul lor, după cum am constatat în anii care au urmat. În nord, indienii lui Michimalonko se pregăteau de ani de zile pentru o revoltă masivă, dar nu îndrăzneau să atace Santiago, aşa cum făcuseră în 1541, îndreptându-şi în schimb atenţia către micile aşezări din nord, unde coloniştii spanioli erau aproape lipsiţi de apărare.

În vara lui 1549 don Benito a murit de durere de burtă: mâncase stridii stricate. Era tare iubit de toţi, fiind considerat patriarhul oraşului. Ajunseserăm în valea râului Mapocho la imboldul acestui bătrân soldat, care asemuia Chile cu Grădina Raiului. Faţă de mine a fost mereu de o lealitate şi o galanterie exemplare, drept care am suferit nespus că nu l-am putut salva. A murit în braţele mele, zvârcolindu-se de durere, otrăvit fără scăpare. Înmormântarea, la care venise toată suflarea oraşului, era în toi, când au apărut doi soldaţi în zdrenţe, rupţi de oboseală, unul grav rănit. Veneau din La Serena, umblând ziua şi ascunzându-se noaptea ca să nu se întâlnească cu indienii. Au povestit că, într-o noapte, singurul paznic al micii aşezări recent întemeiate abia reuşise să dea alarma înainte ca o mulţime de indieni furioşi să năvălească în La Serena. Spaniolii n-au apucat să se apere, aşezarea a fost nimicită în câteva ore. Atacatorii au torturat până la moarte femei şi bărbaţi, au ucis copiii zdrobindu-i de stânci, au incendiat casele. În învălmăşeală, cei doi au reuşit să fugă şi, cu mari eforturi, aduceau la Santiago groaznica veste. Ne-au asigurat că era vorba de o revoltă generală, triburile erau pe picior de război, pregătite să distrugă orice aşezare spaniolă.

Peste Santiago s-a aşternut groaza, aveam impresia că vedem hoardele sălbatice trecând peste şanţul de apărare, căţărându-se pe zid şi abătându-se peste noi precum furia divină. Şi iar ne găseam cu forţele înjumătăţite, pentru că o parte dintre soldaţi se aflau

în nord, Valvidia era plecat cu mai mulţi căpitani şi întăririle făgăduite nu sosiseră încă. Era cu neputinţă să aperi minele şi moşiile, acestea au fost abandonate şi oamenii au venit să se refugieze la Santiago. Disperate, femeile se rugau zi şi noapte în biserică, în vreme ce toată suflarea bărbătească, inclusiv bătrânii şi bolnavii, apărau oraşul.

Sfatul comunal s-a întrunit şi a hotărât ca Villagra să pornească la drum cu şaizeci de oameni şi să se înfrunte cu indienii în nord, înainte ca aceştia să ajungă la Santiago. Aguirre a rămas să organizeze apărarea, Juan Gómez a primit sarcina să afle prin orice mijloace informaţii despre război, altfel spus, să-i supună la cazne pe cei suspecţi. Urletele indienilor torturaţi ne înnebuneau şi mai mult. Rugăminţile mele de compasiune şi argumentul că prin tortură nu se obţine adevărul s-au dovedit inutile, căci victima mărturiseşte ceea ce vrea să audă călăul. Ura, frica şi setea de răzbunare sporiseră într-atât, încât, aflând că Villagra pornea la luptă cu o înverşunare la fel de mare precum cea a barbarilor, lumea exulta. A reuşit într-adevăr, cu metodele sale necruţătoare, să înăbuşe insurecţia, să pună pe fugă oastea inamică în mai puţin de trei luni şi să evite asaltul asupra oraşului Santiago. A stabilit un acord de pace cu căpeteniile, dar nimeni nu se aştepta ca acest răgaz să şi dureze; singura speranţă era ca Guvernatorul să revină repede din Peru, împreună cu mulţi soldaţi.

După câteva luni, sfatul comunal l-a trimis pe Francisco de Aguirre în nord cu misiunea de a reconstrui aşezările distruse de indieni şi de a stabili alianţe, însă căpitanul basc a profitat de ocazie pentru a-şi da frâu liber temperamentului crud şi impulsiv. Năvălea pe neaşteptate în aşezări, aduna bărbaţii, inclusiv copiii şi bătrânii, îi închidea într-o baracă de lemn şi îi ardea de vii. Astfel s-a aflat pe punctul de a extermina populaţia indigenă şi, cum povestea chiar el mai târziu, râzând, a trebuit să lase însărcinate văduvele ca să repopuleze satele. Mă opresc aici cu amănuntele, mă tem că şi aşa paginile astea conţin mai multă violenţă decât poate suporta un suflet de

creştin. În Lumea Nouă violenţa se aplică fără mănuşi. Pot să spun doar că ceea ce făcea Aguirre se întâlneşte peste tot şi dintotdeauna. Nu se schimbă nimic, noi, oamenii, repetăm aceleaşi păcate tot mereu, fără preget. Asta se întâmpla în Americi în timp ce în Spania Carol Quintul promulga Legile Noi, în care confirma că indienii erau supuşi ai Coroanei şi îi avertiza pe cei ce-i foloseau pe domeniile primite că nu-i puteau obliga să muncească şi nici aplica pedepse fizice, ci se cerea făcut un contract scris iar ei trebuiau plătiţi cu bani peşin. Mai mult, conchistadorii erau obligaţi să se apropie de indigeni cu blândeţe, să le ceară frumos să-l accepte pe Dumnezeu şi pe Regele creştinilor, să le dăruiască pământul şi să accepte ordinele noilor stăpâni. La fel ca atâtea legi bine intenţionate, şi acestea au rămas doar pe hârtie. „Cred că Suveranul nostru s-a scrântit la cap mai rău decât credeam, dacă-şi imaginează că aşa ceva e posibil", a sunat comentariul lui Aguirre. Avea dreptate. Şi ce-au făcut cei din Spania atunci când au venit străinii să-şi impună obiceiurile şi religia? S-au luptat până la moarte, firește.

Între timp, Pedro reuşise să strângă un număr impresionant de soldaţi în Peru şi apucase pe drumul de întoarcere, urmând traseul deja cunoscut prin deşertul Atacama. Erau pe drum de câteva săptămâni bune, când l-a ajuns din urmă un mesager al lui La Gasca: trebuia să se întoarcă în Oraşul Regilor, unde-l aştepta un dosar doldora de acuzaţii. Aşa că a lăsat trupa sub comanda căpitanilor şi a făcut cale-ntoarsă ca să dea piept cu justiţia. Faptul că-l ajutase pe Rege şi pe La Gasca să scape de Gonzalo Pizarro şi să restabilească pacea în Peru n-a ajutat la nimic, tot a ajuns la proces.

În afară de duşmanii cei invidioşi cu care Valvidia se căptuşise în Peru, mai erau şi ceilalţi detractori, care veniseră din Chile ca să-l distrugă. Erau mai bine de cincizeci de capete de acuzare, dar le ţin minte doar pe cele mai importante sau care mă priveau. A fost acuzat că se înscăunase guvernator fără autorizaţia lui Francisco Pizarro, care-l numise doar guvernator adjunct, că-i osândise la moarte pe Sancho

de la Hoz şi pe alţi spanioli nevinovaţi, precum tânărul Escobar, pe care-l condamnase din gelozie. Că furase banii colonilor, dar fără să spună că Pedro îşi plătise aproape toată datoria cu aurul scos din mina de la Marga-Marga, aşa cum promisese. Că pusese mâna pe pământul cel mai bun şi pe mii de indieni, fără a menţiona că suporta diverse cheltuieli ale coloniei, că-i plătea pe soldaţi, că împrumuta bani fără dobândă şi, în definitiv, acţiona ca un trezorier în Chile cu bani din buzunarul său, căci niciodată nu fusese zgârcit sau interesat. Mai spuneau că o copleşise cu bogăţii nemăsurate pe o anume Inés Suárez, cu care trăia într-un concubinaj scandalos. Lucrul care m-a indignat peste măsură mai târziu, când am aflat amănuntele, a fost că nemernicii ăia susţineau că eu l-aş fi manipulat pe Pedro după bunul meu plac şi că, pentru a obţine ceva de la Guvernator, era nevoie să-i plăteşti un comision ibovnicei. Am trecut prin multe perioade grele în timpul cuceririi Chilelui şi mi-am dedicat viaţa întemeierii acestui regat. Nu e cazul să fac o listă cu tot ce-am realizat prin truda mea, toate astea se găsesc scrise în arhivele sfatului comunal, oricine vrea poate să le consulte. E adevărat că Pedro m-a răsplătit cu pământuri şi cadouri valoroase, ceea ce a trezit invidia celor meschini şi cu memorie scurtă, dar nu e adevărat că le-am câştigat în pat. Averea mi-a sporit pentru că am administrat-o cu bunul meu simţ ţărănesc, moştenit de la mama, odihnească-se în pace. „Să cheltuieşti mai puţin decât câştigi”, era filosofia ei în materie de bani, e o formulă infailibilă. Ca buni hidalgo spanioli, Pedro şi Rodrigo nu s-au ocupat niciodată de buna administrare a banilor sau afacerilor lor; Pedro a murit sărac, Rodrigo a trăit în belşug datorită mie.

Cu toate că-l simpatiza pe acuzat, căruia îi datora atâtea, La Gasca nu a făcut nimic ca să schimbe cursul procesului. Numai despre asta se vorbea în Peru, iar numele meu umbla din gură în gură: eram vrăjitoare, foloseam fierturi ca să iau minţile bărbaţilor, fusesem târfă în Spania, apoi în Cartagena, mă menţineam frumoasă bând sânge de nou-născut, şi alte orori de care nu mai vreau să-mi mai amintesc.

Pedro şi-a dovedit nevinovăţia, desfiinţând acuzaţiile una după alta, iar până la urmă singura care a pierdut am fost eu. La Gasca a întărit încă o dată numirea sa ca guvernator, i-a confirmat titlurile şi onorurile, cerându-i doar să-şi lichideze datoriile într-un termen rezonabil; dar în ce mă priveşte pe mine, acest cleric – care merită să ardă în focul iadului – s-a arătat nemilos. I-a ordonat Guvernatorului să mă deposedeze de bunurile mele, pe care să le împartă căpitanilor săi, să se despartă imediat de mine şi să mă trimită în Peru sau în Spania, unde să-mi ispăşesc păcatele într-o mânăstire.

Pedro a lipsit un an şi jumătate şi s-a întors în Peru cu două sute de soldaţi, dintre care optzeci au venit cu el pe corabie, iar restul pe uscat. Aflând că se afla pe drumul de întoarcere, am intrat într-o dârdoră şi mi-am pus slujnicele pe jar. Le-am pus să spoiască, să spele perdelele, să planteze flori în ghivece, să gătească bunătăţile care-i plăceau lui, să ţească păturI şi să croiască cearşafuri noi. Era vară, grădinile din jurul Santiagoului produceau fructele şi legumele din Spania, doar că mai gustoase. Ajutată de Catalina am pregătit conserve şi am făcut dulciurile lui preferate. După ani de zile, m-am ocupat de propria-mi înfăţişare, mi-am făcut cămăşi şi fuste frumoase ca să-l primesc precum o mireasă. Aveam în jur de patruzeci de ani, dar mă simţeam încă tânără şi atrăgătoare, asta poate pentru că la corp rămăsesem neschimbată, aşa cum se întâmplă cu femeile care nu au copii, şi pentru că mă oglindeam în ochii timizi ai lui Rodrigo de Quiroga, dar mă temeam ca Pedro să nu-mi vadă ridurile fine de la ochi, venele îngroşate de la picioare şi mâinile bătătorite de muncă. Am hotărât să nu-i fac reproşuri: ce-a fost a fost, voiam să mă împac cu el, să fim iarăşi amanţii legendari care fuseserăm. Aveam o istorie întreagă împreună, zece ani de luptă şi pasiune, asta nu se putea pierde. Mi l-am scos din cap pe Rodrigo de Quiroga, o fantezie inutilă şi periculoasă, şi m-am dus la Cecilia ca să-i aflu secretele frumuseţii, despre care se vorbea atâta în Santiago, căci era de-a dreptul miraculos cum

femeia asta, invers decât toţi oamenii, întinerea pe măsură ce treceau anii. Casa lui Juan şi a Ceciliei era mult mai mică şi mai modestă decât a noastră, dar ea o decorase superb cu mobilă şi podoabe din Peru, câteva aduse chiar din vechiul palat al lui Atahualpa. Duşumelele erau acoperite cu mai multe straturi de covoare de lână colorată în modele incaşe, piciorul se scufunda în ele. Aerul mirosea a scorţişoară şi ciocolată, asta bea ea, nu mate şi infuzii din plante locale, ca noi ceilalţi. Copilă în palatul lui Atahualpa, se obişnuise într-atât cu băutura asta, că în perioada de mare sărăcie din Santiago, când făceam foamea, ea nu plângea după o bucăţică de pâine, ca noi, ci de dorul unei căni cu ciocolată. Până să ajungă spaniolii în Lumea Nouă, ciocolata era pentru regi, sacerdoţi şi militarii de rang înalt, însă noi am adoptat-o rapid. Ne-am aşezat pe nişte perne mari şi tăcutele ei slujnice ne-au adus băutura cea aromată în căni de argint lucrat de meşteşugarii *quechua.* Cecilia, care în public se îmbrăca după moda spaniolă, adoptase în intimitate portul incaş, mult mai comod: o fustă dreaptă până la glezne şi o tunică brodată, prinsă în talie cu o eşarfă ţesută în culori vii. Era desculţă şi mi-a fost imposibil să nu compar picioarele ei perfecte de prinţesă cu ale mele, de ţărancă sadea. Avea părul lăsat liber şi ca unică bijuterie purta cerceii grei de aur, moştenire de familie, ajunşi în Chile pe aceleaşi căi misterioase pe care-i venise şi mobila.

— Dacă Pedro îţi observă ridurile, înseamnă că nu te mai iubeşte şi orice-ai face n-o să-i mai poţi schimba sentimentele, m-a prevenit ea după ce am dat glas îndoielilor mele.

Nu ştiu dacă aceste vorbe s-au dovedit profetice sau dacă ea, care era la curent cu secretele cele mai bine păzite, ştia deja ceea ce eu nu voiam să accept. Ca să-mi facă pe plac, mi-a dăruit creme, loţiuni şi parfumuri, pe care le-am folosit mai multe zile, aşteptând nerăbdătoare sosirea iubitului meu. Dar a trecut o săptămână întreagă, apoi alta, apoi încă una şi Valvidia nu şi-a făcut apariţia în Santiago. Stătea pe corabia ancorată în rada portului Concón, guverna

prin intermediul emisarilor, care însă mie nu mi-au adus nicio veste. Nu pricepeam ce se întâmplă, nesiguranţa, furia şi speranţa mă chinuiau, mă înspăimânta ideea că încetase să mă iubească, aşteptam un semn cât de mic. Am rugat-o pe Catalina să-mi ghicească, dar de data asta n-a văzut nimic în ghiocurile ei, sau n-a îndrăznit să-mi spună. Treceau zile şi săptămâni fără vreo veste de la Pedro; nu mai mâncam, aproape că nu mai dormeam. Ziua munceam până dădeam în brânci, noaptea mă învârteam ca un taur de luptă pe culoare şi prin odăi, scoţând scântei cu tocurile pe pardoseală. Nu plângeam, de fapt nu eram tristă, ci furioasă, nu mă rugam, căci bănuiam că Sfânta Fecioară a Milei nu putea să-mi înţeleagă problema. Am avut de mii de ori pornirea de a merge pe corabie ca să mă lămuresc odată pentru totdeauna ce era în capul lui – erau doar două zile de drum călare – dar n-am avut curaj: instinctul îmi spunea că era mai bine să nu-l provoc. Bănuiesc că am bănuit ce mă aştepta, dar orgoliul nu m-a lăsat s-o accept. Nu voiam să fiu văzută umilită, mai ales de Rodrigo de Quiroga, care, din fericire, nu m-a întrebat nimic.

În fine, într-o după-amiază caniculară, mi-a bătut la uşă González de Marmolejo, rupt de oboseală, căci în cinci zile fusese şi se întorsese de la Valparaiso şi avea şalele distruse de atâta călărit. L-am primit cu o sticlă din vinul meu cel mai bun, fremătând de nerăbdare, căci ştiam că-mi aducea veşti. Pedro venea acasă? Mă chema la el? Marmolejo a pus capăt şirului întrebărilor mele, mi-a înmânat o scrisoare închisă şi, cu capul plecat, s-a dus să-şi bea vinul sub buganvilea din galerie. În cuvinte puţine şi clare, Pedro îmi comunica hotărârea lui La Gasca, îmi repeta că mă respecta şi mă admira, fără să pomenească nimic despre dragoste, şi mă ruga să-l ascult atent pe González de Marmolejo. Eroul campaniilor din Flandra şi Italia, al răzmeriţelor din Peru şi al cuceririi Chilelui, militarul cel mai viteaz şi celebru din Lumea Nouă n-avea curaj să dea ochii cu mine, de aceea stătea ascuns de două luni pe mare. Ce se întâmplase? Mi-era cu neputinţă să-mi imaginez motivele pentru

care fugea de mine. Poate că mă transformasem într-o vrăjitoare dominatoare sau într-un muieroi, poate că mă bazasem prea mult pe dragostea noastră, pentru că nu-l întrebasem niciodată dacă mă iubea aşa cum îl iubeam eu, credeam că era de la sine înţeles. Dar nu, mi-am zis în cele din urmă, nu eu eram de vină. Nu eu mă schimbasem, ci el. Simţind că îmbătrâneşte, se speriase şi voise să redevină militarul eroic şi amantul focos care fusese cu ani în urmă. Eu îl cunoşteam mult prea bine, alături de mine nu se putea reinventa, nu putea s-o ia de la început, cu mine i-ar fi fost imposibil să-şi ascundă slăbiciunile sau vârsta; cum nu mă putea păcăli, mă dăduse la o parte.

— Citiţi, vă rog, părinte şi spuneţi-mi ce credeţi, i-am întins eu scrisoarea clericului.

— Ştiu ce scrie acolo, fiica mea, Guvernatorul mi-a făcut onoarea să aibă încredere în mine şi să-mi ceară sfatul.

— Asta înseamnă că toată răutatea asta vine de la el?

— Nu, Inés, sunt ordinele lui La Gasca, autoritatea supremă a Regelui şi a Bisericii în partea asta de lume. Uite documentele, poţi să vezi cu ochii tăi. Motivul scandalului este adulterul tău cu Pedro.

— Acum, când nu mai e nevoie de mine, dragostea mea pentru Pedro e un scandal, dar când găseam apă în deşert, vindecam bolnavi, îngropam morţi şi salvam Santiago de indieni eram o sfântă.

— Ştiu ce simţi, fata mea…

— Nu, părinte, nimeni nu ştie ce simt. Ce ironie satanică, doar concubina să fie de vină, când ea e liberă, dar el căsătorit. Nu mă miră nemernicia lui La Gasca, e doar un călugăr, ce pretenţii poţi avea? Ceea ce mă surprinde e laşitatea lui Pedro.

— N-a avut de ales, Inés.

— Un bărbat de stirpe nobilă are întotdeauna de ales când e vorba să-şi apere onoarea. Vă previn, părinte, eu din Chile nu plec, eu l-am cucerit şi l-am întemeiat.

— Păcătuieşti prin trufie, Inés! Presupun că nu vrei să vină Inchiziţia să rezolve problema aşa cum ştie ea.

— Mă ameninţaţi? m-am înfiorat eu auzind cuvântul „Inchiziţie”.

— Departe de mine gândul, Inés. Sunt împuternicit de Guvernator să-ţi propun o soluţie ca să poţi rămâne în Chile.

— Ce soluţie?

— Ai putea să te măriţi, şi-a dres el glasul, fâţâindu-se în scaun. E singura posibilitate să rămâi în Chile. N-o să lipsească bărbaţii care să fie fericiţi să ia o femeie cu meritele şi zestrea ta. Dacă-ţi treci bunurile pe numele soţului, n-o să ţi le ia nimeni.

O bună bucată de timp n-am fost în stare să scot un cuvânt. Nu-mi venea să cred că mi se oferea o astfel de soluţie sucită, ultima la care m-aş fi gândit.

— Guvernatorul vrea să te ajute, chiar dacă asta înseamnă că renunţă la tine. Nu vezi că o face dezinteresat, că e o dovadă de dragoste şi de recunoştinţă?

Îşi făcea vânt, nervos, gonind muştele verii, în timp ce eu mă plimbam cu paşi mari prin galerie, încercând să mă calmez. Ideea nu era rodul unei inspiraţii de moment, Pedro de Valvidia i-o sugerase lui La Gasca în Peru, acela o aprobase, adică soarta mea fusese hotărâtă pe ascuns. Trădarea lui Pedro mi s-a părut uriaşă, un val de ură m-a scăldat ca într-o apă murdară din cap până-n picioare, gura mi s-a umplut de fiere. Îmi venea să-l omor pe omul Bisericii cu mâinile mele, am făcut un efort teribil ca să nu uit că el nu era decât mesagerul; cel pe care se cuvenea să mă răzbun era Pedro, nu bătrânelul ăsta asudat de spaimă în sutană. Deodată, m-a izbit ceva în piept, mi s-a tăiat respiraţia şi m-am clătinat. Inima parcă mi-o luase la galop, nu mai simţisem niciodată aşa ceva. Sângele mi s-a suit la cap, mi s-au muiat picioarele şi n-am mai văzut nimic. Noroc că m-am prăbuşit pe un scaun, altfel aş fi căzut pe jos. Leşinul a ţinut doar câteva clipe, mi-am revenit cu capul pe genunchi. Am rămas aşa până mi s-au potolit bătăile inimii şi am putut respira normal. Am pus scurtul leşin pe seama supărării şi a căldurii, nebănuind că mi se rupsese inima şi că aveam să trăiesc următorii treizeci de ani aşa.

— Bănuiesc că Pedro, care vrea atât de mult să mă ajute, s-a ostenit şi să-mi aleagă un soţ, aşa e?

— Guvernatorul s-a gândit la două nume…

— Să-i spuneţi lui Pedro că accept târgul şi că am să-mi aleg singură soţul, căci vreau să mă mărit din dragoste şi să fiu foarte fericită.

— Inés, te previn din nou că trufia e un păcat de moarte.

— Spuneţi-mi ceva, părinte: e adevărat zvonul că Pedro şi-a adus cu el două ţiitoare?

Marmolejo n-a răspuns, confirmând prin tăcerea sa bârfele care-mi ajunseseră la urechi. Pedro înlocuise o femeie de patruzeci de ani cu două de câte douăzeci. Era vorba de două spanioloaice, María de Encio şi misterioasa lui slujnică, Juana Jiménez, care împărţea şi ea patul cu el şi, după cum umbla vorba, îi controla pe amândoi cu vrăji şi farmece. Vrăjitorie? Asta se spusese şi despre mine. Uneori e de-ajuns să ştergi de sudoare fruntea unui bărbat ostenit pentru ca acesta să-ţi mănânce din mâna care l-a mângâiat. Nu e nevoie de nicio vrăjitorie pentru asta. Să fii leală şi veselă, să asculţi – sau să te prefaci că asculţi – ce spune, să ai grijă – fără să-şi dea seama – să nu facă prostii, să te bucuri şi să-l faci să se bucure la fiecare îmbrăţişare şi alte lucruri la fel de simple – asta e reţeta. Ea se poate rezuma în câteva vorbe: un pumn de fier într-o mănuşă de catifea.

Îmi amintesc că atunci când Pedro mi-a spus de cămaşa de noapte cu o butonieră în formă de cruce pe care o purta nevastă-sa Marina, mi-am promis în taină să nu ascund nimic din trupul meu bărbatului cu care aveam să împart patul. M-am ţinut de promisiune şi am făcut-o cu atâta neruşinare până în ultima zi în care am fost cu Rodrigo, încât n-a observat niciodată că mi se lăsase carnea, ca tuturor femeilor în vârstă. Bărbaţii cu care m-am iubit n-au fost din cale-afară de inteligenţi: m-am comportat de parcă aş fi fost frumoasă, iar ei m-au crezut. Acum sunt singură şi nu mai am pe cine face să se bucure de dragoste, dar te asigur că Pedro a fost fericit cât timp a fost cu mine, tot aşa şi Rodrigo, chiar atunci când boala l-a împiedicat să ia el iniţiativa. Iartă-mă, Isabel, ştiu că

vei citi rândurile astea cu destulă tulburare, dar trebuie să înveţi. Nu-i lua în seamă pe preoţi, ăştia habar n-au de lucrurile astea.

Santiago era o aşezare de cinci sute de suflete, dar bârfele umblau la fel de iute ca într-un cătun, aşa că n-am mai stat să pierd timpul. Inima mi s-a zbătut câteva zile după conversaţia cu clericul. Catalina mi-a pregătit zeamă de *cochayuyo,* nişte alge marine uscate, pe care le-a pus la muiat peste noapte. De treizeci de ani beau la deşteptare lichidul ăsta vâscos, m-am obişnuit cu mirosul lui scârbos, dar uite că încă trăiesc. În duminica aceea m-am îmbrăcat în straiele mele cele mai alese, te-am luat de mână, Isabel, că stăteai la mine de nişte luni bune, şi am traversat piaţa către casa lui Rodrigo de Quiroga la ceasul la care lumea se ducea la biserică, asta ca să mă vadă cu toţii. Era şi Catalina cu noi, în mantia ei neagră şi mormăind vrăji în *quechua,* mai eficiente decât rugăciunile creştine în cazul de faţă; după noi venea Baltazar, cu mersul lui de câine bătrân. Un indian mi-a deschis uşa şi m-a condus în salon; însoţitorii mei au rămas în curtea plină de praf şi găinaţ. M-am uitat în jur şi am constatat că era mult de lucru pentru a transforma sălaşul acela milităresc, urât şi golaş, într-o casă bună de locuit. Am bănuit că Rodrigo n-avea nici măcar un pat decent şi că dormea pe un mindir soldăţesc, nu degeaba te obişnuiseşi tu atât de repede cu confortul din casa mea. Trebuiau înlocuite mobilele acelea grosolane din scânduri şi piele, era nevoie de o zugrăveală, pereţii şi duşumeaua trebuiau îmbrăcate, construite galerii pentru umbră şi stat la soare, plantaţi copaci şi flori, era nevoie de fântâni în curtea interioară, ca paiele acoperişului să fie înlocuite cu ţiglă, ce mai, aveam să muncesc la asta ani de zile. Îmi plac proiectele. După câteva minute a apărut şi Rodrigo, mirat tare, pentru că niciodată nu mai venisem la el acasă. Îşi lepădase hainele de duminică, era în pantaloni şi într-o cămaşă albă cu mâneci largi, deschisă la piept. Mi s-a părut foarte tânăr şi mi-a venit să fac degrabă cale-ntoarsă. Oare cu câţi ani era mai tânăr decât mine?

— Bună ziua, doña Inés. S-a întâmplat ceva? Ce face Isabel?

— Am venit să-ţi propun să ne căsătorim, don Rodrigo, ce zici, am spus dintr-o suflare, căci în situaţii de genul acesta nu e cazul s-o iei pe ocolite.

Spre onoarea lui, trebuie să spun că a avut o reacţie ca la teatru: i s-a luminat chipul, a ridicat braţele în sus şi a slobozit un chiuit de indian, absolut neaşteptat la un bărbat de teapa lui. Firește că ajunseseră şi la urechile lui zvonurile despre cele întâmplate în Peru cu La Gasca şi soluţia ciudată la care se gândise Guvernatorul, toţi căpitanii vorbeau, mai ales cei holtei. Poate că bănuia că el avea să fie alesul, însă era prea modest ca să fie sigur. Am vrut să-i explic termenii contractului, dar nu m-a lăsat să vorbesc, m-a luat în braţe, m-a ridicat de la pământ şi m-a sărutat. Atunci mi-am dat seama că şi eu aşteptasem clipa asta de aproape un an. M-am agăţat de cămaşa lui şi i-am întors sărutul cu o patimă ce stătuse mult timp adormită sau amăgită, patimă ce îi fusese rezervată lui Pedro de Valvidia şi care ţipa să fie trăită cât timp mai eram tânără. I-am simţit dorinţa, mâinile lui pe talie, pe ceafă, în plete, buzele lui pe obraz şi pe gâtul meu, mirosul de bărbat tânăr, glasul care-mi şoptea numele şi m-am simţit pe de-a-ntregul fericită. Oare cum poţi trece într-un minut de la durerea de a fi părăsită la fericirea de a te simţi dorită? Pesemne că eram cam nestatornică pe vremea aceea… Dar în clipa aceea mi-am jurat să-i fiu credincioasă până la moarte lui Rodrigo, ceea ce am făcut neabătut şi l-am iubit timp de treizeci de ani, tot mai mult pe zi ce trecea. Nici n-a fost greu să-l iubesc. Rodrigo era un bărbat admirabil, asta o spuneau toţi, dar chiar şi cei mai buni au de regulă defecte care se vădesc numai în intimitate. N-a fost cazul cu acest nobil hidalgo, soldat, prieten şi soţ. N-a pretins niciodată să-l uit pe Pedro de Valvidia, pe care-l respecta şi-l iubea, ba chiar m-a ajutat să-i păstrez amintirea pentru ca Chile, ţara atât de ingrată, să-l cinstească cum se cuvine, dar şi-a propus să mă facă să mă îndrăgostesc de el şi a reuşit.

Ne-am desprins din îmbrăţişare şi ne-am recăpătat suflul, eu am ieşit să-i dau instrucţiuni Catalinei, el, să-şi vadă fiica. O jumătate de oră mai târziu, un şir de indieni îmi cărau cuferele, scaunul de rugăciune şi statueta Fecioarei Milei acasă la Rodrigo, în vreme ce vecinii rămaşi în piaţă după slujbă aplaudau. Am avut nevoie de două săptămâni să pregătesc nunta, căci nu voiam să mă mărit pe furiş, ci cu pompă şi ceremonial. Nu era timp de aranjat casa lui Rodrigo, ne-am limitat să transplantăm arbori şi arbuşti, să facem arcuri de flori şi să aşezăm prelate peste nişte mese lungi pentru festin. Părintele González de Marmolejo ne-a căsătorit în ceea ce acum este catedrala, pe atunci doar o biserică în construcţie, cu o asistenţă numeroasă formată din albi, negri, indieni şi metişi. Neavând timp să comandăm material, mi s-a ajustat o rochie albă a Ceciliei. „Mărită-te în alb, Inés, don Rodrigo merită să fie prima ta dragoste", m-a sfătuit Cecilia; avea dreptate. La ceremonie am avut parte de o slujbă cântată, după care i-am poftit la o masă pentru care pregătisem felurile mele speciale: *empanadas,* mâncare de pasăre, turtă de porumb, cartofi umpluţi, fasole cu usturoi, miel şi ied fript, legume cultivate chiar de mine, plus dulciurile pe care le copsesem pentru întoarcerea lui Pedro de Valvidia. Agapa a fost stropită cum se cuvine cu vinurile pe care le-am scos cu conştiinţa curată din pivniţa Guvernatorului, care era şi a mea. Uşa lui Rodrigo a rămas deschisă toată ziua, pentru oricine voia să mănânce şi să sărbătorească în cinstea noastră. Prin mulţime alergau de colo-colo zeci de copii metişi şi indieni, iar într-un semicerc, aşezaţi pe scaune, stăteau bătrânii din colonie. Catalina a socotit că prin casă trecuseră trei sute de oameni, dar ea n-a fost niciodată bună la socoteli, poate au fost mai mulţi. A doua zi, am plecat cu Rodrigo şi cu tine, Isabel, urmaţi de un şir de *yanaconas,* să petrecem câteva săptămâni de amor la ferma mea de la ţară. Am luat şi câţiva soldaţi să ne apere de indienii chilieni, care atacau călătorii imprudenţi. Catalina şi credincioasele mele slujnice aduse de la Cuzco au zăbovit să aranjeze locuinţa lui Rodrigo, restul servitorilor au rămas pe loc. Abia

atunci a îndrăznit Valvidia să debarce cu cele două ţiitoare şi să se întoarcă în casa sa din Santiago, pe care a găsit-o curată, ordonată şi bine aprovizionată, dar în care nu mai stăruia nicio urmă de-a mea.

Capitolul şase
Războiul din Chile, 1549 – 1553

Se vede că scrisul mi s-a schimbat în ultima parte a relatării. În primele luni am scris singură, dar acum obosesc după câteva rânduri şi prefer să-ţi dictez ţie; caligrafia mea seamănă cu un roi de muşte, însă a ta, Isabel, e fină şi elegantă. Îţi place cerneala de culoarea ruginei, o noutate venită din Spania, pe care mi-e greu s-o citesc, dar dacă tot îmi faci favorul de a mă ajuta, n-o să-ţi impun acum călimara mea neagră. Am avansa mai repede dacă nu m-ai întrerupe cu atâtea întrebări, fata mea. Ce-i drept, mă amuză să te ascult. Vorbeşti castiliana asta cântată şi alunecoasă din Chile; nici eu, nici Rodrigo n-am reuşit să te facem să pronunţi „h”-ul aspru şi „z”-ul neaoş. Aşa vorbea episcopul González de Marmolejo, care era din Sevilla. A murit de mult, îţi mai aduci aminte de el? Te iubea ca un bunic, bietul bătrân. Pe atunci recunoştea că are şaptezeci şi şapte de ani, deşi semăna cu un patriarh biblic de o sută, cu barba albă şi marota lui de a vesti Apocalipsul, care-l apucase pe când i se apropia sfârşitul. Fixaţia asta cu sfârşitul lumii nu l-a împiedicat să se ocupe de afacerile pământeşti, îl ajuta un soi de inspiraţie divină să facă bani. Printre frumoasele lui afaceri se număra herghelia de cai la care eram asociată. Am experimentat încrucişând mai multe rase şi am obţinut nişte animale puternice, elegante şi docile, celebrii „cârlani chilieni” care acum sunt cunoscuţi pe întreg continentul, căci sunt la fel de nobili precum caii arabi, dar mai rezistenţi. Episcopul s-a prăpădit în acelaşi an ca buna mea Catalina: el se îmbolnăvise de plămâni şi nicio plantă medicinală nu l-a putut vindeca; ea a murit lovită în ceafă de o ţiglă desprinsă din acoperiş în timpul unui cutremur. A fost o lovitură sigură şi rapidă, nici n-a apucat să-şi dea seama că era cutremur. Tot pe atunci a murit şi Villagra, pe care-l ajunsese frica de păcatele comise şi purta straiele ordinului Sfântului Francise. Fusese o vreme guvernator în Chile şi avea să rămână în amintire ca unul dintre militarii cei mai eficienţi şi mai dârji, numai că nimeni nu-l iubea, prea era scârţan. Zgârcenia e un defect care nouă, spaniolilor, atât de generoşi, ne repugnă.

Dar nu mai e timp de amănunte, draga mea fată, pentru că, dacă mai zăbovim mult, povestea asta riscă să rămână fără sfârşit şi nimănui nu-i place să citească sute de pagini şi să se pomenească fără un final limpede. Care e finalul acesteia? Moartea mea, presupun, căci atâta timp cât respir încă nu-mi vor lipsi amintirile pe care să le aştern aici, e mult de povestit după ce ai petrecut o viaţă ca a mea. Ar fi trebuit să-mi încep memoriile încă de mult, însă am fost ocupată; să ridici şi să faci să prospere un oraş implică multă bătaie de cap. M-am apucat să scriu după ce a murit Rodrigo, tristeţea mi-a luat cheful de a face alte lucruri care înainte mi se păreau esenţiale. Fără el, nopţile mele sunt albe, iar insomnia e foarte potrivită pentru scris. Mă întreb unde mi-o fi bărbatul, poate mă aşteaptă undeva, poate e chiar aici, în casa asta, pândind în întuneric, protejându-mă discret, aşa cum a făcut-o câtă vreme a fost în viaţă. Cum o fi să mori? Ce-o fi dincolo? Doar noapte şi tăcere? Poate că a muri înseamnă să porneşti ca o săgeată spre cer, un spaţiu nemărginit în care va trebui să-mi caut pe rând toate fiinţele dragi. Ce mă miră este că acum, în timp ce mă gândesc la moarte, mai am imboldul de a face proiecte şi de a satisface ambiţii. O fi păcatul trufiei: să las după mine numele şi renumele, exact cum spunea Pedro. Dar am bănuiala că în viaţa asta nu mergem nicăieri, nu ne grăbim nicăieri: păşim doar, pas după pas, către moarte. Aşa că hai mai departe, hai să povestim cât mă mai lasă zilele, căci material e din belşug.

După ce m-am măritat cu Rodrigo, m-am hotărât să-l evit pe Pedro, măcar la început, până avea să-mi treacă ranchiuna care luase locul dragostei de care mă bucurasem zece ani. Îl detestam pe cât de mult îl iubisem, îmi doream să-l rănesc pe cât de mult dorisem înainte să-l apăr. Defectele sale sporeau în ochii mei, nu mi se mai părea nobil, ci încăpăţânat şi van; dacă înainte mi se părea puternic, abil şi sever, acum îl vedeam gras, fals şi crud. Dar îmi vărsăm focul numai faţă de Catalina, căci obida împotriva fostului meu iubit mă făcea să-mi fie ruşine. Rodrigo nu şi-a dat seama de nimic, era atât de corect, că nu

vedea noianul de resentimente care mă cuprinsese. Fiind incapabil de orice josnicie, îşi imagina că şi ceilalţi sunt la fel. Şi dacă i s-o fi părut ciudat că nu scoteam nasul în Santiago atunci când în oraş se afla Pedro de Valvidia, totuşi nu mi-a spus-o niciodată. M-am îngrijit serios de casele de la ţară, stăteam acolo cât de mult puteam, cu pretextul semănăturilor, cultivării trandafirilor, creşterii cailor şi a catârilor, dar de fapt mă plictiseam şi-mi lipsea de munca mea la spital. Rodrigo făcea săptămânal drumul între oraş şi fermă, îşi zdruncina oasele pe calul mânat în galop ca să ne vadă, pe mine şi pe fiică-sa Isabel. Viaţa în aer liber, munca fizică, compania ta, Isabel, cât şi a unei haite de căţeluşi, urmaşii bătrânului Baltazar, mi-au făcut bine. A fost o perioadă în care mă rugam mult, o scoteam pe Fecioara Milei în grădină, sub un copac, şi-mi spuneam toate păsurile. Ea m-a făcut să înţeleg că inima e ca o cutie, dacă o umpli cu răutăţi, nu mai rămâne loc pentru altele. Nu-i puteam iubi pe Rodrigo şi pe fiică-sa dacă inima mi-era plină de amar, mi-a spus Sfânta Fecioară. La rândul ei, Catalina susţinea că supărarea îngălbeneşte pielea şi te face să miroşi urât, drept care-mi dădea să beau ceaiuri depurative. Cu rugăciuni şi tizane m-am vindecat de ranchiuna faţă de Pedro în două luni. Într-o noapte am visat că-mi creşteau gheare de condor, că mă repezeam la el şi-i scoteam ochii. Minunat vis, extrem de viu, m-am trezit pe deplin vindecată. M-am ridicat din pat în zori, am constatat că mă lăsase durerea din umeri şi gât care mă chinuise săptămâni în şir: greutatea fără rost a urii dispăruse. Am ascultat zgomotele dimineţii: cocoşi, câini, târnul cu care grădinarul mătura terasa, glasurile slujnicelor. Era o dimineaţă călduţă şi senină. Am ieşit desculţă în curte, vântul mi-a mângâiat pielea pe sub cămaşă. M-am gândit la Rodrigo, dorinţa de a face dragoste cu el m-a înfiorat ca în tinereţe, când fugeam prin livezile din Plasencia să mă întâlnesc cu Juan de Málaga. Am căscat din toţi rărunchii, m-am întins ca o mâţă, cu faţa spre soare, am poruncit să fie gata caii ca să mă întorc cu tine la Santiago, am plecat chiar atunci, fără bagaje, doar cu hainele de pe noi şi cu armele.

Rodrigo nu ne dădea voie să călătorim fără escortă, de teama bandelor de indieni care dădeau târcoale prin vale, dar noi am plecat. Am avut noroc, am ajuns pe seară, fără probleme. Santinelele oraşului au dat alarma, văzând praful ridicat de cai. Rodrigo a venit speriat, dar eu i-am sărit de gât, l-am sărutat pe gură şi l-am tras în pat. Din clipa aia a început cu adevărat dragostea noastră, până atunci fusese doar un antrenament. În lunile care au urmat am învăţat să ne cunoaştem şi să ne producem plăcere reciproc. Dragostea pentru el era diferită de dorinţa pe care o simţisem pentru Juan de Málaga şi de patima trăită cu Pedro de Valvidia, era un sentiment matur şi vesel, lipsit de conflicte, care a devenit tot mai intens cu timpul, până ce n-am mai putut să trăiesc fără el. S-a terminat cu plecările mele solitare la ţară, ne despărţeam numai când Rodrigo era chemat de urgenţele militare. Bărbatul atât de serios în public era tandru şi amuzant în particular, ne răsfăţa, eram reginele lui, ţi-aduci aminte, Isabel? Şi uite-aşa s-a împlinit şi profeţia ghiocurilor Catalinei cum că aveam să ajung regină. În cei treizeci de ani cât am trăit cu el, Rodrigo nu şi-a pierdut niciodată voia bună acasă, oricât de mari ar fi fost presiunile exterioare. Îmi împărtăşea toate lucrurile care ţineau de război, de guvernare şi politică, temerile şi supărările, fără ca asta să ne afecteze relaţia. Avea încredere în judecata mea, îmi cerea părerea, îmi asculta sfaturile. Cu el nu trebuia să merg pe ocolite ca să nu-l jignesc cumva, ca în cazul lui Valvidia şi cum, în general, se întâmplă cu toţi bărbaţii, atât de susceptibili când e vorba de autoritatea lor.

Iar acum, Isabel, o să-ţi spun ceva care poate n-o să-ţi placă, dar nu pot trece peste asta, e vorba de un aspect al tatălui tău pe care trebuie să-l ştii. Până să fie cu mine, Rodrigo credea că tinereţea şi vigoarea sunt arhisuficiente când e vorba de dragoste, o greşeală extrem de răspândită. Am fost mirată la prima noastră întâlnire, căci era grăbit precum un băieţandru de cincisprezece ani. Am pus-o pe seama faptului că mă aşteptase timp îndelungat, iubindu-mă în tăcere şi fără speranţă timp de nouă ani, după cum

mi-a mărturisit, însă în nopţile care au urmat stângăcia sa n-a dat semne de diminuare. Pesemne că Eulalia, maică-ta, care-l iubea aprig, nu l-a învăţat nimic; sarcina de a-l educa a căzut în seama mea, şi-ţi imaginezi cu câtă tragere de inimă m-am achitat de ea. Cu ani în urmă făcusem acelaşi lucru cu Pedro de Valvidia, când ne-am cunoscut la Cuzco. Experienţa mea în materie de căpitani spanioli e limitată, dar pot să-ţi spun că cei cu care am avut de-a face au fost tare puţin pricepuţi în materie de amor, deşi foarte deschişi să înveţe. Nu râde, Isabel, că aşa stau lucrurile. Îţi spun toate astea pentru orice eventualitate. Nu ştiu cum merge relaţia ta intimă cu bărbatul tău, dar dacă ai vreo nemulţumire te sfătuiesc să vorbim despre asta, că după ce mor eu n-o să mai ai cu cine. Bărbaţii, ca şi caii şi câinii, trebuie domesticiţi, dar puţine femei sunt în stare de asta, nu ştiu nici ele, n-au avut parte de un profesor precum Juan de Málaga. În plus, cele mai multe se învăluie într-o reţea de scrupule, adu-ţi aminte de faimoasa cămaşă de noapte cu butonieră a Marinei Ortiz de Gaete. Şi astfel se răspândeşte ignoranţa, în stare să facă să eşueze dragostea care porneşte cu cele mai bune intenţii.

Abia revenisem la Santiago şi începusem să cultiv plăcerea amorului meu binecuvântat cu Rodrigo, când oraşul s-a trezit într-o dimineaţă în sunetele goarnei unei santinele care dădea alarma. Descoperise o căpăţână de cal înfiptă în ţepuşa în care se expuseseră de-a lungul anilor atâtea capete de om. S-au uitat atent şi au constatat că era chiar capul lui Sultan, bidiviul preferat al Guvernatorului. Un strigăt de groază a cuprins întreg oraşul. Se instituise încă de mult interdicţia de a circula după o anumită oră, ca măsură împotriva hoţiei, niciun indian, metis sau negru n-avea voie să circule noaptea, pedeapsa era o sută de lovituri de bici pe trupul gol în piaţa mare, la fel ca pentru cei care făceau petreceri fără aprobare, se îmbătau sau se dedau la jocuri de noroc, vicii rezervate stăpânilor. Drept care nu se punea problema ca de vină să fi fost populaţia metisă sau indigenă a oraşului, dar era la fel de greu de imaginat ca o

asemenea aberaţie să fi aparţinut unui spaniol. Valvidia i-a poruncit lui Juan Gómez să aplice măsuri neîndurătoare pentru a-l descoperi pe autorul ultragiului.

Deşi mă vindecasem de ura ce i-o purtau lui Pedro de Valvidia, preferam să-l văd cât mai rar. Oricum, ne vedeam des, căci centrul oraşului Santiago nu e mare şi mai locuiam şi aproape, însă nu luam parte la aceleaşi evenimente mondene. Prietenii aveau grijă să nu ne invite în acelaşi timp. Când ne întâlneam pe stradă sau la biserică, ne salutam cu o discretă înclinare din cap, nimic mai mult. Totuşi, relaţiile sale cu Rodrigo nu s-au schimbat: Pedro continua să aibă încredere în el, Rodrigo era la fel de leal şi prietenos. Ţinta comentariilor maliţioase eram eu.

— De ce-or fi oamenii aşa de meschini şi de bârfitori? m-a întrebat Cecilia într-o zi.

— Pentru că-i deranjează că în loc să mă port ca o iubită părăsită am devenit o nevastă fericită. Le place când o femeie puternică e umilită, aşa ca tine şi ca mine, nu ne iartă că izbândim acolo unde altele eşuează.

— Nu mă compara cu tine, Inés, n-am eu caracterul tău, a râs Cecilia.

— Caracterul e o virtute apreciată la bărbaţi, dar în cazul nostru e considerată un defect. Femeile cu caracter schimbă echilibrul lumii, care favorizează bărbaţii, de aici îndârjirea asta de a le jigni şi a le distruge. Numai că sunt precum gândacii de bucătărie: striveşti unul, şi imediat prin colţuri apar alţii…

Cât despre María de Encio, ţin minte că aceasta nu era primită de nimeni dintre oamenii mai importanţi, deşi era spanioloaică şi ibovnica Guvernatorului. O tratau ca pe chelăreasa lui. Iar de cealaltă, Juana Jiménez, râdeau pe ascuns, spunând că stăpână-sa o antrenase ca să-şi desfăşoare în pat priceperea de care ea însăşi nu era capabilă. Dacă era aşa, mă întreb cu ce fel de vicii l-au învăluit pe Pedro, care era un bărbat de o senzualitate sănătoasă şi directă, neinteresat de curiozităţile din cărţuliile franţuzeşti

puse în circulaţie de Francisco de Aguirre, cu excepţia episodului cu bietul Escobar, când m-a acuzat de toate cele ca să-l condamne pe băiat. Apropo, să nu uit să spun că Escobar n-a ajuns în Peru, dar nici n-a murit de sete în deşert, cum s-a crezut. Am aflat după mulţi ani că tânărul *yanacona* cu care călătorea l-a condus pe drumuri tainice în satul părinţilor săi, ascuns în munţi, unde trăiesc şi astăzi amândoi. Când a luat drumul deşertului, Escobar îi promisese lui González de Marmolejo că, dacă ajunge în Peru, se călugăreşte, pentru că Dumnezeu îl salvase de spânzurătoare şi avea să-l apere şi în timpul traversării deşertului. Nu s-a ţinut de promisiune, chiar dacă a ajuns în Peru, în schimb a avut mai multe neveste *quechua* şi copii metişi, aşa a înţeles el să propage sfânta credinţă. Şi, întorcându-ne la ţiitoarele pe care Valvidia şi le adusese din Cuzco, am aflat de la Catalina că ele îi pregăteau fierturi de iarba-spinului. Pesemne că Pedro se temea că-şi pierde vigoarea bărbătească, pentru el la fel de importantă ca vitejia militară, drept care bea tot soiul de poţiuni şi folosea două femei ca să-l stârnească. Încă nu era la vârsta la care să-şi facă probleme, dar stătea prost cu sănătatea şi-l dureau rănile cele vechi. Soarta celor două a fost la fel de aventuroasă. După moartea lui Valvidia, Juana Jiménez a dispărut, pare-se că răpită de indienii *mapuche* într-o razie din sud. María de Encio s-a înrăit şi le tortura pe indiencele care o slujeau; se spune că nefericitele sunt îngropate chiar în casa care acum e sediul sfatului orăşenesc, şi că noaptea le poţi auzi gemetele, dar asta e altă poveste.

Le-am ţinut la distanţă pe cele două femei. N-aveam de gând să vorbesc vreodată cu ele, dar Pedro a căzut de pe cal şi şi-a rupt un picior, aşa că m-au chemat pe mine, care eram expertă în astfel de vătămări. Aşa am intrat din nou în casa care fusese a mea, pe care o ridicasem cu mâinile mele, şi n-am recunoscut-o, cu toate că mobila era aceeaşi şi tot acolo unde o lăsasem. Juana, o galiciană scundă, dar bine proporţionată şi cu trăsături plăcute, m-a salutat cu o reverenţă de servitoare şi m-a dus în camera pe care o împărţisem cu Pedro. Acolo se afla María,

smiorcăindu-se şi punând comprese ude pe fruntea rănitului, care zăcea mai mult mort decât viu. María s-a repezit să-mi sărute mâinile, plângând de recunoştinţă şi frică, pentru că, dacă Pedro murea, soarta i-ar fi fost destul de încurcată, dar am împins-o cu blândeţe, ca să n-o jignesc, şi m-am apropiat de pat. Am dat cearşaful la o parte, am văzut piciorul rupt în două locuri şi m-am gândit că cel mai indicat era să i-l amputez de deasupra genunchiului, ca să nu putrezească, dar operaţia asta mă speriase mereu şi nu eram în stare să i-o fac bărbatului al cărui trup îl iubisem cândva.

M-am încredinţat Maicii Domnului şi m-am apucat să repar stricăciunea cum m-am priceput mai bine, ajutată de veterinar şi de fierar, căci medicul se dovedise un beţivan bun de nimic. Era o fractură complicată, greu de tratat. A trebuit să pun oasele la locul lor, pipăind orbeşte, şi doar o minune a făcut să le potrivesc cât de cât. Catalina îl calma cu pulberile ei magice, dizolvate în alcool, dar urla chiar şi în somn, şi era nevoie de câţiva oameni să-l ţină de fiecare dată când îl oblojeau. Nici nu-mi mai aduceam aminte de ingratitudinea lui, trebuie să recunosc. Crezând că o să moară de durere, Pedro şi-a dictat testamentul lui González de Marmolejo, l-a pecetluit şi l-a pus sub şapte lacăte la sfatul comunal. Când l-au deschis, după moartea sa, documentul stipula, printre altele, că Rodrigo de Quiroga trebuia să-i preia postul de guvernator. Recunosc că cele două ibovnice spaniole l-au îngrijit cu devotament şi că mulţumită lor a fost în stare să meargă din nou, deşi a rămas şchiop.

N-a fost nevoie ca Juan Gómez să supună pe cineva la cazne ca să descopere cine-l căsăpise pe Sultan: după o jumătate de oră s-a aflat că fusese Felipe. La început nu mi-a venit să cred, căci tânărul *mapuche* îl adora pe calul acela. Mai demult, când Sultan fusese rănit de indienii de la Marga-Marga, Felipe îl îngrijise săptămâni în şir, dormea cu el, îi dădea să mănânce, îl curăţa şi-l pansa, până se vindecase. Îl iubea atât, că Pedro devenea gelos, dar n-avea încotro, nimeni nu avea mai bine grijă de cal decât Felipe. Priceperea sa

devenise legendară, Valvidia se gândea chiar să-l pună herghelegiu-şef când o creşte mare, o meserie foarte respectată în colonie, unde creşterea cailor era esenţială. Felipe şi-a ucis nobilul prieten tăindu-i vena groasă de la gât, ca să nu sufere, apoi l-a decapitat cu maceta. Încălcând interdicţia de a circula noaptea şi profitând de întuneric, a înfipt căpăţâna în parul din piaţă şi a fugit din oraş. Şi-a lăsat hainele şi puţinele lucruri pe care le avea într-o legăturică, în grajdul plin de sânge. A plecat gol, doar cu amuleta atârnată de gât pe care o avusese şi când venise cu câţiva ani în urmă. Parcă-l văd alergând desculţ pe pământul moale, respirând adânc aromele tainice ale pădurii, de dafin *quillay* şi de rozmarin, ocolind bălţi şi pârâuri cristaline, traversând înot apele îngheţate ale râurilor, doar cu cerul nemărginit deasupra capului. De ce-o fi comis o asemenea barbarie faţă de animalul pe care-l iubea atât? Explicaţia sibilinică a Catalinei, care nu-l avusese niciodată la inimă, s-a dovedit corectă: „Păi nu vezi că *mapuchele* asta numa' la ai lui trage, nu vezi, coniţă?"

Bănuiesc că Pedro de Valvidia a crăpat de furie văzând cele ce se petrecuseră şi că i-a jurat o răzbunare cumplită, numai că a trebuit să amâne pedeapsa, căci la ordinea zilei erau lucruri mai grave. Tocmai reuşise să încheie o alianţă cu principalul său duşman, căpetenia *cacique* Michimalonko, şi organiza o mare campanie în sudul ţării cu scopul de a supune neamul *mapuche.* Bătrânul *cacique,* peste care anii parcă nici nu treceau, pricepuse până la urmă că, dacă tot nu reuşise să-i înfrângă, era mai bine să se alieze cu aceşti *huincas.* Învăţătura de minte pe care i-o aplicase Aguirre îl lăsase practic fără ostaşi; în nord rămăseseră doar femei şi copii, din care jumătate metişi. Între a pieri şi a lupta împotriva indienilor *mapuche* din sud, cu care mai nou avusese şi probleme, pentru că nu reuşise să-şi îndeplinească promisiunea de a-i distruge pe spanioli, a ales a doua variantă: măcar în felul acesta îşi salva demnitatea şi nu trebuia să-şi pună războinicii să are sau să scoată aur pentru *huincas.*

Totuşi, eu nu puteam să mi-l scot din minte pe Felipe. Moartea lui Sultan mi s-a părut un act simbolic, cu loviturile acelea de macetă îl ucisese de fapt pe Guvernator, drept care nu mai era loc de întoarcere, se rupsese definitiv de noi şi purta cu el toate informaţiile pe care le adunase de-a lungul anilor folosindu-se de prefăcătoria sa inteligentă. Mi-am amintit de primul atac indigen împotriva abia înfiinţatului oraş Santiago, din primăvara lui 1541, şi am găsit, cred, esenţa rolului pe care l-a jucat Felipe în viaţa noastră. Atunci indienii se acoperiseră cu pături negre ca să nu fie văzuţi pe întuneric de santinele, exact cum procedaseră în Europa trupele Marchizului de Pescara, dar cu cearşafuri albe ca să se confunde cu zăpada. Felipe auzise adesea istoria asta spusă de Pedro şi transmisese ideea indienilor. Desele sale dispariţii nu erau întâmplătoare, erau dictate de o hotărâre feroce, aproape imposibil de imaginat la copilul care era pe atunci. Ieşea să vâneze nestingherit de duşmanii care ne asediau, căci era de-al lor. Ieşirile la vânătoare nu erau decât un pretext ca să se ducă la ai lui şi să le spună despre noi. El a fost cel care ne-a adus vestea că oamenii lui Michimalonko se masau în jurul oraşului, el ne-a ajutat să pregătim ambuscada ca să-l îndepărteze pe Valvidia plus jumătate din ostaşi de Santiago, tot el i-a anunţat pe indieni când să atace. Oare unde fusese băieţandrul ăsta în timpul asaltului asupra oraşului? În zarva nebună a acelei zile îngrozitoare uitasem cu totul de el. S-o fi ascuns, i-o fi ajutat pe duşmanii noştri, poate o fi dat o mână de ajutor chiar la punerea focului, nu ştiu. Ani în şir Felipe se ocupase de cai, îi domesticea şi îi îngrijea; asculta cu multă atenţie ce povesteau soldaţii, deprinzând astfel diversele strategii militare; învăţase să se folosească de armele noastre, de la sabie la archebuză şi tun; ne cunoştea forţele şi slăbiciunile. Noi credeam că-l admiră pe Valividia, „Taita" al lui, pe care-l slujea mai bine ca oricine, dar de fapt îl spiona, adunând în suflet toată ura împotriva celor care-i invadaseră ţara. După mult timp am aflat că era fiul unui *toqui,* ultimul dintr-un lung şir de şefi şi la fel de mândru de obârşia sa cum

era Valvidia de a sa. Pot să-mi imaginez ura teribilă care-i întuneca inima. Iar acum acest *mapuche* de optsprezece ani, puternic şi subţire precum o trestie, alerga gol şi iute spre pădurile umede ale sudului, unde-l aşteptau triburile de indieni.

Numele lui adevărat era Lautaro şi a ajuns cel mai faimos *toqui* din Araucania, temut de spanioli, erou pentru neamul *mapuche,* un adevărat prinţ al epopeii războinice. Sub comanda sa trupele dezordonate ale indienilor s-au organizat, asemenea celor mai grozave armate din Europa, în escadroane, infanterie şi cavalerie. Ca să doboare caii fără să-i omoare – căci erau la fel de valoroşi pentru ei ca şi pentru noi – folosea *boleadores,* două pietre legate de capetele unei frânghii, care se răsuceau în jurul picioarelor calului şi-l trânteau la pământ, sau de gâtul călăreţului pe care-l dădeau jos. Le-a poruncit alor săi să fure cai, pe care-i îmblânzea şi îi creştea, la fel ca pe câini. Şi-a învăţat oamenii să călărească perfect, astfel cavaleria *mapuche* a devenit invincibilă. A schimbat armamentul, înlocuind vechile ghioage greoaie cu nişte măciuci scurte, mult mai eficiente. După fiecare bătălie păstra armele inamicului pentru a le folosi şi a le reproduce. A stabilit un sistem de comunicare atât de eficace, că până şi ultimul războinic primea ordinele şefului într-o clipită, a instaurat o disciplină de fier, comparabilă cu aceea a celebrelor regimente spaniole. A făcut din femei luptători sălbatici, i-a pus pe copii să ducă provizii, ajutoare şi mesaje. Cunoştea terenul şi prefera pădurea ca să-şi ascundă trupele, dar la nevoie a ridicat *pukaras* în locuri greu accesibile, unde-şi pregătea oamenii, informat de iscoade despre orice pas al inamicului, ca să i-o ia înainte. N-a reuşit totuşi să-şi dezveţe oamenii de prostul obicei de a se îmbăta criţă cu *chicha* după fiecare izbândă şi să cadă laţi. Dacă ar fi reuşit, neamul *mapuche* ne-ar fi exterminat armata în sud. Treizeci de ani mai târziu, spiritul lui Lautaro dăinuie încă printre oştile sale şi numele lui nu va pieri nici în veacurile viitoare; nu-l vom învinge nicicând.

Am aflat de epopeea lui Lautaro ceva mai târziu, când Pedro de Valvidia a plecat în Araucania să întemeieze noi aşezări, urmându-şi visul de a extinde cucerirea până la strâmtoarea lui Magellan. „Dacă Francisco Pizarro a cucerit Peru cu o sută şi ceva de soldaţi care s-au bătut cu cei cinci mii de ostaşi ai lui Atahualpa, ar fi de-a dreptul jenant ca o mână de sălbatici chilieni să ne oprească", a grăit el în faţa sfatului orăşenesc. Avea două sute de soldaţi bine echipaţi, patru căpitani, printre care viteazul Jerónimo de Alderete, sute de *yanaconas* care cărau proviziile şi echipamentul, băşca pe Michimalonko călare pe bidiviul căpătat în dar, în fruntea indisciplinatelor dar bravelor sale trupe. Cavalerii purtau armura completă, pedestraşii purtau cămăşi de zale şi scuturi, până şi indienii *yanaconas* purtau coifuri menite a le apăra ţestele de loviturile zdravene de măciucă ale luptătorilor *mapuche.* Singurul lucru care distona cu această mândrie militară era faptul că Valvidia trebuia dus cu lectica, precum o curtezană, căci piciorul rupt şi nevindecat încă îl împiedica să urce în şa. Înainte de plecare, l-a trimis pe temutul Francisco de Aguirre să reconstruiască La Serena şi să întemeieze alte aşezări în nordul aproape depopulat în urma campaniilor de exterminare, pe care tot Aguirre le dusese, şi a retragerii masive a oamenilor lui Michimalonko. L-a numit pe Rodrigo de Quiroga reprezentantul său în Santiago, singurul căpitan unanim respectat şi ascultat. Şi aşa, printr-una din întorsăturile neaşteptate ale vieţii, am redevenit Guvernatoare, funcţie pe care o exercitasem întotdeauna în fapt, deşi nu mereu prin titlu legitim.

Lautaro fuge din Santiago în noaptea cea mai întunecoasă a verii, fără să fie văzut de santinele şi fără să stârnească câinii, care-l cunosc. Aleargă pe malul râului Mapocho, ascuns în vegetaţia deasă de stuf şi alge. Nu foloseşte podul de frânghie al indienilor, se aruncă în apele negre şi înoată, înăbuşindu-şi un strigăt de fericire. Apa rece îl spală pe dinăuntru şi pe dinafară, curăţindu-l de mirosul de *huinca.* Traversează râul cu mişcări largi, ajungând pe

malul opus ca un nou-născut. *Inche Lautaro*! Sunt Lautaro! strigă şi aşteaptă nemişcat pe mal, în timp ce aerul călduţ îl usucă. Aude ţipătul unui *chon-chon,* spirit cu corp de pasăre şi chip de om, şi îi răspunde în acelaşi fel, după care percepe foarte aproape prezenţa călăuzei sale, Guacolda. Trebuie să facă un efort ca s-o vadă, deşi ochii i s-au obişnuit cu întunericul, pentru că ea are darul de a se face nevăzută, ştie să treacă printre rândurile duşmane fără s-o simtă nimeni, nici câinii n-o miros. Guacolda, cu cinci ani mai mare ca el, e viitoarea lui mireasă. O cunoaşte din copilărie şi ştie că îi aparţine, aşa cum şi ea e a lui. A văzut-o de fiecare dată când fugea din oraş să dea informaţii tribului. Ea era omul de legătură, solul rapid. Ea l-a dus în oraşul cotropitorilor pe când era un puşti de unsprezece anişori, cu instrucţiuni clare – să disimuleze şi să observe – ea l-a urmărit îndeaproape atunci când s-a luat după călugărul îmbrăcat în negru. Ultima dată Guacolda i-a spus să aştepte prima noapte fără lună şi să fugă, căci vremea lui alături de duşman lua sfârşit, de-acum ştiau tot ce trebuia şi oamenii lui îl aşteptau. Îl vede acum fără straiele de *huinca,* gol, îl salută, *mari mari,* apoi îl sărută pentru prima dată pe gură, îl linge pe obraz, îl atinge ca o femeie care îl ia în stăpânire. *Mari mari,* răspunde Lautaro, care ştie că a venit ceasul pentru dragoste, că în curând o s-o fure pe Guacolda din *ruka* ei, o s-o ia în spinare şi-o să fugă cu ea, aşa cum se cuvine. Îi spune toate astea, ea surâde, apoi îl conduce în marş uşor spre sud, mereu spre sud. Amuleta pe care Lautaro nu şi-o scoate niciodată de la gât e de la Guacolda.

După câteva zile tinerii ajung la destinaţie. Tatăl lui Lautaro, un *cacique* foarte respectat, îl prezintă celorlalţi *toquis* care ascultă ce are de spus. Duşmanul vine pe drum, spune el, sunt aceiaşi care i-au învins pe fraţii din nord. Se apropie de Bío-Bío, râul sacru, cu indienii, caii şi câinii lor. Cu ei vine şi Michimalonko, trădătorul, împreună cu ce-a mai rămas din armata lui de laşi, ca să lupte împotriva propriilor săi fraţi din sud. Moarte lui Michimalonko! Moarte spaniolilor! Lautaro vorbeşte două zile în şir, le spune că archebuzele nu fac decât gălăgie, mai

curând trebuie să se teamă de săbii, lănci, securi şi câini; căpitanii poartă cămăşi de zale prin care nu pătrund săgeţile şi nici suliţele de lemn, e nevoie să măciuci ca să-i năuceşti, trebuie să-i dobori de pe cal cu *laso*-ul, odată căzuţi la pământ sunt pierduţi, e lesne să-i tragi la o parte şi să-i căsăpeşti, căci sub tot oţelul ăla sunt făcuţi din carne. Atenţie! Oamenii ăştia nu cunosc frica. Infanteriştii nu-şi protejează decât pieptul şi capul, pentru ei sunt bune săgeţile. Atenţie! Nici ăştia nu ştiu ce-i frica. Săgeţile trebuie să fie otrăvite, pentru ca răniţii să nu se poată întoarce în luptă. Caii sunt foarte importanţi, trebuie prinşi de vii, mai ales iepele, ca să dea prăsilă. Trebuie să trimitem copii pe timp de noapte ca să arunce carne otrăvită câinilor, care sunt ţinuţi în lanţ. Trebuie să construim capcane. Să săpăm gropi adânci acoperite cu crengi, în care caii vor rămâne înfipţi în parii ascuţiţi de pe fund. Avantajul neamului *mapuche* e numărul, iuţeala şi cunoaşterea pădurii, spune Lautaro. Spaniolii nu sunt invincibili, dorm mai mult decât noi, mănâncă şi beau prea mult, au nevoie de cărători pentru tot calabalâcul cel greu. Îi vom hărţui într-una, vom fi precum viespile şi tăunii, mai întâi îi obosim, apoi îi omoram. *Huincas* sunt oameni, mor la fel ca oamenii *mapuche,* dar se poartă ca diavolii. În nord au ars de vii triburi întregi. Vor să-l acceptăm pe zeul lor bătut în cuie pe o cruce, un zeu al morţii, vor să ne supunem regelui lor, care nu trăieşte aici şi pe care nu-l cunoaştem, vor să ne ocupe pământul şi să le fim sclavi. De ce, vă întreb? Degeaba, fraţilor. Ei nu apreciază libertatea. Habar n-au ce-i aia mândrie adevărată, pun un genunchi la pământ, ascultă, lasă capul în jos. Nu ştiu ce-i aia dreptate, nici răsplată. Sunt nebuni, dar nebuni răi. Şi vă spun, fraţilor, nu vom fi niciodată prizonierii lor, mai bine murim în luptă. Ucidem bărbaţii, femeile, iar pe copii îi prindem de vii. Ele ne vor fi *chinuras* şi, dacă vor, le dăm copiii pe cai. E corect aşa. Vom fi tăcuţi şi iuţi ca peştii, nu vor şti niciodată că suntem aproape, îi vom ataca pe nepusă-masă. Vom fi ca nişte vânători răbdători. Lupta asta va fi de lungă durată. Oamenii să fie pregătiţi.

În timp ce ziua tânărul general Lautaro pune la punct strategia, iar noaptea se ascunde cu Guacolda în hăţiş ca s-o iubească în taină, triburile îşi aleg şefii de escadron care, la rândul lor, ascultă de ordinele lui *ñidoltoqui,* adică şef peste toţi *toqui,* adică Lautaro. Înserarea e călduţă în poiană, dar noaptea e rece. Concursurile au început cu săptămâni bune înainte, candidaţii s-au întrecut şi s-au eliminat pe rând. Doar cei mai puternici şi rezistenţi, cei cu voinţă şi caracter pot aspira la titlul de *toqui.* Intră în arenă unul dintre cei mai zdraveni, se prezintă: *Inche Caupolicán!* E gol, numai cu un fel de şorţ care-i acoperă sexul, dar poartă pe frunte şi în jurul braţelor legăturile rangului. Doi tineri se apropie de trunchiul de stejar – *pellin* – pregătit şi-l apucă fiecare de un capăt, ridicându-l cu greu, pentru ca asistenţa să-şi dea seama cât e de greu, apoi îl aşază cu atenţie pe spinarea puternică a lui Caupolicán. Povara îi îndoaie mijlocul şi genunchii, ai impresia că-l va doborî, dar omul se îndreaptă imediat. Toţi muşchii i se încordează, pielea îi luceşte de sudoare, vinele gâtului se umflă, gata să plesnească. Asistenţa îşi înăbuşă un strigăt atunci când, încet, Caupolicán începe să înainteze cu paşi mici, măsurându-şi puterile pentru orele ce vor urma. Trebuie să-i învingă pe alţii, la fel de puternici ca el. Unicul său avantaj e hotărârea înverşunată de a muri mai degrabă în încercarea asta decât să cedeze. Vrea să-şi conducă oamenii în luptă, vrea ca numele său să fie pomenit, vrea să facă copii cu Fresia, fata pe care şi-a ales-o, şi ca aceştia să-i poarte sângele cu mândrie. Îşi cumpăneşte trunchiul pe ceafă. Scoarţa aspră rupe pielea, firişoare de sânge i se scurg pe spinarea lată. Inspiră adânc aroma puternică a pădurii, simte uşurarea vântului şi roua. Ochii negri ai Fresiei, care va fi nevasta lui dacă iese biruitor din încercarea asta, se aţintesc în ai lui, cu dragoste dar fără pic de milă. Privirea asta îi cere să învingă: îl doreşte, însă se va căsători cu cel mai bun. În plete îi străluceşte o floare de *copihue,* floare de junglă ce creşte în aer, picătură de sânge din Pământul Mamă, pe care i-a

dăruit-o Caupolicán, care s-a căţărat după ea în copacul cel mai înalt.

Războinicul merge în cerc purtând în spate greutatea lumii întregi, în timp ce spune: *Noi suntem visul pământului, iar el ne visează pe noi. Şi pe stele trăiesc oameni care sunt visaţi şi care-şi au minunile lor. Suntem vise din alte vise. Suntem uniţi cu natura. Pământ Mamă, te salutăm, eşti mama noastră, te cântăm în limba copacilor de araucaria, de scorţişoară, de cireş şi în limba condorilor. Să ne aducă vântul glasul strămoşilor, ca să ni se ascută privirea. Vitejia căpeteniilor de demult să ne întărească sângele. Bătrânii zic că a venit ceasul luptei. Străbunii străbunilor ne veghează şi ne întăresc braţul. E ceasul luptei. Trebuie să murim. Viaţa şi moartea sunt totuna…* Glasul lent al războinicului nu conteneşte ore în şir, într-o chemare neobosită, în timp ce trunchiul i se leagănă pe umeri. Invocă spiritele naturii, ca să-i apere pământul, fluviile şi răsăriturile de soare. Invocă pumele muntelui ca să le dea puterea şi curajul lor femeilor. Spectatorii au obosit, ploaia uşoară a nopţii i-a udat, unii aprind nişte focuri, ronţăie boabe de porumb copt, alţii adorm sau pleacă, dar se întorc, plini de admiraţie. Bătrâna tămăduitoare *machi* îl *s*tropeşte cu o rămurică de arbore de scorţişoară muiată în sânge de sacrificiu, ca să-i dea putere. Femeia se teme, căci ieri noapte a visat şarpele-vulpe, *ñeru-filu,* şi şarpele-cocoş, *piwichen,* care i-au spus că sângele vărsat în război va înroşi apele lui Bío-Bío până la sfârşitul timpurilor. Fresia apropie de buzele lui Caupolicán o tigvă cu apă. El vede mâinile ferme ale iubitei, care-i ating pieptul, îi pipăie muşchii de piatră, dar nu le simte, aşa cum nu simte nici durerea sau oboseala. Vorbeşte mai departe ca în transă, continuă să meargă dormind. Aşa trec orele, noaptea întreagă, vine dimineaţa, lumina soarelui se strecoară printre crengile copacilor înalţi. Războinicul parcă pluteşte în aburul ce iese din pământ, primele raze îi scaldă corpul în timp ce el merge mai departe cu paşi mici de dansator, cu spatele roşu de sânge şi rostindu-şi fluent discursul. *Suntem în perioada* hualán, *vremea sacră a*

fructelor, când Pământul Mamă ne dă hrană, vremea migdalelor şi a puilor de animal şi a femeilor, a fiilor şi a fiicelor lui Ngenechén. Înainte de venirea timpului pentru odihnă, a frigului şi a somnului Pământului Mamă, vor veni huincas.

S-a dat zvon, din munţi vin războinici din alte triburi, poiana din mijlocul pădurii se umple de oameni. Cercul în care păşeşte Caupolicán se micşorează. Este ovaţionat, bătrâna *machi* îl stropeşte iar cu sânge proaspăt, Fresia şi alte femei îi spală trupul cu blăniţe ude de iepure, îi dau apă, îi vâră în gură puţină mâncare gata mestecată pe care s-o înghită fără să-şi întrerupă discursul poetic. Bătrânii *toqui* se înclină plini de respect în faţa lui, e prima dată când văd aşa ceva. Soarele încălzeşte pământul şi risipeşte ceaţa, văzduhul se umple de fluturi străvezii. Pe deasupra coroanelor copacilor se desenează pe cer silueta impunătoare a vulcanului, cu eterna sa coloană de fum. Mai daţi-i apă, porunceşte tămăduitoarea. Caupolicán a câştigat întrecerea, dar nu lasă trunchiul, continuă să meargă şi să vorbească. Soarele a ajuns la zenit, începe să coboare, dispare după copaci, dar Caupolicán nu se opreşte. Între timp au venit mii de indieni *mapuche,* umplând poiana şi pădurea toată, mai vin şi alţii de pe dealuri, sunete de *trutracas* şi de *kultrunes* anunţă în cele patru zări isprava. Ochii Fresiei nu se dezlipesc de cei ai războinicului, îl susţin şi îl îndrumă.

În sfârşit, când s-a întunecat, omul îşi ia avânt şi ridică trunchiul de stejar deasupra capului, îl ţine aşa câteva clipe şi îl aruncă departe. Lautaro are de-acum un locţiitor de încredere. Strigătul uriaş Ooooooooooom! Ooooooooooooom! străbate pădurea, iscă ecouri în munţi, traversează Araucania toată şi ajunge la urechile spaniolilor, aflaţi la multe mile distanţă. Ooooooooooooom!

Aproape o lună i-a luat lui Valvidia să ajungă pe teritoriul *mapuche,* timp în care s-a refăcut suficient ca să poată încăleca pe cal, cu destulă greutate însă. Abia şi-au instalat tabăra că au început atacurile zilnice. Indienii *mapuche* traversau înot râurile pe

care spaniolii nu le puteau trece fără ambarcaţiuni din cauza armurilor grele şi a calabalâcului. Unii înfruntau cu pieptul gol câinii, ştiind că vor fi mâncaţi de vii, dar gata să-i oprească pentru ca ceilalţi să se poată înfrunta cu spaniolii. Lăsau în urmă zeci de morţi, luau cu ei răniţii care se mai puteau ţine pe picioare şi se făceau nevăzuţi în pădure înainte ca soldaţii să-i urmeze. Valvidia a poruncit ca o jumătate din mica sa armată să stea de pază în timp ce cealaltă jumătate se odihnea, stabilind ture de câte şase ore. În ciuda hărţuielilor, Guvernatorul şi-a continuat drumul. S-a afundat tot mai mult în Araucania şi n-a dat de oştiri numeroase de indieni, ci doar de grupuri izolate, ale căror atacuri neaşteptate şi fulgerătoare oboseau soldaţii, dar nu-i opreau, căci erau obişnuiţi să înfrunte un duşman de o sută de ori mai numeros. Singur Michimalonko era neliniştit, căci ştia perfect cu cine avea să aibă de-a face în curând.

Ceea ce s-a şi întâmplat. Prima înfruntare serioasă cu neamul *mapuche* a avut loc în ianuarie 1550, când spaniolii ajunseseră la malul lui Bío-Bío, graniţa teritoriului lor inviolabil. Spaniolii au aşezat tabăra lângă o lagună, într-un loc bine apărat, cu spatele protejat de apele reci şi cristaline. Nu şi-au imaginat că indienii aveau să vină pe apă, rapizi şi tăcuţi ca nişte lupi de mare. Santinelele n-au văzut nimic, noaptea părea calmă. Brusc, s-a ridicat o zarvă de strigăte, urlete, sunete de fluier şi tobe, pământul se zguduia sub miile de tălpi desculţe ale războinicilor, oamenii lui Lautaro. Cavaleria spaniolă era pregătită şi a ieşit la atac, dar de data asta indigenii nu s-au speriat de cai şi au format un zid de lănci ridicate. Caii s-au cabrat, călăreţii au fost siliţi să se retragă, în timp ce începea prima şarjă a puşcaşilor. Dar Lautaro le spusese oamenilor săi că încărcarea armelor de foc dura câteva minute, timp în care soldaţii erau lipsiţi de apărare şi puteau fi atacaţi. Nedumerit de lipsa totală de frică a indienilor care se luptau corp la corp cu soldaţii în armură, Valvidia şi-a organizat trupele aşa cum făcuse în Italia: escadroane compacte protejate de armuri, înarmate cu lănci şi săbii, în timp ce din spate ieşea la atac Michimalonko cu oamenii

lui. Bătălia a ţinut toată noaptea şi s-a terminat cu retragerea oştirii lui Lautaro, dar nu una precipitată, ci ordonată, la semnalul dat de *kultrunas*.

— În toată Lumea Nouă nu s-au mai văzut războinici ca aceştia, a spus Jerónimo de Alderete, epuizat.

— În viaţa mea n-am mai văzut nişte duşmani atât de feroce. De treizeci de ani şi mai bine sunt în slujba Majestăţii Sale şi am luptat cu multe neamuri, dar n-am văzut niciodată o asemenea înverşunare, a adăugat şi Valvidia.

— Şi acum, ce facem?

— Întemeiem o aşezare chiar aici. Locul e bun, are tot ce-i trebuie: un golf curat, un râu lat, lemn, peşte.

— Başca mii de sălbatici, a subliniat Alderete.

— Mai întâi construim un fort. Îi punem pe toţi, în afară de răniţi şi de santinele, să taie arbori şi să construiască parapete şi un zid apărat de un şanţ adânc, aşa cum se cuvine. Să vedem dacă au curaj să se pună cu noi.

Au avut, cum să nu. Abia au terminat spaniolii de ridicat zidul şi Lautaro a venit iar, cu o oştire atât de mare, că santinelele îngrozite au zis că erau o sută de mii de oameni. „Nu sunt nici pe jumătate de atât şi-i vom învinge. Trăiască Spania!” a spus Valvidia, impresionat nu atât de numărul atacatorilor, cât de îndrăzneala inamicului. Indienii *mapuche* înaintau într-o disciplină desăvârşită, în patru divizii comandate de cele patru căpetenii *toquis*. Gălăgia cu care-şi îngrozeau duşmanii era sporită acum de sunetul fluierelor făcute din oasele spaniolilor căzuţi în bătălia precedentă.

— N-au cum să treacă de şanţ şi de zid. Îi oprim cu focuri de archebuză, a sugerat Alderete.

— Dacă ne închidem în fort sunt în stare să ne asedieze până murim de foame, a intervenit Valvidia.

— Să ne asedieze? Nu cred că le va trece aşa ceva prin minte, e o tactică necunoscută pentru ei.

— Mă tem că au învăţat multe despre noi. Trebuie să le ieşim înainte.

— Sunt prea mulţi, n-o să reuşim niciodată.

— Cu ajutorul lui Dumnezeu. O să reuşim.

Valvidia i-a ordonat lui Alderete să iasă cu cincizeci de călăreţi în calea primului escadron, care se apropia cu paşi hotărâţi de poartă, în ciuda primei şarje de foc care îi lăsase pe mulţi întinşi la pământ. Căpitanul s-a conformat, cu toate că era sigur că se duce la o moarte sigură. S-au despărţit cu o îmbrăţişare emoţionată. Se ştiau de mulţi ani şi scăpaseră împreună din nenumărate pericole.

Există minuni, fără doar şi poate. În ziua aceea s-a petrecut una, altă explicaţie nu există, după cum aveau să repete de-a lungul secolelor urmaşii spaniolilor care au fost atunci de faţă şi cum o vor face cu siguranţă indienii *mapuche* din generaţiile viitoare.

Jerónimo de Alderete s-a aşezat în fruntea celor cincizeci de călăreţi ai săi şi, la un semn, porţile s-au deschis larg. Cavaleria a pornit în galop, primită de zarva monstruoasă a indigenilor. În doar câteva minute, s-au văzut înconjuraţi de o mulţime, a merge mai departe ar fi fost sinucidere curată; a ordonat replierea, dar bilele *holeadores* impuse de Lautaro se încurcau de-acum între picioarele cailor, împiedicând manevra. O a doua şarjă de archebuze trasă din spate n-a descurajat înaintarea atacatorilor. Valvidia era gata să iasă în sprijinul cavaleriei, deşi asta însemna să lase fortul lipsit de apărare în faţa celorlalte trei divizii care-l înconjurau, căci nu putea să-i lase pe cei cincizeci să piară fără să le sară în ajutor. Pentru prima dată în cariera sa militară s-a temut că face o eroare tactică iremediabilă. Eroul din Peru, care nu cu mult timp în urmă învinsese în mod magistral armata lui Gonzalo Pizarro, era pierdut în faţa acestor sălbatici. Zgomotul şi urletele erau înfiorătoare, ordinele nu se auzeau, un călăreţ spaniol a fost lovit din plin de un glonţ care îşi greşise ţinta. Dar deodată, chiar când primul escadron *mapuche* câştigase terenul, acesta a început să dea înapoi, urmat aproape imediat de celelalte trei divizii. În doar câteva minute, atacatorii au părăsit câmpul de luptă şi-au luat-o la goană ca iepurii spre pădure.

Uluiţi, spaniolii nu pricepeau ce naiba se întâmplă; credeau că e o tactică inedită, că altfel nu se putea explica o retragere atât de rapidă, chiar de la începutul luptei. Valvidia a procedat aşa cum îi dicta experienţa sa militară: a pornit după ei, exact cum i-a scris Regelui într-o scrisoare: „Şi abia ieşiseră călăreţii noştri, când indienii au luat-o la fugă, urmaţi de celelalte trei escadroane. Au fost ucişi între o mie şi o mie cinci sute de indieni, răniţi mulţi alţii şi am luat şi ceva prizonieri.”

Martorii au spus că minunea a fost limpede: o figură angelică, strălucitoare ca un fulger, a coborât peste câmpul de luptă, revărsând asupra lui o lumină ca de pe altă lume. Unii au crezut a-l recunoaşte pe Apostolul Santiago în persoană, călare pe un armăsar alb, venind înaintea sălbaticilor şi poruncindu-le limpede să se retragă din faţa creştinilor. Alţii au zărit silueta Fecioarei Milei, o frumoasă femeie îmbrăcată în aur şi argint care plutea prin aer. Indienii luaţi prizonieri au spus că au văzut o flacără mare care a coborât din cer şi a explodat cu putere, lăsând în urmă o coadă de stele. După nişte ani învăţaţii au dat alte versiuni, spunând că a fost vorba de un bolid căzut din cer, un fel de piatră desprinsă din soare care a lovit Pământul. N-am văzut niciodată un astfel de bolid, dar mira-m-aş să aibă formă de apostol sau de Sfântă Fecioară şi să fi căzut taman la ceasul şi în locul potrivit ca să-i ajute pe spanioli. Miracol sau bolid, ce-o fi fost, cert e că indienii au fugit îngroziţi şi creştinii au rămas stăpâni pe acel loc, sărbătorind o victorie nemeritată.

După ce veştile au ajuns la Santiago, Valvidia a luat cam trei sute de prizonieri, deşi Regelui i-a scris că fuseseră doar două sute, pe care i-a pedepsit însemnându-i: a poruncit să li se taie mâna dreaptă şi nasul. În timp ce soldaţii îi duceau în şir să pună mâna pe butuc, unde călăii negri le retezau mâna cu securea, alţii le cauterizau cioturile cu seu fierbinte, pentru ca victimele să nu se golească de sânge şi să poată întoarce umiliţi la tribul lor. Ceva mai departe, alţi călăi mutilau chipurile nefericiţilor. Coşuri întregi s-au umplut cu mâini şi nasuri, pământul mustea de

sânge. În scrisoarea către Rege, Valvidia a scris că, după ce s-a făcut dreptate, i-a adunat pe prizonieri şi le-a vorbit, căci printre ei se găseau şi căpetenii şi indieni de frunte. A zis că „a făcut aceasta pentru că nu răspunseseră la numeroasele chemări la pace pe care le primiseră”. Astfel, torturaţii au fost nevoiţi să înghită o predică în castiliană. Cei care se puteau ţine pe picioare au pornit-o ca vai de ei spre pădure, ca să le arate tovarăşilor ce păţiseră. Mulţi amputaţi picau leşinaţi, îşi reveneau şi plecau la rândul lor, cuprinşi de ură, dar fără să le dea călăilor satisfacţia de a-i vedea gemând de durere sau implorând milă. Când călăii au obosit şi i-a cuprins greaţa, au fost înlocuiţi de soldaţi. Coşurile cu mâini şi nasuri au fost aruncate în râu, apele sale însângerate le-au purtat spre mare.

Aflând cele petrecute l-am întrebat pe Rodrigo ce scop avusese măcelul ăsta, care mie mi se părea aducător de urmări teribile, căci de-acum nu ne mai puteam aştepta la milă din partea neamului *mapuche,* ci doar la răzbunarea cea mai cumplită. Rodrigo mi-a explicat că astfel de acţiuni sunt necesare ca să bagi frica în duşman.

— Tu ai fi făcut la fel?

— Nu cred, Inés, dar n-am fost acolo şi nu pot judeca hotărârile căpitanului general.

— Am fost alături de Pedro la bine şi la rău zece ani, Rodrigo, dar toate astea nu se potrivesc defel cu cel pe care l-am cunoscut eu. Pedro s-a schimbat mult şi, ca s-o spun pe cea dreaptă, mă bucur că nu mai face parte din viaţa mea.

— Ăsta e războiul. Deie Domnul să se termine cât mai repede şi să putem întemeia în pace naţiunea asta.

— Dacă ăsta e războiul, atunci se justifică şi masacrele lui Aguirre din nord…

După pedeapsa cea crudă, Valvidia a adus la fort proviziile şi animalele luate cu japca de la indieni. Apoi a trimis soli în toate aşezările, anunţând că, în mai puţin de patru luni, cu ajutorul apostolului Santiago şi al Sfintei Fecioare, reuşise să instaureze pacea pe aceste meleaguri. Mi s-a părut că era cam devreme să-şi trâmbiţeze victoria.

În cei trei ani cât a mai trăit, l-am văzut foarte rar pe Pedro de Valvidia, am aflat veşti despre el de la alţii. În timp ce Rodrigo şi eu prosperam aproape fără să ne dăm seama, căci unde puneam ochiul se înmulţeau vitele, creşteau lanurile şi ieşea aurul din piatră seacă, Guvernatorul ridica forturi şi întemeia aşezări în sud. Mai întâi înfigeau crucea şi stindardul, dacă era şi un preot prin preajmă se ţinea o slujbă, apoi se ridica arborele dreptăţii, adică spânzurătoarea, pe urmă începeau să taie copaci ca să ridice zidul de apărare şi casele. Cel mai greu era să aduni populaţia, dar treptat au început să vină soldaţi cu familiile lor. Aşa s-au născut, una după alta, Concepción, La Imperial şi Villarica, ultima în apropierea minelor de aur care s-au descoperit pe un afluent al lui Bío-Bío. Atât de mult au produs minele astea, că orice cumpărai, pâine, carne, fructe, legume sau orice altceva se vindea pe praf de aur, altă monedă de schimb nici că exista. Negustori, prăvăliaşi şi vânzători ambulanţi umblau cu cântarul şi greutăţile după ei. Astfel s-a împlinit visul conchistadorilor şi nimeni n-a mai îndrăznit să numească Chile „ţară de zdrenţăroşi" sau „mormânt pentru spanioli". A fost întemeiat şi oraşul Valvidia, numit astfel la insistenţele căpitanilor săi, nu din vanitatea Guvernatorului. Stema oraşului îl descrie ca pe „un râu şi un oraş de argint". Povesteau soldaţii că undeva în munţi se afla faimoasa cetate a Cezarilor, cu totul şi cu totul din aur şi nestemate, apărată de frumoase amazoane, adică mitul Eldorado repetat, numai că Pedro de Valvidia, om cu simţ practic, nu şi-a pierdut timpul şi oamenii ca să o caute.

Chile primea într-una întăriri militare pe mare şi pe uscat, insuficiente însă pentru a umple vastul teritoriu de coastă, păduri şi munţi. Ca să-şi răsplătească soldaţii, Guvernatorul le împărţea pământuri şi indieni cu generozitatea sa dintotdeauna, dar erau daruri doar cu vorba, intenţii poetice, căci pământurile erau virgine iar băştinaşii nesupuşi. Făceai rost de un *mapuche* pentru muncă doar cu forţa. Piciorul i se vindecase, deşi îl durea, dar se putea urca pe cal. Străbătea neobosit sudul imens împreună cu mica sa

armată, se afunda în păduri umede şi întunecate, sub cupola verde a arborilor nobili, încununaţi de splendida *araucaria,* care îşi desenează pe cer geometria aspră. Copitele cailor călcau pe o pătură de humus aromat, călăreţii îşi croiau drum cu sabia prin desişul pe alocuri de nepătruns. Traversau pâraie reci, unde păsările rămâneau prinse în gheaţă pe maluri şi în care femeile *mapuche* îşi cufundau copiii nou-născuţi. Lacurile erau oglinzi în care se reflecta albastrul intens al cerului, atât de calme că puteai număra pietrele de pe fund. Printre ramurile stejarilor, alunilor şi arborilor de mirt păianjenii brodau pânze perlate de rouă. Păsările cântau laolaltă, vrăbii, sticleţi, porumbei-râzători, sturzi-cântăreţi, cocoşari, în timp ce ciocănitorile băteau ritmul. Paşii călăreţilor ridicau nori de fluturi şi cerbii curioşi se apropiau să-i salute. Lumina filtrată desena umbre, din pământul călduţ se ridica un abur care învăluia totul într-o aură de mister. Ploua mult, peste tot se găseau râuri, lacuri, cascade albe şi spumoase, era un univers lichid. Iar ca fundal, mereu munţii înzăpeziţi, vulcanii fumegând, norii călători. Toamna, peisajul dobândea culorile sângelui şi aurului, părea bătut în pietre preţioase, era minunat. Lui Pedro de Valvidia i se tăia răsuflarea, se pierdea printre trunchiurile îmbrăcate în muşchi ca în catifeaua cea mai fină. Grădina Raiului, Ţara Făgăduinţei, Paradisul. Amuţit, cu ochii în lacrimi, cuceritorul cucerit descoperea locul în care se termină pământul, Chile.

Se afla cu soldaţii săi într-o pădure de aluni, când din copaci au început să cadă bulgări de aur. Neputând să creadă minunea ce tocmai se petrecea, soldaţii au descălecat repede şi s-au repezit să culeagă pietrele galbene, în timp ce Valvidia, la fel de uimit, încerca totuşi să impună ordinea. În timp ce oamenii se băteau pe aur, au fost înconjuraţi de o sută de arcaşi *mapuche.* Lautaro îi instruise să ţintească în locurile vulnerabile ale corpului, acolo unde nu erau apăraţi de zalele de fier. În mai puţin de zece minute, locul a fost semănat cu morţi şi răniţi. Până să apuce să reacţioneze, indigenii au dispărut la fel de pe nesimţite cum veniseră. Mai târziu s-a văzut că

momeala consta în nişte pietre de râu acoperite cu o foiţă subţire de aur.

Câteva săptămâni mai târziu, alt detaşament de spanioli din regiune a auzit glasuri feminine. Soldaţii s-au apropiat, au dat la o parte lianele şi s-au pomenit în faţa unui tablou încântător: un grup de fete care se scăldau în râu, cu coroniţe de flori pe cap şi îmbrăcate doar în lungile lor plete negre. Ondinele mitice şi-au continuat scalda fără a da semne de teamă atunci când soldaţii au dat pinteni cailor şi au intrat în apă cu chiote anticipative. N-au ajuns departe bărboşii pofticioşi, căci albia râului era mlăştinoasă şi caii se scufundau rapid. Oamenii au descălecat cu gândul de a trage animalele pe pământ ferm, dar armurile grele îi făceau să se scufunde la rândul lor în mâl. Şi atunci au apărut din nou arcaşii lui Lautaro, făcând prăpăd, în timp ce, de pe malul opus, frumoasele sărbătoreau măcelul.

Valvidia şi-a dat repede seama că avea de-a face cu un general la fel de abil ca şi el, cu cineva care cunoştea slăbiciunile spaniolilor, totuşi nu s-a speriat. Era sigur de victorie. Oricât de vicleni, luptătorii *mapuche* nu se puteau compara cu forţa militară a experimentaţilor săi căpitani şi soldaţi. Totul era o chestiune de timp, obişnuia să repete, Araucania avea să fie a sa. A aflat curând şi numele care umbla din gură în gură, Lautaro, acel *toqui* care cuteza să-i sfideze pe spanioli. Nici nu i-a trecut prin minte că era vorba de Felipe, fostul său herghelegiu, avea s-o descopere abia în ziua morţii. Se oprea în aşezările izolate ale colonilor, încurajându-i cu optimismul său invincibil. Îl însoţea Juana Jiménez, la fel cum înainte vreme îl însoţeam şi eu, în timp ce María de Encio îşi rumega dezamăgirea în Santiago. Guvernatorul îi scria Regelui, îi repeta că sălbaticii înţeleseseră că trebuiau să se conformeze scopurilor Majestăţii Sale şi avantajelor creştinismului, că reuşise să domesticească acest tărâm superb, roditor şi paşnic, din care tot ce lipsea erau spaniolii şi caii. Între două paragrafe îşi reînnoia cererile, pe care împăratul le ignora.

Pastene, amiral peste o flotă compusă din două corăbii vechi, continua să exploreze coasta de la nord la sud şi înapoi, luptând cu curenţi nevăzuţi, cu valuri negre şi fioroase, cu vânturi puternice care sfâşiau velele, căutând în zadar trecerea dintre cele două oceane. Un alt căpitan avea să descopere strâmtoarea lui Magellan în 1554. Pedro de Valvidia a murit înainte să afle de asta şi înainte de a-şi extinde cucerirea până acolo. În drumurile sale, Pastene a descoperit locuri idilice, pe care le descria cu elocinţa sa italienească, omiţând să sufle o vorbă despre atrocităţile comise de oamenii săi. Dar, aşa cum se întâmplă mereu, s-a aflat. Un cronicar care naviga împreună cu Pastene a povestit că într-o radă depărtată marinarii au fost primiţi cu mâncare şi daruri de către indigenii primitori, care au fost răsplătiţi cu asasinate, capturi şi violuri asupra femeilor. După care prinşii au fost duşi în lanţuri la Concepción şi arătaţi ca nişte animale în bâlci. Valvidia a fost de părere că acest incident, ca atâtea altele din care soldaţii ieşeau cam şifonaţi, nu merită relatat în scrisori. Nu i-a pomenit nimic regelui despre cele întâmplate.

Alţi căpitani, precum Villagra şi Alderete, îşi impuneau aspra prezenţă în regiunea cea fermecătoare galopând de-a lungul văilor, urcând pe munţi, afundându-se în păduri şi navigând pe lacuri. Mai aveau şi mici conflicte cu bandele de indieni, însă Lautaro se ferea să-şi arate adevărata forţă şi se pregătea temeinic în inima Araucaniei. Michimalonko îşi găsise sfârşitul într-o confruntare cu Lautaro, o parte dintre războinicii săi se aliaseră cu fraţii lor de sânge *mapuche,* totuşi Valvidia reuşise să păstreze destui. Guvernatorul se înverşuna să-şi extindă cuceririle spre sud, dar cu cât mai mare era teritoriul cucerit, cu atât mai greu era de controlat. Trebuia să lase soldaţi în fiecare aşezare ca să protejeze colonii, alţii explorau, pedepseau indigenii şi furau vite şi hrană. Armata era divizată în grupuri mici care nu comunicau cu lunile.

Când venea iarna nemiloasă conchistadorii se trăgeau în cătunele coloniştilor (pe care le numeau

oraşe), căci era extrem de greu să se mişte cu armurile grele pe solul transformat în mlaştină, sub o ploaie neîntreruptă care dimineaţa îngheţa, în viscolul care le pătrundea în oase. Din mai până-n septembrie totul se oprea, totul se scufunda în tăcere, se auzeau doar râurile vijelioase, zgomotul ploii şi furtunile cu tunete şi fulgere care întrerupeau somnul iernii. În perioada aceea de răgaz şi zile scurte, peste Valvidia năvăleau demonii, era copleşit de premoniţii şi căinţă. Cum nu mai era călare şi cu sabia în mână, cum i se întuneca sufletul şi se credea urmărit de ghinion. La Santiago ne veniseră zvonuri cum că Guvernatorul era tare schimbat, îmbătrânea rapid şi oamenii săi nu-i mai inculcau încrederea oarbă de până atunci. Cecilia pretindea că steaua lui se ridicase când mă cunoscuse şi începuse să apună când se despărţise de mine, teorie apăsătoare, căci nu-mi convine să port răspunderea pentru succesele şi eşecurile sale. Fiecare e stăpân pe soarta sa. Valvidia petrecea lunile reci în casă, încotoşmănat în ponchouri de lână, încălzindu-se la un brasero şi scriind Regelui. Juana Jiménez îi făcea *mate,* o infuzie amară de ierburi care-l ajuta să suporte durerea vechilor răni.

În vremea asta, războinicii lui Lautaro, invizibili, îi ţineau pe *huincas* sub observaţie, aşa cum le poruncise *ñidoltoqui.*

În 1552 Pedro de Valvidia a venit la Santiago. Nu ştia că avea să fie ultima sa vizită, însă o bănuială avea, pentru că visele negre reîncepuseră să-l chinuie. Ca odinioară, visa măceluri şi se trezea tremurând în braţele Juanei. De unde ştiu? Pentru că lua scoarţă de *latué* care e bună împotriva coşmarelor. În ţara asta se află totul. A găsit un oraş gătit de sărbătoare ca să-l primească, un oraş prosper şi bine organizat, pentru că Rodrigo de Quiroga îl înlocuise cu înţelepciune. În doar doi ani viaţa noastră se schimbase în bine. Casa lui Rodrigo fusese refăcută după indicaţiile mele, devenind un conac demn de funcţia unui Guvernator adjunct. Prisosindu-mi avântul, am mai ridicat o reşedinţă ceva mai departe de piaţă, cu intenţia de a ţi-o dărui, Isabel, când te vei mărita. În plus, aveam case

confortabile la fermele de la ţară, aşa cum îmi plac mie: înalte, încăpătoare, cu galerii şi livezi de pomi fructiferi, plante medicinale şi flori. Animalele domestice stau în cea de-a treia curte interioară, ca să fie la adăpost de hoţi. Am grijă ca servitorii să aibă camere decente şi mă înfurie să văd că sunt colonişti care-şi tratează caii mai bine decât slugile. N-am uitat că sunt de obârşie umilă, drept care mă înţeleg bine cu aceştia, care, la rândul lor, mi-au fost întotdeauna credincioşi. Sunt familia mea. Pe atunci Catalina era încă în putere şi avea grijă de treburile casei, iar eu eram atentă ca nu cumva slujitorii să fie prost trataţi. Nu-mi ajungea timpul pentru câte aveam de făcut: diverse negoţuri, construcţii, ajutorul pe care i-l dădeam lui Rodrigo la treburile guvernării, ca să nu mai zic de activităţile caritabile, niciodată suficiente. Şirul de indieni săraci care veneau zi de zi să mănânce la casa noastră, era atât de lung, că se răsucea în jurul Pieţei Mari. Cum Catalina se plângea de toată liota asta care făcea atâta murdărie, m-am hotărât să înfiinţez cantina pe altă stradă. Din Panama a sosit pe o corabie doña Fior, o negresă din Senegal, bucătăreasă excepţională, care s-a ocupat de acest proiect. Ştii despre cine vorbesc, Isabel, că doar o cunoşti. A ajuns în Chile desculţă şi acum poartă rochii de brocart şi locuieşte într-un conac pe care-l invidiază toate cucoanele din Santiago. Gătea aşa de bine că „domnii” au început să se plângă, amărâţii mâncau mai bine decât ei, aşa că doña Fior a avut o idee: să finanţăm cantina săracilor vânzându-le bogaţilor feluri fine. Aşa s-a îmbogăţit, bravo ei, dar asta n-a rezolvat problema, căci de cum s-a umplut de parale, a lăsat în plata Domnului cerşetorii, care s-au întors la uşa mea. Situaţie care continuă şi azi.

Imediat ce s-a aflat de venirea lui Valvidia, am văzut că Rodrigo era îngrijorat: nu voia să jignească pe nimeni, era împărţit între funcţia oficială, lealitatea faţă de vechiul său prieten şi dorinţa de a mă proteja. Trecuseră mai bine de doi ani de când nu-l mai văzusem pe fostul meu iubit, absenţă care îmi convenea. Odată întors, încetam să mai fiu Guvernatoare; m-am întrebat, amuzată, dacă María de

Encio ar fi fost la înălţime. Mi-era greu să mi-o imaginez în locul meu.

— Ştiu ce te frământă, Rodrigo, fii liniştit, n-o să fie probleme cu Pedro.

— Poate ar fi mai bine să pleci cu Isabel la ţară…

— Nici nu mă gândesc să fug, ăsta e şi oraşul meu. N-o să iau parte la treburile guvernării cât timp o să fie aici, dar în rest viaţa mea o să fie neschimbată. Şi sunt sigură că n-o să mă lase genunchii când o să dau cu ochii de el, am râs eu.

— Va fi inevitabil să te vezi cu el, şi încă nu de puţine ori.

— Ba chiar mai mult, Rodrigo: va trebui să dăm un banchet în onoarea lui.

— Un banchet?

— Fireşte, suntem doar a doua autoritate din Chile, se cuvine să-l onorăm. O să-l invităm să vină cu María de Encio, dacă vrea şi cu cealaltă, cum o cheamă, c-am uitat?

Rodrigo s-a uitat la mine cu privirea aceea pe care-o avea când auzea de iniţiativele mele, dar l-am sărutat pe frunte şi l-am asigurat că totul o să fie bine. De fapt, le pusesem deja pe femei să coasă feţe de masă, iar doña Fior, angajată special pentru ocazia asta, aduna ingredientele pentru festin, mai ales pentru deserturile preferate ale Guvernatorului. Corăbiile aduceau melasă şi zahăr, scumpe în Europa, la preţuri exorbitante în Chile, dar nu toate dulciurile se pot face cu miere, aşa că m-am resemnat şi am plătit. Voiam să-mi impresionez musafirii etalând o serie de feluri nemaivăzute în capitală. „Mai bine gândeşti la cei pui pe tine, coniţă”, mi-a atras atenţia Catalina. Aşa că am pus-o să-mi calce o rochie elegantă de mătase cu ape arămii, recent adusă din Spania, care-mi punea în valoare pletele… Acum, nu mai trebuie să-ţi spun, Isabel, că-mi păstram culoarea părului cu henna, aşa cum fac maurele şi ţigăncile, că ştii doar. Rochia îmi era cam fixă, căci viaţa bună şi dragostea lui Rodrigo mă împliniseră şi la trup, nu numai la suflet, dar tot aveam să arăt mai bine decât María de Encio, care se îmbrăca precum o femeie de stradă, şi decât slujnica lui cea fâşneaţă care nici nu se

putea compara cu mine. Nu râde, nu e vorba de meschinărie din partea mea: muierile alea chiar erau nişte ordinare, ăsta-i adevărul.

Pedro de Valvidia şi-a făcut o intrare triumfală în Santiago, sub arcuri de crengi şi flori, ovaţionat de notabilităţile oraşului şi de populaţie. Rodrigo de Quiroga, căpitanii şi soldaţii, în armuri lustruite şi coifuri cu panaş, s-au aşezat în formaţie în Piaţa Armelor. María de Encio îşi aştepta stăpânul în poarta casei care fusese pe vremuri a mea, fâţâindu-se şi chicotind. Odioasă muiere! Am stat deoparte, am privit spectacolul de la distanţă, de după o fereastră. Mi s-a părut că peste Pedro năvăliseră dintr-o dată anii, era mai greoi, se mişca solemn, nu ştiu dacă din aroganţă, pentru că se îngrăşase sau din cauză că era ostenit de drum.

În noaptea aceea Guvernatorul s-a odihnit în braţele celor două concubine, presupun, dar a doua zi s-a apucat de treabă cu vechea sa tenacitate. A primit de la Rodrigo raportul complet şi amănunţit asupra stării coloniei şi a oraşului, a verificat socotelile trezorierului, a ascultat plângerile Sfatului, i-a primit pe rând pe cei ce veneau cu cereri sau să ceară dreptate. Devenise pompos, nerăbdător, trufaş şi tiranic, dacă era contrazis izbucnea în ameninţări. Nu mai cerea sfat în luarea deciziilor, se purta ca un suveran. Petrecuse prea mult timp în război, se obişnuise să fie ascultat fără crâcnire. Se pare că tot aşa se purta şi cu căpitanii şi cu prietenii, dar cu Rodrigo a fost amabil; precis că bănuise că acesta n-ar fi înghiţit o reacţie lipsită de respect. Tot Cecilia, căreia nu-i scăpa nimic, spunea că îşi teroriza concubinele şi servitorii, pe care îşi vărsa toate frustrările, de la durerea de oase până la tăcerea încăpăţânată a Regelui, care nu-i răspundea la scrisori.

Banchetul în onoarea Guvernatorului a fost unul dintre cele mai spectaculoase pe care le-am dat în lunga mea viaţă. Cel mai greu a fost să fac lista de invitaţi, că nu puteam să-i chem pe toţi cei cinci sute de locuitori ai capitalei cu familii cu tot. Mulţi cetăţeni de vază au aşteptat în zadar invitaţia.

Santiago zumzăia de bârfe şi comentarii, toată lumea voia să vină la banchet, îmi parveneau daruri neaşteptate şi mesaje de adâncă prietenie din partea unora care cu o zi în urmă abia de mă băgau în seamă, dar a fost nevoie să limitez lista de invitaţi la vechii căpitani care sosiseră cu noi în Chile în 1540, la funcţionarii regali şi la Sfatul orăşenesc. Am adus de la ferme indieni pe care i-am îmbrăcat în uniforme impecabile, dar au rămas desculţi pentru că nu suportau încălţările. Sute de lumânări, lămpi cu seu şi torţe cu răşină parfumată de pin luminau casa, care arăta superb, plină de flori, vase mari cu fructe de sezon şi colivii cu păsări. Am servit vin spaniol nobil, dar şi vin chilian, pe care începuserăm să-l producem. Treizeci de invitaţi au luat loc la masa principală, încă o sută au umplut celelalte încăperi şi curţile interioare. Hotărâsem ca de data asta femeile să stea la masă cu bărbaţii, aşa cum auzisem că era moda în Franţa, nu pe jos pe perne, ca în Spania. Se tăiaseră purcei de lapte şi miei, ca să fie diversitate de feluri, pe lângă păsările umplute şi peştele adus viu în apă de mare. O masă întreagă era rezervată doar pentru deserturi, torturi, plăcinte, bezele, creme cu lapte şi ou, fructe. Miresmele festinului se împrăştiau în tot oraşul, vântul purta până departe mirosul de usturoi, carne friptă şi caramel. Invitaţii au venit gătiţi în hainele lor cele mai bune, atât de rar aveau ocazia să-şi scoată din cufere straiele de gală. Femeia cea mai frumoasă a fost Cecilia, într-o rochie albastră încinsă cu un brâu de aur şi purtând bijuteriile ei de prinţesă incaşă. Un negrişor stătea în spatele scaunului ei şi îi făcea vânt cu un evantai din pene, detaliu de mare fineţe care ne-a lăsat pe toţi ceilalţi, oameni din topor, cu gura căscată. Valvidia a venit cu María de Encio, care n-arăta rău, trebuie să recunosc, dar pe cealaltă n-a adus-o, ar fi fost o insolenţă prea mare pentru mica dar orgolioasa noastră societate să vină cu două concubine. Mi-a sărutat mâna şi mi-a făcut complimentele cuvenite. Mi s-a părut că în ochi i se citea un amestec de tristeţe şi gelozie, dar poate că a fost doar o părere. Când ne-am aşezat la masă a ridicat paharul în cinstea lui Rodrigo şi a mea,

gazdele, şi a vorbit cu multă simţire, comparând perioada dură a foametei din Santiago, de acum zece ani, nu mai mult, cu belşugul de acum.

— La acest banchet împărătesc, frumoasă doña Inés, mai lipseşte doar un lucru, a terminat el, ridicând paharul cu ochi umezi.

— Nu spuneţi mai mult, înălţimea voastră, am răspuns eu.

Iar atunci ai intrat tu, Isabel, în rochie de organdi, cu panglici şi flori în păr, purtând o tavă de argint acoperită cu un şervet de în alb, pe care era o *empanada* pentru Guvernator. Au izbucnit aplauze, căci îşi aminteau cu toţii vremea vacilor slabe, când făceam aceste plăcinte cu orice ne pica în mână, chiar şi cu şopârle.

După masă s-a dansat, dar Valvidia, care fusese un dansator agil, cu ureche bună şi graţie înnăscută, n-a luat parte, pretextând o durere de oase. După plecarea invitaţilor şi după ce resturile au fost împărţite săracilor adunaţi în piaţă, după ce-am închis casa şi am stins lumânările, Rodrigo şi cu mine ne-am prăbuşit laţi în pat. Cu capul pe pieptul lui, ca de obicei, am dormit fără vise şase ceasuri în şir, ceea ce pentru insomniaca de mine înseamnă o eternitate.

Guvernatorul a rămas în Santiago trei luni. Timp în care a luat o hotărâre la care pesemne se gândise mult: l-a trimis pe Jerónimo de Alderete în Spania să-i înmâneze Regelui şaizeci de mii de pesos, cincimea cuvenită Coroanei, o sumă ridicolă dacă ne gândim la galioanele încărcate cu aur care plecau din Peru. Mai ducea monarhului scrisori pline de cereri, printre acestea aceea de a-i conferi rangul de marchiz şi Ordinul Santiago. Şi aici se schimbase Valvidia, nu mai era omul care se lăuda că nu pune preţ pe titluri şi onoruri. În plus, deşi pe vremuri nu putea să sufere sclavia, cerea voie să aducă două mii de sclavi negri fără să plătească impozit. Cea de-a doua parte a misiunii lui Alderete în Spania era să se ducă la Marina Ortiz de Gaete, care continua să trăiască într-o casă modestă din Castuera, să-i dea bani şi s-o poftească să vină în Chile şi să-şi ocupe rangul de

guvernatoare alături de soţul ei pe care nu-l mai văzuse de şaptesprezece ani. Ce n-aş da să ştiu cum au primit vestea asta Maria şi Juana. Îmi pare rău că Alderete n-a putut să aducă răspunsul pozitiv al Regelui. A lipsit trei ani, din câte-mi aduc aminte, pentru că drumul pe mare a avut multe întârzieri şi pentru că împăratul nu era adeptul deciziilor rapide. Iar la întoarcere, în timp ce traversa istmul Panama, de căpitan s-a lipit o boală tropicală care l-a trimis într-o lume mai bună. A fost un soldat merituos şi un prieten de nădejde acest Jerónimo de Alderete, sper ca Istoria să-i rezerve locul pe care-l merită. Între timp, Pedro de Valvidia murise fără să apuce să afle că, în fine, obţinuse cele solicitate.

Primind invitaţia soţului de a veni în acel regat, pe care ea şi-l închipuia, nu se ştie de ce, cam ca Veneţia, cât şi cele şapte mii de pesos de aur pentru cheltuieli, Marina Ortiz de Gaete şi-a cumpărat un tron aurit, o dotă imperială şi s-a îmbarcat cu un alai impresionant din care făceau parte şi o seamă de rude. Biata femeie a ajuns în Chile deja văduvă, a descoperit că Pedro o lăsase fără un ban, iar peste toate astea, în mai puţin de şase luni, toţi nepoţii ei, pe care-i adora, au pierit în războiul cu indienii. Nu pot decât s-o compătimesc.

În perioada cât a stat la Santiago, m-am văzut rar cu Pedro de Valvidia, numai la evenimente mondene, înconjuraţi de lume care ne cerceta maliţios, sperând să surprindă vreun gest de intimitate sau să ne ghicească sentimentele. În oraşul ăsta nu puteai să faci un pas fără să fii spionată de după geam şi criticată. Dar de ce-oi vorbi la trecut? Suntem în 1530 şi lumea a rămas la fel de bârfitoare. După ce împărţisem cu Pedro anii cei mai intenşi ai tinereţii mele, simţeam acum o detaşare ciudată în prezenţa sa, aveam impresia că bărbatul pe care-l iubisem cu o patimă disperată era altul. Cu puţin înainte de a-şi anunţa întoarcerea în sud, unde avea de gând să viziteze noile aşezări şi să continue să caute strâmtoarea aceea a lui Magellan, care parcă se tot ascundea, a venit la mine González de Marmolejo.

— Voiam să-ţi spun că Guvernatorul i-a cerut Regelui să mă numească episcop peste Chile, fiica mea.

— Asta se ştie de-acum în tot oraşul, părinte, mai bine spune-mi ce vrei de fapt.

— Vai, de obraznică eşti, Inés! a râs omul bisericii.

— Hai, părinte, dă-i drumul.

— Guvernatorul doreşte să-ţi vorbească între patru ochi, şi cum, logic, asta nu se poate petrece la tine, la el sau într-un loc public, căci trebuie păstrate aparenţele, m-am oferit să vă întâlniţi acasă la mine.

— Rodrigo ştie de chestia asta?

— Guvernatorul nu socoteşte necesar să-ţi deranjeze bărbatul cu un lucru atât de mărunt, Inés.

Mi s-au părut suspecte şi mesagerul, şi mesajul, şi secretul, drept care i-am spus totul lui Rodrigo în aceeaşi zi, ca să n-am probleme, aflând cu acest prilej că el era deja la curent, pentru că Valvidia însuşi îi ceruse voie să mă întâlnească între patru ochi. Şi-atunci de ce oare voia să mă ascund de bărbatul meu? Şi de ce Rodrigo nu-mi spusese nimic? Bănuiesc că primul a vrut să mă pună la încercare, dar nu asta a fost şi intenţia celui de-al doilea: Rodrigo era incapabil de subtilităţi de genul ăsta.

— Ştii de ce vrea să vorbească cu mine?

— Vrea să-ţi explice de ce a făcut ce a făcut, Inés.

— Dar au trecut mai bine de trei ani! Ce explicaţii să-mi dea acum? Mi se pare cam ciudat.

— Dacă nu vrei să te vezi cu el, mă duc şi-i spun.

— Nu te deranjează c-o să fiu între patru ochi cu el?

— Am toată încrederea în tine, Inés, n-am să te jignesc niciodată cu gelozia mea.

— Parcă n-ai fi spaniol, Rodrigo. Precis că în vinele tale curge sânge de olandez.

A doua zi m-am dus la casa lui González de Marmolejo, cea mai mare şi mai luxoasă din Chile, după a mea. Fără doar şi poate, averea clericului era de origine miraculoasă. M-a primit intendenta sa, o femeie *quechua* foarte înţeleaptă, expertă în plante medicinale şi o bună prietenă de-a mea, astfel că n-avea rost să ascundă că de ani de zile ducea cu

viitorul episcop o viaţă maritală. Am străbătut mai multe saloane despărţite de uşi duble meşteşugit sculptate, aduse din Peru, şi am ajuns într-o încăpere mică, unde-şi avea biroul şi cea mai mare parte din cărţi. Guvernatorul, îmbrăcat frumos într-o haină de culoare roşu închis cu mâneci bufante, nădragi verzui şi pălărie de mătase neagră împodobită cu o pană cochetă, a făcut câţiva paşi spre mine ca să mă salute. Intendenta s-a retras discret şi a închis uşa. Abia atunci, văzându-mă singură cu Pedro, mi-am dat seama că-mi zvâcnesc tâmplele şi-mi sare inima din piept, mi-a fost teamă că n-am să suport privirea acelor ochi albaştri ale căror pleoape le sărutasem de atâtea ori în timp ce el dormea. Oricât de mult s-ar fi schimbat, Pedro fusese iubitul pe care la un moment dat îl urmasem până la capătul lumii. M-a luat de umeri şi m-a întors spre fereastră, ca să mă vadă mai bine.

— Ce frumoasă eşti, Inés! Cum se face că pentru tine timpul nu trece? a suspinat el, emoţionat.

— Pune-ţi ochelarii, am răspuns eu şi m-am desprins din mâinile lui.

— Spune-mi că eşti fericită, pentru mine e foarte important să fii fericită.

— De ce? Te mustră cumva conştiinţa?

Am zâmbit, a râs şi el, am răsuflat amândoi uşuraţi, gheaţa se spărsese. Mi-a relatat pe larg judecata de care avusese parte în Peru şi condamnarea lui La Gasca; ideea de a mă căsători cu altul îi venise atunci ca singura modalitate de a mă scăpa de exil şi sărăcie.

— Dar când i-am propus soluţia asta lui La Gaşca parcă mi-am înfipt un pumnal în piept, Inés, şi locul încă sângerează. Te-am iubit mereu, eşti singura femeie din viaţa mea, celelalte nu contează. Mă doare să te ştiu măritată cu altul.

— Gelos ai fost întotdeauna.

— Nu mă lua peste picior, Inés. Sufăr mult că nu eşti a mea, dar mă bucur că eşti bogată şi că l-ai luat de bărbat pe cel mai bun hidalgo din regat.

— Atunci când l-ai trimis pe González de Marmolejo să-mi aducă vestea, acesta a sugerat că

aleseseşi deja pe cineva pentru mine. De Rodrigo era vorba?

— Te cunosc prea bine ca să încerc să-ţi impun ceva, cu atât mai puţin un bărbat, a răspuns el, evaziv.

— Atunci, pentru liniştea ta, află că soluţia la care te-ai gândit a fost excelentă. Sunt fericită şi-l iubesc mult pe Rodrigo.

— Mai mult decât pe mine?

— Pe tine nu te mai iubesc cu genul acela de iubire, Pedro.

— Eşti sigură, Inés a sufletului meu?

M-a luat din nou de umeri şi m-a tras către el, căutându-mi buzele. I-am simţit barba blondă care mă gâdila şi respiraţia caldă, mi-am întors faţa şi l-am împins uşor.

— Ce apreciai tu mai mult la mine era lealitatea, Pedro. O am şi acum, dar faţă de Rodrigo, i-am spus eu tristă, căci presimţeam că era clipa în care ne despărţeam pentru totdeauna.

Pedro de Valvidia a plecat iar ca să-şi continue cucerirea, să întărească cele şapte oraşe şi forturile cele noi. Au fost descoperite mine cu filoane bogate, care au atras coloni, chiar din Santiago, oameni care au ales să-şi abandoneze fermele îmbelşugate de pe valea râului Mapocho şi să plece cu familia către pădurile misterioase ale sudului, mânaţi de mirajul aurului şi al argintului. Douăzeci de mii de indieni trudeau în mine şi producţia aproape c-o ajunsese din urmă pe cea din Peru. Printre colonii recent plecaţi se găsea şi alguazilul Juan Gómez, însă Cecilia şi copiii nu l-au însoţit. „Eu rămân la Santiago. Dacă tu vrei să te înfunzi în mlaştinile alea, treaba ta”, i-a spus Cecilia, fără să-şi imagineze că vorbele aveau să-i fie de rău augur.

La despărţire, Rodrigo l-a sfătuit pe Pedro să nu se întindă mai mult decât putea controla. Erau forturi apărate doar de o mână de soldaţi, mai multe oraşe erau total lipsite de apărare.

— Dar nu-i niciun pericol, Rodrigo, indienii nu ne-au deranjat mai deloc. Teritoriul e supus.

— Mi se pare ciudat că neamul *mapuche,* despre a cărui faimă de popor nesupus aflasem în Peru, înainte de a porni să cucerim Chile, nu ni s-a opus aşa cum ne aşteptam.

— Au văzut că au de-a face cu un duşman prea puternic pentru ei şi s-au împrăştiat, a găsit Valvidia explicaţia.

— Dacă-i aşa, aşa să fie, dar ai grijă.

S-au îmbrăţişat cu căldură şi Valvidia a plecat fără să ia în seamă sfaturile lui Quiroga. Luni de zile n-am avut veşti de la el, însă ne-au parvenit zvonuri cum că ducea o viaţă de paşă, trântit pe perne şi îngrăşându-se în casa sa din Concepción, pe care o numea „palatul de iarnă". Se mai auzea că Juana Jiménez ascundea aurul minelor, care sosea în nişte albii mari, ca să nu-l împartă cu nimeni şi nici să-l declare autorităţilor regale. Invidioşii adăugau că atât de mult aur se adunase şi atât e mult mai era de scos din minele de la Quilacoya, că Valvidia era mai bogat decât însuşi Carol Quintul. Vezi tu cum se repede lumea să-şi judece aproapele? Îţi reamintesc, Isabel, că la moartea sa Valvidia n-a lăsat nicio para chioară. Doar dacă Juana Jiménez, în loc să fie răpită de indieni, aşa cum se crede, o fi reuşit să fure toată averea şi s-o şteargă nu se ştie unde, comoara lui Valvidia n-a existat nicicând.

Tucapel se numea unul dintre forturile menite să-i descurajeze pe indigeni şi să apere minele de aur şi argint, deşi n-avea decât o duzină de soldaţi care-şi petreceau ziua scrutând plictisiţi desişul. Căpitanul fortului bănuia că indienii *mapuche* puneau ceva la cale, deşi relaţia cu ei era paşnică: aduceau provizii la fort o dată sau de două ori pe săptămână. Veneau mereu aceiaşi, soldaţii îi recunoşteau şi le făceau semne prieteneşti. Cu toate astea, ceva din atitudinea indienilor l-a făcut pe căpitan să captureze câţiva care, supuşi la cazne, au recunoscut că se pregătea o mare răscoală a triburilor. Aş putea să jur că au spus doar atât cât voia Lautaro să se afle, pentru că un indian *mapuche* nu cedează niciodată la tortură. Căpitanul a cerut întăriri, Pedro de Valvidia n-a luat în seamă informaţia şi i-a trimis doar cinci soldaţi călări.

Era primăvara anului 1553 în pădurile înmiresmate ale Araucaniei, aerul era călduţ, păsările ciripeau şi nori de insecte translucide se ridicau în calea celor cinci. Deodată, pacea idilică a peisajului a fost întreruptă de un vacarm infernal şi spaniolii s-au pomenit înconjuraţi de indieni. Trei au fost străpunşi pe loc de lănci, ceilalţi doi au apucat s-o ia la galop până la fortul cel mai apropiat şi să ceară ajutor.

Între timp, la Tucapel se prezentau aceiaşi indigeni care aduceau de obicei proviziile, salutau cu aerul cel mai supus de pe lume, de parcă habar n-ar fi avut de soarta spaniolilor trimişi în ajutor. Li s-au deschis porţile fortului şi au intrat cu marfa. Odată înăuntru, au scos armele şi s-au năpustit asupra soldaţilor, care s-au dezmeticit iute şi şi-au luat săbiile şi scuturile, masacrând o parte dintre indieni şi luându-i prizonieri pe ceilalţi. Numai că fusese o stratagemă reuşită: în timp ce spaniolii erau ocupaţi cu indienii din interior, alte mii de indieni înconjurau fortul. Căpitanul a ieşit să-i înfrunte împreună cu opt oameni călare, gând eroic dar inutil, căci avea de-a face cu un duşman mult prea numeros. După o luptă plină de eroism, supravieţuitorii s-au repliat în fort, unde bătălia inegală a continuat până la lăsarea întunericului. Fortul Tucapel rămăsese cu şase soldaţi spanioli, mulţi *yanaconas* şi indienii luaţi prizonieri. Atunci căpitanul a recurs la o măsură disperată, menită să bage spaima în indienii care aşteptau zorile ca să atace din nou. Şi-a adus aminte de legenda conform căreia reuşisem să salvez oraşul Santiago aruncând în duşmani cu capetele căpeteniilor *cacique* şi a copiat ideea. A pus să fie descăpăţânaţi prizonierii şi le-a aruncat ţestele peste zidul de apărare. Un urlet prelung ca zbuciumul mării pe timp de furtună i-a primit gestul.

În orele care au urmat cercul indienilor care asediau fortul s-a îngroşat, iar cei şase spanioli şi-au dat seama că singura şansă de salvare era să treacă călare de liniile inamice la adăpostul nopţii şi să ajungă la fortul cel mai apropiat, la Purén. Ceea ce însemna că-i lăsau în voia sorţii pe toţi acei *yanaconas* pedeştri. Nu ştiu cum au reuşit, pentru că

pădurea colcăia de indigenii sosiţi de departe la chemarea lui Lautaro pentru marea răzmeriţă. Poate că i-au lăsat intenţionat să treacă. Cert e că dimineaţa indienii au năvălit în fortul Tucapel cel părăsit şi au masacrat toată suflarea.

Vestea primului atac victorios a ajuns repede la Lautaro, graţie sistemului de comunicare inventat de el însuşi. Tânărul *ñidoltoqui* tocmai îşi formalizase legătura cu Guacolda, după ce plătise zestrea cuvenită. N-a luat parte la beţia care a sărbătorit izbânda pentru că nu-i plăcea să bea şi era ocupat să pună la cale următorul pas al campaniei, a cărui ţintă o constituia Pedro de Valvidia.

Juan Gómez, sosit în sud abia de o săptămână, nici n-a mai apucat să se gândească la aurul care-l determinase să se despartă de familie, pentru că a aflat de cei care cereau ajutor la fortul Purén, unde cei şase soldaţi supravieţuitori de la Tucapel ajunseseră la cei unsprezece care se aflau deja acolo. Ca orice colonist, era obligat să intre în luptă atunci când era chemat, aşa că n-a stat pe gânduri. A pornit în goana calului spre Purén şi a preluat comanda micului detaşament. După ce a aflat în amănunţime ce se petrecuse la Tucapel a fost sigur că de data asta nu mai era vorba de clasicele hărţuieli din trecut, ci de o comasare masivă a triburilor din sud. S-a pregătit cum a putut mai bine să reziste, deşi nu prea avea ce face cu mijloacele limitate pe care le avea la Purén.

Au trecut câteva zile. Într-o dimineaţă s-a auzit zarva binecunoscută şi santinelele au zărit la poalele colinei un escadron *mapuche,* care ameninţa cu strigăte, dar rămânea pe loc. Juan Gómez a calculat că erau cam cinci sute de inamici la un spaniol, însă aceştia aveau avantajul armelor, al cailor şi al disciplinei, de unde se trăgea şi faima soldaţilor spanioli. Avea destulă experienţă în luptele cu indienii şi ştia că cel mai bine era să-i înfrunte pe câmp deschis, unde cavaleria putea să se desfăşoare şi archebuzierii îşi arătau eficienţa. A hotărât: avea să înfrunte duşmanul cu ce avea, adică şaptesprezece

soldaţi călare, patru archebuzieri şi vreo două sute de *yanaconas.*

Porţile s-au deschis, Juan Gómez a ieşit în fruntea micului său detaşament. La un semn, au început să coboare colina în galop, cu sabia ridicată, numai că de data asta au avut o surpriză: indienii n-au mai rupt-o la fugă, ci i-au aşteptat în formaţie de luptă. Şi nu mai erau goi, ci aveau pieptul apărat de nişte pieptare, iar pe cap purtau un fel de bonete din piele de focă, la fel de dure precum armurile spaniolilor. Erau înarmaţi cu suliţe lungi pe care le implântau în pieptul cailor şi cu măciuci scurte, mult mai manevrabile decât vechile lor ghioage. Nu se clinteau din loc, cavaleria a intrat direct în suliţelele lor. Câţiva cai s-au prăbuşit în agonie, însă soldaţii şi-au revenit rapid. În ciuda ravagiilor produse de armele spaniolilor, indienii n-au dat înapoi.

După un ceas s-a auzit inconfundabilul tam-tam al tobelor *kultrunes,* masa de indieni s-a oprit şi s-a retras în pădure, lăsând locul semănat cu morţi şi răniţi. Dar uşurarea spaniolilor n-a ţinut decât puţine minute, căci altă mie de războinici a luat locul celor dintâi. Nu aveau ce face, lupta a continuat. Indienii au repetat aceeaşi strategie din oră în oră: se auzeau tobele, luptătorii obosiţi se retrăgeau, intrau în luptă forţe proaspete, în timp ce spaniolii erau tot mai epuizaţi. Juan Gómez şi-a dat seama că era cu neputinţă să te opui abilei manevre cu atât de puţini oameni. Indienii erau împărţiţi în patru escadroane, care intrau în luptă prin rotaţie, astfel că în timp ce unul lupta, celelalte trei se odihneau. A fost silit să ordone retragerea, căci oamenii lui, aproape toţi răniţi, aveau nevoie de apă şi de o pauză.

În orele care au urmat răniţii au fost pansaţi şi hrăniţi. Pe înserat Gómez a considerat că era cazul să atace din nou, pentru ca inamicul să n-aibă timp să-şi refacă forţele peste noapte. Mulţi spanioli s-au declarat gata să moară în luptă; ştiau că, dacă indienii apucă să pătrundă în fort, moartea era inevitabilă şi avea să fie lipsită de glorie. Rămăsese cu o duzină de călăreţi şi cu şase pedestraşi, dar nu s-a descurajat. Şi-a îmbărbătat oamenii cu cuvinte înflăcărate, şi-a

încredinţat sufletul lui Dumnezeu şi apostolului Spaniei şi a ordonat atacul.

Încleştarea între armele albe şi măciucile indience n-a ţinut nicio jumătate de ceas, indigenii parcă-şi pierduseră vlaga şi ferocitatea de mai devreme şi s-au retras pe neaşteptate în sunetul de *kultrunes.* Gómez se aştepta să vină următorul val de atacatori, dar acesta n-a apărut şi, nedumerit, a ordonat retragerea în fort. Nu pierduse niciun om. Toată noaptea şi ziua următoare spaniolii au aşteptat inamicul fără să doarmă şi fără să-şi lepede armele şi armurile, însă acesta nu dădea semne de viaţă. Abia atunci au îngenuncheat, mulţumindu-i sfântului pentru victoria cea ciudată. Izbândiseră fără să ştie cum. Juan Gómez a socotit că nu puteau rămâne izolaţi în fort, aşteptând ca pe jar vacarmul fioros ce anunţa întoarcerea indienilor *mapuche.* Aşa că trebuiau să aştepte căderea nopţii, când indienii nu acţionau pentru că se temeau de spiritele rele, şi să trimită doi soli rapizi la Pedro de Valvidia, să-l anunţe că avuseseră o victorie inexplicabilă şi punându-l în gardă: era iminentă o răscoală masivă a triburilor şi, dacă nu îi zdrobeau imediat, riscau să piardă tot ţinutul de la sud de Bío-Bío. Emisarii au galopat cât au putut mai repede prin desiş şi întuneric, aşteptându-se să fie oricând atacaţi de indieni, dar n-a fost aşa. S-au simţit pe tot drumul pândiţi de după tufişuri, dar nu i-a atacat nimeni, aşa că şi-au zis că li se păruse. N-aveau cum să ştie că Lautaro dorea ca Valvidia să primească mesajul, drept care i-a lăsat să treacă, la fel cum a făcut şi cu cei care au adus răspunsul Guvernatorului: mesajul era ca Gómez să se întâlnească cu el la fortul Tucapel în ziua de Crăciun. Lautaro plănuise atent totul; prin iscoadele pe care le avea peste tot, aflase de conţinutul scrisorii, ceea ce l-a făcut să zâmbească satisfăcut: îl aducea pe Valvidia acolo unde voia. A trimis un escadron să ţină sub asediu fortul Purén, pentru ca Juan Gómez să nu poată ieşi spre a îndeplini instrucţiunile primite, în timp ce el întindea cursa ca să-l prindă pe „Taita” în Tucapel.

Valvidia îşi petrecuse lunile de leneveală ale anotimpului friguros la Concepción, privind ploaia şi jucând cărţi, bine îngrijit de Juana Jiménez. Avea cincizeci şi trei de ani, însă excesul de greutate şi şchiopătatul îl îmbătrâniseră prematur. Era bun la jocul de cărţi şi avea noroc, câştiga aproape mereu. Invidioşii pretindeau că aurul minelor se aduna peste acela câştigat de la partenerii de cărţi şi totul ajungea în cuferele misterioase ale Juanei, care n-au fost găsite nici până în ziua de azi. Primăvara izbucnise în muguri noi şi în cântecul păsărilor când a primit veştile neclare ale unei răscoale indigene, ceea ce i s-a părut a fi o exagerare. Mai curând din datorie decât din convingere, a adunat cincizeci de soldaţi şi a pornit fără niciun chef să se întâlnească la Tucapel cu Gómez, gata să-i zdrobească pe indienii *mapuche* cei obraznici, aşa cum se mai întâmplase.

A făcut drumul de cincisprezece leghe cu cei cincizeci de călăreţi şi cei o mie cinci sute de *yanaconas* în pas lent, căci ritmul era dictat de cărători. Nu după multă vreme lentoarea aceasta l-a alarmat, instinctul militar îl avertiza că se aflau în primejdie. Se simţea urmărit de ochi ascunşi. De mai bine de un an se gândea la moarte, a avut presentimentul că aceasta era aproape, însă nu şi-a neliniştit oamenii cu bănuiala că erau spionaţi. Precaut, a trimis o avangardă de cinci soldaţi ca să cerceteze traseul, în timp ce el continua drumul la pas, încercând să se calmeze respirând aerul blând şi aroma puternică de pin. Cum după două ceasuri oamenii nu s-au întors, presimţirea lui s-a adeverit. După încă o bucată de drum, un călăreţ a scos un strigăt de groază şi a arătat ceva atârnat de o creangă. Era un braţ, cu mâneca hainei încă pe el. Valvidia a ordonat ca oamenii să stea cu armele pregătite. Ceva mai departe au dat de un picior în cizmă, de asemenea atârnat de un copac, apoi de alte trofee, picioare, braţe şi capete, fructe însângerate ale pădurii. „Răzbunare!” au strigat soldaţii furioşi, gata să pornească la galop în căutarea criminalilor, dar Valvidia i-a convins să se potolească. Nu trebuiau să se despartă, asta ar fi fost

cel mai rău, trebuiau să rămână împreună până la Tucapel.

Fortul se afla în vârful unui deal despădurit, căci spaniolii folosiseră lemnul pentru construcţiile ridicate, doar baza era înconjurată de vegetaţie. De sus se vedea un râu destul de mare. Cavaleria a ajuns prima la ruinele fumegânde, urmată de şirurile lente de *yanaconas* care cărau proviziile. Ascultând de ordinele lui Lautaro, indienii au aşteptat să ajungă şi ultimul om, apoi şi-au făcut auzită prezenţa prin sunetele dătătoare de fiori scoase de fluierele făcute din os de om.

Guvernatorul, abia coborât din şa, s-a aplecat peste trunchiurile arse ale zidului de apărare şi a văzut războinicii aşezaţi în formaţii de luptă compacte, apăraţi de scuturi şi cu suliţele în aşteptare. Căpeteniile erau în frunte, apăraţi de o gardă de elită. Uluit, i-a trecut prin minte că barbarii descoperiseră formaţia de luptă a vechilor romani, cea pe care o foloseau şi oştirile spaniole. Iar căpetenia supremă nu putea fi decât acel *toqui* despre care se vorbise toată iarna: Lautaro. L-a cuprins un val de furie, s-a simţit scăldat de sudoare. „Blestematul ăsta o să aibă parte de o moarte atroce!”

O moarte atroce. Au fost atât de multe în regatul nostru, că o să ne apese mereu pe conştiinţă. Trebuie să fac o paranteză ca să explic de ce n-a putut Valvidia să-şi ducă la îndeplinire ameninţarea la adresa lui Lautaro, care a murit după câţiva ani în timp ce lupta alături de Guacolda. În scurt timp, acest geniu militar a semănat panica printre oraşele spaniole din sud, care au fost evacuate, apoi a ajuns cu trupele sale până aproape de Santiago. Populaţia *mapuche* era decimată de foame şi boli, dar Lautaro a continuat să lupte cu mica sa armată, foarte disciplinată, din care făceau parte şi femei şi copii. A condus războiul cu o viclenie magistrală şi un curaj nebun timp de câţiva ani, suficienţi totuşi ca să înflăcăreze insurecţia *mapuche* care nu s-a terminat nici acum. După cum îmi spunea Rodrigo, foarte puţini generali din istoria universală se pot compara cu tânărul acela care a transformat o grămadă de

triburi despuiate în armata cea mai temută din America. După moartea sa a fost înlocuit de alt *toqui,* Caupolicán, la fel de viteaz ca el, dar mai puţin tenace, care până la urmă a fost prins şi osândit să moară tras în ţeapă. Se mai spune că, văzându-l în lanţuri, soţia sa Fresia i-a aruncat la picioare plodul de câteva luni, strigându-i că n-avea de gând să alăpteze odrasla unui învins, dar povestea asta seamănă cu altă legendă din război, cea cu Fecioara care a apărut pe cer în timpul unei bătălii. Caupolicán a îndurat fără crâcnire supliciul lent al parului ascuţit care i se înfigea treptat în măruntaie, asta o spune în versuri tânărul Zurita (sau o fi vorba de Zuñiga?). Of, Doamne, încep sa încurc numele, cine ştie câte greşeli or fi în relatarea asta. Tot e bine că n-am fost de faţă la groaznicul supliciu al lui Caupolicán, aşa cum am fost la frecventele pedepse de „dezarticulare", când indigenilor rebeli li se retează cu o lovitură de secure jumătate din piciorul drept. Ceea ce nu-i descurajează defel: şchiopi, continuă să lupte. Iar când altui *cacique,* Galvarino, i-au tăiat ambele mâini, acesta şi-a legat armele de braţe şi tot s-a întors în luptă. După asemenea orori nu cred că ne putem aştepta la milă din partea indigenilor. Cruzimea duce la o cruzime şi mai mare, ciclul e etern.

Valvidia şi-a împărţit oamenii în mai multe grupuri conduse de soldaţi călare şi urmate de *yanaconas* şi le-a ordonat să coboare colina. Nu şi-a trimis cavaleria în galop, ca de obicei, căci şi-a dat seama că s-ar fi proptit direct în suliţele indienilor care, după cum se vede, adoptaseră tacticile europene. Purtătorii de suliţe trebuiau mai întâi dezarmaţi. Au avut noroc la primul asalt, după o încleştare scurtă şi nemiloasă indienii s-au retras spre râu. Un urlet triumfător le-a salutat retragerea şi Valvidia a ordonat întoarcerea în fort. Soldaţii erau siguri de victorie, el însă era neliniştit, căci inamicul acţionase într-o ordine perfectă. De sus i-a văzut cum se adăpau şi-şi spălau rănile în râu, o plăcere de care spaniolii erau lipsiţi. Imediat s-a auzit din nou vacarmul binecunoscut şi din pădure au ieşit trupe proaspete şi disciplinate, exact cum păţiseră la Purén oamenii lui Juan Gómez,

lucru pe care Valvidia n-avea cum să-l ştie. Abia în clipa aceea căpitanul general şi-a dat seama de gravitatea situaţiei, până atunci încă se credea stăpânul Araucaniei.

Toată ziua bătălia a continuat după acelaşi tipic. Spaniolii, răniţi, însetaţi şi epuizaţi, se confruntau cu trupe odihnite şi sătule, în timp ce cei pe care-i înlocuiseră se răcoreau la râu. Orele treceau, cădeau spanioli şi *yanaconas*, întăririle atât de necesare ale lui Juan Gómez nu mai soseau.

Toată lumea din Chile cunoaşte faptele ce au însoţit acel Crăciun tragic din 1553, dar există mai multe versiuni şi am să le relatez aşa cum le-am auzit de la Cecilia. În timp ce Valvidia şi trupa sa împuţinată apărau cu greu fortul Tucapel, Juan Gómez era blocat la Purén, unde indienii l-au ţinut sub asediu trei zile la rând, fără să li se înfăţişeze vederii. După încă o zi de aşteptare tensionată, Gómez n-a mai rezistat şi a ieşit să cerceteze pădurea. Nimic. Nici picior de indian. Şi-a dat seama atunci că asediul fusese o stratagemă care avea scopul de a-l împiedica să ajungă alături de Valvidia, aşa cum îi ceruse acesta. În timp ce ei trândăveau la Purén, Guvernatorul îi aştepta la Tucapel, iar dacă fusese atacat era într-o situaţie disperată. Fără să mai stea pe gânduri, Gómez le-a poruncit celor paisprezece oameni încă în putere cu care rămăsese să încalece pe cei mai buni cai şi să-l urmeze pe dată la Tucapel.

Au călărit toată noaptea şi în dimineaţa următoare au ajuns în apropierea fortului. Au văzut colina, fumul incendiului şi grupuri de indieni *mapuche,* beţi de luptă şi de *muday,* care agitau voios capete şi bucăţi de om, rămăşiţele spaniolilor şi ale acelor *yanaconas* căsăpiţi cu o zi în urmă. Îngroziţi, cei paisprezece au înţeles că erau înconjuraţi şi că puteau să aibă aceeaşi soartă cu oamenii lui Valvidia, numai că indigenii ameţiţi de băutură îşi sărbătoreau victoria şi i-au lăsat în pace. Spaniolii au dat pinteni cailor osteniţi şi au urcat dealul, făcându-şi drum printre puţinii beţivani care le ieşeau în cale. Din fort rămăsese doar o grămadă de lemne fumegânde. L-au căutat pe

Valvidia printre leşuri şi trupuri sfârtecate, dar nu l-au găsit. O albie cu apă murdară le-a astâmpărat setea, atât a lor cât şi a cailor, dar n-a mai fost timp şi pentru altceva, căci tocmai atunci mii şi mii de indieni începeau să urce coasta. Nu beţivii pe care-i văzuseră, ci alţii, care ieşiseră din pădure treji şi în formaţie de luptă.

Cum nu se puteau apăra în fortul ruinat, spaniolii au încălecat iar pe caii obosiţi şi au coborât dealul, sperând să-şi facă drum printre liniile inamice. Imediat s-au văzut înconjuraţi de indieni şi a început o bătălie nemiloasă care a ţinut toată ziua. E de necrezut că nişte oameni şi nişte cai care galopaseră toată noaptea au fost în stare să reziste, ceas după ceas, toată ziua aceea fatidică, însă eu i-am văzut pe spanioli în luptă, ba chiar am luptat alături de ei şi ştiu de ce sunt capabili. La un moment dat, soldaţii lui Gómez s-au regrupat şi au fugit, urmaţi îndeaproape de oştirea lui Lautaro. Caii erau sfârşiţi, pe jos erau copaci doborâţi şi alte obstacole de care caii se împiedicau, dar nu şi indienii care ţâşneau de peste tot.

Atunci, cei paisprezece, cei mai viteji dintre viteji, s-au hotărât să se sacrifice pe rând şi să oprească inamicul, pentru ca ceilalţi să-şi poată continua drumul. Nu s-au vorbit, n-au tras la sorţi, nimeni nu le-a poruncit ce să facă. Primul le-a strigat „adio” camarazilor, a întors calul şi a rămas să înfrunte urmăritorii, gata să se lupte până la ultimul suspin, căci ar fi fost de mii de ori mai rău să cadă viu în mâinile lor. În doar câteva minute o sută de mâini l-au tras de pe cal, iar aceleaşi săbii şi pumnale luate de la spaniolii lui Valvidia l-au străpuns.

Cele câteva minute dăruite de acest erou i-au ajutat pe prietenii săi să înainteze o bucată de drum, dar au fost repede ajunşi din urmă. Un al doilea soldat a strigat „adio” şi a dat piept cu masa de indieni însetaţi de sânge. Apoi un al treilea. Astfel au căzut şase soldaţi. Cei opt rămaşi, unii grav răniţi, au alergat mai departe până la o trecătoare îngustă, unde încă unul a trebuit să se sacrifice. Şi acesta a fost căsăpit în doar câteva minute. Chiar atunci, calul lui Juan Gómez,

epuizat şi curgându-i sângele din rănile provocate de săgeţile înfipte în coaste, s-a prăbuşit. Între timp se lăsase noaptea în pădure şi le era aproape imposibil să înainteze.

— Urcaţi pe calul meu, căpitane, i-a strigat un soldat.

— Nu, luaţi-o voi înainte, nu trebuie să rămâneţi în urmă din cauza mea, a răspuns Gómez, care ştia că era rănit şi că un cal n-ar fi putut purta doi oameni.

L-au ascultat şi au mers mai departe, bâjbâind în beznă, dezorientaţi, în timp ce el se afunda în desiş. După multe şi cumplite ceasuri, cei şase supravieţuitori au ajuns la fortul Purén şi au dat de veste de acolo, după care au căzut laţi de oboseală. Au rămas acolo cât să-şi spele rănile şi să dea un răgaz cailor, după care au pornit în marş forţat spre La Imperial, pe atunci doar un sat. Răniţii cu speranţă de viaţă au fost căraţi pe târgi de *yanaconas*, dar muribunzii au avut parte de un sfârşit rapid şi onorabil, ca să nu cadă de vii în mâinile indienilor *mapuche.*

Între timp, lui Juan Gómez i se înfundau picioarele în clisă, pentru că ploile de peste iarnă transformaseră zona într-o mlaştină. Deşi sângera, deşi era extenuat, însetat şi nemâncat de două zile, nu s-a lăsat pradă morţii. Nu vedea mai nimic, înainta cu greu printre copaci şi tufe dese. Nu putea aştepta zorile, noaptea era singurul său aliat. A auzit limpede urletele victorioase ale indienilor care-i găsiseră calul şi s-a rugat ca nobilul animal care-l însoţise în atâtea bătălii să fi murit deja: indienii obişnuiau să tortureze caii răniţi ca să se răzbune astfel pe stăpânii lor. Un miros de fum i-a spus că urmăritorii aprinseseră torţe şi-l căutau prin vegetaţie, ştiind că nu putea fi prea departe. Şi-a lepădat armura şi hainele, le-a îngropat în nămol şi, gol, s-a scufundat în mlaştină. Indienii erau aproape, le auzea glasurile şi vedea licărirea torţelor.

Ajunsă cu povestea aici, Cecilia, al cărei macabru simţ al umorului seamănă cu cel spaniol, a izbucnit în râs: „Bărbatu-meu a sfârşit într-o mlaştină, exact cum îi prevestisem”. Gómez a tăiat cu spada o trestie, apoi

s-a vârât cu totul în nămolul putred. N-a ştiut niciodată câte ore a stat în noroi, gol, cu rănile deschise, încredinţându-se Domnului şi gândindu-se la copiii lui şi la Cecilia, superba femeie care-şi lăsase palatul ca să-l urmeze până la capătul lumii. Indienii au trecut pe lângă el aproape atingându-l, fără să-şi imagineze că cel pe care-l urmăreau zăcea îngropat în smârcuri, strângându-şi sabia la piept şi respirând prin tulpina de trestie.

A doua zi, spre prânz, cei care se duceau la Imperial au dat cu ochii de o făptură de coşmar, plină de sânge şi noroi, care se târa prin hăţiş. L-au recunoscut după sabia pe care n-o lăsase din mână: era Juan Gómez, căpitanul celor paisprezece soldaţi victorioşi.

Azi-noapte, pentru prima dată de când a murit Rodrigo, am reuşit să dorm câteva ceasuri. În semitrezia din zori am simţit o apăsare pe piept, o greutate pe inimă care mă făcea să respir greu, dar nu mi-a fost frică, dimpotrivă, am fost liniştită şi fericită, pentru că mi-am dat seama că era braţul lui Rodrigo, care dormea lângă mine, ca în vremurile bune. Am rămas nemişcată, cu ochii închişi, recunoscătoare pentru dulcea povară. Voiam să-mi întreb bărbatul dacă venise în sfârşit să mă ia cu el, să-i spun ce fericită mă făcuse timp de treizeci de ani şi că regretam numai lungile perioade în care fusese plecat la luptă, dar mi-a fost teamă să nu dispară dacă îi vorbeam. În lunile de singurătate am constatat că spiritele sunt tare timide. Când lumina dimineţii a pătruns printre obloane, Rodrigo s-a retras, lăsându-mi urma braţului şi mirosul lui pe pernă. Când au intrat slujnicele în cameră dispăruseră cu totul. În ciuda fericirii date de neaşteptata noapte de dragoste, pare-se că n-arătam deloc bine, pentru că femeile te-au chemat pe tine, Isabel. Nu sunt bolnavă, fata mea, nu mă doare nimic, mă simt mai bine ca oricând, aşa că nu te mai uita la mine cu mutra asta de înmormântare; dar mai stau un pic în pat, că mi-e cam frig. Iar dacă n-ai nimic împotrivă, profit de răgazul ăsta ca să-ţi dictez în continuare.

Cum ştii, Juan Gómez a scăpat cu viaţă din încercarea aceea, deşi au trecut luni de zile până i s-au vindecat rănile infectate. A renunţat la aur, s-a întors la Santiago şi mai trăieşte şi acum cu splendida sa nevastă, care o avea cam şaizeci de ani, dar arată tot ca la treizeci, fără riduri şi fără fire albe, nu ştiu dacă printr-o minune sau printr-o vrajă. Acel decembrie fatidic a însemnat începutul insurecţiei *mapuche,* un război nemilos care durează de patruzeci de ani şi n-are cum să se termine, căci atâta timp cât rămân un singur indian şi un singur spaniol viu, va curge sânge. Ar trebui să-i urăsc, Isabel, dar nu pot. Sunt duşmanii mei, dar îi admir; dacă aş fi în locul lor, aş muri şi eu luptând să-mi apăr pământul, aşa cum o fac ei.

Amân de câteva zile povestea morţii lui Pedro de Valvidia. De douăzeci şi şapte de ani încerc să nu mă gândesc la asta, însă cred că a sosit momentul s-o fac. Aş prefera să cred versiunea mai puţin crudă, conform căreia Pedro s-a luptat până a fost doborât de o măciucă în cap, numai că Cecilia m-a ajutat să aflu adevărul. Din dezastrul de la Tucapel scăpase un singur *yanacona,* care a povestit ce se întâmplase în acea zi de Crăciun, însă acela nu ştia nimic despre soarta Guvernatorului. După două luni, Cecilia a venit să-mi spună că avea în slujbă o fată *mapuche,* nu de mult venită din Araucania. Aflase că fata, care nu ştia boabă de spaniolă, fusese găsită în apropiere de Tucapel. Încă o dată, limba *mapudungu* învăţată de la Felipe – acum Lautaro – mi-a fost de folos când Cecilia mi-a adus-o înaintea mea şi am putut vorbi cu ea. Era o fată de vreo optsprezece ani, scundă, cu trăsături delicate şi umeri laţi. Cum nu ne vorbea limba, părea cam toantă, dar înţelegându-mă cu ea în *mapudungu* mi-am dat seama că era chiar foarte isteaţă. Aşa că iată ce am aflat de la supravieţuitorul de la Tucapel şi de la fata *mapuche,* care a asistat la execuţia lui Pedro de Valvidia.

Guvernatorul se afla în ruinele fortului, luptând în disperare alături de o mână de viteji cu miile de indieni care-şi înnoiau într-una forţele, în vreme ce spaniolii nu apucau nici să răsufle. Aşa a trecut o zi întreagă. La asfinţit, Valvidia şi-a pierdut speranţa în

ajutoarele pe care trebuia să i le aducă Juan Gómez. Oamenii erau extenuaţi, cai şi soldaţi sângerau deopotrivă, pe colină urcau într-una forţe inamice proaspete.

— Ce facem, domnilor? i-a întrebat Valvidia pe cei ce se mai ţineau pe picioare.

— Ce să facem, domnia voastră, luptăm până la moarte, a zis unul.

— Atunci, aşa să fie, dar cu onoare!

Şi cei zece spanioli, împreună cu ce mai rămăsese din grupul de *yanaconas,* s-au aruncat plini de tenacitate în luptă, gata să moară cu onoare, cu spada sus şi numele apostolului Santiago pe buze. Repede, opt soldaţi au fost doborâţi de pe cai cu ajutorul bilelor şi al laţurilor, târâţi pe jos şi masacraţi de sute de indieni. Doar Pedro de Valvidia, un călugăr şi un *yanacona* credincios au reuşit să rupă cercul şi să fugă pe singura cărare liberă, celelalte drumuri fiind blocate. În fort se ascunsese alt *yanacona,* care a înghiţit fumăraia ascuns sub dărâmături şi a reuşit să fugă două zile mai târziu, când indienii se retrăseseră. Cărarea pe care o urma Valvidia era de fapt o capcană abil pusă la cale de Lautaro, care ducea prin pădurea întunecată drept la mlaştina în care caii s-au înnămolit. Fugarii nu se mai puteau întoarce, acolo era duşmanul, în timp ce se cufundau în noroiul împuţit, din care ieşeau gaze sulfuroase, i-au văzut pe indienii care ieşeau din desiş. Au fost traşi afară, căci trebuiau să moară după un plan anume, nu înghiţiţi de mâl.

Văzându-se pierdut, Valvidia a vrut să-şi negocieze libertatea, le-a promis indienilor *mapuche* că va părăsi Araucania, le va da oi şi alte bunuri. Traducea *yanacona,* dar n-a apucat să termine c-a şi fost ucis de indienii care învăţaseră să nu se încreadă niciodată în promisiunile făcute de *huincas.* Călugărul, care îmbinase două beţe în formă de cruce şi se pregătea să dea ultima împărtăşanie muribundului, aşa cum mai devreme o făcuse şi pentru Guvernator, a primit şi el o ghioagă în cap. Abia atunci a început martiriul lui Pedro de Valvidia, duşmanul cel mai detestat, personificarea tuturor abuzurilor şi violenţelor

comise împotriva neamului *mapuche.* Nu dăduseră uitării miile de morţi, oamenii arşi pe rug, femeile violate, copiii spintecaţi, sutele de mâini, picioare şi nasuri duse de apele râului, biciuirile, lanţurile şi câinii.

Prizonierul a fost silit să asiste la supliciul tuturor acelor *yanaconas* supravieţuitori de la Tucapel şi la profanarea cadavrelor spaniolilor. Apoi, despuiat, l-au târât de plete până la satul unde aştepta Lautaro. Pe drum pielea i-a fost sfâşiată de pietrele şi crengile pădurii, la picioarele *ñadoltoqui*-ului ajungând să fie depusă o momâie plină de noroi şi sânge. Lautaro a poruncit să i se dea apă, ca să se trezească din leşin, şi să fie legat de un stâlp. Ca o jignire simbolică, i-a rupt în două sabia de Toledo, de care Valvidia nu se despărţise niciodată, şi a înfipt bucăţile în dreptul lui. Când s-a trezit şi a putut deschide ochii, când s-a văzut în faţa fostului său servitor, a scos un „Felipe!" plin de speranţă, măcar era un chip cunoscut căruia putea să-i vorbească în castiliană. Dar Lautaro s-a uitat la el cu un dispreţ nemărginit. „Nu mă recunoşti, Felipe? Eu sunt «Taita» al tău", a insistat captivul. Lautaro l-a scuipat pe obraz. Aşteptase clipa asta de douăzeci şi doi de ani.

La un semn al său, indienii furioşi au trecut pe rând prin faţa lui Pedro de Valvidia cu nişte scoici ascuţite, rupându-i bucăţi de carne. Au aprins un foc, au fript şi i-au mâncat sub ochi bucăţile de muşchi de pe braţe şi picioare. Macabra orgie a ţinut trei nopţi şi două zile, fără ca moartea să se îndure de nefericitul prizonier. De-abia în zorii celei de-a treia zi, când Lautaro a constatat că Valvidia trăgea să moară, i-a turnat pe gât aur topit, ca să se sature de metalul care îi plăcea atâta şi le producea atâta suferinţă indienilor care lucrau în mine.

Vai, ce durere, ce durere! Amintirea asta mă împunge în piept ca o suliţă. Cât e ceasul, Isabel? De ce e întuneric? Cred că timpul a dat înapoi, cred că e din nou dimineaţă. Cred că aşa va fi mereu…

Rămăşiţele lui Pedro de Valvidia n-au fost găsite niciodată. Se spune că indienii *mapuche* l-au devorat într-un ritual improvizat, că au făcut fluiere din oasele

sale, că din ţeasta lui beau şi azi rachiul *muday* căpeteniile *toquis.* Mă întrebi tu de ce mă cramponez de versiunea asta groaznică relatată de slujnica Ceciliei în loc să o accept pe cealaltă, mai blândă, conform căreia Valvidia şi-a găsit moartea după ce-a primit o lovitură de măciucă în cap, aşa cum a scris poetul şi cum era obiceiul printre indienii din sud. Am să-ţi spun. În acele trei zile cumplite din decembrie 1553 am fost foarte bolnavă. Era ca şi cum inima mea ştia ceva ce mintea încă n-avea habar. Prin minte mi se perindau imagini înfiorătoare, ca într-un coşmar din care nu reuşeam să mă trezesc. Mi se părea că văd în casă coşurile pline cu mâini şi nasuri amputate, curtea plină de indieni în lanţuri sau traşi în ţeapă, aerul duhnea a carne de om friptă, vântul îmi aducea în auz plesniturile biciului. Cucerirea asta ne-a costat suferinţe uriaşe… Nimeni nu poate ierta toată cruzimea asta, cu atât mai puţin neamul mapu*che,* care nu uită în veci o jignire, aşa cum nu uită nici favorurile primite. Să ştii, Isabel, cu excepţia unor dureri la inimă am fost sănătoasă tun, mulţumită lui Dumnezeu, aşa că altă explicaţie nu am pentru boala care m-a doborât atunci. Mă chinuiau amintirile, eram ca posedată de diavol. În timp ce Pedro îşi îndura groaznicul sfârşit acolo departe, sufletul meu era lângă el, plângea pentru el şi pentru toate celelalte victime din acei ani. Vomitam într-una, ardeam de febră, se credea c-am să mor. În delirul meu auzeam limpede urletele lui Pedro de Valvidia şi glasul cu care şi-a luat pentru ultima dată rămas-bun de la mine: „Adio, Inés a sufletului meu…”

Mulţumiri

Prietenii mei Josefina Rosetti, Victorio Cintolessi, Rolando Hamilton şi Diana Huidobro m-au ajutat să cercetez perioada Conquistei în Chile şi în mod special pe cea în care a trăit Inés Suárez. Malú Sierra s-a ocupat de partea referitoare la indienii *mapuche.* Juan Allende, Jorge Manzanilla şi Gloria Gutiérrez au corectat manuscrisul. William Gordon m-a protejat şi m-a hrănit în timpul tăcutelor luni de scris. Sunt recunoscătoare puţinilor istorici care menţionează importanţa pe care a avut-o Inés Suárez; datorită lucrărilor lor am reuşit să scriu acest roman.

Însemnări bibliografice

Documentarea pentru acest roman mi-a luat patru ani de lecturi avide. N-am ţinut socoteala tuturor textelor de istorie, ficţiune şi a articolelor pe care le-am citit ca să mă îmbib de epoca şi de istoria personajelor respective, pentru că ideea de a adăuga o bibliografie a apărut de-abia la sfârşit. Când Gloria Gutiérrez, agenta mea literară, a citit manuscrisul, mi-a spus că fără o bibliografie relatarea asta ar semăna cu produsul unei imaginaţii patologice (chestie de care am fost acuzată deseori). Multe episoade din viaţa lui Inés Suárez şi din cucerirea Regatului Chile i s-au părut incredibile; a trebuit să-i demonstrez că era vorba de evenimente istorice. Iată o parte din cărţile de care m-am folosit şi care stau şi acum îngrămădite în căsuţa din fundul curţii, unde scriu.

Abordând istoria generală a acestei ţări, am avut norocul de a dispune de două opere clasice: *Crónicas del reino de Chile* (El Ferrocarril, 1865) a lui Pedro Mariño de Lovera şi fundamentala *Historia general de Chile* (1884) a lui Diego Barros Arana, unde în primul volum se relatează episoadele cuceririi. Mai actuală este *Historia general de Chile* (Planeta, Santiago de Chile, 2000) de Alfredo Jocelyn-Holt Letelier.

Pentru cucerirea propriu-zisă m-am folosit de mai multe opere, dintre care menţionez *Estudio sobre la conquista de América* (Universitaria, Santiago de Chile, 1992) de Nestor Meza, cât şi *La era colonial* (Nacimiento, Santiago de Chile, 1974) de Benjamin Vicuña Mackenna, un nume foarte legat de istoria şi istoriografia chiliene, şi *El imperio hispánico de América* (Peuser, Buenos Aires, 1958) de C. H. Harina. Pentru ambianţa istorică spaniolă am consultat istoriile Spaniei scrise de Miguel Ángel Artola (Alianza Editorial, Madrid, 1988; volumul 3) şi Fernando García de Cortázar (Planeta, Barcelona, 2002), între altele. În ceea ce-i priveşte pe conchistadori, câteva titluri din bibliografia mea sunt:

Conquistadores españoles del siglo XVI (Aguilar, Madrid, 1963) de Ricardo Majó Framis; *Los últimos conquistadores* (2001) şi *Diego de Almagro* (ediţia a treia, 2001) de Gerardo Larraín Valdés, şi *Pedro de Valvidia, capitán conquistado* (Instituto de Cultura Hispánica, Madrid, 1961) de Santiago del Campo.

Universul *mapuche* beneficiază de o bibliografie substanţială, din care menţionez lucrarea clasică *Los araucanos* (Universitaria, Santiago, 1914) de Edmond Reuel Smith şi mai modernele *Mapuche, gente de la Tierra* (Sudamericana, Buenos Aires, 2000) de Malú Sierra; *Historia de los antiguos mapuche del sur* (Catalonia, Barcelona, 2003) de José Bengoa şi, într-un plan mai specializat, *Folklore médico chileno* (Nacimiento, Santiago de Chile, 1981) de Oreste Plath.

Nu puteau lipsi dintre lecturile mele două romane istorice excelente: *Butamalón* (Anaya-Mario Muchnik, Madrid, 1994) de Eduardo Labarca şi *Ay, mama Inés* (Andres Bello, Santiago de Chile, 1993) de Jorge Guzman, singurul roman, din câte ştiu, despre eroina mea.

În fine, o menţiune specială pentru două opere din perioada despre care vorbeşte această carte: *La Araucana* (1578) a lui Alonso de Ercilla, din care există ediţii nenumărate (eu o am pe cea de la Santillana), inclusiv una superbă din 1852, din care s-au reprodus ilustraţiile acestei ediţii, şi *Cartas* de Pedro de Valvidia, care are două ediţii remarcabile: cea spaniolă de la editura Lumen y la Junta de Extremadura (1991), realizată de chilianul Miguel Rojas Mix, şi cea chiliana din 1998, scoasă de compania minieră Doña Inés de Collahuasi.

I. A.

Seria de autor
ISABEL ALLENDE

Casa spiritelor
Despre dragoste și umbră
Eva Luna
Povestirile Evei Luna
Planul infinit
Paula
Fiica norocului
Portret în sepia
Țara mea inventată
Zorro
Inés a sufletului meu
Suma zilelor

Nimic nu părea să o predestineze pe Inés Suárez, o croitoreasă spaniolă frumușică și modestă, unei vieți ieșite din comun. Însă Inés se hotărăște să-și regăsească soțul, plecat la război dincolo de Ocean, și astfel tânăra ajunge în Americi, unde o așteaptă o nouă iubire, dar și o viață plină de lupte grele și rare momente de fericire. Alături de căpitanul Pedro de Valvidia, această eroină a Spaniei de care istoria s-a ocupat atât de puțin ajunge adevărata întemeietoare a Regatului Chile. Povestea de iubire dintre Pedro și Inés, ce durează mai bine de treizeci de ani, e trăită cu întreaga disperare și intensitate conferite de o existență mereu primejduită de iminența unui război cu indienii *mapuche*. Trecând prin toate primejdiile imaginabile, convertindu-se deopotrivă în sfetnic, strateg, infirmieră improvizată, dar și în mamă spirituală a coloniștilor, Inés își asumă un ultim rol, pe cel de cronicar al evenimentelor care au precedat întemeierea statului Chile, și își relatează povestea de dragoste și trădare.

Scriitoarea chiliană Isabel Allende este o povestitoare fabuloasă, ale cărei cărți, traduse în peste treizeci de limbi, se vând în milioane de exemplare și au devenit bestselleruri pe patru continente.

În anii treizeci ai secolului al XVI-lea, tânăra Inés Suárez se hotărăște să părăsească Spania. Îmbarcându-se pe un vas ce se îndreaptă spre Lumea Nouă, Inés nu știe însă că îi stă scris în stele să deseneze pe harta lumii, împreună cu misteriosul Pedro de Valvidia, conturul unei țări.

„Cea mai ambițioasă carte a lui Isabel Allende, ***Inés a sufletului meu*** are trei ingrediente irezistibile: pasiunea, iubirea și dorința."

Washington Post

„Iubirea dintre Inés și Pedro de Valvidia este atotbiruitoare și le dă puterea de a cuceri o țară sălbatică precum Chile. Un roman plin de acțiune, în care se împletesc războiul și dragostea!"

Le Nouvelliste

„***Inés a sufletului meu*** e un roman plin de culoare și senzualitate. Inés este cu adevărat o eroină a vremii ei, iar Isabel Allende știe mai bine ca oricine să respecte faptul istoric."

Star Tribune

„În ***Inés a sufletului meu*** Isabel Allende surprinde jocul de lumini și umbre ce a însoțit cucerirea Americilor, și o face cu enorm talent și obiectivitate istorică."

El Mundo

INES A SUFLETULUI MEU
34,90 lei

ISBN 978-973-689-291-2

Table of Contents

Observaţie necesară 4
Capitolul unu Europa, 1500-1537 7
Capitolul doi America, 1537-1540 60
Capitolul trei Călătoria spre Chile, 1540-1541 113
Capitolul patru Santiago de Nueva Extremadura, 1541-1543 154
Capitolul cinci Anii tragici, 1542-1549 201
Capitolul sase Razboiul din Chile, 1549 - 1553 247
Mulţumiri 300
Însemnări bibliografice 301